MEMDUH ŞEVKET ESENDAL

AYAŞLI İLE KİRACILARI

KAPRA

Memduh Şevket Esendal'ın ikinci romanı *Ayaşlı ile Kiracıları*, 12 Mart-21 Mayıs 1934 tarihleri arasında *Vakit* gazetesinde tefrika edildikten sonra aynı yıl kitap olarak basılmış; 1942 yılında CHP roman yarışmasında beşincilik derecesini almıştır.

Toplumun farklı kesimlerinden gelen ve Ayaşlı'nın apartmanında yolları kesişen insanların her birinin birbirinden ilginç hikâyeleri vardır. Ayaşlı apartmanı ne otel gibi yüzeysel ve sıradan ilişkilerin mekânı, ne de bir ev sıcaklığı sağlar sakinlerine. Nitekim zamanla, orada yaşayan herkes az çok mekânla ve birbirleriyle bir bağ kurar.

Ayaşlı ile Kiracıları, süsten uzak, sade bir üslupla insan ilişkilerindeki çapraşık yapıyı ağır ağır çözüyor. Esendal, birbirinden ilginç karakter kadrosuyla zenginleştirdiği bu eseriyle karakterin değil toplumun romanını yazıyor.

KAPRA YAYINCILIK

/kaprayayinlari

ISBN: 978-625-8281-45-3

AYAŞLI İLE KİRACILARI / *Memduh Şevket Esendal*

EDİTÖR
Davut Yıldız

REDAKSİYON
Emine Hızır

KAPAK GÖRSELİ
Eric Ravilious, *The Boarding House*

KAPAK UYGULAMA
Erva Çelebi

SAYFA DÜZENİ
Hilal Yazlık

BASIM VE CİLT
Repar Dijital Matbaası

BASKI
Ocak 2023 - 1. Basım

ISBN
978-625-8281-45-3

SERTİFİKA NO
40675

Kapra Yayıncılık, Repar Tasarım Matbaa ve Reklamcılık Ticaret Limited Şirketi'nin tescilli markasıdır.

Mimar Sinan Mah., Selami Ali Efendi Cad., No: 5 34672 Üsküdar/İstanbul Tel: 0 (212) 522 48 45

© Bu kitabın tüm hakları saklıdır. Tanıtım amaçlı, kısa alıntılar dışında metin ya da görseller yayınevinin izni olmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Memduh Şevket Esendal

(28 Mart 1884-17 Mayıs 1952)

Memduh Şevket Esendal 28 Mart 1884 tarihinde Tekirdağ-Çorlu'nun Papayani mahallesinde dünyaya geldi. Asıl adı Mustafa Memduh'tur. On sekiz yaşına kadar bu adı kullanmış, daha sonra da Memduh Şevket ismini kullanmaya başlamıştır. Ona Esendal soyadını İsmet İnönü vermiştir.

Altı yaşında İstanbul'a, dedesi Ahmet Efendi'nin yanına gönderilen Memduh Şevket, burada Gedikpaşa Mahalle Mektebine başlamıştır. Mahalle mektebindeki eğitimini tamamladıktan sonra Rehber-i Maarif Mektebine kaydolmuştur. Buradaki eğitimini tamamladıktan sonra Fevziye Rüştiyesine başlamış, oradan da Çorlu Rüştiyesine geçiş yapmış ve 1898 yılında buradan mezun olmuştur. 1901-1902 yıllarında Edirne İdadisinden mezun olduktan sonra İstanbul'a gelip Mülkiye Mektebine kaydolur. Maddi yetersizliklere babasının ölümü de eklenince buradaki tahsilini yarıda bırakıp Çorlu'ya geri döner. Bir yıl sonra da dayısının kızı Ayşe Faide Hanım'la evlenir ve bu evlilikten üç çocukları dünyaya gelir. Esendal memuriyet hayatına, İkinci Meşrutiyet'in hemen öncesinde Beşiktaş Reji (Tekel) Muhafaza Müdürlüğünde başlar.

Yazarlığından çok siyasi kimliğiyle tanınan Esendal, İkinci Meşrutiyet ve Cumhuriyet döneminde önemli siyasi görevler üstlenmiştir. İttihat ve Terakki Cemiyeti içinde başladığı siyasi faaliyetlerini ölümüne kadar devam ettirmiştir. Muhtemelen Mülkiye Mektebindeki öğrencilik yıllarında İttihat ve Terakki'ye katılan Esendal, İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra dikkatleri üzerine çekmeye başlar. 1909 yılında İttihat ve Terakki'nin İstanbul Heyet-i Merkeziyesine üye seçilir ve Esnaf Odaları mümessilliğine getirilir. 1918 yılına kadar

sürdürdüğü bu görevi sırasında Anadolu'nun birçok yerine seyahatler yapar ve bu sayede Anadolu coğrafyasını ve insanını yakından tanıma fırsatı bulur. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından, diğer İttihatçılar gibi, zor günler yaşamaya başlar ve kısa bir süre sonra da İtalya'ya kaçar. Millî Mücadele'nin başlamasıyla geri dönerek kurtuluş mücadelesine katılır.

Esendal, siyasi yaşamının önemli bir bölümünü hariciye memurluklarında geçirir. 1920-1924 yılları arasında, Ankara Hükûmetinin ilk dış temsilciliği olan Bakü'de Bakü mümessili olarak görev yapar. Burada Rusçayı öğrenir ve Rus edebiyatını inceleme fırsatı bulur. Özellikle Çehov'a olan hayranlığı ve Çehov tarzı hikâye tekniklerine yönelmesi bu dönemde başlar. Bakü mümessilliğinin ardından 1925 ve 1932 yılları arasında Tahran büyükelçiliği; 1933-1941 yılları arasında da Kâbil büyükelçiliği görevlerinde bulunur.

On yedi yıllık bu yurt dışı görevlerinden sonra yurda dönen Esendal, aktif siyasete atılır. 1941-1950 yılları arasında milletvekili olarak mecliste bulunur. 1942 yılında CHP Genel Sekreterliği görevine getirilen Esendal, özellikle 1943-1946 seçimlerinde Suut Kemal Yetkin, Nihat Erim, Ahmet Kutsi Tecer, Ahmet Hamdi Tanpınar, Necip Fazıl gibi şair ve yazarlardan oluşan genç bir milletvekilli kadrosunun meclise girmesine önayak olur. 1950 yılında milletvekilliği ve parti görevlerini bırakan Esendal 17 Mayıs 1952 yılında Ankara'da vefat eder.

Türk edebiyatında durum tarzı hikâye türünün en önemli temsilcilerinden olan Memduh Şevket Esendal toplam 286 hikâye, üç roman ve mektup, düşünce ve anı türünde pek çok esere imza atmıştır.

1

Yeni yapılmış büyük bir apartmanın dokuz odalı bir bölüğünde oturuyoruz. Bu bölüğü, Ayaşlı İbrahim Efendi adında biri tutmuş, isteyenlere oda oda kiraya veriyor. Odalar, loşça bir koridorun iki yanına sıralanmış, dizilmiş. Koridorun en sonunda banyo odasıyla mutfak var. Benim odam, koridora girince sağdan birinci kapı.

Ev sahiplerinin bitmek tükenmek bilmeyen karı koca kavgalarını, kontrat bitsin diye, altı ay çekip oturduğum eski odamın günü yaklaştıkça sevinerek kendime yeni, temiz bir oda ararken dışarıya giden bir arkadaşım bana bu yeni odayı bırakınca çocuk gibi sevindim. Hemen o gün, eşyamı toplayıp buraya taşındım.

Soluk benizli, arık bir hizmetçi kızın yardımıyla yatağımı kurdum. Eşyamı, kitaplarımı yerleştirmeyi ertesi güne bıraktım. O gece yemekten döner dönmez yatağıma girdim. Yerimi yadırgamam; deliksiz bir uyku çıkarmışım. Pencerelerin perde gibi kapanan pancurları odaya loşluk verdiğinden uykum biraz da uzunca olmuş.

Yatakta uyanıp kendimi yeni odada bulunca sevindim. Yukarı kattan ayak sesleri duyuluyor. Bizim bölükte hiç ses yok. Bir misafirlikte, bir yabancı yerde imişim gibi içimde bir çekingenlik duyuyorum. Daha ne ev sahibi Ayaşlı'yı, ne komşuları tanıyorum. Ne zaman yatar kalkarlar, burada töre nedir? Yavaşça kapıyı açtım, koridora çıktım. Hiç ses yok. Dün bana yardım eden soluk hizmetçi bir sabah kahvesi olsun pişirmez mi? Odama dönerken hizmetçinin kafası mutfak kapısından göründü. Durdum.

"Bir şey mi istediniz?"

"İstiyordum ya; sen bana bir kahve pişiremez misin?"

"Kahveniz varsa pişireyim."

"Kahvem... Olmalı. Olmazsa birini yollayıp aldıramaz mıyız?"

"Bakayım, kapıcı gelmişse!"

Odama geldi, para verdim, gitti. Ben, kapıcı gidecek, gelecek diye beklerken kız kahveyi pişirmiş, getirdi.

"Nereden buldun?" diye sordum.

"Faika Hanımlardan aldım, kapıcı geç gelir," dedi.

"Sen bana biraz yardım etsen de odayı toplasak."

"Kahvenizi için de ben gelirim."

Biraz sonra ben kitapları toplamaya, çamaşırlarımı dolaplara koymaya başladım, o da yatağı düzeltmek istedi. Yorganı pencere önüne getirdi, döndü bana dedi ki:

"Çamaşırınız varsa ben yıkarım."

"Hı, kaç paraya yıkarsın?" dedim.

"Bir kere yıkayayım, beğenirseniz... başkalarına ne veriyorsanız, ben de o kadara yıkarım."

"Olur," dedim.

Akıllı bir kıza benziyor. Yalnız bana, hasta, bitkin görünüyor. Bu kız bu arıklığıyla çamaşır yıkar mı? Yıkayabilir mi? Yorganı kaldırmaya gücü yetmiyor. Güçlükle ayakta duruyor gibi görünüyor. Acımaya başladım! Buna hizmet ettirmek yazık... Ayakları topal bir ata araba çektirmek gibi. "Hadi kızım, sen hizmet etme, bırak ben yaparım," desen gücüne gidecek! Buna "Sen hizmet edemezsin, hastasın" demek, "Git de bir köşede acından öl, insanlar arasında gezip de onları da üzüntüye uğratma!" demektir.

"Sen hasta mısın? Niçin böyle soluyorsun?" diye soracaktım, belki hatırı kalır diye düşündüm vazgeçtim...

"Senin adın ne?"

"Halide."

Aradan biraz geçti, o bana sordu:

"Siz maliyede misiniz?"

"Yok, bankada çalışıyorum."

"A, hangi bankada? Bu büyük bankada mı? Bizim Cemile de şimdi orada çalışıyor. Eskiden bu üstümüzdeki katta altıncı dairede çalışırdı. İkimiz bir odada otururduk. Çok iyi kızdır. Siz Cemile'yi tanımıyor musunuz?"

"Tanımıyorum."

"Feyzi Bey'le beraber oturuyorlar. Sizin bankada Feyzi Bey var, işte onunla."

Bizim bankada belki Feyzi Bey var, ama ben tanımıyorum.

"Nasıl adam, genç mi, ihtiyar mı?" diye sordum.

"A, yaşlı adam, yetişmiş kızları var. Ama olsun iyi bakıyor ya. Bin gencine değişmem. Gençlere ver ki yesinler."

Biraz durduktan sonra:

"Cemile talihli kızdır, üstü başı, oda kirası hep ondan. Bankadan aldığı yanına kalıyor."

Yan gözle Halide'ye baktım. Eğer böyle ölü benizli olmasa hiç de fena kız değil! Esmerce ama kaşı gözü yerinde; sevimsiz de değil. Cemile acaba bundan güzel mi?

"Siz Maliye Tahsil Şubesinde Rasim Bey'i biliyor musunuz?"

"Rasim Bey!.. Bilmiyorum. Hangi tahsil şubesinde?"

"İşte o yeni doldurdukları yerde."

Yeni doldurdukları yeri de bilmiyorum. Neyse.

"Bilmiyorum," dedim, "niçin sordun?"

"Hiç, çok iyi insanlardır da!.. Ben geçen kış hastalanmıştım, çalışamadım. Onlar bana baktılar. Kendisi olsun, ablası olsun. Onlar olmasaydı bana kim bakardı?"

"Gene hasta düşeceğini biliyor," diye düşündüm.

"Senin kimsen yok mu?" diye sordum.

"Yok," dedi, "hepsi öldüler."

"Buradan kaç para alıyorsun?"

"On lira veriyorlar," dedi, "yemeği de onlarla yiyorum."

"Kimlerle?"

"İşte Faika Hanımlarla."

"Faika Hanım kim oluyor?"

"Babanın kızlığı yok mu?" dedi.

"Ben bilmiyorum. 'Baba' dediğin kimdir, onu da tanımıyorum."

"Baba, işte burayı tutan değil mi?"

"Burayı tutan Ayaşlı İbrahim Efendi."

"İşte İbrahim Efendi. Onlar 'Baba' diyorlar, ben de alıştım."

"Üvey kızı babasının yanında mı oturuyor?"

"Kızı dipteki odada, baba sizin bu yanınızdaki odada. Dün taşınırken burada değil miydi?"

"Buradaydı ama ben hangi odada oturduğunu nereden bilirim? Babanın kızı tek başına mı oturuyor?"

"Kocası var ya! Şoför Fuat. Şimdi İstanbul'dan anasını da getirmiş, hep bir odada oturuyorlar."

"Sen de onların yanında mı kalıyorsun?"

"Benim bir odam var. Geceleri giderim."

"Babanın yanında bir genç delikanlı var, o kim?"

"Babanın oğlu; köydeki karısından."

Ayaşlı, Faika'nın anasını burada almış. Yalnız nedense bu yeni karısı babayla bir yerde oturmuyormuş. Kadının ayrı evi varmış. Ara sıra kızını görmeye gelirmiş. O zaman baba ile de oturup konuşuyorlarmış. Faika da anasını görmeye gidermiş. Halide'nin dediğine bakılırsa, anası Faika'dan daha güzelmiş.

Bunları konuşurken odayı düzeltiyorduk. Hizmetin çoğunu ben gördüm, o yalnız toz aldı.

Bir aralık sordum.

"Nerelisin?" dedim.

"Ben mi? Ben Ezirgânlıyım."

"Hı, konuşman hiç Ezirgânlıya benzemiyor."

"İstanbul'da çok kaldım."

Halide'nin anlattığına göre ufak yaşında Ezirgân'da kocaya varmış. Sonra muhacirlikte kocası ölmüş. İstanbul'da bir topçu kaymakamı bunu yanına almış. İki sene onun yanında kaldıktan sonra hastalanmış, hastaneye yatırmışlar. Bir daha topçu kaymakamının evine dönmemiş.

Bir ebe hanım, "Seni bir kocaya veririz," diye bunu evine götürmüş. Bir zamanlar da onun yanında kalmış, evlendirecekler diye beklemiş. Sonra bakmış ki evlendirecekleri yok, yalnız çalıştırıyorlar; bir arkadaşı ile sözü bir edip kaçmış, buraya kadar gelmişler. O zamandan beri, burada hizmetçilik edip geçiniyormuş. Yüzüne baktım. Bu kız kaç yaşında ol-

malı ki bunu muhacirlikte kocaya da vermiş olsunlar? Yalan söylüyor ama varsın söylesin!

"Nerelerde çalıştın?"

"Evlerde çalıştım. Muhittin Bey'i tanıyor musunuz?"

"Hangi Muhittin Bey?"

"Su şirketinde."

"Tanımam."

"İşte onlarda durdum, Gayret Oteli'nde çalıştım. En iyisi gene oteller. Evlerde çalışmak güçtür."

"Niçin?"

"Güçtür. Ne erkeğinden rahat vardır, ne kadınından..."

"Burada çalışıyorsun, burası ev değil mi?"

"Değil ya, burası ev mi? Ev olsun, hanım olsun da bak! Hanım olsa seninle gelip konuşabilir miyim?"

"Hımmm, kıskanıyorlar desene!"

"Aman kıskanmayanı da... Hizmetçi adam mı seninle konuşsun?"

"Demek konuşturmazlar?"

"Konuşturmazlar ya! Ben neler gördüm. Eve evlatlık kızlar alırlar; görsen onlara neler yaparlar. Ben İrfan Bey'in evinden o evlatlık kızlar yüzünden çıktım. Senin kışın soğuk suyla taşlık sildiğin var mı?"

Halide'yi dışardan çağırmasalar daha söyleyecekti.

2

Ertesi günü erken, gene bilmem niçin, Halide'yi ararken, mutfakta, kısaca boylu, kısıkça sesli, başı yazma yemenili, sırtı örme hırkalı, ihtiyarca bir hanımla karşılaştık, konuştuk.

Bu hanım, şoför Fuat'ın anası, Faika Hanım'ın kaynanası imiş. İstanbul'dan, yalnız birkaç gün için oğlunu, gelinini görmeye gelmiş, yirmi gün olmuş daha gidemiyormuş. Oğlu, gelini yalvarıyor, salıvermek istemiyorlarmış. Bu hanımın İstanbul'da biri ergen, öteki taze dul iki kızı varmış. Küçüğü hocalık, büyüğü daktiloluk ediyormuş.

Bana bunları anlattıktan sonra, bu hanımın biraz da gelinini çekiştireceğini sanıyordum, yanılmışım! Gelini için hiçbir şey söylemedi. Onun yerine oğlunu çekiştirdi: Bu hanım zengin bir yağlıkçının kızı, bir polis komiserinin karısı imiş. "O zamanın polis komiserinin de adı, şanı var," diyor. Anlaşılıyor ki parası da varmış. Bu hanıma babasından epeyce kırıntı kalmış. Bu kalan mallar arasında; bir bostanın dörtte biri, Ayvansaray'da bir çekek yerinin yarısı da varmış.

Kadın kızlarını okutmuş, yazdırmış, adam etmiş. Oğlunu da okutmak istemiş amma Fuat okumamış. "Şoför olacağım," diye tutturmuş. Elde ne varsa satmış savmışlar, kadının gümüş zarfları, gümüş kemeri, bir çift zümrüt küpesi de gitmiş. Bunlarla Fuat'a az kullanılmış bir otomobil almışlar. "Bari bir işe yarasa!" İki hafta geçmeden otomobil bozulmuş. Hadi tamire. En sonunda da Büyükdere yolunda bir hendeğe düşmüş, hurda yerine satmışlar. O zaman Fuat'ın elinde şoför kâğıdı bile yokmuş. Bu hanım gitmiş eşe dosta yalvarmış, çalışmış, kırk lira da para yedirmiş, şoför kâğıdı almışlar. Sonra Fuat, "İş buldum, Balıkesir'e gidip şoför olacağım!" demiş, çıkmış, gitmiş. O zaman bu hanım çok söylemiş, "Ben sana şoför kâğıdını gitsin, yabanın memleketlerinde sürünsün diye mi aldım?" demiş. Amma Fuat dinlememiş:

"Balıkesir yaban memleketi mi ya? Orası bizim değil mi?"

"Gene onlar da Müslüman amma İstanbul hiçbir yere benzemez," dedi.

Kadın yalnız kendi oğlunun değil, hükûmetin de İstanbul'u bırakıp buralara gelmesine akıl erdiremiyor, "O canım İstanbul'u bırakıp bu dağ başlarına gelecek ne vardı," diyor, "şimdiki zaman adamlarında da akıl kaldı mı? Ben şu kadın aklımla kendimi onlara değişmem. Bir kadınların kıyafetlerine baksınlar."

"Ne var ya, kadınların kıyafetleri fena mı?" dedim.

"İyi mi?" dedi, "ben hiçbirini beğenmiyorum. Zurafa kadınlar gibi hepsi saçlarını kesmişler. Bizim zamanımızda zurafa kadınlar saçlarını keserlerdi. Saç kadının ziynetidir. Ben ona şaşmıyorum: Birtakım benim gibi kocakarılar da saçlarını kesiyorlar da..."

"Yok canım, siz kocakarı mısınız?"

"Kocakarı ya, baksanıza mihnet bizi neye döndürdü? Benim akranım hanımları görseniz şaşarsınız. Vallahi daha taze kız gibi duruyorlar. Rahmetli sağ olsaydı ben de böyle olmazdım ya..."

"Gene de neniz var! Biz taze hanımları da görüyoruz!"

"O tazeleri sorma. Hepsi düzgün, boya güzeli. Ben genç oldum, ihtiyar oldum, bu yaşa kadar rastık nedir, düzgün nedir bilmem. Bir cahillik edip süs yapacak olsak, eve gelince hemen yüzümüzü, gözümüzü yıkardık ki babamız görüp de bize darılmasın diye. Bir kere sevaptır diye sürme çekmiştim, babam rahmetli görmüş, nur içinde yatsın, hiç böyle şeyleri sevmezdi, hemen anneme söylemiş, 'Bir daha o kılıkta karşıma çıkmasın,' demiş. Bir daha kimin haddine düşmüş. Şimdikilerde o korku, o saygı da yok.

Amma yalnız başkalarınınkiler mi? Değil. Benimkiler de... Bacak kadar çocuklara söz geçmiyor. Benim kızlara o kadar söyledim, 'Şu saçlarınızı ben ölünceye kadar olsun kesmeyin,' dedim. Dinletemedim. O canım saçları görseydi-

niz! Oturdum, hep ağladım. Amma güzel oluyorlar mı? Hepsi maskaraya dönüyorlar. Ben hiçbirini beğenmiyorum!

Allah'ın bildiğini kuldan ne saklayayım. Bana sorsanız, ben artık kadın kalmadı, diyorum. Niçin mi? Şimdiki kadınların hepsi birer erkek Fatma! Sokak bunlar için, kalem bunlar için, tiyatro, sinema bunların. Gitmedikleri neresi var? Amma kabahat kimde? Gene erkeklerde. Bizim zamanımızda bir kadın dar çarşafla sokağa çıksa, polisler çarşafını yırtarlardı. Bir kadın, bir erkek, bir arabaya binemezlerdi.

Şimdi istersen omzuna al da gezdir, polisler başını bile çevirmiyorlar. Böyle de polis olur mu? Bunları hep o hürriyet yaptı. Bilmem siz de hürriyetçi misiniz?"

"Hayır, değilim," dedim.

"Doğru, o zaman siz daha çocuktunuz," dedi, "aman Allah'ım, görseniz neler yaptılar. Bizim rahmetli söyledi, 'Bu millet adam olmaz,' dedi. Bütün düveller ayağa kalktılar, 'İlle hürriyet olmayacak,' dediler. Bulgar Çatalca'ya kadar geldi, gene bir şey beceremediler."

Biz ihtiyar kadınla konuşurken Faika Hanım odasından çıktı, geldi kapının kenarına dayandı, bizi dinlemeye başladı. Birbirimizi yeni görüyoruz, bir selam vermeliydi, bir söz söylemeliydi. Sanki çoktan tanışıyormuşuz gibi, biraz sonra söze de karıştı. Bu hanımı alıcı gözüyle süzdüm: Hiç fena değil! Yalnız biraz çocuksu. On üç yaşındaki mektepli kızları andırıyor. Elbisesi, giyinişi de bir şoför karısı giyinişine benzemiyor. İpekli entarisi, yeni berber elinden çıkmış dalgalı saçları, yüksek ökçeli, atlas terlikleri ile daha çok yosma kızlara benziyor! Bilmeyenler bunun iki çocuk anası olabileceğini akıllarına bile getirmezler.

Faika Hanım şoför Fuat'la evleneli bir buçuk sene olmuş, bu bir buçuk sene içinde Faika bir çocuk doğurmuş, birini de yakında düşürmüş. İlk doğurduğu çocuk Faika'nın anasının yanında bakılıp büyütülüyormuş. Faika'nın bir de ablası var

ki hatırlıca ve paralıca birinin metresi imiş. Bu hanım Faika'ya benzemiyor, çok güzel bir kadın. Çok temiz de giyiniyor. Faika'nın üstü başı düzgün olması da kocasının parası ile değil; anasından, ablasından, üvey babasından aldığı paralarla giyinip, kuşanıyor, kocasına da para veriyor.

Faika Hanım'ın üvey babasıyla yiyip içmeleri de ayrı. Ayaşlı, Faika'nın odasına giderse, onlarla birlikte yemek yerse misafir gibi gidiyor. Bir iyi yemekleri olursa onu da çağırıyorlar yahut ona da bir tabak veriyorlar. Ayaşlı oğlu ile beraber yiyip ayrı yaşıyor. Ayaşlı kendisi mutfağa girip yemek pişiriyor. Ekmek, peynir, salata, pastırma ile de günlerini geçirdikleri oluyor.

Ben Faika'nın kaynanasıyla konuşurken mutfak masasının kenarına ilişip oturmuştum. Halide odalardan birinde imiş, biraz sonra o da geldi. Bana sormadan bir kahve pişirip yanıma koydu. Faika da odasından bir hanım sigarası getirdi.

"Kahveniz imansız gitmesin," dedi. Teşekkür ettim, "Gitmesin," dedim.

İlkin kocakarının dedikodusu, sonra da Faika'nın oraya gelmesi beni mutfakta alıkoydu ve bu üç kadınla aramızda hemen bir dostluk, bir sıcaklık uyandırdı.

Bize kahveyi verdikleri sırada odanın birinden, arkasına uzunca bir hırka giymiş, yaşlı bir efendi çıktı, öksürerek banyo odasına girdi. Halide onu görmedi amma öksürüğünden kim olduğunu anladı. Faika Hanım'dan sordu:

"Hamama mı girdi?"

Faika başıyla, "evet" diye işaret etti.

Halide suratını ekşitti:

"Daha şimdi temizledimdi," dedi, "ben onu gitti sanıyordum. Ben böyle pis adam görmedim."

Faika'nın kaynanası, "Sus," dedi.

"Yalan söylemiyorum ya, vallahi şimdi, çıksın da gidin bakın! Geçen sabah hem öğürdüm, hem temizledim."

Faika'ya, "Kimdir bu adam?" diye sordum.

"Şefik Bey," dedi, "konsolosmuş, şimdi bir sefarette tercümanlık ediyormuş."

"Niçin Halide böyle söylüyor?"

"İhtiyarlamış, kendine bakamıyor, banyoyu kirletiyor. Kim bilir hastalığı da mı vardır, nedir!"

Faika'nın kaynanası Halide'ye, "Allah'ın gücüne gider kızım," dedi, "ne oldum dememeli, ne olacağım demeli!"

"Aman canım, onunki ihtiyarlıktan mı? Kendisi pis insan. Ne ihtiyarlar var. Baba ihtiyar değil mi? Hasan Bey ihtiyar değil mi?"

Bu sözü söyleyince Halide aklına bir şey gelmiş gibi bana baktı:

"Ha, sahi," dedi. "Hasan Bey sizi tanıyormuş, sizi bekledi, uyanmadınız. Onun da işi varmış, gitti. Akşama sizi görecek."

"Hasan Bey kimdir," diye sordum. Halide, "İşte bizim beş numarada oturan," dedi, "sizin hemşerinizmiş."

"Benim hemşerim... Nasıl adam bu? Uzun boylu bir adam mı?"

"Evet, uzun boylu."

"Kalın sesli."

Faika da söze karıştı.

"Evet, evet, güzel davudi sesi var," dedi.

"Ha, tanıdım. E, nerede şimdi?"

"İşi varmış, gitti, akşama gelir."

"O, burada mı oturuyor?"

"Evet, burada, beş numarada oturuyor."

"Ya! Çok iyi, akşama konuşuruz."

Biz, bunları konuşurken Faika'nın odasından on sekiz yaşlarında sanılır bir genç çıktı. Görünce, bunun şoför Fuat olduğunu anladım. Kısa boylu, karısı gibi ufak tefek, açıkgöz olduğu gözlerinden belli bir genç. Kasketi elinde idi.

Başı ile beni terbiyelice selamladı. Faika'ya, "Beyiniz değil mi," dedim.

"Evet," dedi.

Elimi uzattım. Fuat gene terbiyelice elimi sıktı. Sonra karısına bir şeyler söyledi. Faika, "Sahi, niçin burada oturuyoruz? Odaya buyurmaz mısınız?" dedi.

"Yok," dedim, "ben tıraş suyu aramaya gelmiştim, hanımın tatlı sözleri beni alıkoydu, ayrılamadım. Başka bir sabah kahvenizi içerim."

Faika, "Buyursunuz," dedi.

"Ah, insan evladı nerede olsa bellidir," diye, kocakarı da beni alkışladı.

Halide, "Siz kahvenizi içiniz, tıraş suyu hazır. Ama banyoda adam var, o şimdi bir saatte çıkmaz. Siz odanızda tıraş olursunuz," dedi.

"Olur," dedim.

Fuat karısına, "Banyoda kim var," diye sordu.

Faika ne karşılık verdi, bilmem, dinlemedim. Ben Fuat'ın yüzüne baktım. Onda becerikli bir adam suratı var. Açıkgöz bir çocuk. Çapkın değildir. Çapkınlıktan anlamaz da denilemez.

Patron otomobile binerken, "Fuat Efendi bizi bir yere götür, biraz eğlenelim!" dese, "nereye efendim?" diye sormaz; yanlış kapı önünde de durmaz. "Fuat Efendi, sen bak bir şeyler bulursun! Vakit geçmiyor işte..." denilse, gider bir şeyler bulur, getirir, patronu mahzun etmez!

3

Burada, beş numarada oturduğunu, sabah erken beni görmek istediğini Halide'nin söylediği Hasan Bey, doğrudur, benim memleketlim sayılır. En büyük kardeşimiz Rıza Bey'in de yakın arkadaşı idi. Biz Hasan Bey'le bir şehirden değil isek de birbirine yakın iki şehirdeniz.

Bu adama bizim oralarda Karaçimenlilerin Hasan Bey derler. Babası Karaçimenli Apti Bey. Bunların büyükbabalarından Haydar Bey adında biri var ki, yiğitliği ile anılır. Kırk gönüllü ile Kırım Muharebesi'ne gitmiş, dönüşte gemide ölmüş.

Bunların, ayrı kazada olmakla beraber, bizim çiftliğimize çok yakın Karaçimen ve Sarıcalı diye, her biri altmış, yetmiş bin dönümlük iki büyük çiftlikleri vardı. Buğuluca ormanları da bunların kışlıkları sayılıyordu.

Büyükbabaları gününde bu çiftliklerin her birinde katlı iki üç pulluk döner, yozu, hergelesi, sığırı, koşu hayvanları, sağmalı ile birkaç yüz baş hayvanı çıkarmış.

Yozcusu, hergelecisi, sığırtmaçları, güdücüleri, çoban kâhyaları, nazırı, odacısı, anahtarcısı, çiftçisi, yamakları, hizmetkârları, koruculari ile her çiftlikte bir sürü insan bulunur, hele orak ayında davul zurnalarla Karaçimen'in yahut başka büyük bir çiftliğin orakçıları şehir pazarına inince bir bayram olurmuş.

Biz bugünlere yetişmedik. Biz yetiştiğimiz zaman bu çiftlikler kesimcilere, ortakçılara veriliyordu. Bu devir ba-

balarımızın gençliklerinde başlamış. Benim aklım ermeye başladığı zaman para kimsede kalmamıştı. Bizim büyükbabalarımızdan sonra zengin olan Rumlar, Ermeniler de varlığı ellerinden kaçırmış bulunuyorlardı.

Araya birçok ölümler de girmesiyle, bizim ailemiz, Hasan Bey'in ailesinden daha çabuk dağıldı. Biz, yedisi erkek, bir kız, sekiz kardeştik. Hepsi genç yaşlarında, ya bir hastalığa tutularak, yahut bir kazaya uğrayarak öldüler.

En küçükleri olan ben kaldım. Ablam çocuk doğururken öldü. Kardeşlerimizden birini at tepti, kaşının üstünde ufacık bir yara yaptı, o yaradan gitti. Bir kardeşimiz Balkan Muharebesi'nde, Edirne'de kayboldu. Biri de Çanakkale'de vuruldu. Ben hepsinin acılarını az çok unuttum, bu Çanakkale'de kalanı unutamam. En büyük kardeşimiz Rıza Bey de bana anlattıklarına göre, bir kız yüzünden, kendini içkiye vermiş, genç yaşında ölmüş, gitmiş. Ben onu pek az hatırlarım: Bir karlı gündü, arkasında uzun gocuk vardı, başında bir şal sarılıydı. Atla iç avluya kadar girdi. Orada yardım ettiler, attan indi, yanına koştum. Beni okşadı, "Ne yaptı bakalım babam oğlu," dedi.

Kara gözleri çukura batmış, uzun kara bıyıkları buz tutmuştu. Beni gocuğu içine aldı eve kadar getirdi. Sonra içeri yolladı.

"Koma Ümmü Ablana süle, benim odama odun getirsin, zere dondum," dedi.

Bunları hatırlıyorum, o kadar. Çocukluk sahneleri içinde başka hiçbir hatırası yok. Bunlar o zaman Hasan Bey'le çiğ delikanlı imişler. Beraber çok sarhoşluklar, çok hovardalıklar yaparlarmış. Hüseyin Nazır diye emektar bir adamımız vardı, o bana anlatırdı, "O Karaçimenlilerin Hasan yok mu, ağacığını hep o baştan çıkarırdı," dedi.

O zamandan Hasan Bey'in adı kulağımda kalmış.

Bir aralık Hasan Bey, niçinse Selanik ve Karaferye taraflarına gitmiş, oradan, aslı Yenişehirfenerli zengin bir hanımla evlenmiş, bir daha memlekete de dönmemiş. Ben de kendisini hiç görmemiştim.

Bir gün, bankayı teftiş için Samsun'da bulunuyordum; tanıdıklarımdan biri, "Burada sizin hemşerilerinizden biri var," dedi.

"Kimdir," dedim.

Anlattılar. Görmek istedim. Bir gün sonra Hasan Bey'le buluştuk. Uzun boylu, uzun sarı bıyıkları kırlaşmış, gür, kalın sesli, mavi gözlü bir adam. Beni görünce bir durdu, baktı, sonra, "Sen kızanım, ağacığına ne kadar okşuyorsun," dedi.

Geldi, beni kucakladı, bağrına bastı. Az kaldı ihtiyar ağlayacaktı. Oturduk, konuştuk. Hasan Bey Selanik'ten mübadil olmuş. Buraya yerleşmeye gelmiş. Karısından, bir kızından başka kimsesi yokmuş. Kızına burada bir kısmet çıkmış. Nikâh etmişler. Karısı ile kızı çeyiz, takım düzmek için İstanbul'a gitmişler. Onlar gelince düğün olacakmış.

Hasan Bey bizim memleket şivesini, Karaferye şivesini karıştırmış, kendine göre bir söyleyişle bunları anlattı.

"Güvcyi kimdir," diye sordum.

Ziya Bey adında bir gençmiş. Tütün eksperliği ediyormuş.

"Çok güzel, Allah hayırlı etsin!" dedik.

Ertesi gün, bilmem nasıl oldu, bu Ziya'yı da tanıdım. Benim mektep arkadaşımdır. Onuncu sınıftan mektebi bıraktı çıktı. Daha o zamandan içerdi. İyi çocuktur. Zararsız, sessizdir ama... Bilmem, belki şimdi içmez. Bırakmışsa...

Soruşturdum, "Eskiden çok içerdi gene içiyor mu?" dedim.

"Oooooo," dediler, "gece gündüz."

"E," dedim, "nasıl olur? Hasan Bey bunu bilmiyor mu?"

"Bilmez olur mu," dediler, "gizli içmiyor ya!"

Biliyorsa bile bir kere söylemek benim boynuma borçtur. Hasan Bey bana gelmişti. Dedim ki, "Senin güveyi, bizim mektep arkadaşı çıktı. Dört beş yıl bir yerde okuduk. İyi çocuktur ama bilmem sana söylediler mi? Ziya biraz çokça içer!.. Nikâh olmuş, böyle şeye söz karıştırmak doğru değildir ama ben bir yol söyleyeyim dedim."

Hasan Bey dudaklarını büktü:

"Kulak asma," dedi, "hangimiz içmezdik? Rıza Ağacığınla biz nasıldık? Kaç yol ben onu sırtımda eve getirdim! Ben güveyi girdiğim gece yingen şaşırdı kaldı. Sen kızanım sarhoştan korkma. Burada, fabrikada bir Karaferyeli var. Bizi tanır. Güveyi de tanıyor. Eyi çocuktur, dedi. Ko sarhoş olsun!"

Eh sarhoşluk hoş görülünce bana söyleyecek söz kalmadı. Sustum. Susmasan da ne olacak? Bir yol nikâh kıyılmış.

Hasan Bey yerleşmeye uğraşıyor, iş arkasından koşuyor, çalışıyordu. Bir hafta sonra beni, Samsun'dan Adana'ya yolladılar. Şimdi bir yıldan fazla oluyor. Bir daha Hasan Bey'i görmedimdi. Bugün yeniden karşıma çıkıyor.

Gece eve geldiğimde Hasan Bey'i beni bekler buldum.

"Ben seni Adana'da biliyordum," dedi.

"Şimdi de buraya getirdiler," dedim.

"Ya işittim," dedi, "mansıbın da büyümüş! Aferin böyle olmalı. Ben bilseydim seni gelince arardım. Ben iki aydan beri buradayım. Bizi süründürüp duruyorlar. Olmaz olsaydı, o Samsun'da bir yol aldıktı, daha onun peşinde koşar durur um. Samsun bizi bıraktı, ben Samsun'u bırakamıyorum."

"Ne o? Sen şimdi Samsun'da değil misin?"

"Değilim ya; o zaman bize Samsun'dan yer verdilerdi ya, sonra 'Yanlış oldu,' dediler bizi Ayvalık'a kaldırdılar. Oyun oyuncak yoldaşım! Bir yol gene caymasınlar da ben razıyım. Ben o Samsun'u kendim de istemiyordum."

"Güzel ama şimdi de ikiye bölündünüz, güveyi kaldı Samsun'da."

"Ne güveyi? Biz onun yularını çoktan sardık!"

"Ne, güveyinden ayrıldın mı?"

"Kızı ayırdık be!"

"Yaa!"

"O düpedüz deliymiş be. Ben onu bizim gibi sarhoş sandımdı. Sahi sen o zaman söyledindi ya, ben anlamadım. O lakırdı edemiyor. Bir hafta, iki hafta baktık a, ah, ne eve ayık geliyor, ne evde ayıyor. İşinde de bir arkası varmış, onun için tutuyorlar. Bizi o Karaferyeli yaktı. Üç haftalık mı, dört haftalık mı gelindi, kızı ayırttık."

"Eh, ne yapalım, olmuş bir şey."

"Ya, sorma başıma gelenleri. Yingen de, onun üstüne hastalandı mı sana! Karnında ur çıktı. Hekimler burada olmaz, dediler. Aldık getirdik İstanbul'a. Baktılar. Birtakımı, 'Ameliyat,' dediler, birtakımı da, 'Sakın, ameliyat olmaz,' dedi. Viyana'ya götürelim dedik. Neyse kızın dil bilmesi burada işe yaradı; kalktık gittik. Orada baktılar, 'Götürün memleketine,' dediler. Senin anlayacağın 'istiska' olmuş. Getirdik, iflah olmadı, İki hafta sonra öldü."

"Vah vah, başın sağ olsun. Ben bilmiyordum."

"Dostlar sağ olsun."

"E, şimdi kız kiminle oturuyor?"

"Hiç, yanında bir kocakarı var. Şimdi Ayvalık'ta evimiz var ya, onu bıraktık eve, biz geldik buraya! On beş gün için geldimdi sanki, iki ay oldu buradayım."

"İşin nerede? Belki benim tanıdıklarım çıkar, sana yardım edeyim," dedim.

"Çok iyilik olur, Allah razı olsun. Benim işim nerede yok ki... İskân'da var, Nafia'da var, Dahiliye'de var, bura belediyesinde var. Var de..."

"İyi, bunları konuşalım. Ben burada çoklarını tanırım."

Ertesi gün birlikte Nafia'ya gitmeye sözleştik.

"Bereket versin bu İbrahim bizim eski tanıdık, yatak kirası için bizi sıkıştırmıyor. Yoksa benim için çok sıkıntı olurdu," dedi. "Sen bu ev sahibini tanıyor musun?"

"Tanımıyorum. Gördüm, ama konuşmadık. Bir arkadaşım burasını tutmuş, bana devretti."

"Ben tanırım. Çok erkek oğlandır. Sen de bir yol tanıyınca seversin. Bu eskiden otel tutardı. Ben de o zaman buraya sıkça gelir giderdim. Bunun otelinde kaldım, oradan tanışıyoruz."

Biraz sustuk. Hasan Bey uzun uzun beni süzdükten sonra;

"Beeey," dedi, "insan da bu kadar birbirini andırır mıymış? Seninle konuşurken valla Rıza ile konuşuyorum sanıyorum."

Biraz sonra geçmişleri anlatmaya başladı:

"Buraları ne? Buraları çöl be. Burada tosbağalar susuzluktan geberiyor. Sen Sarıcalı meşelikleri gördün mü? Deh gözüm hey! Ormanın içinde gömgök dere akar, kol gibi turnalar atlar mı!.. Rakıyı okkayla içerdik. Koyun südünü akşamdan sağar, ayaza korlar, iki parmak kaymak bağlar. Her

sabah kömürcü kulübesinde taze kül pidesi pişirirler. Bu pide ile çiğ balı, çiğ kaymağı yer, tüfekleri alır, ava çıkardık. Sizin orada bir Delice su vardır. Baban orada bir bağ yaptırmıştı. Sen gördün mü orasını?"

"Bilirim. Bağ keleme olmuştu, bakılmamış."

"Haa, orası mamur bağdı. Onun sefasını rahmetli Rıza ile biz sürdük. Oraların dili olsaydı da sana söyleseydi. Yıllar tez geçti aşnam, işine bak, kocadık gitti."

Hasan Bey bu akşam Ayaşlı ile yemek pişirmişler, beraber yiyeceklermiş.

Halide geldi, yemeğin hazır olduğunu söyledi. Hasan Bey, "Hadi, geliyorum," dedi.

Sonra bana, "Yemek yemedinse, buyur, yiyelim. Biz, çok akşamlar, İbrahim'le burada pişirip, yiyoruz, burada içiyoruz," dedi.

"Ziyade olsun, ben yedim," dedim, "ben de biraz okuyayım."

Hasan Bey gitti.

4

Ayaşlı benim yanımdaki odada oturuyor. Kapıdan girince insan kendini Semercinin hanında bir odada sanır: Solda yere serilmiş bir yatak. Bu yatak bazı günler dürülüp köşeye kaldırılır, bazı günler de serili kalır, Ayaşlı üstünde oturur. Kapı arkasında su testisi, ağzında mavi maşrapa kapalı. Kapı karşısında pencerelerin önünde yere serili bir yatak daha... Bunda Ayaşlı'nın oğlu yatar.

Yerde Kırşehir örneği üç halı seccade. Bir köşede üstü renkli teneke kaplı bir sandık, bir eski bavul, kapağını Ayaşlı'nın kendi kösele parçalarıyla mıhladığı bir gaz sandığı.

Bunu Ayaşlı çamaşır dolabı gibi kullanır. Üstünde oturduğu zaman soluk pembe yorgan boydan boya yatağın üstüne serilir, daha üstüne de yerdeki seccadelerden biri yayılır. Yatağın baş ucunda, duvarda asılı bir saz.

Keyfi yerinde oldu mu, Ayaşlı saz çalar. Evde kalorifer, elektrik, mutfakta hava gazı varken, Ayaşlı, kahvesini mangalda pişirir. Bu sac mangal Ayaşlı'nın odasıyla mutfak arasında gezer durur, bu yüzden sabahları bütün bizim bölükte kömür kokusu duyulur. Faika söylenir, herkes söylenir, Ayaşlı aldırmaz.

İlkin gördüğüm zaman Ayaşlı'nın odası bu anlattığım gibiydi. Biraz sonra Ayaşlı odaya, iki kişilik çok eski, çok mükellef bir ceviz karyola ile konsolu çok yüksek, gene cevizden çerçeveli bir endam aynası, bir de yuvarlak orta masası getirdi, koydu. Bu yüksek konsol ile aynası ancak bir çifte merdivenin orta sahanlığına konulmak için yapılmış olabilir. Yoksa bir sandalye üstüne çıkmadıkça insan aynada yüzünü göremez.

Ayaşlı birçok işleri arasında yukarı çarşıda da bir eski eşya satan dükkânda ortaktır. Bu karyola ve ayna, konsol oraya kelepir düşmüş. Meraklısına düşerse bunların tatlı satılacağına inanan Ayaşlı işe tav vermek için eve getirmiş. Satılıncaya kadar da kendisi üstünde yatacak, ömründe bir keyif sürmüş olacak! Birini getirip aynanın çerçevesine, karyolanın tahtasına, masanın kenarlarına yaldız çektirdi, sonra uzağa çekilip baktı, beğendi. Ayaşlı'nın yatağını, soluk pembe yorganını geniş somyanın ortasına koydular; pek hoş düşmedi ama, eh, o kadar kusur kadı kızında da olur!

Ayaşlı bu yanındaki oğlunu okutmak için getirmiş ancak nedense onu mektebe yollamaz. Oğlan evde okuyacak, sene sonunda mektebe gidip imtihan verecek.

Haftada bir iki kere kılıksız bir adam gelir, sanki çocuğa ders gösteriyor. Babası evden çıkınca, bu oğlan Faika'nın

odasındadır. Akşama kadar oradan çıkmaz. Faika'nın misafiri olursa, mutfakta gününü geçirir. Sessiz bir çocuk gibi görünürse de Halide'nin kavlince çok terbiyesiz imiş, kabaca el şakası yaparmış. Bu çocuğun adı, Numan'dır. Haftanın üç dört gecesinde Hasan Bey'le Ayaşlı oturur, içerler. Ayaşlı çalar, Hasan Bey de o gür sesiyle okur; bu çocuk onların yanında yatağının üstünde, iki büklüm, elinde bir kitap sanki derslerine çalışır.

Birkaç kere, "Bırakın bu çocuğu, gitsin, başka odada çalışsın," diye işlerine karıştım.

Ayaşlı da benim hatırım için çocuğa izin verdi ama isteyerek değil. Sonra ben de bu yaşayışa alıştım, söylemez oldum.

Bu oda içinde yaşayan Ayaşlı, kendisi: Hasan Bey gibi uzun boylu, o da Hasan Bey gibi yaşça ellisiyle altmışı arasında, o da dinç, o da uzun bıyıklı, yalnız Hasan Bey kumral, Ayaşlı ise esmerce, Hasan Bey çakır denecek kadar mavi gözlüdür, Ayaşlı, ufacık, kara gözlü ve gürce uzun kaşlı. Bu kaşların altından bakarken Ayaşlı sanki gizli bir yerden bakıyormuş gibi sanılır... Ayaşlı'nın yüzünde hafif çiçek bozuğu da vardır. Hasan Bey'in ağzında dişleri tamamdır. Ayaşlı ise bu son yıllarda hemen bütün dişlerini çıkartmış, ağzına takma diş kodurmuştur. İçlerinden birkaçı altın olan bu takma dişler, Ayaşlı'nın ağzına bol gelir, birini dinlerken ağzında bu dişlerle oynar, konuşurken çok zaman dişleri de düşer, ama Ayaşlı bunlara aldırmaz, yenisini de yaptırmaz.

Bir zamanlar Ayaşlı, tepesindeki saçları tıraş ettirdi. Şimdi berberler onu Amerikan usulünde, tepesinde saç bırakarak tıraş ediyorlar. Şapkasını çıkarınca altından seyrelmiş, kirli, yağlı biraz saçın önden arkaya doğru yattığı görülür.

Bunlar yalnız berber dükkânında tarak yüzü görür, kalan zamanlarda Ayaşlı bunları parmaklarıyla tarar.

Ayaşlı üstünün başının temizliğine de bakmaz. Tıraşı bir haftalık olmuş, aldırmaz. Kendi tıraş olduğu günlerde, çenesinde sakalından kıllar kalır.

Giydiği süpürülmez, ütülenmez. Bir kat temiz elbisesi bulunmaz; arkasında ne varsa, odur. Giydiği pek eskirse, bir yenisini alır, giyer. Yalnız aldığı şeylerin iyisini almaya çalışır.

Üvey babasının temiz gezmemesi Faika'ya dokunuyor. Onun zoru, yalvarmasıyla Ayaşlı'nın son zamanlarda biraz giyinişi, yaşayışı değişiyor. Bir gün boynunda bir ipekli mendil gördüm. Bir gün de Faika yeni bir kat elbisesini Halide'ye ütületti.

Hasan Bey'le Ayaşlı'nın boylarında, soylarında, birbirine benzeyen yerleri olduğu gibi, yetişip büyümelerinden, huylarında da bir benzerlikleri vardır. Bunların ikisi de köy beylerinin çocuklarıydılar. Köyde doğmuş, bey olarak büyümüşlerdi. Eğer zaman yaşatmak isteseydi, bunlar ikisi de birer derebeyi olacaklardı. Hayat bu yolları kapadığından Hasan Bey kahve dedikoducusu, kabadayı, işadamı, Ayaşlı da hilekâr, alışverişçi oldular.

Ayaşlı, Kastamonu yakınlarında bir köyde doğmuştur. Babası Battal Bey oğullarından Hüseyin Bey'dir. Daha bugün bile kendi köyünde Ayaşlı'yı İbrahim Bey diye çağırırlar.

Ayaşlı, babasının sağlığında bir aralık Kastamonu'da medresede, birkaç zaman da rüştiye mektebinde okumuş, babası ölünce, anası alıp kendini köye götürmüştür. Ayaşlı köyde baskısız kaldı, anasını dinlememeye başladı. İçti, haşarılık etti, en sonunda bir düğünde bir kadının, bunun tabancasından çıkan bir kurşun ile yaralanıp ölmesi yüzünden, beş sene hapse mahkûm ettiler, hapse kodular. Bir zaman anası bu ölen kızı Ayaşlı için istemiş, kızın da başkasına varmış olmasını delil tuttular. Bunun bir kaza olduğu kimseye anlatılamadı.

Ayaşlı, beş ay hapiste tutsak kaldıktan sonra dört arkadaşıyla bir gece kaçtı, dağa çıktı. O zaman kendisine Battal'ın İbrahim diyorlardı. İki yahut üç yıl Kastamonu, Çankırı, Bolu arasındaki dağlarda gezdi. Çoklarının evlerini basıp paralarını aldı. Para için çocuklarını dağa kaldırdı. Yolları kestiği oldu. Köylülerin işlerine karıştı: Birinin parasını, malını, bir zorbanın elinden alıverdi, bir dul karıya biraz para verdi, iki köy arasında çok eskiden kalma bir baltalık kavgasını bitirdi, kendisince oralarda hükûmet eder oldu, ama, bu her gün korku içinde, tetik yaşamak da onu yordu, usandırdı.

Valinin biri bunları dağdan indirmek istiyordu. "Gelsin, teslim olsunlar, suçlarını bağışlatayım," diye haber yolladı. Vali yiğit bir adam diye anılıyordu, ona güvendiler, teslim oldular. Suçları bağışlandı. Ayaşlı'yı zaptiye çavuşu yazdılar. Bugün bile birçoklarının ona, "İbrahim Çavuş" demeleri bundandır.

Ayaşlı'nın uslu durmayacağını, gene dağa çıkacağını söyleyenler oldu, ama aslı çıkmadı. Ayaşlı biraz sonra Ayaş'a kalktı. Orada tahsildar oldu, vergi kâtipliği etti. Biraz daha sonra hükûmet hizmetinden çıkıp âşârcılık etmeye koyuldu. Bu sırada Balkan Muharebesi çıktı, askere gitti.

Gelibolu taraflarında bulundu. Dönüşte Ayaş'ta bir arzuhalci dükkânı açtı, bir yandan da köylerden ekin toplamaya, alıp satmaya başladı. Büyük muharebede yeniden asker oldu. Bir hastanede hademelikten başladı, idari memuruna yamaklığa çıktı. Bugün elindeki paranın anası buradandır.

Askerden çıkınca, birkaç sene, burada bir hanla, bir otel tuttu. O zamanlar otelcilik para bırakıyordu. Sonraları daha yeni, daha temiz oteller açılınca Ayaşlı onlarla yarışamadı, oteli başkasına bıraktı. Elinde yalnız han kaldı. Şimdi bu hanı işletiyor, kesene işlerine girişiyor, mekteplere ekmek veriyor, Trabzonlu bir ortakla bir eskici, koltukçu dükkânı işletiyor. Bu işler arasında bu oturduğumuz apartımanı da kiralamış, buradan kazancı yalnız bedava oturmak oluyor.

Ayaşlı'nın yaradılışının en göze çarpan yeri, parayı kazanırken başka, yerken başka adam olmasıdır. Parayı kazanırken Ayaşlı, sert, haydut, aldatıcı, acımaz bir adamdır.

Kazanmak için bu haksızlıkları yapmak da doğru olduğuna inanır. Yalansız, dolansız alışveriş olur mu? Doğru alışverişi sen yapsan başkaları yapmaz. O kazanır, sen ağzını havaya açarsın, der.

Kazanmak için Ayaşlı'nın yaptıklarının yüzde birini Hasan Bey'e yaptıramazsınız. Hasan Bey rüşvet alan memurlara kızar, köpürür, Ayaşlı ise rüşvet almayan, yahut rüşvet alıp da gene işi bitirmeyen memurlara kızar.

"Bunların ellerinden iş çıkmaz ki," der, "ne kendilerine hayırları var, ne başkalarına!"

Bir gün kendi işlerini anlatırken diyor ki:

"Benden para almadı, sözüm buradan dışarı, be pezevenk, diyesin, başka birinden al da, onun işini yap, hiç olmazsa bir fıkara da, birkaç para kazansın! Bunlara baksan herkes acından ölmeli! 'Fesat karıştı,' diye kâğıtları bozmuş..."

Ayaşlı'ya göre, bir memur da pazarda bir dükkâncı gibidir. Rüşvet alıyorsa, eh, o da geçinecek... Bir memur rüşvet alır da, işi yapmazsa, bu, bir bakkalın parayı alıp malı vermemesi gibidir. Gözünü açmalı, malı kaptırmamalı... Bir iş için başka biri çıkar da, daha fazla verirse, eh, hakkıdır. Sen daha çok vereydin!

"Ben elli kâğıt verecek oldum, altmış diye haber yollamış. Benden sonra Hacı'nın oğlu gider, yetmiş verir, alır. Ertesi gün ben öğrendim, yetmiş beş verdim, 'Ona söz verdim, olmaz,' dedi. Seksen de versen doksan da versen kurtarırdı. 'Akşamdır, kimse gitmez,' dedim, kabahat bende oldu. Neyse kısmet onunmuş."

Ayaşlı için, "hükûmet" demek memurlar demektir. Büyük memurlar, küçük memurlar toplanır, adına hükûmet derler...

"Memurluk kazançlıdır, derler ya kulak asma! Çoğu borçludur. Aldıklarını karıları yer. Onlarda karılar vardır, fil gibidir; birini bir köylü toplansa doyuramaz!"

Ayaşlı, bu söylediklerine inanır, ancak inandıklarını her yerde söylemez. Çok konuşmaktan hoşlanmaz. Dinler.

Kalabalık bir yerde, tanımadığı adamlar yanında büsbütün susar ve bu huyunda Hasan Bey'den çok ayrılır. Hasan Bey söyleyip, herkesi ağzına baktırmak ister. Her zaman hükûmetten şikâyetçi olması, hiçbir işi beğenmemesi, biraz da bunları herkesin isteyerek dinlemesindendir.

Hasan Bey eğer dinleyen bulursa, devletler arasındaki yüksek siyasetten de konuşur. Alman, Fransız'a demiş ki: "Beş yıla varmaz, gene kapında biterim, ver artık benim kralımı!" Fransız da Almana demiş ki: "Ver sen paraları, al kralını. Eğer sen de bir daha belini doğrultursan, gene gel, buyur!"

Kazandıklarını yerken, bu iki adam, birbirine çok benzerler. Bunların ikisi de yalnız yemekten, içmekten hoşlanmazlar. Birlikte yenilen yemeğin parasını ikisi de kendileri vermek isterler. Hasan Bey olsun, Ayaşlı olsun, yanlarına birini takmadıkça, aşçı dükkânına girmek istemezler, rakı içerirler. Köylülerinden biri gelse, Ayaşlı'dan para istese boş çevirmez, yeter ki bu alışveriş olmasın...

Kahramanlıktan, batırlıktan, yiğitlik hikâyelerinden ikisi de coşarlar. Bir gece Ayaşlı'ya bir misafir gelmişti, İzmir muharebelerini anlattı, ikisinin de dudakları titredi, az kaldı ağlayacaklardı.

5

Bu odaya taşındığımın haftasında, bir sabah, işe gitmek için odamdan çıktığım zaman, koridorun loşluğunda, yerde bir kadının yattığını gördüm. Sokuldum. Halide. Bayılmış,

yatıyor. Hemen Faika'nın odasının kapısı vurdum. Ayaşlı, Fuat evde imişler. Koştular, Halide'yi Faika'nın odasına kaldırdık. Biraz sonra ayıldı.

"Bunu bir hekime götürmeli," dedim.

"Evet göstermeli, Fuat gitsin, çağırsın," dediler.

Fuat da şapkasını aldı, gitti. Ama ertesi sabah gene ortalıkta dolaşan Halide'den anlıyorum ki: Fuat gitmiş, onların dedikleri hekimi yerinde bulamamış. Haber bırakmış, hekim de şimdiye kadar gelmemiş.

"Seni, ben bir hekime yollasam gider misin?" dedim.

"Giderim. Neye gitmeyeyim?" dedi.

Halide'nin eline bir mektup verdim, benim en yakın arkadaşım olan Doktor Fahri'ye yolladım. Ertesi gün Fahri bana şu mektubu yazıyor:

İki gözüm, Gönderdiğin kadına baktım, bizim mütehassıs arkadaşlara da baktırdım. Çocuk dört aylık kadardır. Düşürmek için anasının içtiği türlü pisliğe, türlü süpürüntüye aldırmayarak yerine oturmaktadır. İyi bakılmak ister. Hastanede kalmak istemiyor. Ben kanı kesmek için ilaç verdim. Çocuğu düşürmek için bana yalvardı. Bundan evvel de bir çocuk düşürdüğünü söylüyor. Ciğerlerinde bir şey yok. Ateşi bugün, yarın düşer, sanırım. Düşmezse gene gelmesini söyledim.

Bu gece bize gel, sana kendi yaptığım şaraplardan içireceğim. En yüksek, Ren şaraplarından daha üstün değilse beş paranı almam. Allah aşkına gel...

Tembellik etme, bekliyorum.

Fahri Rıza

Halide'nin gebe olacağını nedense hiç düşünmemiştim. Bunu Faika'nın bilmesi gerekti; onlar da hiçbir şey açmadılar. Böyle kadını az, erkeği çok bir yerde, tek başına yaşayan genç bir kadını boş bırakırlar mı? Ben bunu bilmeliydim. Er-

tesi gün Halide odama geldi. Ben daha bir şey açmadan, o sordu, "Doktor mektup yazacaktı, ne yazmış?" dedi.

"Senin çocuğun varmış da, niye söylemiyorsun?" dedim.

"Nesini söyleyeyim? Başıma bir kazadır geldi," dedi, "ben onu düştü sanıyordum, düşmemiş. Hekim, görünce anladı."

Biraz durduktan sonra, "Hekim ne yazıyor," diye sordu.

"Hekim diyor ki, çocuk düşerse, anasını da beraber mezara sokar."

"Aman hekimler hep öylc söylcrlcr, bir şcycik olmaz. İstanbul'da olsaydı, ben onu çoktan aldırtırdım. On yedi liraya alıyorlar. Burada otuz beş istiyorlar. O doktor sizin arkadaşınız, ne olur, sevabına beni kurtarsın!"

"Ben yapamam kızım; can pazarı bu."

"E, ben şimdi her gün ölüyorum ya? Acıyorsanız bugün de acıyınız."

Ses çıkarmadım. Gene o dedi ki:

"Beni, kucağımda çocukla kim çalıştırır? Açlıktan ben de ölürüm, çocuk da..."

"Sen onu, çocuğu yaparken babasına anlatmalıydın."

"Söylemedim mi? Kaç kere söyledim. Benim çocuğum oluyor," dedim. Bana, "Olsun, olsun," dedi. Cemile ne iyi, eskiden hastalık almış, şimdi hiç çocuğu olmuyor. Ben kırk yılda bir halt edecek olsam, yüzüme, gözüme bulaşıyor."

Biraz sustuktan sonra:

"Gelsin, cevabı dikeceğim: Ya bana baksın yahut otuz beş lirayı verip çocuğu aldırsın. Ben çocukla kimin kapısına sığarım! Eğer dinlemezse ben de müdürüne kadar çıkarım."

"Müdür ne yapacak? Sen başına geleceği, gebe kalmadan düşünmeliydin."

"Gebe kalmadan düşünmedim mi? Söyledim, diyorum ya! Kadın kısmının elinde ne var?"

"Seni zorla dağa kaldırmadılar ya, olmaz diyeydin."

"Söylemek kolay! Hasta oldum, bana bir kış baktılar. Tek başına yaşamak kolay mı?"

"Ha, çocuğun babası o maliyedeki adam mı?"

"O ya, olamaz olaydı!"

Maliyedeki efendi ona bir kış bakmış, ama bedava değil! Bana onun için bu adamı soruyormuş! Meğer bu hanım, o hayır seven adamın çocuğunu karnında taşıdığı için onu düşünüyormuş. Kim bilir daha evvelki hastalığı da nedendi?

"Eh, dedim, adamakıllı bir koca bulup otursaydın!"

"Koca nereden bulunur," dedi, "alıyorlar mı? 'Halide Hanım metres oturalım, sonra nikâh ederiz,' diyorlar. İşte bir odacı var, Erzincanlı imiş, peşim sıra dolaşıp duruyor. Metres gideyim mi?"

"İşte, gitmişsin ya, buna da git!"

"A a, ne zaman gitmişim?"

"Karnındaki çocuğun babası nikâhlın mıydı?"

"Olmasın. Başıma bir kaza geldi. Metres oturmadım ya."

"Ne farkı var?"

Halide yüzüme baktı, alay edip etmediğimi anlamak istedi. Anlıyorum ki birinin kapatması olmak, birinden nikâhsız bir çocuk almaktan daha ağır, daha çok ağır.

Halide böyle düşünüyor. Ama bunun niçin olduğunu anlayamıyorum!..

"Ne farkı var olur mu? Ben açlıktan geberirim de gene elin kötü karıları gibi metres oturmam. Elin itlerinin eğlencesi miyim?"

Biraz durduktan sonra:

"Kocaya varmadımsa, kabahat benim mi? Sen bunları çıkaranlara söyle."

"Neleri çıkaranlar, kız!"

"İşte boşanma kalktı ya!"

"E, boşanma kalktıysa, kötü mü oldu?"

"Kötü oldu ya, herifler şimdi almıyorlar işte!"

"Almıyorlar mı? Ortalık az evleniyor sanıyorsun!"

"Canım, hanım olanlara, anası babası olanlara göre ne var? Bu zaten onlara yaradı. Benim gibi kimsesizleri alan var mı?"

"Eskiden alsalardı bile usanınca bırakıyorlardı. Onu da söylesene?"

"Bıraksın, alıyordu ya. Hiç olmazsa çocuğun babası olurdu."

"Sana da şimdi bu çocuğun babasını belli et diyen mi var? İstediğinizi yapıyorsunuz, istediğiniz yerden çocuğu alıyorsunuz, karışan, görüşen yok. Sonra da kabahat başkalarının oluyor."

"Olur ya, bu serbestliği kim istedi?"

"Kim istedi?"

"Siz, beyler istediniz. Gene de sizlere yaradı. Sizin hanımlar bir çocuk aldırmak istese, hekimler, birbirini çiğnerler. Ben yalvarıyorum da kimse aldırmıyor. Bunun babası benden sıska, bu çocuk doğacak da çok düğün, bayram olacak. Bana çocuğu düşüremezsin, diyorlar, bakalım, doğurabilir miyim? Yarın lohusa olunca, bir tas çorba getirecek var mı?"

"Olsa gerek..."

"Kim? Babası mı? Allah onun canını alsın. O, beni düşünseydi, bugüne kor muydu?"

Biraz durdu, sonra:

"Adamın kısmeti olmalı," dedi, "bak Cemile'ye!"

"Ama, Cemile metres oturuyor," dedim.

"Korkma, nikâhları var," dedi, "eğer bıraksalar, herif onu karısının üstüne alacak. Bırakmıyorlar. Onlar da imam nikâhı yaptılar."

Söyleyeyim ki: Ben Halide'den, bizim bankada Cemile adında bir kız ile bunun Feyyaz Bey adında bir "amanı" olduğunu öğrenince, bunların kimler olduklarını görmek istedim.

Cemile güzelce, körpece bir kız. Halide'den çok güzel, çok oynak. Bu Feyyaz Bey'den daha iyisini bulduğu gün hemen yeni dostuna kaçacak bir çiçek!

Feyyaz Bey'e gelince, salonun büyük kapısı önünde durup, gösterdiler:

"Bakınız, o köşedeki çıplak kafa görünüyor ya, işte o!"

Baktım, iri bir deftere gömülmüş, saçsız, kocaman bir kafa! Görseniz, hiç ummazsınız. Nasıl da güzel yolunu bulmuş; kızı bankaya hizmetçi, kendine de metres! Banka şerefine oooh! Allah sağlık versin. Neler dönüyor da, bizim haberimiz yok.

Cemile'nin her zaman yüzü gülüyor; belli ki yaşayışında eksiği yok. Halide'ye söyledim:

"Cemile'yi gördüm," dedim, "sen onun gibi birini niye bulmadın?"

"Ah," dedi, "nerde bende o talih!"

"Seninki kaç para aylık alıyor?"

"Bilmem, kendi söylediğine bakılırsa elli lira alıyormuş."

"Evinde kaç kişi var?"

"Bir kız kardeşi, bir kendi. Başka kimseleri yok. Kız kardeşi de beni tanır, eğer istese onların yanında ben de olurum."

"E, güzel ya, git söyle seni yanına alsın."

"Nikâh etmezse ben gitmem. O da nikâh etmiyor, 'Ben kız alacağım,' diyor."

"Seni sevmiyor mu?"

"Adam sen de! Öylesinin sevmesinden ne olacak. Daha çocuk desen çocuk! Sizden daha genç. Genç adamın sevgisine inan olur mu?"

"Ya, demek gençlerin sevgisine inanılmaz ha?"

"Olmaz ya, hem bu öyle adam değil canım, mektep çocuğunun biri."

"Sen de turnayı gözünden vurmuşsun!.."

"Ne yapayım, bana çok iyiliği vardır. Benim yüzüm tutmaz."

"Kız alacağım demesi kötü!"

"Aman alsın. Kimi isterse alsın, beni bu piçten kurtarsın da..."

Halide'nin gözdesi olan bu çocuk birkaç gün için İzmir'e gitmiş. Gelince Halide ona anlatacak, diyecek ki: "Ya doğuncaya kadar bana bakarsın, sonra da çocuğu alır, ne yaparsan yaparsın yahut otuz beş lirayı verir, çocuğu aldırırsın. Olmazsa müdüre kadar, büyüklerin kim varsa, çıkıp söylerim." Dairesine gidip onu rezil edecek. Son söz bu!

6

Halide bizim Fahri'nin verdiği ilaçları alınca biraz düzelir, canlanır gibi oldu amma bu canlanışı Hasan Bey'in bitişiğindeki odada oturan eski konsoloslardan Şefik Bey'e yaramadı; aralarında bir kavga oldu, Halide, Şefik Bey'i dövmeye kalktı.

Şefik Bey, Halide'ye çamaşır yıkatmış, parasını vermemiş, "İki gömleğim paralandı, bir çorabım kayboldu," diyormuş. İş yalnız bununla kalsa Halide aldırmayacakmış, nasıl ki bir aydır hiçbir şey söylememiş. Ortada böyle bir anlaşmamazlık varken bir de bir akşam Şefik Bey'e iki genç çocuk misafir gelmişler. Bir masa örtüsü istemiş. Halide, üst katta oturan Yahudi madamın hizmetçisinden eğreti bir örtü almış. O gece bu yeni örtüyü hem yakmışlar, hem şarap döküp lekelemişler. Halide, Şefik Bey'e bu örtüyü ödemesini söylemiş. Şefik Bey aldırmamış, aradan biraz geçince Yahudi madam örtü yüzünden hizmetçisine yol verecek olmuş. Halide bunu duyunca hemen Şefik Bey'e koşmuş. Şefik Bey de Halide'yi odasından kovmuş. İş buraya gelince Halide deli gibi olur, ne yapacağını bilmez, Şefik Bey'in yüzüne atlar, tırmalar, boğazını sıkar, aynalı dolabın kapağına bir tekme atar, aynayı kırar, kapak parçalanır, Şefik Bey'in bir pardösüsünü eline geçirir, yakasını ceplerini yırtar! Şefik Bey yaşlı adam, korkar, bağırmaya başlar. Faika, kaynanası, Ayaşlı'nın oğlu yetişir, Şefik Bey'i Halide'nin elinden alırlar.

Bu kavga öğle üstü olmuş. Bu akşam eve geldiğim zaman daha Halide ağlıyor, öfkesini yenemiyordu. Şefik Bey, Ayaşlı'nın odasında oturuyor, eli ayağı titriyor, kendi kendine homurdanıyordu. Ayaşlı'nın ne kadar tütünü varsa içmiş, ben gidince benim pakete sarıldı.

"O karı bu evde varken ben bu evde durmam. Beni öldürür. Ben polise haber vereceğim," diyor. Ayaşlı da pişkin pişkin, onun suratına bakıyor, "Canım şu örtünün parasını olsun versen," diyor.

"Vermem, niye vereyim. Örtü yanıktı."

"O da kimsesiz yoksulun biri."

"Yoksul ama beni öldürecekti."

"Yok canım, nasıl öldürür? Bir sıkımlık canı var. Sen dağ gibi adamsın!"

"Hıı, yakalasın seni boğazından da bak!"

Halide de Faika'nın odasında bir köşeye büzülmüş ağlıyordu. İşin kötüsü yukarı katın hizmetçisini kovacaklar. Bir çare bulalım diye düşünürken Hasan Bey geldi. İşi dinledikten sonra, "Parayı biz verelim, yazık o zavallı da işinden olmasın. Nedir, at deve değil ya," dedi.

Parayı ben verdim, Ayaşlı da yukarı çıktı. Yahudi madamdan rica etti ki hizmetçiyi kovmasınlar. İş basıldı. Bunlar Ayaşlı'nın odasında, Şefik Bey'in gözü önünde oldu. O somurtmuş oturdu, hiç sesini çıkarmadı, sanki işitmedi. Sonra Ayaşlı ile Hasan Bey mezelerini hazırlayıp çilingir sofralarını kurdukları zaman o da sokuldu, içmeye başladılar.

Faika'nın kaynanasının sözüne bakılırsa, Şefik Bey her akşamüstü uğrayıp Ayaşlı ile Hasan Bey'in akşam yemeğine hazırlıkları var mı diye bakıyor, varsa kalıyor, yoksa çıkıp gidiyormuş. Ayaşlı ile Hasan Bey onun huyunu biliyorlar.

Hasan Bey biraz kızıyor. Ayaşlı aldırmaz görünüyor. Ayaşlı oda kirasını da doğru dürüst alamıyormuş. Ben sofra örtüsü parasını verirken bana dedi ki:

"Halide aynayı kırdı bana ziyan oldu!"

"Niçin?" dedim.

"E nasıl olsa Şefik Bey kirayı vermeyecek, eşyası bana kalacaktı!"

Şefik Bey orta boylu, eskiden şişmanca iken şimdi biraz bozulmuş, yanakları sarkmış, ucu kırmızı ufak burunlu, göz

kapaklarının altı sanki su dolu imiş gibi şişkin, tepesi saçsız, yandan saçlarını uzatmış, kafasının dazlak yerini bu saçlarla kapamak istemiş, bu yağlı saçlar tepesinde çile çile toplanıyor, kafanın yağlı parlak derisini sanki örtüyor. Sağ elinin iki parmağı cigaradan, tentürdiyota batırmış gibi koyu tarçın rengi almış. Üstü başı eski değil yalnız lekeli, en yeni giydiğinin de yakası yağlı.

Şefik Bey Arnavut bir baba ile Lübnanlı Arap Hristiyan bir anadan İstanbul'da doğmuş, babasının sağlığında İstanbul'da, babası öldükten sonra Beyrut'ta Frenk papazlarının yanlarında okumuş, yirmi yaşlarında iken, o zaman büyük bir hizmet sahibi olan Lübnanlı bir tanığın yardımı ile Hariciye Nezaretine alınmıştır. O zamandan bugüne kadar kaç sene geçti? Bu hesap biraz karışık! Bir zaman onu tekaüde çıkarmışlardı, geldi çalıştı, çabaladı, eh eski arkadaşların ne kadar olsa aralarında bir arkadaşlık gayreti olur!

İşine bakıldı, anlaşılmış oldu ki daha yaşı altmış olmamış, tekaüt zamanı da gelmemiş. Ondan sonra yeniden konsolos oldu ise de bir köşede rahatça bir hizmet edemedi! Konsoloslukta balık kurutuyormuş! Bunu görmüş, yazmışlar.

Şefik Bey'i geri çağırdılar, iş vermediler, tekaüt de etmediler, birkaç yıllar ufak bir para ile sürttükten sonra kendi tekaüdünü istedi, gitti bir yolunu buldu yabancı elçiliklerden birine tercüman oldu! Şimdi çok az bir para ile bu tercümanlığı ediyor ve bir gününü bekliyor ki, yeniden Hariciyeye girsin, konsolos olup gitsin.

"Zamandır bu," diyor, "bu devir de böyle gitmez. Biz çoklarını gördük. Benim de hakkımı arayacağım gün gelir."

Şefik Bey'in ilk karısı Viyana'da tanıdığı, aldığı Almanlaşmış bir Hırvat kızı idi. Bu kadından iki erkek çocuğu olmuştur. Kadın Şefik Bey'le birlikte yaşadığı on iki sene içinde kavgasız gün geçirmemiş, sonunda onu hiç aramayarak

ayrı yaşamaya başlamış, öldüğü zaman da, birkaç ay, Şefik Bey'in haberi olmamıştır.

Çocukları, bir ekmek parası kazanmaya başladıkları güne kadar babalarını aradılar, kavga dövüş ondan biraz para aldılar. Sonra onlar da babalarını aramaz oldular. Bu çocuklar Viyana'da kalmışlardır. Bugün nerede olduklarını Şefik Bey bilmez. Şefik Bey de eli ekmek tutunca anasını bırakmış, kadın Beyrut'ta papazların yanlarında hizmetçilik ederek ölmüştü.

Kendisini tanıyanların söylediklerine göre Şefik Bey, kadınlardan hoşlanmazmış. Evinde kadın hizmetçi bile kullanmak istemezmiş. Viyana'daki kadından ayrı yaşamaya başladıktan sonra bir daha evlenmek istememiş. Yalnız bu son senelerde başından, anlaşılmaz bir evlenmek vakası geçtiği söylenildi: Şefik Bey genç dul bir kadın almış! Bu kadına ev döşemiş. Kadınla ancak iki ay bir yerde yaşadığı, sonra kadının bunu eve almadığı söyleniyor. Bugün bile kadın nikâhında imiş. Uzun yıllar evlenmemiş iken bu koca yaşında evlenmek nereden aklına gelmiş? Kadın niçin bunu dışarı atmış, buralarını çok açık olarak bilen yok. Dedikodu çok. Diyorlar ki: Şefik Bey bu kadının oynaklığından istifade ederek bunu ötekine berikine satmak istemiş. Kadını da alırken, iki ay içinde bir iş bulup Avrupa'ya bir yere gitmeyi şart koşmuş. İki ay içinde umduğunu bulamayınca kadın bunu evden kovmuş. Eşyayı da vermiyormuş. Bir iş bulabilse kadın gelecekmiş! Ancak Şefik Bey kendisi yaşlı adamsa da gönlü genç olduğundan her zaman gençlerle görüşür. Bu görüştüğü gençler de ahlaksız, huysuz, çapkın şeyler. Şefik Bey'i her yerde maskara ediyorlar, eğleniyorlar, hakkında türlü sözler çıkarıyorlar. Bence bunlara inanmak doğru değildir. Şefik Bey evlenmiş ise, ihtiyarlıktan, bunaklıktandır. Hani bazı ihtiyarlara gelmez mi? Bu gençlerle düşüp kalkması da gene bunaklıktır.

Kimseye on para vermez, onlara rakı içirir, ziyafet çeker. Ona ne eziyetler, ne işkenceler ederler! Katlanır. Bunlar bence hep ihtiyarlığın sersemlikleri.

Bu dedikoduları çok dinledikten sonra işin doğrusunu kendisinden öğrenmek istedim, sordum, hiçbir şey söylemedi. Yalnız bana değil, kimseye de söylemiyormuş. Yalnız evli olduğunu, kadına darıldığı için eve gitmediğini söyletebildim.

Bu ihtiyara bir yandan acıyorum, bir yandan da Halide'nin parasını vermediğini düşünüp kızıyorum. Parası olmasa da vermese neyse. Ayaşlı onun epey parası olduğunu söylüyor. Bir gün de kendisi bana bankaya gelmişti; para kurlarını sordu. Parası olanın soruşundan bellidir. Anladım ki frankın düşmesinden korkuyor. Birkaç gün sonra da İstanbul'a gitti. İhtiyar, dalgın, sersem gibi görünen Şefik Bey'i para işlerini konuşurken görseniz şaşarsınız. Diyebilirim ki para işlerini benden daha iyi biliyor, çok çabuk anlıyor. Başka işler konuşulduğu zaman ise bunak adamlara benzer. Bir söylediğini kırk kere söyler, sizin söylediklerinizi anlamaz. Mesela, bakınız: Halide'nin kavgası olduktan birkaç gün sonra, bir cuma sabahı, Faika'nın odasına gittim. Şefik Bey oradaydı. Benden sonra Ayaşlı, Hasan Bey, sekiz numarada oturan Abdülkerim Bey adında biri var, o geldiler. Biz gelmeden Şefik Bey, Halide'yi kovması için Faika Hanım'a asılıyormuş. Biz oturduk, gene bu lakırdı açıldı; Şefik Bey diyor ki:

"Benim evde kaldığımı isterseniz onu buradan çıkarmalısınız."

Faika pişkin, aldırmayarak cevap veriyor:

"Bir cahillik etmiş, siz onun kusuruna bakmazsınız!"

Şefik Bey korkutmak istiyor:

"Yoksa ben gider polise haber veririm," diyor, "bu evde benim hayatım tehlikededir, derim."

Faika sırıtıyor, alay ediyor, "Böyle acıklı şeyler söyleme, polisin yüreğine iner," diyor.

Hepimiz gülüyoruz. Şefik Bey niçin güldüğümüzü sanki anlamıyor. Bize bakıyor. Ne düşündüğünü yüzünden anlamak mümkün olmuyor. Biraz durduktan sonra gene ilk söylediklerini söylüyor.

"Eğer benim bu evde kaldığımı isterseniz bu kızı buradan kovarsınız. Benim hayatım tehlikededir. Bu kız beni boğar."

Faika diyor ki:

"Bcn varkcn sen korkma! Ben seni kurtarırım!"

"Gece sen nereden duyacaksın?"

"Duyarım ben, sen zile bas!"

"Ne olur benim hatırım için kovun!"

Ayaşlı diyor ki:

"Kovarsak daha kötü olur Şefik Bey, senin için kovduğumuzu anlar, seni yolda çevirir, döver. O zaman ne yaparsın?"

"Benim için kovmuş olmayın!"

"Hem kovalım, hem de yalan mı söyleyelim?"

Hasan Bey kızdı, dedi ki:

"Kovsunlar iyi ama, kabahati nedir, onu anlayalım?"

"Kabahati beni dövdü, hepiniz gördünüz."

"Dövdü ama iki gözüm öyle dayağa canım kurban. Sen dayağı kat kat hak ettin."

"Niçin?"

"Zavallı kızın hakkını yedin?"

"Getirsin çoraplarımı, parasını vereyim."

"Örtüye ne dersin?"

"Onun getirdiği örtü yanıktı."

Faika'nın kaynanası karıştı:

"Aaaa," dedi, "Allah'tan kork, yepyeni örtü idi, biz burada baktık, işte Faika da burada. Öyle değil mi söylesene!"

"Eskiydi, ben bilmez miyim."

Bu sözleri söyleyen ve dinleyen bir adamın ince ince para, kambiyo, kur hesapları yapmasına siz şaşmaz mısınız?

7

Apartımanımızın sekiz numarasında bir ufak çocukları ile genç bir karı-koca oturuyorlar. Erkek, Abdülkerim Bey, alçarak boylu, esmerce, Moğolsu suratlı, güler yüzlü bir adam. Karısı İffet Hanım, İstanbullu bir kız. İstanbul'un Üsküdar'ından imiş, rengi solukça, zayıfça bir kadın. Çirkin değil, amma nasıl demeli, zavallı suratlı. İstersiniz de ona bir mevki veremezsiniz. Onunla konuşabilmek için, onu sevebilmek için değersiz tutmaya çalışırsınız. Belki akılsız. Bizim komşular bu kadını güzel buluyorlardı.

Abdülkerim Buharalı imiş, çok küçük yaşlarında İstanbul'a gelmiş, orada okumuş, Harbiye Mektebinden çıkmış, biraz hizmetten sonra çürüğe çıkmış, tekaüt olmuş, o zamandan beri burada odunculuk, kömürcülük ediyormuş.

Harbiye'den çıkıp da alışverişte bir iş becerebilenler azdır. Abdülkerim'de babasından, dedesinden gelme bir istidat olsa gerek! Ayaşlı'nın sözüne bakılırsa işi yolunda imiş, beş on parası da varmış.

İffet Hanım üç çocuk doğurmuş, bunlardan ilk ikisi yaşamamış, ölmüş, üçüncü çocukları, Turhan Mukimüddin adında, hasta suratlı, ağlamış suratlı bir oğlan, sağ yanlarında. Ağlamadığı, huysuzluk etmediği saat yoktur.

Bu ana-baba, çocuk büyütmek, terbiye etmek nedir hiç bilmiyorlar: Rahatsız, çelimsiz, keyifsiz olan çocuğu büsbütün densiz, huysuz edecek ne varsa hepsini yapıyorlar. Anası çocuğa darılsa babası okşuyor, anası çocuğa kızarsa babasına çatıyor, babasına kızınca çocuğunu dövüyor. Bu yüzden çocuk, anası babası için çekilmez bir ağrı, sancı, bir hastalık, bir baş belası olmuş, kalmış. İkisi de çocuktan korkuyorlar. Oğlan ağlamaya başlayınca anasının eli ayağı soğuyor, sinirleri çekiliyor, o da ağlamaya başlıyor.

Kadın yalnız çocuğundan değil, kocasından da bezmiş.

"Koca isterler, kocaya varırlar, anlasam bu koca neye yarar," diyor, "bir geçinmek değil mi? Adam çamaşır yıkar gene geçinir. Hiç olmazsa çocuk doğurmaktan da kurtulur."

İffet Hanım tekaüt olmuş bir küçük memurun kızı imiş. Daha çocuk denilecek yaşında, "Kısmeti çıktı" demişler, bu adama vermişler. Gelin olmak, süslenmek kadınları avutur. Bunlar geçince İffet Hanım için evlenmenin bir tek iyiliği kalmış, o da geçinmek!

"Çirkin bir adam," demiş.

"Erkekte güzellik aranmaz, huyu güzel olsun," demişler.

"Sevimsiz," demiş.

"Alışırsın seversin," demişler.

Kocası sinsi, kurnaz, tilki bir adam. Bir kere olsun seviş-memişler. Bu karılığın, kocalığın bir eğlencesi yok. Evlendikten birkaç ay sonra gebe olduğunu anlamış, yedi aylık bir çocuk doğurmuş. Çocuk birkaç saatten fazla yaşamamış. Hastalık, hekimler. Çekilmez işkencelere katlanmış.

Aradan birkaç ay geçtikten sonra ikinci çocuk. Anasının sütü yok. İnek sütü, emzik. Çocuk hasta. Hekimler besleyemiyorsunuz, diyorlar. Nasıl beslemeli?

Çocuk da o kadar sevimsiz ki anasının bile görecek gözü yok. Ne olacak? Üç aylık iken bu çocuk da ölüyor. Bir acı. Kocasını hekimler hasta buluyorlar, bakıyorlar, ilaç alıyor. Hastalık nedir? Bilmiyor. Biraz sonra bu üçüncü çocuk doğuyor. Babası adını Turhan Mukimüddin koyuyor. Bir sütana tutuyorlar. Bir Habeş karısı. Çocuğu büyütüyor. İstanbul'da anasının evinde iken biraz daha rahattılar. Buraya gelip bir odaya sokulunca oğlan çekilmez bir bela oluyor.

Kadına yeniden gebe kaldın deseler, öyle sanılır ki çıldıracak, kendini öldürmeye kalkışacak. O kadar korkuyor. Kocasına da kızıyor. Her koca böyle midir? Bu ne duygusuz adam, yalnız kendisini düşünür. İffet Hanım gittikçe kocasından soğuyor, sokulmuyor, uzaklaşıyor kavga çıkarıyor, Faika ile kaynanası da İffet Hanım'a yardım ediyorlar, onun gözünü açıyorlardı. Ben buraya geldikten biraz sonra, gündüz gelip çocuğa bakmak için bir hizmetçi tutuldu. Her gün odalarını Halide'ye temizletip toplatmaya başladılar. Bundan evvel İffet Hanım kendisi topluyormuş. İffet Hanım'ın odasının karışıklığını, pisliğini Halide'den dinlemeli. Halide, söylenir, söylenmez, her şeyi bana anlatıyor. Bir gün dedim ki:

"Kızım, bunlar bir kadının, gizli kalması lazım gelen şeyleridir. Bunları bana söyleyeceğine gidip kendisine öğretsene!"

"Sanki kendisine söylemiyor muyum? Geçen gün kocasının yanında söyledim. Ben hanım değilim ama böyle hanımlara da kendimi değişmem."

Abdülkerim uysal bir adam. Karısına bakmıyor, bakmak istemiyor, parasını kıskanıyor değil, bilmiyor. Karısı ona dikildikçe, karşı oldukça o alçalıyor, kadının istediklerini yapıyor. Belki kötü huylarından da geçiyor. Belki de karısı alışmış o kadarına göz yumuyor, katlanıyor! Görünüşte odaları, yaşayışları düzeliyor. Bu iyileşme böyle kalır mı? Yoksa Faika ile kaynanasının dersleri arta arta kadını büsbütün baştan çıkarır, kocasıyla arasını açarlar mı?

Abdülkerim gibi sessiz, sinsi adamların ne gün kızacakları ve kızınca ne yapacakları belli olmaz. Bir gün Faika ile konuşurken dedim ki:

"Bu kadın kocasını sevmiyor, bilmediği için ona katlanıyordu. Şimdi siz onun gözünü açıyorsunuz, ya günün birinde herif bunu istemez yahut kadın bir aykırılık eder de araları açılırsa sonra bu kadın ne yapar?"

Faika dudaklarını büktü, "Daha kötüsüne mi düşer?" dedi.

"Şimdi genç kızlar koca bulamıyorlar, koca o kadar bol mu?" dedim.

"Varacak olduktan sonra bol ya! Hem bu öylesi değil, siz bilmiyorsunuz! Ben söyleyemem! Benim kocam olsa bir gün durmam. Hizmetçilik ederim de gene o herifle yaşamam! Kabahat İffet Hanım'da."

Bu gelin kaynana ellerinden gelse kadını kocasından ayıracaklar. Bereket versin kadın o kadar ileri gitmek istemiyor. Kocasını kullanmaya, yola getirmeye çalışıyor.

Bir yandan da kadın kendi kıyafetini düzeltiyor. Buraya geldiği zaman uzun saçları vardı, bir gün Faika ile birlikte gittiler saçlarını kestiler. Biraz zaman sonra, bazı moda gazetelerindeki kadın başlarına döndü. Saçlar yapıldı! Korsa giydi. Göğsü yukarı kalkar gibi oldu. Eskiden yüzüne hiçbir şey sürmezken pudralamaya başladı. Dudaklar, tırnaklar yoluna girdi, az zamanda Faika Üsküdar'ın yoksul mahalle kızından, kendi cinsinde bir salon kadını çıkardı. Bu arada İffet Hanım cigara içmeyi de öğrendi.

Bu işler yolunda giderken yolunda gitmeyen yalnız çocuktu. Gün geçtikte bu oğlan iyileşeceğine daha densiz, yaramaz oluyor. Her gece, gece yarılarına kadar ağlıyor, bütün gece anasına babasına rahat vermiyordu. Ben az zamanda evde Ayaşlı'nın kömür kokusuna, gece yarısı bir çocuk ağla-

masına alıştım ve rahatsız olmadım. Çocuğa bakan hizmetçi kadın onu götürmüş, bir hocaya okutmuş, tespihten geçirmiş, "Kırk güne kadar bir şeyi kalmaz," demişler. Altmış gün de geçti gene o!

Bir gün babası Faika'nın odasına getirmişti. İffet kocasına dedi ki:

"Sen onu buraya getirdin, ama rahat durmaz ki, bizi de konuşturmaz."

"Hizmetçiyi yemek getirmeye yolladım, gelinceye kadar ben bakarım."

"Bari sen onu içerde avut!"

"Zarar yok, bir şey yapmaz."

Oğlan ilkin babasının ayakları arasında dururken birdenbire tütün tablalarına saldırdı. "Dur," deyinceye kadar içinde ne varsa döktü. Babası hemen atıldı, yakaladı, yerdekileri topladılar. Oğlan küçük masanın üstünde duran ufak resimlere gitti. Oradan da çektiler. Kartpostal albümüne saldırdı. Faika, "Bırakın baksın, resimdir," diyordu.

İffet Hanım, "Şimdi yırtar," dedi.

Babası albümü almak istedi, albümün bir sayfası yırtıldı.

İffet Hanım kızdı:

"E canım, ben sana söyledim. Kendi çocuğunun ne mal olduğunu bilmiyor musun?"

Faika ses çıkarmadı, olduğu yerden de kalkamadı, ama canı sıkıldı. Babası elinden alır korkusuyla oğlan albümün üstüne yattı. Babasına kalsa bırakacak. Ne değeri var! İffet Hanım kocasına bağırdı:

"Al şunun elinden şu albümü! Görmüyor musun, büsbütün yırtılıyor."

Abdülkerim çocuğa eğildi:

"Ver onu, bak sana cigara ağızlığımı vereyim... Hah dur, bak saati vereyim ha? Olur mu? Bak ama teyzen darılacak."

Anası kendi kendine, "Aman ya Rabbi, gene ağlamaya başlayacak. Nedir bu benim başımın çilesi," diye mırıldandı.

Babası almak istedikçe oğlan üstüne yatıyor, içinde yapraklar iki kat oluyor.

Faika dayanamadı, kalktı çikolata buldu:

"Turhan canım, al bak çikolata, ver onu bana da resimler bozulmasın. Ya bak şimdi Fuat Amcan gelecek, seni otomobille gezdirecek, hani geçen gün nasıl gitmiştik!"

Oğlan kül yutmuyor. Aldırmadı. Resimlerin üstünden de kalkmadı. Babası yalvarmaya başladı.

"Gel seni arkama alayım, ha? Olur mu? Gel. Ama bak kuyu anası gelecek seni yiyecek..."

Çocuk kahve şekerini severmiş, anası oturduğu yerden seslendi:

"Turhan, baban sana şeker versin. Hadi kendin git söyle Halide'ye, sana şeker versin!"

Olmadı, başka yapacak da kalmadı.

"Hadi baban seni arkasına alsın, biner misin?"

Abdülkerim halının üstüne dört ayak oldu, "Hadi gel bin," dedi.

Faika çocuğun aldırmadığını görerek albümü gözden çıkarmış olmalıdır ki, "Bırakın canım, yırtılırsa yırtılsın," dedi.

Anası babası hazırmışlar, hemen bırakır gibi oldular.

Abdülkerim ayağa kalktı, "Zaten şimdi vermez ki," dedi.

İffet Hanım da, "O kadar yıldım ki, ağlamasın da hiçbir şeyi gözüm görmüyor," dedi.

Faika boynunu büktü bana baktı. Ben dayanamadım.

"E ne olacak bu çocuğun sonu?" diye sordum, "herkes çocuğunu nasıl büyütüyorsa, bu zamanda çocuk nasıl bakılıyorsa buna da öyle bakılmalı."

Abdülkerim ufak, içi kanlı gözleriyle yüzüme baktı, ne demek istediğimi anlamadı. İffet Hanım anladı, sıkıldı. Ona, "Sen geri kalmış adamsın, çocuğuna bakamıyorsun," demek dokunacağını sanmıştım, aldanmadım.

"Ben ne yapayım," dedi, "ben çocuğu dövccck olsam bu gelir elimden alır."

Abdülkerim ne diyeceğini bilemedi, sırıttı.

"Bu çocuk sizin elinizde ziyan olur," dedim.

Faika, "Onu ben de söyledim," dedi.

Biz böyle konuşurken, albümü vermemek için üstüne yatan çocuk yerden kalktı, albümü de unuttu, yatağın yanında gece masası üstünde duran ufak elektrik lambasına saldırdı.

"Dur, aman kırılır, düşer," diye Faika yerinden kalkmak istedi ise de yetişemedi. Lamba yere düştü, ampul kırıldı. Oğlan bundan korktu, uzun bir uluma sesiyle ağlamaya başladı. İffet Hanım kızdı, kocasına bağırdı:

"Sana demedim mi? Sen oğlundan daha kalın kafalısın. Götür şunu içeri; hadi ne bakıyorsun?"

Abdülkerim uluyan, bağıran, tepinen çocuğu kucakladı, içeri götürdü. Ohhh! Dünya varmış. Oğlan diş ağrısı gibi!

İffet Hanım utanmasa ağlayacaktı. Demin söylediğim sözün onda bir yara bırakmasını istemedim, dedim ki:

"Ben çocuğa babasının yüz verdiğini biliyorum, onun için söyledim."

İffet Hanım dert yandı:

"A kardeşim," dedi, "ben ona şimdiye kadar neler söyledim, hiç eser etmez ki."

Faika da, "Hep kabahat babasında," dedi.

"Allah'ın bildiğini, kuldan ne saklayayım; kocam, çocuğum olup da bir kere sevmek içimden gelmedi ki! Koca mı? Koca! İşte görüyorsunuz, kendisine söylemesem. Şimdi akşama kadar ağlar. O bırakır gider. Allah duygu vermemiş. Doğrusu sevmek de içimden gelmiyor. Başkalarının çocuklarını daha çok seviyorum. Ne olurdu Allah'ım bir güzel çocuk doğursaydım!"

Faika'nın kaynanası lakırdıya karıştı:

"Ne yapacaksın," dedi, "onda senin kabahatin yok ki. Babasına baksana!"

"A, büyük hanım, ne çirkin kocası olan kadınlar var da ne güzel çocuklar doğuruyorlar."

"Doğururlar bilirim... O sana yaramaz. Babasını değiştirir, istediklerini doğururlar!"

"Hiç değil. Bizim komşumuz vardı, ne gudubet kocası vardı, nur topu gibi bir kız doğurdu."

"O benim külahıma dinletsin!"

İffet Hanım boynunu büktü, "Bilmem," dedi.

8

Altı numaralı oda boştu. Burada bir Yahudi kadın terzisi oturuyormuş, kızmış.

Birkaç kişi geldi gezdi, tutan olmadı. Ben banka arkadaşlarından biri tutsun diye istedim, bir arkadaş tutacaktı, sonradan caydı. Karısı geleceğini yazmış, bir oda içinde ola-

mayacaklarını düşündü, tutmadı. Bu arada Ayaşlı'nın eski bildiklerinden biri gelmiş, onu buldu getirdi odaya yerleştirdi. Ona biraz eşya da aldı.

Ayaşlı otel tuttuğu zamandan bu genci de tanırmış, çok zaman Ayaşlı'nın müşterisi olmuş.

Halide bu yeni gelen komşuyu beğeniyor, "Genç, temiz, kibar," bir adam olduğunu söylüyor.

"Neci bu adam," diye sordum.

"Tüccar," dedi.

"Adı nedir," dedim.

Adını bilmiyor. Gitti, kapısındaki kartı çıkarmış, getirdi. Kartın üstünde her satırı ayrı ve güç okunacak kadar süslü yazılarla:

İSKENDER BEY

Hemşinli Zade

Fabrikatör

yazılı. Bizde fabrikatör çok olmadığı için gözümün önüne bir örnek, bir tip getiremedim. O gün, bu yeni komşumuz benim odama da bir kart bırakmış. Ertesi sabah da Ayaşlı ile birlikte beni görmeye geldiler. Otuz yaşlarında, temiz giyinmiş, hafif koku sürünmüş, uzunca boylu, incerek, ince, uzun yüzlü, gözleri birbirine yakın bir efendi. Akıllı, kurnaz, çalışkan, övünmeyi, kendini satmayı sever insanlardan olduğu gözlerinden belli oluyor. Arkadaşlığı çekilir. Herkese temiz, terbiyeli davranmak, akıllı konuşmak istiyor.

İskender Bey'in babası Hemşinli imiş, büyük muharebeden evvel Rusya'da birkaç şehirde büyük fırınları varmış. İskender Bey Rusya'da okumuş, çok yıllar orada kalmış,

kendini yüksek tahsil görmüş gibi satmak isterse de yalnız cimnazı bitirmiş. Muharebeden sonra babası kaçmış, İskender orada kalmış. Becermiş partiye de girmiş. Fırkanın ateşli adamlarından olmuş, aynı kelimelerle başlayan ve aynı kelimelerle biten birçokları tarafından söylenilmiş olan inkılap nutuklarından binlercesini söylemiş, yumruğunu sıkmış sallamış, bağırmış, terlemiş, arkasında Rus gömleği, belinde kayış, geniş külot pantolon, dar çizmeler, meşin ceket, koltuğunda meşin cüzdan, bir otomobilin köşesine yaslanarak şehirlerde gezmiş, masanın uzak bir köşesine ilişerek saçlar dağınık, dişleri arasında da cigaranın uzun zıvanasını çiğneyerek, toplantılarda zararsız sözlere karışmış, böyle bir zaman yaşadıktan sonra, günün birinde, yakasını parti içinde parti çıkarmak isteyen arkadaşlarına kaptırmış ve epey korku çekmiş ise de ucuz kurtulmuş, onu erzak idaresi emrinde yumurta toplamak işi ile, Kogan adında bir Yahudi arkadaşıyla Kiev taraflarına yollamışlar. Oradan bir kolayını bulup kaçmış. Bunları onun ağzından parça parça ancak birkaç ayda öğrendim. İlk görüştüğümüz gün bana; Ayaşlı'yı otel tuttuğu zamandan tanıdığını, eşyası olmayan bir adam için burada yaşamak kolay değil ise de Ayaşlı'nın hatırını kıramadığını, gidip bir oda takımı aldığını anlattı. Sonra Almanya'dan bir mütehassıs getirttiğini, Adapazarı yakınlarında bir fabrika yaptırdığını, orada soğuk tuğla çıkardığını söyledi. Tuğlalarından örnek getirmiş, askeri fabrikalarda deniyorlarmış. Demiryolu idaresi denemiş, beş vagon almak istiyormuş. Sonradan öğrendim ki İskender'in yaptırdım dediği fabrika bir eski un değirmeni imiş. Burasını kiralamışlar, içine de birkaç makine koymuşlar.

Almanya'dan gelen mütehassıs da bir Beyaz Rus imiş, İstanbul'da likörcülük yapıyormuş. Anlaşılıyor ki İskender onu da boğazı tokluğuna tutmuş, o adam da bir şeyler yapmış, birkaç bin tuğla da istasyona gelmiş. İskender, bu tuğlayı tanıtıncaya kadar güçlük çekeceğini, sonra müşterisinin ayağına geleceğini söylüyor. Bu sivrice işe aklı eriyor mu

diye Ayaşlı'nın yüzüne baktım. "Bir çimento işi yapsaydınız daha iyi olurdu," demeyi düşündüm, ama söylemedim.

İskender Bey'i yalnız Ayaşlı değil Faika Hanım da eskiden tanıyormuş. Faika ile bu yeni komşuyu pek ağız ağıza konuşurlarken gördüm, doğrusu gönlüm biraz çürüdü. Bunlar da mı Ayaşlı'nın otelinde tanıştılar? Faika'nın yaradılışı sokulgan, oynak olduğu için bir erkeğe çokça yüz vermesi çok görülmemelidir. Ben niye bunu gözümde büyüttüm bilmem? İskender sevimli adam olduğu, herkesin gönlünü avlamayı çoklarından iyi bildiği için yalnız Faika değil, herkes onunla tatlı konuşmaya başladılar. Yalnız Halide ondan yüz bulamadığı için küskündür. İskender Bey hizmetçilerle yüz göz olmayı hoş görmez. Halide'ye de yüz vermiyor. Halide onu çok sevimli bulmakla beraber kibirli olduğunu söylüyor, her fırsatta İskender'i çekiştiriyor.

Ayaşlı, Hasan Bey, ben, Halide'yi karşımıza alıp konuşuyoruz, ona hizmetçi gibi değil Ayaşlı'nın kızı imiş gibi davranıyoruz. Halide görgülü bir kız olmadığı için karşımızda biraz yakışıksız sözler söylediği, şaka etmeye kalkıştığı da oluyor. Biri dışardan görse bunları fazla bulur. Belki çirkin de görür. İskender Bey dairemize gelinceye değin bana hiç çirkin gelmezken o gelince, hizmetçiye karşı bu yârenliğimiz, ki biraz da benim yaradılışımın yaptığı bir şeydir, kendi gözüme de çirkin görünmeye başladı. Ancak İskender Bey'den sıkılıp Halide'ye ağır davranmayı da kendime yediremedim. Halide'nin beni kardeş gibi sevmesi ve bana yüksünmeden hizmet etmesi beni avuttu. Sonra günler geçip de ben İskender'i daha yakından tanıdıkça bir zaman ondan çekinmiş olduğuma sıkılmaya başladım.

İskender'in odasına ilk gittiğim gün bana pek çok ikram etti. Çay, reçel, pasta, likör, şekerleme verdi. Az günde odasını düzeltmiş, süslemiş, duvarlarına resimler asmış. Masa, masa örtüsü hem temiz hem süslü. Bana babasının, anasının, kardeşlerinin resimlerini gösterdi. Sonra Rusya'dan kaçıra-

bildiği birkaç fotoğraf çıkardı. Bunlar İskender'in mektepli zamanı resimleri idi. Babasının Rusya'da kalan zenginliğini anlattı. Türkçeyi, Hemşinli aksanı ile, biraz da Tatarca, Rusça kelimeler karıştırarak konuşuyor.

Babasının resmine baktım: Pos, kır bıyıklı, iri yarı bir adam. Zenginlik, küçük burjuvalık üstünden akıyor. İskender'in genç mektepli resimlerinde duruşları ne kadar yapma, ruhsuz ise babasının resmi de o kadar canlı.

İskender Bey bana fabrikasından birkaç resim de gösterdi. Yakından alınmış resimler, bunlara bakarak fabrikadan bir şey anlamaya çalışmak boşuna! Ben bu fabrika resimlerine bakarken İskender Bey sözü, memleketimizdeki para kıtlığına çevirdi.

"Para olsa bu memlekette az zamanda büyük işler yapmak çok kolay," dedi. "En kârlı işlerden biri de bu soğuk tuğla işi."

Bir hesap yaptı: Eğer bugün fabrikaya daha on beş bin lira sermaye konsa günde bilmem kaç yüz bin tuğla çıkarıyormuş. Tuğlanın değerini yarı yarıya ucuz tuttu, onun yarısını da bana caba indirdi, memlekette ne kadar tuğla sürüldüğünü hesapladı, aydasını buldu, gene yarısı bana caba, vergisi masrafı, vereceği aylıklar, gündelikler, çimentosu, toprağı, getiriş, götürüş parası, gene sonunda bir kazanç kalıyor ki, akla durgunluk verir!

"Bugün hükümet bir ufak yardım etse... Bankanın parasını altı ay için isterim. Sonra çeksin parasını!"

Bu hesapları İskender Bey tanıdığı birkaç mebus beye de açmış; çünkü bu işte en büyük menfaat memlekete! O mebuslar da çalışacaklarmış.

"Sizin bankada bu iş üzerine hiç söz geçmedi mi," diye bana soruyor.

"Geçse de müdürler konuşurlar, biz duymayız," dedim.

"Bu öyle bir iş değil ki," dedi, "hani ben artık eksik diyeyim. Banka kendisi idare eder. Bir adam kor, parayı kendi alır, kendi verir."

Eskiden Rusya'da nasıl olduğunu anlattı.

"Bu Şefik Bey de eskiden Rusya'da bulunmuş, ona sorun," dedi.

Sonra Şefik Bey'in şahitliğini kendi de az görmüş olacak ki, "Kime isterseniz sorunuz," diye ekledi.

İskender Bey bu işi birkaç mebusa anlatmış ancak çok adama da anlatmak istemiyormuş çünkü kazançlı işi tez kaparlar. İskender Bey'in fabrikasını kurmaya gelen Almanlar ortak olmak istemişler!

"Bilirsiniz ki, onlar hesapsız işe girmezler!"

İskender Bey bu yabancıları memlekete sokmak istememiş. O istiyor ki, bir yabancı kazanacağına banka kazansın!

"İşin kötüsü bizim bankacılarımız da memur kafalı! Anlamıyorlar. Rusya'da..."

Alt tarafını dinler gibi göründüm ama dinlemedim. Karnım ağrıyordu. O da dinlemediğimi ve onun verdiği misallerin bence değeri olmadığını anladı, sözünü kesti.

İskender Bey komşumuz olur olmaz, evimizi şenlendirdi; herkesin gönlünü alacak bir şey yapmaya başladı; Faika ile eski dost, arkadaş yahut daha ileri! Faika'nın kaynanasına hemen bir örme hırka daha armağan etti, kocakarıyı sevindirdi. Bir tanıdığının yardımı ile şoför Fuat'ın aylığını artıracağını söylediler. Sonra bu söz değişti: Kendisi bir otomobil alacak, Fuat işletecekmiş, dediler. Şefik Bey'le eskiden tanışmıyorlarmış, pek tez arkadaş oldular. Şefik Bey'in de bir zaman Rusya'da bulunmuş olması, başını, gözünü yararak biraz Rusça konuşması aralarında sanki bir hısımlık doğurdu, gurbette birbirini bulmuş iki hemşeri gibi yaklaştılar. İsken-

der Bey Türkçe konuşmak ister, konuşmasındaki bozukluğu saklamaya çalışır. Şefik Bey de İskender'i görünce Rusça söyler. Onun Rusça konuşmaktan sakındığının farkında olamaz. Rusça İskender'le onu herkesten ayırıyor, aralarında sanki bir soy yakınlığı yapıyor.

Şefik Bey eski hariciye arkadaşlarına rast geldikçe onlarla da Fransızca konuşmaya çalışır.

İskender bizim Hasan Bey'i de avlamanın yolunu buldu: Hasan Bey'i alır, odasına götürür, ona Paris'te çıkan Rus gazetesini okur, anlatır, saatlerce yüksek siyaset yaparlar. İskender ne anlar, nasıl anlatır, Hasan Bey nasıl anlar, oralarını bilmem! Yalnız bilirim ki, İskender bize komşu olduktan sonra Hasan Bey'in yüksek siyasette bilgisi, sermayesi çok artmış oldu. Artık yukarı pazarda Hacı Tahir'in dükkânındakiler dayansınlar. Bu dükkân Hasan Bey'in ve onun gibi birkaç meraklının çokça toplandıkları yerdir.

Abdülkerim aslından sokulgan bir adamdır. Eski Rusya'ya hasret çekmekte İskender'le çabucak anlaştılar. Bu üç adamla; Şefik Bey, İskender, Abdülkerim'le, evimizde ufak bir Beyaz Rus kolonisi kurulmuş gibi idi.

İskender dostlarına Ayaşlı'nın evinde oturduğunu söylemek istemiyor. Soran olursa bir dostunun evinde olduğunu bildiriyor, birisi onunla konuşmak isterse şehrin en yüksek otellerinden birinde adres veriyor ve bu işi idare etmek için sık sık otellere de uğruyordu, öyle ki birçokları onu otelde oturuyor sanıyorlar, kendisini de oralardan arıyorlar, otelciler de sık sık uğrayan, yemeklerini çok zaman oralarda yiyen bu müşteriyi otellerinde yatan müşterilerinden ayırmıyorlardı. Burada evde kimseyi görmek istemiyor, bunun yattığı yeri öğrenen açıkgözler olursa onlara kendini yok dedirtiyor, burada kalmadığını, yalnız ara sıra uğradığını kapıdan söyleyip geleni savdırıyordu.

9

İskender'in bize bir iyiliği de, dairemizin yedi numarasında oturup da bizimle daha hiç konuşmamış olan bir karı-koca ile bizi tanıştırması, konuşturması oldu.

Her gün bir ihtiyar hizmetçi kadın gelir, bu yedi numaradakilerin odalarını toplar, temizler, sonra da gece geç saatlere kadar kalır, hizmetlerini eder. Çünkü bu karı-kocanın her gece misafirleri oluyor, ikiye üçe kadar oturuyorlardı. Kendileri dışarı çıksalar onlar da erken dönmezler.

Gece ne kadar geç kalırlarsa kalsınlar erkek sabah erken işine gidiyor. Halide'nin söylediğine bakılırsa, hanım, öğleye kadar yatıp uyuyor, kalkınca soğuk suyla da olsa yıkanıp kocasıyla öğle yemeğine gidiyor, akşama doğru odasına dönüp akşam yemeğini, çayla, pastayla geçirerek gene gece yarılarına kadar oturuyormuş.

Bunlar da Halide'ye yüz vermiyor ve iş yaptırmıyorlardı. Halide İskender'e kırıldığı gibi bunlara kırılmıyor, iş yaptırmadıklarına aldırmıyor.

İskender Bey bu komşularla nasıl tanıştı bilmem. Bildiğim onlara pek tez alışmış olmasıdır. İskender anlaşınca Şefik Bey de artık onun kuyruğu, o da sokuldu. Arkasından Faika, birkaç gün sonra Ayaşlı, bizim Hasan Bey, bunlarla beraber sekiz numaradakiler, çocuklarını uyutabilirlerse yeni tanıdıkların odalarına gitmeye başladılar. Dışardan yabancı misafirler olduğu geceler, bir odaya sığışamıyorlar, Faika'nın odasıyla İskender Bey'in odasına da ayrılıyorlardı. Böyle gecelerde, bütün bizim bu bölüğümüz bir ev gibi oluyordu.

Yedi numaradaki komşularla tanışmakta ben en geriye kaldım. Her iki tarafın bu kadar çabuk, bu kadar yakın dost olmalarına şaşıyorum. İki taraf da birbirleriyle görüşmek istiyordu da neden şimdiye kadar konuşmadılar?

Bizimkiler mi sokulmazlardı, onlar mı gelip konuşmazdı? Anlamıyorum. Ben konuşmuyordum, gene de konuşmuyorum. Ancak bir evde toplu yaşamak da hoştur. Toplu yaşanıyorsa neden sürüden ayrılmalı?

Bir gün Faika, "Siz niçin gelmiyorsunuz? Turan Hanım sizi soruyordu," dedi.

"Siz oyun oynuyorsunuz, ben oyun bilmem, sıkılırım, sizi de sıkarım," dedim.

"Hâki Bey de oynamıyor. Herkes birden oyun oynayacak değil ya! Hem sıkılırsanız uzak bir yer değil ya, odanıza gelirsiniz."

"Doğru," dedim, "bakalım, uygun gelen bir gecede gideriz."

"Hadi bu gece gidelim," dedi.

"Gidelim ama ben utanırım," dedim.

"Canım hanımlar sizi istiyorlar utanmıyorlar da... Ablam gelir sizi sorar, Turan Hanım'a gideriz sizi sorar! Siz de onlardan kaçarsınız."

"Ablanızın lakırdısını etmeyelim, benim aklım, düşüncem karışıyor."

Faika kahkahayı bastı.

"Ya o da sizden öyle korkuyorsa..."

"Aman doğru mu Allah aşkına?"

"Ben onu görünce titriyorum," diyor.

"Kaçmalıyım bu memleketten, başka hiç çaresi yok. Bu sizin ablanız bana her serseriliği yaptırabilir."

"Olur, kaçarsınız," dedi, "gelecek misiniz bu akşam Turan Hanım'a? Bakınız o da ne güzel bir kadın!"

"Benim şimdi aklım altüst oldu, artık Turan Hanım'ı düşünemem," dedim.

"Yok canım gidelim. Size gizli söyleyeyim: O kendisi bana tembih etti. 'Getir mutlaka,' dedi. Artık gitmemek olur mu?"

"Olmaz, gidelim," dedim. Gittik.

Turan Hanım, yirmi beş yaşlarında orta boylu, güzel bir hanım. Yüksekten bir bakışı var ki, beni sanki biraz rahatsız etti. Geçkin yaşlı, gözlüklü hoca hanımlara benzettim. İnsan onu belki sever ama darılacak, azarlayacak diye de korkar. Ben onu ilk gördüğüm ve selamladığım zaman, nasıl anlatayım, sanki biraz çekindim, yanlış bir iş yapmış olmaktan korktum. Şimdi yazarken de korkuyorum: Benim bu yazdıklarımı okur, bunlar içinde kendisini tanır, sonra günün birinde karşıma çıkar da, "Sen benim için ne saçmalar yazmışsın? Yazacak başka şey bulamadın mı?" derse, ne derim?

Faika bizi birbirimize tanıştırınca elimi tuttu, gülümseyerek, "Sizin için bunlar oyun sevmez diyorlar, doğru mu?" dedi.

"Oyun bilmem," dedim, "oynamadım, sever miyim bilmiyorum!"

"A, biz size tez öğretiriz! Şöyle buyursanıza," diye yer gösterdi, "ben de oyun sevmem ama günleri nasıl geçirmeli? Burada oyuna alıştık. Şimdi gece gündüz işimiz kumar oynamak!"

Bu geceden başlayarak, bana hiç kimseye göstermediği dostluğu, arkadaşlığı gösterdi. Herkesi oyuna sokmak, parasını almak başlıca eğlencesi olan bu kadın, beni oynatmak istemedi, istese beni kumara alıştırabilirdi. Yalnız biz bize olduğumuz geceler beni kendine ortak alıyor, bana para kazandırıyordu.

Oyun oynarken bana cigarasını yaktırıyor, "Bak orada şarap var, bana ondan biraz versene," diyor. Sonra içerken, "Sen de içsene! Bu bana çok, yarısını sana vereyim! Sen çabuk sarhoş olur musun? Bir akşam olsana! Beraber içelim," diyor.

"İçelim," diyorum.

Bu sözler nedir? Beni gördükten birkaç akşam sonra benimle senli benli oldu. Bana açıkça sarkıntılık ediyor! Ben Turan Hanım'ın şımarık çocuğu, gözdesi oluyorum!.. Ben erkek kalmak isterim, sulantı bana düşer ama beceremiyorum, odasından da ayrılamıyorum.

Bizim komşular da her gece onun odasına can atıyorlar, her gece de para veriyorlar.

İçlerinde en çok kaybeden Abdülkerim'le karısı. İffet Hanım o zamana kadar hiç kumar oynamamış, kendini tutamıyor, her oyuna giriyor, her oyunda veriyor.

Kocası da onun gibi, ikisi de veriyorlar, ikisinde de oyuna karşı derin bir tutkunluk başlıyor. İffet Hanım yalnız kumarı değil, içkiyi de bu odada öğreniyor. Likör, sıcak şarap, tatlıdır, iyidir derken bir akşam Hâki, İskender'in odasında ona rakı da içiriyor. İffet Hanım konuşmayı, eski tavırlarını bırakmayı, kendini idare etmeyi de Turan Hanım'dan öğreniyor. İlkin Turan bana yarenlik ettikçe gözlerini dört açıyor, Turan'ın kocasının görüp görmediğini, işitip işitmediğini anlamak istiyor, koluyla Faika'yı dürtüyor, anlamıyor, utanıyor, dedikodu etmek istiyordu. Aradan çok zaman geçmedi. Turan Hanım'a sık gelen Cevat adında bir gence, "Enseme kolonyayı sen sürsene," demeye başladı.

Bu dersleri karısı ile birlikte kocası da almış olmalıdır ki Abdülkerim de karısına hiç bakmaz, onun söylediklerini işitmez, pişkin bir adam oldu!..

İskender'le Turan Hanım zavallı adamcığı her gece araya alıp güzelce soyuyorlardı. Bir gün Hasan Bey benim yanımda ona söyledi:

"Sen bunlarla oynayamazsın," dedi, "gözünü aç, çok paranı alırlar."

"Ben şimdiye kadar ziyanımı çıkardım, yalnız bir elli lira kadar içerdeyim."

"Hesapta yanlışlık var arkadaş. Sen dün akşam daha elli lira verdin!"

"E, işte iyi ya, ondan evvel de on lira varsa!"

"Uhuu, hangi on lira birader, sen hesabın ucunu kaçırmışsın. Benim bildiğim sen iki yüz lira de de sonrasını konuşalım."

"Yok, on liradır, on lira!"

"Benim gördüğüm, bunlar eski kumarcılardır, adama acımazlar."

"Ben de onlara acımam."

"Sen mi? Eh iyi..."

"Zaten ben çok oynamam ki. Ya beş lira alırım, ya beş lira veririm."

Bu sözler olduktan birkaç gece sonra Abdülkerim Bey'le karısından kırk elli lira daha aldılar.

Bu karı-koca için Turan Hanım'ın odasında açılan yeni yaşayışın en büyük engeli çocuktu. Geceleri oyuna düştükten sonra çocuğa büsbütün bakamaz oldular.

Anası babası geç yatıyorlar, çocuk erken uyanıyor, çocuğu hizmetçi alıp dışarı çıkarıncaya kadar, odada bir kızılca kıyamettir kopuyor, İffet Hanım sinirlenip kocasına çatıyor, her sabah da bu kavgalar oluyordu. Çocuğa da her hizmetçi dayanamıyor. Hizmetçileri bulunmadığı günler oluyor. Böyle gün-

lerde babası sabah rahatsızlığına katlanıp çocuğuna bakmak istedi, beceremedi. Hizmetçisiz kaldıkları günlerde Halide'ye beş on para verip ona baktırmak istediler. Halide bunların çocuklarına bakacak yerde kendilerini azarlamaya kalktı.

"Onların hepsi işsiz adamlar, çocukları da yok, akşama kadar da yatarlar; siz Turan Hanım'la aşık mı atacaksınız," diyordu.

Halide'nin bu sözlerine katlanıp da çocuklarını onun eline bıraksalardı kazanırlardı. Halide anasından, babasından ve başka hizmetçilerden çocuğa hem temiz bakıyor, hem de kendini saydırıyordu. Bunlar Halide'nin lakırdılarına, azarlarına dayanamadıklarından her hafta bir hizmetçi getirerek çocuğu büsbütün huysuz etmeye koyuldular! Aradan birkaç hafta geçti, İffet Hanım uykusuzluğa, kocası karısının diline dayanamadı, karı koca çocuklarını başlarından savmak için bir yol aradılar ve sonunda İffet Hanım oğlanı İstanbul'a kendi anasının yanına götürüp bırakmaya, çocuğun masrafına karşılık olmak üzere de aydan aya bir para vermeye razı oldular, hemen ertesi gün de İffet Hanım, Turhan'ı İstanbul'a götürdü.

Çocuk aradan çıkınca bu karı koca daha kavgasız, ikisi de rahat ediyorlardı. İkisi de kendilerini istedikleri gibi kumara verebiliyorlar, geceler sabaha kadar oturup, gündüz de akşama kadar yatıyorlardı. Abdülkerim'e çalışacak kadar bile zaman kalmıyordu.

10

Turan Hanım'ın kocası Hâki Bey, Gelibolu yahut Çanakkale taraflarında bir tekke şeyhinin oğlu imiş. Bu şeyhin büyükbabaları da Midilli adasından buralara gelmiş imiş. Hâki Bey kısaca boylu, tombul, sarışın, beyaz tenli, az şaşı gözlü, eli ayağı ufak, otuz beş, kırk yaşlarında görünür bir adam. Turan Hanım kocasının kırkla elli arasında olduğunu söyler.

Hâki Bey'in çocukluğu tekkede geçmiştir. Çocuk iken çok dalgın ve unutkandı; mektepte sınıfları babasının hatırı ile geçerdi. Babasının hatırı geçmeyen yerlerde sınıfları bir durup bir geçerek mektebi ağır ağır bitirdi. Yüksek tahsilini yaptığı Mülkiye Mektebini de böyle düşüne düşüne bitirip İstanbul'da bir köşeye ilişip kalmak isterken yakasını askerliğe kaptırdı, soluğu ihtiyat zabit mektebinde aldı.

Her gün sıkı talim, arazi üzerinde tatbikat, yürüyüş, karavana Hâki Bey'in yumuşaklığını sırtından aldı, onu sinirleştirdi, katılaştırdı, ona kuru tahta üzerinde yatmak nedir öğretti, yer çamur olursa nasıl yatılır gösterdi. İlk başladığı günler, "Yapamam," demiş, yalvarmıştı, kumandana mektup getirmişti! Hiç dinlerler mi? "Yaparsın, hadi bölüğüne!" dediler. İstediklerini yaptırdılar. Onu, ilk ateşli talim için, atış yerine getirdikleri gün, nasıl oldu da bayılmadı, ölmedi?..

Neyi yapamam sanırsa onu yaptırdılar; nelerden korkarsa hepsi başına geldi. Sıcak bir günde çanta, tüfek sırtında, uzun bir yürüyüşte, "Şimdi ben bayılırsam," diye düşünürken düştü bayıldı. Kafasına bir kova su döktüler, ayıldı. Gene yola sürdüler.

Bayıldı, ayıldı, düştü, kalktı en sonunda ihtiyat zabiti çıktı. Şişmandı zayıfladı, yumuşaktı katılaştı, aktı karardı, uyuşuktu, cansızdı biraz canlanır gibi oldu. Arkadaşlarına pazularını gösterir, çatar, güreşmeye kalkar, yüksekten atar, yiğitlik taslar, atılganlık eder, sonra en olmayacak yerde de odadan dışarı çıkmak istemez. Yalnız gece sokağa çıkmaktan korkar.

Hâki Bey zabit olduğu günler harbin son günleriydi. Cephelerde dolaşmadı.

Askeri bıraktılar. İstanbul sokaklarında biraz işsiz dolaştıktan sonra günün birinde bir arkadaşıyla kaçtı. Anadolu'ya geçti. O günlerdeki adam kıtlığını gençlerimiz bilmeyecekler! Hâki Bey'i hemen bir kaleme başkâtip yaptılar. Az za-

man sonra müdür muavini oldu. Bugün can sıkacak kadar korkak, yarın baş döndürecek kadar korkusuz bir başkâtip oldu ve yeniden şişmanlamaya başladı. Hâki Bey'de ihtiyat zabit mektebinden kalma alışkanlıklar, yiğitlik hikâyeleri çoktur. Coşarsa bunları kalemin ortasında bağıra bağıra anlatır, yakar, yıkar, kumanda eder, dili dolaşıp gözleri büsbütün şaşılaşıncaya kadar söyler, sonra yerine oturup işine bakamayacak kadar sinirlendiği için kalemden çıkar gezinir, başka dairelere gider yahut sokağa çıkardı. O zaman Yunan ordusu Afyon'da idi. Çokları dört tarafı karanlık görüyor, umutları kırılmış bulunuyordu. Hâki Bey, bir gün bunlardan birine karşı bizim orduları yürütüp Atlas denizine kadar çıkarıyor, birkaç gün sonra da kendisi, biraz umutluca söz söyleyen bir adam karşısında gök kubbenin direklerini alıp başımıza yıkıyor, kendisi de altında kalıyordu. O zaman da Hâki Bey'in en büyük umutları şarktan gelen yeşil ordu ile, şimalden gelen kızıl orduda idi. İhtilal, kan, zenginleri kesmek, insanları bir etmek, müsavi etmek onu coşturan şeylerdi. Cepheden kötü bir haber geldiği gün Hâki Bey yeşil ordunun yaklaştığından başlıyordu.

O günlerde bilmem niçin Avrupa'ya bir satın alma komisyonu gönderildi. Hâki Bey de bu komisyona kâtip olarak verildi. Bundan biraz evvel de Hâki Bey, Turan Hanım'la tanışmış bulunuyor. Turan Hanım o zaman ablasının yanında oturan ve ne yapacağını bilmeyen bir genç dul hanım. Kocasından yeni ayrılmış.

Eniştesinin gözlerinden korkuyor, ablasının evi ona dar gelecek gibi görünüyor, sonu karanlık düşünceler içinde boğulup duruyordu. Hâki Bey'e varmak için elinden geleni yaptı. Yaşından umulmayacak kadar akıllı bir hanım olduğu için, Avrupa'ya gitmek işi çıkınca evlenmek düşünceleri biraz değişmiş olan Hâki Bey'i kandırdı, evlendiler, Avrupa'ya da birlikte gittiler.

Komisyon iki ay Avrupa'da kaldı, sonra döndü. Yalnız Hâki Bey'i bilmem ne iş için Almanya'da bıraktılar, sonra da orada unutuldu. Muhasebe parayı yollamaya alışırsa düşünmez yollar. Kaleminde hiçbir ilişiği olmadığı için kimse onu sormadı, orada kaldı. Aradan bir iki yıl geçtikten sonra dairede onu tanıyan da kalmadı.

Bir aralık, bilmem ne için daireden bunu aradılar, anlamak istediler. Bilen bulunmadı. Eski memurlardan birini bulup ona sordular. O da Hâki Bey'i tanımıyormuş, aklında kalan başka bir adamla Hâki Bey'i karıştırdı, büsbütün yanlış bir cevap verdi, "Bunun aylığı bizden veriliyordu, ama kendisi Müdafaanın adamıdır," dedi. Kimse bir şey anlamadı. Bir zaman da böyle geçtikten sonra, bir gün müdürün biri bunu aramış, kendine de yazmış, anlaşılmış ki Hâki Bey'in orada belli başlı bir işi kalmamış, geriye çağırmışlar.

Hâki Bey memlekete dönünce kaleminde tanıdık hemen hiç kimseyi bulamadı. Hepsi değişmiş, yerlerine yabancı adamlar gelmiş. Daire de değiştirilmiş, gözlüklü, kalıplı kıyafetli adamlar ortaya çıkmış, odacılar, kavaslar, kocaman bir evrak kalemi! Müdür beye çıkmış. Ondan hesap sormuşlar. Hâki Bey korkak ve hesaba çok iyi bakar bir adamdır; santimine kadar hesabını vermiş, rapor sormuşlar:

"Rapor... Hiç rapor yollamadınız mı? Orada boş mu oturdunuz?"

"Yollamadım olur mu? Benim raporlarımı okumadınız mı?"

Gitmiş, aramış taramış, raporlarını bulmuş; deste ile, dosya ile kâğıtlar. Kendisi getirmiş, müdürün önüne koymuş. Bundan başka Hâki Bey bir de kendi yazdığı bir mektubu bulmuş. Bu mektupta Hâki Bey orada işinin bittiğini söylüyor, yeni emir istiyor!

Hâki Bey'e bir kusur bulunamamış. İlk günlerde Hâki Bey bu yabancı arkadaşlar içinde çok sıkıldı, çekilmek baş-

ka bir iş tutmak istedi. Müdürden evrak mukayyidine kadar kimse onu sevmiyor, istemiyor gibi görünüyordu. Eskiden müdür muavini olmuşken ona yeniden başkâtiplik verdiler. Karısı, "Al," dedi, o da aldı, sesini çıkarmadı. Aradan biraz geçince yeniden kalemine alıştı, gene eski Hâki Bey oldu. İşleri, yeni arkadaşları öğrendi, daire işlerinin iç yüzlerindeki eksiklikleri yeniden kavradı ve içine emniyet geldi. Memurlar amirlerinin ve arkadaşlarının zayıf taraflarını bilmezlerse, yerlerinde emniyetle oturamazlar.

Şimdi iyidir. Bunlar bir odada üç arkadaş otururlar. Erkenden Hâki Bey işine gelir, önüne istatistiklerini açar, çalışmaya başlayacağı sırada, içlerinden biri ortaya bir söz atar. Münakaşa başlar. "Aktır," derlerse Hâki Bey, "Karadır," der. "Karadır," deselerdi, "Aktır," diye tutturacaktı. Çene yarıştırmak saatlerce sürer.

Eğer Hâki Bey'in çalışkanlığı tutmuş ise, yahut müdür çağırıp ona bir iş vermiş ise ona çalışır. Ağzını açmaz, ne söyleseler, ne yapsalar aldırmaz, gelip kafasına vursalar söze karıştıramazlar.

Bir iş yaptığına inanarak eve döndüğü geceler çok şen olur. Evde herkesle, hiç kimseyi bulamazsa karısı ile çene yarıştıracak bir söz arar, çatar. Misafirlerden birini bulursa hemen onu yakalar, eğer misafir de inatçı ise, ikisi de yorulup kesilmedikçe bırakmaz. Onunla alay ederler, aldırmaz, kızmaz, söyleyeceğini söyler. Eğer karşısındakiler, onun sözünü amansız bir yerinden yakalarlarsa hemen döner, "Sözünden dönüyorsun," denilse bu sefer dönmediğinde tutturur, gene sözü değiştirmiş olur. Onun için iş; bir fikrin, bir düşüncenin ispatı değil, münakaşa edilmesidir. Söze bir muharebenin kazanılması doğru olduğunu ispat için başlayıp, kaybedilmesi doğru olacağı neticesine çıktığı çoktur! Boş zaman geçirmek, aslı olmayan sözler konuşmak istenildiği zaman Hâki Bey'le konuşmak eğlencelidir.

Bizimle tanışıncaya kadar odasında Hâki Bey'in yaşayışı pek acıklı idi. Karısı dostları ile sabahlara kadar kumar oynar. "Oyunu bozuyor," diye Hâki Bey'i aralarına almazlar. Eğer oyuncu olmazsa, ister istemez onu da alırlar.

Oyunda Hâki Bey'in yiğitliği, batırlığı tutarsa, kimseye kâğıt açtırmaz. Bunun, kendi bulduğu bir metot, bir usul olduğunu söyler; eğer korkaklığı tutarsa, bu sefer de hemen hiç oyuna karışmaz. Elinde kâğıt olsa da söylemez, oyunun tadını kaçırır.

Eğer oyuncular tamamsa, Hâki Bey'e çene çalacak kimse de yoksa, misafirler kim olursa olsun, divanın üstüne kıvrılır, uyumaya çalışır. Çok geceler, ancak sabahleyin, gece divan üstünde ütüsü bozulan pantolonunu değiştirip, ütülüsünü giyer, daireye gider. Böylece çok geceler ancak üç-dört saat uyku ile gene sabah erken işine gidiyor ve bundan da şikâyet etmiyordu.

Bunların oturdukları oda benim odamın biraz genişçesi, biraz büyükçesi ise de iki kişilik büyük karyola, onu saklayan büyük paravan, geniş bir divan, Turan Hanım'ın hiç sevmediği iki kitap etajeri, oyun masası, birkaç sandalye, iki geniş koltuk burada gezinecek yer bile bırakmıyordu. Turan Hanım kitapları bu odada pek fazla buluyor çünkü Hâki ne kitap okuyor ne de okumak istese boş zaman bulabiliyordu. Bundan başka bu kitapların çoğu, basıldıkları hafta içinde okunursa belki bir değeri olan eserlerdi. Bunların birtakımının ilk sayfaları bile kesilmemişti. Bunlar arasında "Tamirat Borçlarına Son Verilen Şekil", "Bolivya Hükümetinin Son Tezi" gibi eserler de vardı. Hâki Bey Almanya'da topladığı kitapları, karısının zoru ile gelirken, bir gün aldırmak umuduyla konsolosluğa bırakmıştı.

Bizlerle tanıştıktan sonra Hâki Bey'in yaşayışı, uykusu biraz daha düzeldi. Oyun oynayanlar Turan Hanım'ın odasında toplanırlarsa, oynamayanlar da İskender Bey'in yahut

Faika'nın odasında toplanıyorlardı. Çok geceler Fuat geç zamana kadar çalıştığı için Faika da kaynanasını kendi anasının evine yollayıp odasını açabiliyordu. Ayaşlı'nın odasında, benim odamda oturdukları da oluyordu.

Konuşuluyor, tavla oynanıyor, Hâki Bey, Şefik Bey'e çatıyor, Hasan Bey'le Ayaşlı içtikleri geceler çalınıyor, okunuyor. Abdülkerim'e, Buhara türküsü söyle, diye asılıyorlar. Eğleniliyordu.

Ben bir köşeye çekildiğim, Faika'nın başı ağrıdığı, İffet Hanım'ın kocasıyla kavga edip erkenden yattığı biraz bunlu gamlı gecelerde Hâki Bey, İskender'in odasına kaçıp geniş kanepenin üstünde uykusunu çekiyordu.

Turan Hanım'ın odasına bazı geceler, kendisinin de tanımadığı oyuncular geldiği oluyor, çok yüksek oyunlar oynanıyordu. Böyle gecelerde bizim komşulardan İskender, Faika, İffet Hanım, Turan'ın odasına gidiyorlar, başkaları uğramıyor, Hâki Bey bile kendini göstermek istemiyordu.

Biz Ayaşlı'nın odasında toplanıyoruz. Yahut İskender'in odasına gidiyoruz.

Abdülkerim'le Hâki bir ziyafetine tavla oynuyorlar. İçimizde yalnız Şefik Bey, İskender oyun oynarken onun yanında bulunmak istiyor ve bir aralık kaçıp içeri odaya gitmek fırsatını kolluyordu.

Şefik Bey tavla oynar. Eğer sıkılırsa pul çalar, artık eksik oynar, zar tutmaya çalışır. Uyuşuk durmasına bakıp aldanmamalı. Umulmayan oyun, düzen onda tamamdır. Bunların Hâki Bey'le oyun oynamaları başlı başına bir eğlence olur.

11

Dokuz numarada gençten, saz benizli, gölge gibi bir adam oturuyor. Görseniz bu adamı seversiniz. Ben onu sabahleyin

havlusu omzunda, tıraş olmak için hamam odasına giderken görürdüm; dudaklarında tatlı bir gülümseme, duvara çekilir, size yol verir, sessizce odasına girer.

Ben onu bir mektep hocası sanıyordum. Bir gün Ayaşlı'dan sordum, "Bizim hoca nerede? Görünmüyor," dedim.

"Hangi hoca," dedi.

"Dokuz numarada oturan."

"O hoca değil, hukuk reisidir."

"Yaaaa, ben onu hoca sanıyordum. E, şimdi nerede?"

"Bir eve taşındı, çocukları gelecekmiş."

"Yazık, tanışmalıydık."

Epey zaman sonra, bir başka yerde bu hukuk reisi ile tanıştım. Bu adamın yüzü beni aldatmamış, bütün onunla konuşanların, işi olanların sevdikleri, saydıkları bir insandır. Adam oğlunun adalet yapmak, hakkı hak etmek istemesi gibi karışık, dolaşık bir iş ancak böyle insanların ellerinde olursa iyi ve manalı olabilir.

Reisin bıraktığı oda bir zaman boş kaldı. Sonra Hasan Bey birini getirdi koydu. Hüseyin Bey adında kısa boylu, iri uzun kumral bıyıklı, gözlüklü, lacivert giyimli bir adam. Onu Hasan Bey'in odasında gördüm. Hasan Bey sandalyede oturmuş, bu adam da Hasan Bey'in karyolasının ayakucuna ilişmiş, o söylüyor, Hasan Bey de dinliyordu. Beni görünce bu yabancı adam ayağa kalktı. Ben yüzüne iyice baktım, tanıdığım bir kimse değil. Taktığı gözlüğün camları o kadar kalın ki, kırılmış bir billur bardağın dibine benziyor. Bu camlar arkasında onun gözleri ufacık görünüyor ve suratına, sanki bir diş ağrısının sıkıntılı gölgesi düşüyor.

Hasan Bey bana, "Buyur, gelsene," dedi.

"Yok, gideceğim. Akşama konuşuruz," dedim.

"Bu da yabancı değil. Bizim dokuz numarayı tuttu," dedi.

"Çok güzel, hoş geldiniz," dedim.

Yeni komşuya elimi uzattım. Öpecekmiş gibi elime eğildi, çekindim. Hasan Bey'e bakılırsa bu adam yabancı değilmiş, çünkü dokuz numaralı odayı tutmuş!

Hasan Bey bunu bir han kahvesinde tanımış, dinlemiş, başına gelenlere acımış, almış bizim apartımana getirmiş. Bu adamın elinden tarlalarını almışlar. Çok uğraşmış kurtaramamış, hakkını aramaya buraya gelmiş. Ben odaya girdiğim zaman Hasan Bey gene onun derdini dinliyormuş. Bu adama acımış ise ona yardım edebilirdi. Onu alıp buraya getirmek niçin? anlamadım.

Ertesi gün erkenden bu adamı benim odama getirdi.

"Bak, anlatsın da dinle, başına ne işler getirmişler," dedi.

İçimden Hasan Bey'e kızdım. Bir tanınmadık adam bir iş anlatıyor, doğru mu, yalan mı bilmem. Doğru olup olmadığını anlamak için de oturup düşünecek zamanın yok. Hadi anladım ki doğrudur, ne olacak?

Buna bir yardımım olsa da dinlesem yanmam! Odama kadar da gelmişler! Baş ağrısı... Düşündüklerimi belli etmemek, güler yüz göstermek istedim, ama becerebildim mi bilmem.

Oturduk. Kahve, cigara Hüseyin Bey işini anlatmaya başladı. İlkin can sıkıntısı ile ben onu dinleyemiyordum. Lakırdı biraz ilerleyince bu adama acımaya, onu daha iyi dinlemeye başladım.

Hüseyin Bey etraflı, tafsilatlı anlattığı için o söylerken insan onun anlattığı hayatı yaşamaya, o tipleri karşısında görmeye, birlikte yürümeye koyuluyor.

Hüseyin Bey Van taraflarından bir yerden imiş. Kendisi akıllı, zeki, olgun bir adam. Az çok okumuş, Amerika'ya ka-

dar da gitmiş, iş aramış. Orada hısımlarından birinin yanında da bir zaman kalmış. Sonra dönmüş, gene kendi köyünde yaşamaya başlamış. Hüseyin Bey'in aslı Dersim'in Kürtleşmiş Türklerinden imiş. Kendisi Alevi. Bunlar kendilerinin Türk olduklarını, yakın zamanlara kadar da aralarında Türkçe konuştuklarını biliyorlar. Hüseyin Bey'in konuşuşu, suratı ora Türklerine benziyor. Üstünde el terbiyesi izleri pek derin olarak görünüyor. Terbiyeli oturuyor, biri odaya girerse ayağa kalkıyor, söz söylerken elini kımıldatmıyor, sesini kımıldatmıyor, kızmıyor, gülmüyor, hep biteviye anlatıyor. El terbiyesi, töresi, din terbiyesine karışmış. Hüseyin Bey asrın bütün düşüncelerini, gidişini kabataslak da olsa bilir bir adamdır. Ancak bu biliş onun ruhundaki ağalığını silememiştir. Nasıl kendisi burada terbiyeli ise çocuklarını, karısını, uşaklarını da kendi karşısında böyle ister. Bilgi bahsinde Ayaşlı, bizim Hasan Bey, Şefik Bey, Hâki Bey bu adamın yanında pek yayan kalırlar.

Hüseyin Bey'in işi on, on iki yıldan beri sürünen, bu adamı da süründüren bir iş. Hüseyin Bey büyük muharebede muhacir olmuş, gerilere gelmiş. Muharebede yerleri yurt olduğu, dağıldığı için muharebeden sonra da oralara dönmek istememiş. Olduğu yerde milli emlakten kendisine birkaç tarla vermişler.

Kendisi de köylüden biraz tarla satın almış, ev yapmış, su getirmiş, kendine bir yuva kurar gibi olunca kıskanmışlar. O köyde eski ağalardan olan vilayet idare kâtibi, yerliden olan mal müdürü, bir belediye azası, iskân müdürü bir olmuşlar, ilkin köylüye şikâyet ettirmişler, o tutmayınca Hüseyin Bey'e verilen yerleri alıp başka muhacirlere vermişler. Şikâyet, dava, vilayete arzuhâl, cevap, devlet şûrası, temyiz mahkemesi, tekrar muhakeme, ev basmak, silah aramak, hapis, bir adam öldürülmüş, Hüseyin Bey öldürtmüş olacak, yeniden hapis, sonra halkı isyana teşvik ettiği için iki seneye mahkûm, bir buçuk sene hapis. Hapisten çıkınca yeniden mahkeme. Hüseyin Bey tarlaları istiyor. Birisi demiş ki:

"Bu böyle olmaz, sen vazgeç bu davadan, ben sana yeniden 'borçlanma' yoluyla yer verdireyim. Ha? Olmaz mı?"

"Olur. Mademki siz öyle emir buyuruyorsunuz. Ben sizin yüksek vicdanınıza teslim olmuşum!"

"Olur, hadi sen git bana bir istida getir."

Yeniden "borçlanma" yoluyla Hüseyin Bey'e yer veriyorlar. Gene o köyde.

Hüseyin Bey bu sefer de bu yeni tarlaları düzeltiyor. İşe başlıyor. Yeniden evini basıyorlar. Arıyorlar, bir tüfek bulunuyor. Birisi hükûmete haber veriyor ki: "Filan yerde çıkan isyan ve eşkıyalıkta Hüseyin Ağa da beraberdir." Şaki Kürt Hüseyin'in tutulup gönderilmesi için emirler veriliyor. Tutup hapse tıkıyor, işini de mahkemeye veriyorlar. Şahitler var. Sözleri birbirine pek uymasa da gene şahittir!

Bir yandan bu iş olurken bir yandan da Hüseyin Bey'in tarlalarını alıp bir numune pamuk çiftliği yapmak isteniliyor. "Bunlar birbirinden ayrı, dağınık yedi sekiz parça yerdir, burada numune çiftliği olmaz!" deniliyorsa da "sen bizden daha mı iyi bilirsin?" diyorlar. İş gene düşüyor mahkemelere!

Küçük memurun ağalarla birleşip çıkardığı tezvir, yalan dolanla kurulmuş bir mesele büyük memura gidince haysiyet, hükûmetin nüfuzu meselesi olur.

Hüseyin Bey işinde köy ağalığı ile küçük memurluk da birbirine karışıyor. Ben Hüseyin Bey'i dinlerken o vergi kâtiplerini, mal memurlarını, belediye azalarını sanki karşımda gördüm, Hüseyin Bey hesabına korktum. Dinledim. Bir yardım yapabileceğimden değil, bir kitap okur gibi, bir resme bakar gibi. Yalnız Hüseyin Bey'in hikâyesi uzadıkça gördüm ki Hasan Bey'in içi sıkılmaya başladı, suratı uzadı, gözleri süzüldü. Bunu görünce Hasan Bey'e bir azizlik olmak için Hüseyin Bey'e sözünü daha uzatacağı sualler sormaya başladım!

Hüseyin Bey'in her zaman yanında taşıdığı, kara kaplı üç büyük defter var; bu defterlerde bu on senelik davanın ne kadar arzuhâlleri, layihaları, itirazları, hüküm suretleri, derkenarları, kararları, müzekkereleri, ne bileyim daha neleri varsa hepsi yazılmış. Hüseyin Bey birini dinler görünce bunları da okumaya başlıyor. Bu dava için ne sözler geçmiş ise bunların da hepsi hatırında. Bir yerini eğer unutursa biraz yukardan başlayıp onu da tamamlıyor.

Hasan Bey'in esnemekten çeneleri yarılacak! Ben gülmemek için kendimi zor tutuyorum. Benim uykum açıldı. Söz uzadıkça uzuyor, ben sordukça daha çok dallanıyor, günlerle sürecek gibi görünüyordu. Yemek zamanı geldi geçti, en sonunda Hasan Bey dayanamadı.

"Bana baksana," dedi, "senin hikâyen çok sürdü, benim karnım acıktı! Kısa kes şunu da gidelim, bunun da belki işi vardır."

"Yok, benim bir işim yok," dedim, "bugün cuma!"

Bu söz üzerine Hasan Bey bir zaman daha sustu. Bu işleri anlatmak Hüseyin Bey'de hastalık olmuş, başladı mı bitiremiyor. Söyledikçe söyleyeceği geliyor. Düşüp bayılıncaya kadar söyleyecek. Hele biraz da biri sorarsa! Hasan Bey gene dayanamadı:

"Beeey yoldaşım, amma da uzun oldu be, kes şunu bir yerinde. Dinleyende de iştah kalsın arkadaş! Sen bana bu kadar uzun anlatmadındı. Hadi kalk gidelim."

"Canım Hasan Bey niye sabırsızlanıyorsun? Bir şeyi dinledik, bari sonunu alalım."

"Ne sonunu alacaksın? İşte almışlar tarlaları elinden, sırtına da bir kara sürmüşler, isyan etti demişler. Anlayacağın hepsi bu, daha ne olacak! Orada kalsaymış kaza kurşunu ile de giderdi cennete. Kaçmış gelmiş. Anlayacağın hepsi bu."

"Ben ne bileyim, sen 'Dinle,' dedin, şimdi de dinleme diyorsun!"

"Dinle dedim ama bunun bu kadar uzun söyleyeceğini bilir miyim? Bana da anlattıydı ama kısa söylüyordu, seni okumuş gördü de işi kökünden anlattı!"

Onlar gittikten sonra aynaya baktım, benim de kulaklarım kızarmış.

Hüseyin Bey'e acıdım. Bu adama ne demeli? Böyle uğraşa uğraşa günün birinde kendini anlatır, işini kurtarır mı? Eğer kurtarabilirse ona, "Çalış" demeli, arka vermeli. Eğer çıkaramazsa boş yere dağılıp, çoluk çocuğunu dağıtıp gidecek. "Vazgeç, şimdiye kadar uğraştın olmadı, bırak çek başka yere git," demeli. Bilmiyorum ki! Kendisi bugüne kadar asıl davayı anlatamamış ancak, benim anlatılacağını ummadığım birkaç yerlerini de anlatabilmiş, kendini kurtardığı yerler de olmuş. Belki günün birinde bir adam çıkar, işi kavrar, bunu kurtarır!

Hüseyin Bey'i bu işte didinmeye, uğraşmaya teşvik eden şeylerden biri mezhebi, öteki de kendini çok haklı görmesi, hakkın yerini bulacağına inanmasıdır. Her gün dilinde bu sözler dolaşıyor.

"Bir haktır," diyorum, "hak yerde kalmaz, ortaya çıkar," diyorum. "Hak yolunda çalışmak sevaptır. Benim hakkım olduğunu bir gün herkes görecek; o zaman isterlerse hepsi onların olsun. Ben mal âşıklısı değilim. Bana vali, 'Geç,' dedi, bir sözle geçtim. Gene de 'Haklısın ama bırak,' desinler bırakayım. Yoksa hakkımdır, bırakmam. Bu memleket boş değil, elbet bir gün beni anlayacak biri çıkar," diyor.

On yıl bir insan aklını fikrini bir işe verir, varını yoğunu bu uğura korsa elbet biraz şaşırır. Hüseyin Bey'de de bu şaşkınlık var. Çok söylemesi bu şaşkınlıktan. Hasan Bey'e söyledim, "Sen bu adamı buldun getirdin, bari biraz da avut, buna bir iş bul. Bu kendini avutmazsa çıldırır. Hele bunu Hâki mâki ortaya alırlarsa düpedüz deli olur," dedim.

Bir gün Faika'nın odasında Faika'nın kaynanasını yalnız bulmuş, dertleşmekten tutturup bir iki saat anlatmış, şimdi kadın, biraz da dost olduktan sonra ona, "Aman yavruuum," diyor, "ben de çok söylerim, ama senin gibi değil. Sen söylerken benim yüreğim daralıyor!"

"Ne yapalım valde hanım, bu bir haktır, biz bunu kimseye söylemeyelim mi?"

"Hak olup da ne olacak? Dağ başında tarla değil mi? Bari bir bağ, bostan olsaydı! Bu kadar nefes tükettiğine değmez."

"Nc yapalım? Bizim geçinmemiz de o yüzden olmuş."

"Tarlanın üstünde, 'Hüseyin Bey'in geçinmesi bu yüzden,' diye yazılmamış ya! İstanbul'da bir dükkânın olsa beyler gibi geçinirsin. Hem de İstanbul gibi bir yerde oturmuş olursun, bu dağ başından kurtulursun."

Pek az zaman sonra Hüseyin Bey'i kimseler dinlemez oldu. Yalnız yeni verilecek arzuhâlleri Ayaşlı, Hasan Bey üçü oturup aralarında konuşuyorlar.

Bu konuşmaların faydası da oldu, bir kararı bozdurdular.

Ayaşlı, Hüseyin Bey kadar bilgili adam değildir ama görüşleri ondan çok keskindir. Bu iş eğer Ayaşlı'nın başına gelseydi, o kendini ezdirmezdi, bir yolunu bulur, işin içinden kolayca çıkardı. Şimdi bir dönüm noktası gelince hemen üçü oturup konuşuyorlar, sonra Hüseyin Bey gidip çalışıyor.

Eve Hasan Bey'le Hüseyin Bey ikisi beraber gelirler. Hüseyin Bey arkada, bir adım geride, elinde aldıkları akşam lokması, dem, eve gelir hazırlar, pişirir, içer, yer, keyiflerine bakarlar. Hüseyin Bey, Ayaşlı'nın odasına, mutfağa, Hasan Bey'in odasına tıpkı bir tekkeye hizmet eder gibi hizmet eder. Hasan Bey'i de bir baba gibi sayar.

12

Akşam yemeğine Doktor Fahri'ye gitmiştim. Yemekten sonra onu hastaya götürdüler. Yalnız kaldım. Biraz bekledim, kitapları karıştırdım, doktor gelmedi. Eve döndüm.

Bizim dairemiz her vakit sesli, gürültülüdür; yalnız bu gece bana sessiz geldi. Mutfağa doğru gittim, Halide viski bardakları yıkayıp hazırlıyordu.

"Sen eve gitmemişsin," dedim.

"Gitmedim, Turan Hanım'ın hizmetçisi hastalanmış, onun yerine bakıyorum."

"Sen gece gündüz işlemeye dayanabilir misin?"

"Ben artık işi bırakıyorum," dedi.

"Ne demek?"

"Ya, sizin haberiniz yok, Rasim geldi, bir oda tutacak. Çocuk doğuncaya kadar da bakacak."

"Yaaa, gözün aydın! Herifi yola getirdin demek!"

"Aman yere batsın... Onu kandıracağım! O alsın çocuğunu benim başımdan da..."

"Vazgeç bu kafadan. Seni nikâh etsin."

"Beni nikâh edecek! Buldun adamını. Ben ona güvenmem ki."

"Niçin güvenmiyorsun? Bak oda tutacak diyorsun!"

"Oda tutsun, ona inanır mıyım? Yarın beni iki çocukla sokak ortasında bırakır giderse?"

"Bırakacak olsa şimdi bırakırdı, bak çocuğunu nasıl arıyor!"

"Hah aradı! Benim edepsizliğime bereket. Korkmasın da bak..."

"İyi ya, bugün nasıl korkutuyorsan o gün de korkutursun."

"Öyle karılık kocalık olur mu? Hep ben onun arkasından mı koşacağım?"

"Uzun etme, bir oğlan bulmuşsun, kendini ona yamamaya bak."

"Hah, ona yalvaracağım... O bana yalvarsın."

"Onun karnında çocuk yok!"

Halide karnına bir yumruk attı.

"Ne yapıyorsun, deli misin," dedim.

"Geberemedi ki kurtulayım," dedi, "hayırlı bir şey olsa şimdiye kadar ölürdü."

"Ben senin gibi hain ana görmedim," dedim.

"Çocuk senin karnında değil de sana öyle gelir," dedi.

Halide'den korktum. Bu deliyi kızdırmaya gelmez, kendini de öldürür.

"Kimler var," diye sordum.

Ayaşlı köye gitmiş, yarın gelecekmiş. Hüseyin Bey yatmış, Hasan Bey dışarda imiş. Abdülkerim'le karısı da çıkmışlar, daha gelmemişler. Faika'nın başı ağrıyormuş, kaynanası da İstanbul'dan tanıdıkları varmış, onlara gece yatısına gitmiş.

"Turan Hanım'ın odasında kimler var?"

"Kimse yok, İskender Bey orada, o bunak orada."

Ben de Turan'ın odasına gittim. Turan'la İskender bezik oynuyorlar, Hâki ile Şefik Bey de konuşuyorlardı. Beni görünce Turan yanına çağırdı.

"Nasılsın," dedi. "İki gündür seni göremiyorum."

"Erken çıkıyorum," dedim.

"Benim başım ağrıyor," dedi.

Kocasını göstererek:

"Bu delinin yüzünden."

"Niçin? Ne olmuş," diye sordum.

Hâki söze karıştı:

"Bunların hiçbiri benimle oyun oynayamazlar, kaybedeceklerini anladılar mı hemen mızıkçılığa başlarlar. Baş mızıkçı da Turan'dır."

Turan Hanım bana:

"İskender Bey'in bir tanıdığı imiş, bize getirdi, kendi hâlinde, efendiden bir adam. Oyun oynayalım dedik, bir kişi noksan. Onlar bunu bilmiyorlar, 'Oyuna girsin,' dediler. O efendi ne güzel oynuyor. Bu bırakmaz ki! Gene deliliği tuttu. Bir de 'Vü' öğrenmiş; adam baktı ki ciddi bir oyun değil, bıraktı gitti."

"Gitmeyeydi, oyunda kaybetmiyordu ya," diye Hâki söze karıştı, "yalnız benden kırk lira para aldı."

"Evet, bundan da kırk lira aldı. İş parada değil, oyun piç oldu, bunun yüzünden."

Hâki sırıttı:

"Klasik oynamıyorum diye söylüyorsun, değil mi? Oynamam!"

"Evet, zaten her işin kübik!"

"Hiç kübik değil. Bu tabiidir."

"Ah o seni askere alanlara ne diyeyim!"

Hâki bana:

"Gördün mü, bak benim oyunumdan hepsi nasıl korkuyorlar?"

Turan bana:

"Sözlerine bak, bunları inanarak söylüyor," dedi, "böylesine akıllı, aklı başında adam denir mi? Ben Don Kişot diyorum da kızıyor."

"Kızarım ya! Anlamıyorsun."

Ben karıştım, "İyi ama Hâki Bey," dedim, "görüyorsun ki senin usulün anlaşılmıyor, oyun yarım kalıyor."

"Onlar kaçıyorlar. Ben onları yenik sayarım."

"Yenik ya, ama parayı da onlar kazanmış bulunuyorlar! Değil mi? Gel bak, gel şuraya otur, seninle konuşalım."

Hâki'yi bir köşeye çekip onunla çene yarışı yapmak istiyordum çünkü bu adamla münakaşa etmek hoşuma gider. Karısı bırakmadı:

"Olmaz," dedi, "onunla konuşulur mu? Hem sen benim şansımsın! Oyun oynarken yanımda oturacaksın."

Hâki bir münakaşa kapısı açıldığına sevinmişti. Turan'a:

"Bırak yahu, herkesi inhisar altına mı alıyorsun?"

"Sen karışma, otur yerine! Başkasına anlat. Bak Şefik Bey orada!"

"Onu da kandırırım diye korkuyorsun!"

"Delilik adamdan adama geçer derler, korksam da hakkım yok mu?"

Hâki bana anlatmaya başladı:

"Ben oyuna başladım mı hücum ederim. Kâğıt var yok aldırma. Beş dediler mi, on. Bir kere karşındakileri sersemleştirinceye kadar. Sonra hepsi kaçar."

"Bu usul ile hiç kazandın mı?"

"Oynamıyorlar ki! Oyunu bırakıyorlar."

Turan Hanım kocasına, "Beni şaşırtıyorsun, git yerine otur," diye bağırdı. Bana da, "Ne yüz veriyorsun buna," diye darıldı.

Hâki gitti, gene Şefik Bey'in yanına oturdu. Çene yarıştırmazsa canı sıkılıp somurtuyor. Biraz böyle sessiz oturduktan sonra beş oyunu bir parti, partisi bir liraya tavla oynamaya kalkıştılar. İlkin Hâki partisi beş liraya oynamak istiyordu. Şefik Bey razı olmadı. Epey çekiştikten sonra sonunda bir liraya anlaştılar. Bu sefer de Hâki şart koştu:

"Pul çalmak var, tutulmak yok. Tutuldun mu alırım lirayı. Eksik, artık oynamak var, tutulmaca yok. Yakalanırsan lira gene gider. Anladın mı? Zar tutarsan tut. Razı mısın?"

"Razıyım!"

"Çık lirayı!"

"Dur canım oynayalım, kaçak değiliz ya!"

"Yooo, ona hiç gelmem. Bak ben parayı veriyorum, sen de çık bakalım güverteye!"

Şefik Bey koynunu koltuğunu epey aradıktan sonra yeleğinin gizli iç cebinden bir lira çıkarıp bana verdi.

Turan da hem bezik oynuyor, hem de onlara kulak misafiri oluyormuş.

"Şimdi kavga başlar," dedi.

Daha ilk oyunda Şefik Bey bir fazla oynamış.

"Fazla oynadın, ver lirayı!"

"Ne fazlası canım, say bakalım fazla mı?"

"Say."

Saydılar, tamam geldi. Hâki mızıklanacak oldu:

"Sen nereden kalktın? Yooo, sen şeş ayağında idin."

"Neden şeş ayağı canım, ben bu pulları daha yeni oynuyorum."

Hâki haksız çıktı, gene oynamaya başladılar. Bu sefer Turan Hanım, "Hâki, pulları yavaş vur, beynimde ötüyor. Yoksa ikinizi de dışarı atarım," dedi.

"Buna da mı kâhyalık? Tavla da mı oynamayacağız?"

"Adam gibi oyna. Herkes nasıl oynuyorsa!"

"Artık ama çok oluyorsun. Sen önündeki oyuna bak. Yeniliyorsun galiba?"

Karşısındakinin pulunu kırmak sırası geldi mi Hâki'nin gözleri büsbütün kayıyor, deli gibi, pulu vuruyor, oynarken ayağa kalkıyor, ensesini kaşıyor, bağırıyor. Karşısında Şefik Bey, suratını sarkıtmış, sanki uyur gibi oynuyordu.

Hâki iki yaptı, Şefik Bey üç; yeni oyuna başlayacakları sırada İffet Hanım'la kocası geldiler. Yemeğe, oradan da sinemaya gitmişler. Abdülkerim sinemada uyumuş, karısı da ona kızmış, yarıda bırakmış çıkmışlar. Abdülkerim diyor ki:

"Bunda kızacak ne var? Yemeği fazla yemişim, uyku bastı! Ne olur?"

"Sessiz uyusa neyse, mükemmel horluyor. Herkes bize bakıyor. Yanımızda ecnebiler var, onlardan utandım. Dürtüyorum da bana darılıyor!"

Turan Hanım dedi ki:

"Oyuna oturunca onun gözleri açılır."

Onlar dördü, Turan, İskender, İffet Hanım'la kocası oyuna oturdular, biraz sonra Cevat'la Orhan geldi.

Ben bu gençlerin ikisini de Turan Hanım'ın odasında tanıdım. Cevat; ince, uzun boylu, sinirli, sarı gözlü, sert bakışlı, otuz yaşlarında kadar bir adamdır. Burada bazı şirketlerin vekilliğini ediyor. Hemen her gün Turan'a uğrar. Sanki çokçası bizleri görmeye gelir. Turan'la çok konuşmazlar. Ben onların oturup konuştuklarını görmedim. Turan'a oyuncular getirir. Her milletten, her kılıktan adamlar. Bunları nerede bulur? Cevat kendisi oyun oynamaz. Turan'a bu hizmeti para için yaptığını sanmam. Kendi kazancı yolunda bir adamdır. Turan'a tutukluğu mu var? Belki!

Onunla birlikte gelen Orhan'a gelince, yeni yetişmelerden, bir sigorta şirketi müdürünün dalkavuğu, arkadaşı diye tanınır. Kendisi de o şirkette memurdur. Yaşı, çok olsa, yirmi üç, yirmi iki. Tıknaz, kara, gür saçlı, gür kaşlı, boyundan çok enine irileşen bir gençtir. Her zaman her yerde kara ceket, yelek, çizgili pantolon, parlak iskarpin giyer.

Orhan ara sıra Turan Hanım'ın odasına uğrar, oynar. Kendisi şen olduğundan nereye gitse istenir, herkes ondan hoşlanır.

Yeni gelenler, ilkin İffet Hanım'ın yanına sokuldular. Bu sokuluş arıların bal alacak çiçeği tanıyıp sokulmalarına benzer. İffet Hanım da onları görünce şenleşti, öfkesi kalmadı. Cevat daha sokulgan, daha yaltak görünüyordu. Belli ki çiçeğin olgunlaşmasını kolluyor!

İffet Hanım oyuna oturunca Cevat'la Orhan tavla oynayanların başına gelip alaya başladılar. Şefik Bey kazanıyor, Hâki caymak için yer arıyordu. Hâki dedi ki:

"Bana bak, bunlar oyuna karışırlarsa ben oyunu bırakırım."

"Onlar karışırlarsa benim kabahatim ne? Ben tanımam, paraları alırım."

"Yen de al. Karışmasınlar."

"Yeniyorum ya, zaten oyun benim!"

"Neden? Daha dur bakalım, bir oyunun daha var."

"Hangi bir oyun? Bununla beş."

Beştir, dörttür, tanırsın, tanımam derken Hâki oyunu bıraktı, bana, "Ver benim paramı," diye asılmaya başladı.

"Vermem," dedim.

Bir yandan bu kavga sürerken bir yandan da Orhan, Şefik Bey'in saat kösteğinde asılı, altından, ufak pergel ile gönyeyi görmüş, "Vay sen mason musun? Bana masonların nasıl kardeş olduklarını anlat," demeye başladı.

Cevat, Şefik Bey'in karşısına geçmiş, "Şefik Bey, Şefik Bey, bana baksana canım," diyor, kendince mason işareti veriyor.

"Böyle mi? Ha? Böyle mi?"

Orhan:

"Şefik Bey, ver elini, bak ben de masonum."

Hâki:

"Şefik Bey, ben de masonum; ikimiz de aziz arkadaş oluyoruz. Haksızlık etme, paralar benimdir. Yoksa seni mahfele şikâyet ederim, maşrikiazam seni yakar."

Cevat:

"Şefik Bey 'Tübülkayin' ne demektir? Ha? Söylesene canım. Bizi meraktan öldürecek misin?"

Orhan Cevat'a:

"İşittin mi, bizim Karagöz de mason oldu!"

"Yok canım! Babalıktan üstatlığa mı?"

"Vallah görme, kırıldım gülmekten. Daha söyleyecek ama muavinden korkuyor."

"Neye?"

"Muavin onu mason yapmış. 'Ben derviş olduğum için erenler bana yabancı gelmedi,' diyor. Gözlerini bağlamışlar, kılıç şakırdatmışlar, kolluklar, önlükler, teşkilat sorma! Karagöz'e sual sormuşlar, 'Heyecandayım, cevap verememefendilerim,' demiş. 'E, sahi heyecanda mıydın?' dedim. 'Erenler maskenin altından kim çıkacak nasıl bilirim, heyecandayım dedim çok memnun olmuşlar!' diyor."

Cevat, Şefik Bey'e sordu:

"Şefik Bey, senin rütben nedir?"

Şefik Bey, Hâki'nin bir sualine cevap vermeye çalışıyordu:

"Ben mason değilim, yavrum!"

"Huuu, yahu Şefik Bey, senin rütben nedir?"

Şefik Bey hangisine cevap vereceğini, lakırdı yetiştireceğini şaşırmış, bana diyor ki:

"Vazgeçtim, şu benim lirayı olsun ver, ben gideyim."

En sonunda Turan bağırdı, "Bırakın adamı canım ne istiyorsunuz," dedi.

Ben iki lirayı Şefik Bey'e verdim, kendini odadan dar attı.

13

Bir gece gene biz bize Turan Hanım'ın odasında oturuyorduk, ansızın Orhan iki misafir beyle geldi. Misafirlerin kılık kıyafetleri, tavırları, odadakilere, bunların oyuncu olmadıkları, hatırlı adamlar oldukları kanaatini vermiş olacak ki, daha onlar ayakta, oturmak için yer ararlarken Ayaşlı, Hasan Bey, Abdülkerim, Hâki odadan sıvıştılar. Onların arasında ben de çıktım. Odada yalnız İskender, Şefik Bey, bir de hanımlarla yeni gelenler kaldı.

Bu gelenlerden biri, kısaca boylu, temiz yüzlü, temiz giyinmiş, kırk yaşlarında kadar bir bey. Daha kapı önünde göründüğü zaman uyanık gözleriyle odada kimler olduğunu süzdü. Beni bankada, müdürün yanında görmüş olacak ki bir an gözlerinin üzerimde kaldığını gördüm. Biraz sarhoş gibi duruyordu.

Arkasındaki bey, orta boylu, tıknaz, esmer, sevimli, akıllı yüzlü bir bey. İkisi de kapıdan girmeden odaya kısaca ancak her şeyi görmek isteyerek baktılar. Bu erkek kalabalığından hiç hoşnut kalmamış göründüler. Turan'a baktım, bir saniye bile şaşırmadı, misafirlerine emniyet verecek surette güldü. Sonra biz erkekler odadan boşandık, karıları beylere bıraktık. Niçin kaçtık? Ben niçin orada bulundum? Niçin kaçtım? Kendi kendime o kadar utandım, o kadar kızdım ki odama döndükten sonra divanın üstüne uzandım deli gibi yastıkları ısırmaya başladım. Bu beyleri getiren Orhan kapıyı vurmaya bile lüzum görmedi. Niçin bu apartmanın kapısı kapanmıyor?

Önüne gelen açıp giriyor. Beni gördüler, tanıdılar. Bunu anladıktan sonra artık ben odadan çıkmamalıydım. Sonuna kadar birlikte kalmalıydım. Benim bu evde oturduğumu eğer sorup öğrendilerse daha kötü. Başka yerde otururken buraya onlar gibi eğlenmeye gelmiş olabilirim, sonra onları görünce de bir saygı yaparak kaçabilirdim. Bu evde oturunca, bu beyler eğlenmeye bizim eve gelmiş oluyorlar. İlkin Ayaşlı'ya bir çatmak ister. Sonra da Turan'a...

Benimle birlikte Turan'ın odasından kaçanlar Ayaşlı'nın odasına toplanmışlardı. Oraya gittim. Tavlaya oturmuşlardı. Ayaşlı'ya dedim ki:

"Niçin İbrahim Efendi bu bizim dairenin kapısı böyle gece gündüz açık durur, rast gelen kapıyı vurmadan içeri girer, istediği odanın da kapısını vurmaya bile lüzum görmez? Bu ne iştir? Sen buna razı mısın?"

Ben kim bilir ne ters bir suratla söyledim ki Ayaşlı'nın da yüzü bozuldu. Hepsi durdular. Ayaşlı, "Doğru," dedi, "kapatalım."

"Sonra benim aklım ermedi: Biz gelenleri orada yalnız bırakıp dışarı çıktık. Eğer bu gelenler oyun için geldiler sanıyorsan yanılıyorsun. Bunlar sulantıya geldiler. İçerde senin kızın var, bunun da karısı. Hadi biz geldik, siz neye geldiniz?"

Hâki'ye sordum:

"Bu gelenler senin tanıdığın mı?"

"Görmüşüm belki, ama kim olduklarını bilmiyorum."

"E?"

"Hakkınız var," dedi.

Bu kadar söyledim, odama döndüm. Benden sonra Hâki ile Ayaşlı içeri gitmişler. Abdülkerim yerinden kımıldamamış.

Ertesi günü Hasan Bey odama geldi.

"Ben gittikten sonra ne oldu," diye sordum.

"Haki ile Ayaşlı gittiler, Abdülkerim hiç aldırmadı, çok pişkin beeey!" dedi.

Senden sonra ben de söyledim, "Karın içerde be, ne duruyorsun, sen de gitsene," dedim, "işte onlar gittiler ya," diyor. Hâki ile Ayaşlı gidince gelenler de anlamışlar, çok kalmadılar, gittiler.

"Duydum, ben uyumamıştım. Onlar terbiyeli adamlar, kabahat onlarda değil o hergelede. Alacağı olsun. Bunlara da bu kapıyı kapamayı öğreteceğim."

"Ama yoldaşım, ben sana bir şey diyeyim mi? Bunlar hepsi tırhallı bir hâlli. Hah işte o kadar. Ben bunların karılarından da bir şey anlamadım. Haber aldın mı geçen gece burada birinin üç yüz lirasını almışlar?"

"Kim almış?"

"Kumarda be! Kim alacak, işte bunlar. Baş kumarcı o karı, İskender."

"Kimden duydun?"

"Kocakarı söyledi."

"Bakalım doğru mu?"

"Bilmem. Bana kalsa doğrudur."

"Benim de bu kocakarıyı gözüm tutmaz da!"

"Benim tutar mı? Benim de tutmaz ama söyledikleri bunlara yakışıyor. Baksana, kimseyi bulamazlarsa birbirini yoluyorlar."

"Ayaşlı bu işlere ne diyor?"

"O da ortak. Herifin üç yüz lirasını aldıkları gece o da orada imiş."

"Ben onu kabadayı bir adama benzetirdim."

"Kabadayılığına kabadayıdır kerata, ona sözüm yok. Herifin birinin buna borcu varmış, geldi herif bana yalvardı, faizini veremeyecekmiş, kendine söyledim, 'Geç bunun faizinden,' dedim, bir sözle, 'Geçtim,' dedi. Bugünde kim kime bağışlar? Sonra da baksan kumarcıdır, beş para için ortalığın ciğerini söker. Anlaşılmaz ki bunların işi!"

"İskender de kumarcı. Fabrikatörüm diyordu ya, şimdi gece gündüz kumarda. Hiç fabrikanın lakırdısı yok."

"Yok, o iki Yanyalı bulmuş, onlardan biraz para çekmiş. Avrupa'dan makine getirtiyormuş. Dün ben istasyondaydım, İskender de heriflerden birini geçiriyordu, konuştuk."

"Ya, o dolap da ayrıca dönüyor desene!"

"E, babanın da ağzına bakılırsa İskender, Şefik Bey'den epey para çekmiş. Bir iki bin lira kadar tırtıkladı galiba."

"Şefik Bey'de para olduğuna inanırım, amma para verdiğine pek aklım ermez!"

"Verir, verir... Onda marifet çok! Senin bildiğin ayna değil o. Onların içyüzünü Allah bilir."

"Biz bunları tanımıyorduk, pekâlâ rahatımız da burada iyiydi, bu İskender geldi, bizi karmakarışık etti."

Hasan Bey biraz durduktan sonra gülümsedi, dedi ki:

"Neyse aşnam, sana o kadar da kötü olmadı! Karı bir içim su... Genç de... Anlarsın ya... Sende de gözü var."

"Kim? Turan mı? Ha! O işi de pek iyi anlayamadık ya... Karı mı erkeğe sulanır, erkek mi karıya?"

"Bu zamanda sen ne arıyorsun? Görmüyor musun sokaktan adam çeviriyorlar. Çoğa varmaz, erkekleri dağa kaldıracaklar!"

"Biliyor musun, benim ona da içim sıkılıyor. Utanıyorum."

"E, utan sen gayri, bak el âlemin evladı dinlerse!"

"Dinler, ne olacak bırakır kaçarım."

"Hiç de kaçmam! Neye kaçıyormuşum? Kahpenin ırzını saklamak bana mı kaldı?"

"Bilmem, benim hoşuma gitmez. Riya yapmak istemem, karı fena karı değil, ben de melek değilim ama, böyle kocasının gözü önünde, doğrusu utanırım! Bana ayıp geliyor."

"Kocası razı olduktan sonra sana söz düşmez; herifin haberi olmasa o zaman sana ağır olur. Karı kocasına aldırmıyor, kocası da karısına bakmıyor!.. Karı, baksana senin dolayından karıların ayaklarını nasıl kesti!"

"Nasıl kesti, anlamadım?"

"Kesti ya, bak Faika eskisi gibi sana sokuluyor mu? Bu karı olmasaydı Faika sana yapışacaktı."

"Bilmem, belki!"

"Faika gizlemiyor ki, kaynanasının yanında, Ayaşlı'nın yanında, herkesin yanında söylüyor. Senin sesine âşık olmuş!"

"Ben türkü bilmem, şarkı söylemem, benim sesimi nerede duymuş?"

"Konuşma sesine be!"

"Bu da güzel..."

Hasan Bey gittikten sonra kendi kendime düşündüm: Doğru, Faika benimle başladığı gibi yürümedi. Ablası da sokulmadı...

Bunları Turan mı kaçırdı? Acaba ne dedi de kaçırdı? Hasan Bey'in dedikleri doğru olduğunu sanmam, çünkü Turan'la benim aramda bir şey yok. Turan'ı ilk gördüğüm gün bunu anlamayı kurdum.

O gün Turan'ı göremedim! O gece gene Turan Hanım'ın misafirleri varmış. Ancak bu misafirler kadınlı erkekli gelmiş, tanıdıklar. Gene oyuna da başlanılmış ama, aileler arasında oynandığı gibi ufak oyun. Ben İskender'in odasında toplananların yanlarına gittim. Ben daha oturmadan Turan oraya geldi.

"Bizim odaya gelsene, bak ne söyleyeceğim," diye beni kolumdan tutup koridora çıkardı ve, "Akşam çok çirkin bir şey oldu, değil mi?" dedi.

"Çok çirkin, o Orhan'a kızdım. Kapıyı vurmak insanlığını bile göstermiyor."

"Sorma. Ben de Cevat'a kızdım, Orhan'ın bize ayağını alıştıran odur."

"Ben, bu kapıyı kapalı tutmalarını söyledim. Gelen hiç olmazsa kapı çalar, izin alır. Burası Başoğlu'nun hanından farksız!"

"Onlar gelince, siz odadan kaçtınız."

"Sinir meselesi! Bana çok çirkin göründü. Bu adamların oraya ne için getirildikleri meydanda. Sonra sizin de bu harekete düşmeniz, bana ağır geldi. Orada kalıp, bir kavga çıkarmak da vardı."

"Ben Hâki ile Baba'nın geldiklerini görünce anladım. Ben Haki'yi de Baba'yı da tanırım. İkisinin de karınları geniştir. Hâki bir kere olsun beni kıskanmamıştır. Sen de biraz çok mu kıskançsın?"

Turan bu sözü söylerken elimi sıktı.

"Belki," dedim, "ama bu dün geceki daha çok bir kabalık ve haksızlık kızgınlığıydı sanırım."

"Çok haklısın," dedi, "Cevat'la haber yolladım, bir daha Orhan'ı eve almayacağım. O beni bilir. Gelirse kapıdan çeviririm."

Turan bunları söyledi ama, içimde onun misafirleri görünce dudaklarında beliren gülümsemenin verdiği çirkin mana silinmemiş kaldı. Belki onları görünce oyuncu sandı, sevindi, belki birdenbire işi kavrayamadı. Çünkü sonradan da anladım ki, Turan işi kumarcılıktan yukarı çıkarmak ve işin rengini değiştirmek istemez. Bu düşüncelerle beraber gene Turan'ın o gülümsemesini hoş görmem.

Bundan sonra bizim dairenin kapısı açık kalmadı, bir hayli zamanlar da Turan'ın odasına, kumarcı da olsa o biçimsiz adamlar gelmediler.

14

Halide gidiyor; geldi benim elimi öptü, ağladı. Ben de onun yüzünden öptüm, okşadım, para verdim, onu avutacak iyi sözler söyledim, gitti. Arkasından acıdım. Kimse yarın ne olacağını bilmez, ama bu zavallılar büsbütün karanlığa saplanmış, gidiyorlar. Ne olacak, herif bunu alacak mı? Çocuk ne olacak? Bu çocuğa bakabilir mi? Halide'nin sözüne bakılırsa, sevgilisi olan adamın daha kendisi çocuk, Halide buna güvenemiyor, hakkı yok mu? Ne ise! Bakalım sonu ne çıkar?

Halide gitti, yerine bir ihtiyar kadın buldular. Başı kara başörtülü, etekleri entarisinin kuşağına kaldırılmış, bez parçasından çorap bağları görünür, Raife Hanım adında kırklık, kırk beşlik bir kadın. İstanbullu imiş. Selimiye taraflarında bir mahalle imamının karısı imiş. Faika'nın kaynanasının bir başka türlüsü... Sessiz, iyi bir kadın görünürse de açgözlü, dedikoducu bir kadın olduğu çok az zamanda anlaşıldı. Daha geldiği gün bizim evde dedikodu edecek neler varsa hepsini öğrenmiş. Dedikoduya bile başlamış: Şefik Bey'e Halide'yi çekiştirmiş, Faika'nın kaynanası da işitmiş, kendisinden sormuş:

"Ayol Raife Hanım sen Halide'yi tanıyor musun?"

"A, hiç tanımaz olur muyum, Kudrettin birahanesinde garsondu."

"Bilmediğin şeyi söyleme, günahtır. Hiç de garson değildi!"

"Aaaa, vallahi garsondu. Ben bilmez miyim! Kime isterseniz soralım."

"Hadi, hadi... İşine bak, bildiğin bilmediğin şeylere karışma."

Kocakarı suratı asınca Raife de yelkenleri suya indirir:

"Benim bildiğim Halide garsondu. Herkes bilir. Bu başka Halide ise onu bilmem."

Ertesi gün de gider Şefik Bey'e der ki:

"Faika'nın kaynanası Halide'yi okutmuş, senin üstüne yollamıştır. Ben kendi lakırdısından anladım. Eğer böyle değilse bana da Raife demesinler."

Bereket versin Şefik Bey yerinden kımıldar adam değildir. Hele Halide evden gittikten sonra ona vız gelir.

Geldiğinin ikinci günü Raife, güveysi için, benden bankada bir iş istedi.

"Ben senin güveyini tanımıyorum. Bankada da iş yoktur," dedim.

Bana güveysini anlatmaya, iyi adam olduğunu söylemeye başladı. Raife'nin iki kızı varmış, biri evli, biri de daha evde imiş. Güveysi posta müvezziliği ederken arkası yoktur diye işten çıkarmışlar. Şimdi otelin birinde kapıcılık ediyormuş. Ayda aldığı para yirmi lira... Geçinemiyorlarmış. Bizim bankada hademelere kırk lira veriyorlarmış.

"Allah sizi daha âlâ etsin inşallah, ölünceye kadar duacı olurum. Altı çocukları var. Ne üstte var, ne başta... Şimdi hatırlı bir yerden bir arkası olmazsa kimseye bir iş vermiyorlar. Bizim mahallede tahsildar Arif Bey var, ona gitmiş, o demiş ki, 'Bir ağır yerden basarsanız, hemen alırlar.' Bizim sizden başka kimimiz var, Allah uzun ömürler versin."

Hiç aldırmadım. Bu kadın bilmeyerek beni kızdırıyor. İş istemek ayıp değildir. Onun hatırını kırmak istemiyorum. Kendimi bu kadına anlatmanın bir yolunu bulamadım. Susmak hepsinden iyi... Söyledi, söyledi, kendince diller döktü, hiç cevap almadan çıktı, gitti.

İki gün sonra, işten gelmiştim, Raife geldi, sırıtarak, eğer izin verirsem kızının gelip benim eteğimi öpeceğini söyledi.

"Niçin eteğimi öpecek? Ne var?" dedim.

Biraz durdu, anlamadı, sonra biraz sıkılarak, "Ben söyledim de... Eteğinizi öpecek," dedi.

"Etek öpecekse gelmesin, ben hoşlanmam, öpmez, adam gibi gelirse gelsin," dedim.

Anlamadı, yalnız gelsin sözüne bakarak gitti, kızını yolladı. Bu kadın otuz yaşlarında olmalı. Yüzüne bolca pudra sürmüş, kaşlarını aldırmış, dudaklarını vişne, tırnaklarını narçiçeği rengine boyamış, başına mavi tül bağlamış, arkasına nohut renginde bir manto, ayaklarına kırmızı iskarpinler giymişti. Ben bunu sokakta görseydim şoförlerle yârenlik eden hanımlardan sanırdım. Ayda yirmi liraya kapıcılık eden bir adamın karısına benzemiyordu.

Geldi, eski modaya göre bir temenna etti, sonra da elini uzattı. Kendisine bir sandalye gösterdim.

"Buyurunuz," dedim.

Oturdu.

"Nasılsınız," diye sordum. Birkaç söz mırıldandı, anlamadım. Daha ne söyleyeyim, diye düşündüm.

"Beni görmek istemişsiniz," dedim.

Utandı, sesini çıkarmadı. Ben ayakta duruyordum, o oturuyordu. Bu hanım sigara içer mi? Parmaklarına baktım, içiyor. Sigara verdim, yaktı. Bu hanım ne söylemek istiyorsa söylese de gitse. Raife Hanım kızını bana tanıtmakla epeyce bir iş yaptığını sanıyor. Bu kıyafette kızını çok şık, çok güzel buluyor! Misafirim hanım bir söz söylemiyor. Bu geliş, bir iş istemeye gelişe de hiç benzemiyor! Tanışmaya, dostluk etmeye gelmiş olmasın!

Konuşmak da ister. Ne söylemeli?

"Siz evlisiniz değil mi," dedim.

"Evet," dedi.

"Erkeğiniz burada postahanede çalışıyormuş..."

Gene:

"Evet..."

"Sonra neden çıkardılar?"

"Memleketine gitti. Orada eski karısından bir kızı var da, onu kocaya verecekti, sonra geldiği zaman işe almadılar."

"Hımmmm... E şimdi?"

"Şimdi kapıcılık ediyor. Annem onu bankaya koyunuz diye söylemiş size. Ben bilmem, girerse girsin. Ben sizden şey isteyecektim..."

"Ne isteyecektin?"

"Şey diyordum, ben diyordum ki, beni bir işe kosanız!"

"Ne gibi işe?"

"Şimdi her yerde kadınlar çalışıyorlar. Bizim oturduğumuz mahallede kaç hanım varsa hepsinin işi var. Dairelere gidiyorlar."

"E, giderler ya!"

"Ben daktilo olmak istiyorum."

"Ha, güzel! Makinede çalıştın mı?"

"Çalışmadım ama çabuk öğrenirim. İrfan Hanım bana makinesini verecek."

"Yeni yazıyı biliyorsun elbette?"

"Biliyorum. Gazeteleri okurum. Yazamıyorum ama, makine ile olsa yazarım."

"E, pekâlâ, sen makineye çalış, öğren, yazmaya başla, sonra bakalım, bir yer açılırsa imtihan verir, girersin."

"Siz söyleseniz, imtihansız almazlar mı? Onlar beni alsınlar, ben öğrenirim."

"Ben söylesem de almazlar ya, ama ben de söylemem."

Durdu. Biraz düşündükten sonra, "İltiması olanları alıyorlar," dedi. "Herkes söylüyor!"

Hayır almazlar diyemedim.

"Bilmem," dedim, "belki alıyorlar. Ben senin istediğin gibi iltimas edemem. Elimden gelmez. Sorarsın, kimler böyle iltimas ediyorlarsa, onlara gidersin. Başkalarına yaptıkları gibi sana da yaparlar. Ben sana yardım ederim ama, bir kere makineyi güzelce öğrenmeli... Sonra bir şey daha var: Sen çalışırım diyorsun ama, annenin söylediğine bakılırsa, beş altı çocuğun var. Bunlarla nasıl çalışırsın?"

"Annem bakar, evde kız kardeşim var, o bakar. Ben çalışırım."

"Eh, iyi. İlkin makine ile yazmaya başlamalı."

"Belki başka iş de olsa yaparım. Benim için sizin bankada bir iş bulunmaz mı?"

"Nasıl iş?"

"Ben bilmiyorum ki... Aylığı olsun! O kadar kadın orada çalışıyor!"

Durdum. "Sizin bankada benim gibisi hiç yok mu?" dese, var. Hizmetçilik ediyorlar. Ya razı olur da, "Beni hizmetçi yazdır," derse, ben onu da yapamam.

Dedim ki:

"Var bizim bankada bir sürü hanımlar, ama bunların birtakımları kâtiplik ediyorlar. Birtakımı da daktilo, kalanları da hizmetçi."

"Ben daktilo olmak istiyorum, ama imtihansız gireyim diyorum. Eğer siz isterseniz beni korsunuz."

"Ben onu ne yapabilirim ne de yaparım."

"Benim için yapınız ne olur?"

"Olmaz, kimse için yapmadım ki sizin için de yapayım."

Ah, ne olurdu bu kadına diyebilseydim ki, "Ne ben yaparım, ne de başkası yapabilir." denilmiyor. Ben yalnız kendi payıma söyledim.

Kadın sustu, sıkıldı, ben de sıkıldım. Düşündüm: "Acaba ben bu kadının işini yapabilir miyim?" Bu, daktiloluk bilse de gene yapamam. Benim yaradılışımda yok.

Kadın kalkıp gitsin diye bekledim. Kalkmıyor. Ben odada enine, uzununa geziniyorum. On dakika, on beş dakika geçti. Ben lakırdı açmaktan korkuyorum, kadın belki gece yarılarına kadar oturacak. Bana öyle geliyor ki, umudunu kesip gitmek ona güç geliyor. Kendisinin güzel olmadığını, benim onu sevmediğimi düşünüyor. Sanıyor ki eğer daha genç daha güzel olsaydı yapardım! Gitmediğinin en başlıca sebebi budur. Bir aralık ona baktım, gülümseyerek yüzüme baktı. Her erkek bunun çağırmak olduğunu pek çabuk anlar. Korktum. Bu kadın böyle şeylere alışmışa benziyor.

Bereket versin Hasan Bey odaya geldi. O gelince kadın kalktı gitti. Raife Hanım'ın bana verdiği işkence bununla bitti sanmayınız. Birkaç gün sonra da küçük kızını getirdi. Bir cuma günü odamda oturuyordum, kapı vuruldu. "Gel," dedim, içeri yirmi yaşlarında kadar cılızca, yüzünde yalnız bir gençlik parlaklığından başka hoşa gidecek hiçbir güzelliği olmayan bir kız girdi. Ben onu yalnız geldi sandım. Yerimden kımıldamayarak, "Kimi istiyorsun kızım," dedim.

"Sizi istiyorum."

"Beni mi? Ne yapacaksın?"

"Hiç, elinizi öpecektim."

Elinizi öpecektim deyince anladım.

"Sakın sen de Raife Hanım'ın kızı olmayasın?" dedim.

"Küçük kızıyım," dedi.

"Eh, gel otur bakalım."

Geldi, oturdu.

"Senin adın ne?"

"Hicret."

"Güzel! E sen ne iş yaparsın?"

Kız güldü.

"Hiçbir iş yapmam," dedi.

"E, hiçbir iş yapamıyorsan bari bir kocaya var!"

"Aaa!"

"Öyle ya; zamanlar ince, boş durulacak günler mi?"

"Ben koca istemiyorum."

"Yaaa! Niçin?"

"İstemiyorum, kocayı ne yapayım?"

"Koca ne yapılır ben ne bileyim, herkes ne yapıyorsa sen de onu yaparsın! Ha? Olmaz mı?"

"Olmaz!"

"Niçin olmuyormuş? Yapalım da bak nasıl olur!"

"Ben size ablamın işini sormaya geldim."

"Ablanın işini mi? Hangi işini?"

"O bilir, dedi."

Parlak!..

"Yavrum, senin ablan buraya geldi, bankaya daktilo olmak istediğini söyledi. Ben de ona bu işi yapamayacağımı

anlattım sandım. Anlamamış. Şimdi sen ona anlat ki, ben bu işi yapamam. Anladın mı?"

"Niçin yapamayacaksınız, isterseniz pekâlâ yaparsınız. Biz öğrendik, İhsan Efendi amcam anneme demiş ki o isterse onun sözü bankada iki olmaz. Büyük adamlar bile sizin sözünüzden dışarı çıkamıyorlarmış."

"İhsan Efendi Amcan kimdir kızım?"

"Komşumuz."

"Beni tanıyor mu?"

"A, tanımaz olur mu? Sizi herkes tanıyor."

"Bunda bir yanlışlık olacak. Ben de kendimi tanırım ya! Sen İhsan amcana bir daha bir iyice sorsan. Ben bankada kâtiplik ediyorum. Bu bir, ikincisi, ben böyle iş yapmam, şimdiye kadar da yapmadım. Bu lakırdıyı burada bitirelim. Şimdi başka ne istersen konuşalım."

"Yapsanız ne olur? Biz de fıkarayız."

"Orasına senin aklın ermez. Bitirelim dedim ya sen ona bak. Olmaz mı? Şimdi anlat bakalım sizin mahallede ne var ne yok?"

"Ablam sizi çok sevmiş, merhametli bey, o benim işimi yapar," dedi.

"Ablana söyle bu işi yapamam, onun bildiği gibi merhametli de değilim."

Biraz daha konuştuktan sonra kızı savdık; anasını çağırdım.

"Sen Raife Hanım," dedim, "bu genç kadınları, kızları buraya ne yollayıp duruyorsun? Sen kendin buradasın; bir söyleyeceğin varsa kendin söylersin."

"Ah kör olsun tabiatım, utanırım beyefendi. Rahmetli ölünceye kadar biz yabancı erkek yanına bile çıkamazdık. Fıkaralık, ne yapalım. Bizim de sizden başka kimimiz var?"

"Güzel ama biz de sizinle tanışalı dün bir bugün iki. Sen benim ne adam olduğumu nereden biliyorsun da bana kızlarını yolluyorsun?"

"Kişizade olan yüzünden bellidir. Hem biz sizi biliyoruz. Sizin gibiler keşke bu memlekette çok olsa."

"Raife Hanım, sen bu lakırdıları bırak da şurada kendine bir lokma ekmek bulmuşsun, doğru dürüst çalış. Anladın mı?"

Anlamadı. Bana komşularını yollamaya başladı. Büyük kızı geldi, güveysi geldi. En sonunda Ayaşlı'ya söyledim, "Buna söyle yakamı bıraksın," dedim.

Beni bıraktı ama bu sefer de Hâki'ye balta oldu. Bana da darıldı. Hasan Bey'e demiş ki:

"Hiç öyle değildi, her istediğimi yapardı ya o Faika'nın kaynanası olacak karıyı görüyor musun? O beni fitledi, çocuğun da benden nevri döndü."

15

Yılbaşında bankanın raporları, hesapları için evde çalışıyorum. Bir gün, bir öğleüstü yemek yedim, divanın üstüne uzandım, dinleniyordum. Kapı vuruldu, Turan, arkasında pijamasıyla odama geldi. Şaşırdım. Bu kıyafette onu hiç görmemiştim. Çok sade bir tavırla, "Sizde acaba ince ağızlı bir pens, bir cımbız bulunur mu," dedi. "Elime bir kıymık battı çıkaramıyorum."

"Bulunur," dedim. "Siz buyurup oturmaz mısınız?"

Bir sandalyeye ilişti. Ben bavulları, çantaları, dolapların içini aramaya başladım, biraz sonra da cımbızı buldum.

"Hani nereye battı?"

"İşte. Gel şuraya aydınlığa gidelim."

Pencerenin önüne gittik. Ben batan kıymığı görmeye hazırlanırken o elini çekti, "İlkin şu kapının anahtarını çevir," dedi, "beni burada böyle görmesinler, evde kimse yok ama olsun."

Benim elim, ayağım titremeye başladı! Batan dikeni, yahut kıymığı göremiyorum. Görsem de çıkaramayacağım, ellerim titriyor. O gülmemek için dudaklarını ısırıyor, büsbütün bana kendini yaklaştırıyor, batan dikeni göstereceğim diye saçlarını yüzüme sürüyor. Gülmemek için kendini tutarak, "Elleriniz titriyor," dedi.

"Evet!"

"Her zaman titrer mi?"

"Bilmem!"

Güldü.

"Titremez, demek?"

"Unuttum," dedim.

"Yaa!"

"Ben bu dikeni göremiyorum..."

"Ben görüyorum, bak şurada!"

"Yok öyle değil, gözlerim bulanıyor."

Güldü, elini çekti.

"Sinirlendim, çıkaramayacaksın. Gel oturalım şuraya, biraz dinlen," dedi.

İki saat geçti. Kalktı, aynaya baktı, saçlarını düzeltti.

"Yüzüm kıpkırmızı. Ben artık odama gideyim," dedi.

"Kıymık gene acıtıyor mu?.." diye alay ettim.

"Arsız..." dedi, "kalk kapıyı sen aç, bak dışarda kimse yoksa, ben geçeyim."

Gitti. Arkasından düşündüm: Demek böylesi de oluyormuş! Yalnızlığında bu kadın ne utanmaz bir şey!

İnsanı çıldırtıyor amma, bir kadın için çok değil mi? Kadınlara utanmak yaraşıyor. Ben Turan gibi çılgın kadın, ne ondan evvel, ne ondan sonra görmedim.

Turan'ın verdiği tatlı sarhoşluk daha üzerimde iken odanın kapısı vuruldu, Doktor Fahri geldi. Bankada beni aramış, bulamayınca merak etmiş, eve gelmiş.

"Nen var, niçin çıkmadın," dedi.

Masanın üstünde yatan kâğıtları gösterdim:

"Bunlar var, yılbaşına yetişecek, bankada olmuyor."

"Seni bugün aradığımın sebebi var."

"Nedir?" dedim.

"Ben evde yokken, galiba sizin müdürün cvinden telefon etmişler, beni çağırmışlar. Müdür hastaymış sanırım. Şimdi ben müdürün evine gideyim mi?"

"Telefon etmişler, seni istemişlerse, neye gitmedin?"

"Ama iyi anlaşılmamış. Belki başka bankanın müdürüdür!"

"E, telefonla soraydın."

"Ben sıkılırım! Sen sorar anlarsın."

"Ben senin gibi de hekim görmedim."

"İşte gör!"

"İki gün evvel müdürün hastalığı yoktu. Dur, şimdi giyineyim, anlarız."

"Burada telefon yok mu?"

"Var, ama alt katta. Dışardan anlarız."

Giyinmeye başladım. Fahri'ye Turan avantürünü anlatmak istiyorum, dedim ki:

"Bugün de kimleri beklemiyorsam onlar geldiler!"

"Niçin? Benden evvel gelenler mi oldu?"

"Oldu ya, biraz evvel geleydin kapıyı kapalı bulacaktın!.."

"Hımmm! Kapıyı kapalı... Sana dişi kuşlar mı dadandı?"

"Dadanacak mı, bilmem, ilk gelişi!"

"Kimin?"

"Hani sana anlattımdı ya!"

"Haa! Demek ileri yürüdü..."

"Hiç beklemiyordum. Bugün geliverdi!"

"Hımm, kendi gelen!"

"Amma, biliyor musun, çok utanmaz!"

"Ne demek?"

"Utanmaz işte, sorma!"

"Tuhaf şey... Cins demek."

"Bırak!"

"Beni meraklandırmasana!"

"Yok anlatmam."

Anlatmam, dedim de, sonra yavaş yavaş her şeyi anlattım.

Biz Fahri ile konuşurken bankanın bir hademesi geldi. Müdür hastalanmış, Fahri'yi aramışlar, bulamamışlar, telefon da etmişler, cevap alamamışlar, bana haber gönderiyorlar ki, ben Fahri'yi bulup götüreyim.

Müdürü görünce, hastalığını Fahri'den evvel ben anladım; gülümsedim. Müdür de benim anladığımı anladı:

"Evet," dedi. "Misafirler vardı, çokça kaçırdık!"

Bizim müdür, kısa boyu, kat kat ensesi, yuvarlak gövdesi, çıplak, iri, yuvarlak kafası, pat burnu, ufacık, parlak gözleri ile çirkin, sevimli bir adamdır. Yatakta çıplak boynu, göğsü ile büsbütün şişman görünüyordu. Müdür tez güler ve güldüğü zaman iki sıra inci dişleri görünür. Onu bu sevimli suratı ile görenler, sever ve saf bir adam sanırlar. Saf değildir. Anlamaz gibi görünür, karşısındakileri aldatır, genç arkadaşların ona alaylı gözü ile baktıklarını, çekemediklerini, eğlendiklerini bilir, hiç sesini çıkarmaz. Bu sessizliğine aldanmamalı; sırasını getirmeyi bilir ve öç alır. Acımaz. Eski muavinini yanıltıp bankada şerefsiz eden odur. Bunu kimse ondan ummazdı, bugün de ummazlar. Muavin kendisi bile kabahati başkalarında bulur.

Kendisi banka işlerini iyi bilir. Bankanın işlerini bozmamak için kendi yerini bile tehlikeye koyarak karşı geldiği vardır. Tavsiye mektuplarına, hatırlı adamların iltimaslarına aldırmaz. Bu zamanda bir banka işletmenin bütün güçlüklerine göğüs verir, benim uykumu kaçıracak kadar çetin işleri gülerek karşılar.

Müdür bey boğazına çok düşkündür. Canı sıkılmış görürseniz, anlamalı ki, müdür istediği yemeği bulamamış yahut bulduğu yemekten istediği kadar yiyememiştir. Hekimler onu haşlanmış ot ile beslemek istiyorlar. Bir gün hekimlerin bu dediklerini yapmaya mecbur kalırsa, banka müdürlüğü edemeyecek kadar sıkılacak ve sinirlenecektir.

Fahri'yi ben müdüre yakında tanıttım. Yemek bahsinde Fahri ona demiş ki:

"Her yemekten yemelisiniz, yalnız çok yemeyiniz. İçki de içerseniz az içiniz!"

Şimdi Fahri'den başka doktora inanmıyor, her gittiği yerde onu söylüyor:

"Beni açlıktan, kansızlıktan öldüreceklerdi," diyor, "bu gövde beslenmek istemez mi?"

Fahri'den izin alalı, oturup güzelce karnını doyuruyor, karısı çok yediğini söyleyince de kızıyor:

"Ben yiyebileceğimin üçte birini yemedim," diyor.

Yiyecek, içecek dolu bir sofra başında, bizim müdür, neşelenir, güler, söyler ve elinin uzanabildiği yerde ne bulursa siler, süpürür.

Müdür, birinden hoşlanır yahut birine bir iyilik etmek isterse onu hemen bir akşam yemeğine çağırır. Bu gece, bizi de karısına akşam yemeğine alıkoydurdu. Kaldık.

Bizim müdürü sevmeyen arkadaşlar, karısını büsbütün çekilmez bulurlar. Ben ise bu kadını çekilmez ve sevimsiz bulmuyorum. Az çok okumuş, lakırdısı bol, yüreği temiz bir hanımdır. Yaşı otuz beş olmalı. Ev kadını, çocuklarının anası olmayı kendine yakıştırmış, genç görünmekten, süslenmekten, boyanmaktan kurtulmuş bir hanımdır. Balolara, eğlencelere gider, dans da eder, dedikodu yapmaktan da hoşlanır. Tanıdık kızlarına analık taslar, "A, vallahi Behiceciğim, yapmışsın, amma hiç yakıştıramamışsın," deyiverir.

"Aaaa, Meli, bak gene beni maskaraya çevirdin, ben sana demedim mi, şu dudaklarını boyadığın zaman beni öpme!" der, kızları utandırır (eğer aldırırlarsa), herkesi de güldürür.

Çok hatırlı kimseler onunla teklifsiz konuşurlar, şakalaşırlar, dans ederler.

Bu gece yemekte, Fahri ile beni iki yanına aldı, lisede okuyan oğluyla, yeni yetişen ve babasına çok benzeyen kızını da bizim yanımıza oturttu. Bizden biraz sonra yemek odasına gelen yeğeni Melek Hanım'ı da karşısına aldı.

Bu Melek Hanım, yirmi yaşlarında kadar, uzun boylu, yakışıklı, penbe benizli, kızıl kumral saçlı, ağırbaşlı bir kız; ışık vurdukça saçlarının üstü, altın suyu sürülmüş gibi parlıyordu.

Yemeğe başlarken gözüm Fahri'ye ilişti. Gözden göze konuştuk. Bana, "Nasıl kız? Eşini görmedim," demek istedi.

"Eh, kötü değil," dedim.

"Halt ediyorsun, çok az bulunur güzellerden," der gibi baktı.

Sofrada doktor var ya, söz hep hastalıklar üzerine olmaya başladı. Çocukların mekteplerinde iki kızıl hastası olmuş. Melek Hanım'ın anası hasta imiş, İstanbul'a götürmüşler. Başı dönüyormuş. Melek Hanım da söze karışınca Fahri büsbütün şaşaladı. Bu kız çok güzel kızlardan biri, ona söz yok. Ancak ne bileyim, sanki biraz çocuksu.

Fahri bayılacak, anasının hastalığını sordu, ona hastalıkları anlattı, kızı istediği kadar konuşturdu. Yemekten kalkarken mahzun mahzun yüzüme de baktı.

Sokakta kendisine dedim ki:

"Ne açgözlü şeysin be, kızı yiyecektin!"

"Ben çokçası, senin hesabına baktım," dedi.

"Ne demek? Benim gözlerim yanımda değil mi?"

"Öyle değil, epeyi zaman var ki, sana kız arıyorum."

"Yaaaa, bu nereden çıktı?"

"Bu oradan çıktı ki, bu şimdi oturduğun evden çık diyorum, çıkmıyorsun. Orada o karı seni haylazlaştıracak. Bana hiç hoş gelmiyor."

"Kim? Turan mı? Ben onu severim mi sanıyorsun?"

"Sevmezsin, alışırsın, oğlum."

"Hiç alışmam, ben karının utangacından hoşlanırım."

"Öyleyse bu akşamki kızı al. Vallahi al, hiş anladın mı? Ben evlenebilsem, ben alırdım."

"Ne oluyor da sen evlenemiyorsun, bana anlatsana?"

"Uzun şimdi. Ben evlenemem, evlenirsem de iyi çamaşır yıkayan, yemek pişiren bir aşçı kadınla evlenirim."

"Hadi oradan, sen de..."

Yol ayrımı gelmişti, Fahri'den ayrıldım, arkamdan bağırıyordu:

"Bana bak, yarın gece bize gel, anladın mı? Vallahi seninle işim var, alay değil."

Hiç cevap vermedim.

Bizim apartmanın büyük kapısı önüne gelince Fuat'ı gördüm, otomobili hazırlamış, gidiyordu.

"Bu zamanda nereye," diye sordum.

"Bir cinayet olmuş da bizim beyi almaya gideceğim," dedi.

"Nasıl cinayet," diye sordum.

"Bilmem, bir şoförü vurmuşlar galiba..."

Ondan ayrıldım, merdivenleri çıkarken Faika'nın ablasıyla karşı karşıya geldik. Hemen yol verdim ve şapkamı çıkarıp selamladım. Sanki beni hiç görmedi, hiç tanımadı, önümden geçti, gitti. Şaşırdım, bozuldum. Başına bir şey mi geldi? Kız kardeşi ile mi kavga etti? Hemen yukarı çıktım, Faika'nın odasına gittim, içeride misafiri varmış. Kaynanası dışarı çağırdı, "Gördün mü ablanın bana ettiğini," dedim. Gülerek, "Ne yaptı," dedi.

"Şimdi merdivende rast geldim, selamladım, sanki hiç görmemiş gibi geçti, gitti."

"Yanlış olacak," dedi, "ablam bugün gelmedi ki! Başka birine selam vermişsiniz!"

"Ben ablanı tanımaz olur muyum, kızım!"

Gülerek:

"Hiç olmaz. Ablam burada değildi ki..."

"E, ben bunamadım, Faika Hanım."

"Bahse girer misiniz?"

"Girerim, buradaydı, şimdi buradan çıktı."

"Bu saatte! Dünyada olmaz."

Faika'nın kaynanası başını salladı ve ciddi bir sesle, "Buradaydı, buradaydı," dedi.

Faika birdenbire düşündü, anlar gibi oldu, rengi biraz solarak:

"Belki gelmiş de misafir var, diye odaya girmemiştir!"

Kocakarı gene ağır bir sesle, "Buradaydı, İskender'le konuşuyorlardı," dedi.

Ben de bozuldum, Faika da bozuldu, ikimiz de kıskandık. Ben hiçbir söz söylemeden odama döndüm. Bu kadın sanki benim sevgilimmiş gibi onu kıskanıyorum.

16

Bir yemeğine Ayaşlı, Abdülkerim'e yenilmiş. Kış, bir cuma günü, hepimiz yemeği bir yerde yiyeceğiz.

Faika, kaynanası, Raife, Ayaşlı, Ayaşlı'nın oğlu, hepsi mutfağa dolmuşlar, çalışıyorlar. Bütün odalar, koridor yanmış yağ kokuyor. Turan Hanım'la İffet Hanım daha odaların-

dan çıkmamışlar. İskender'in odasına baktım, Hâki ile İskender tavla oynuyorlar, Abdülkerim de onlara bakıyor. Bana, "Buyurun," dediler.

"Oturmayacağım, odaları dolaşıyorum," dedim.

Faika'nın odasında Cevat, divanın üstüne uzanmış, eline bir gazete almış okuyor. Onun karşısında Hüseyin Bey bir sandalyeye ilişmiş, gözlerini yere dikmiş, gene kendi işlerini anlatıyordu. Cevat ara sıra odaya gelip gidenlerden Turan Hanım'ın kalkıp kalkmadığını soruyor ve kalkmadığı haberini aldıkça, "Rezalet," diyordu, "yahu bu ne uykusu böyle. Kaldırsanıza bu hanımı... Kadının kocası koca değildir ki, saçından tutup sürükleye sürükleye buraya getirsin. Benim bir sürü işim var."

Cevat konuşurken Hüseyin Bey susuyor, o lakırdısını bitirince kaldığı yerden gene başlıyordu. Arada Cevat soruyor:

"Kim? İskân müdürü mü?"

"Yok bizim nahiyenin müdürü."

"E?"

"Geldiler, gece, 'Evi arayacağız,' dediler. 'Arayınız,' dedik. Ben yüzbaşıya, 'Ne oluyor?' diye sordum. 'Onu sonra anlarsın,' dedi. O gece de evde misafirler var, bizim amca oğulları gelmişler. Müdür giderken bana, 'Sen de bizimle beraber geleceksin,' dedi. Onlar kapıdan çıkarken ben çıkmadım, çünkü vuracaklar biliyorum. Ben arka kapıdan köye indim."

Cevat sordu:

"Kimi vuracaklar? Müdürü mü?"

"Yok, beni vuracaklar."

"Ha anladım, sonra?"

"Sonra, çocuklar at getirdiler, bindim, onlardan evvel vilayete vardım."

Bunları Cevat'ın dinlemeyeceğini, Hüseyin Bey'i söyletip içinden alay ettiğini Hüseyin Bey bilmez mi? Pek güzel bilir amma söylememek elinde değil. Cevat sormuş. O da anlatıyor. Ben odaya girince sözünü kesmeyerek ayağa kalktı.

Cevat dirseğine dayanıp doğruldu, Turan Hanım'ı benden sordu:

"Daha odasından çıkmamış," dedim.

"Akşama kadar uyuyacak, böyle kadın olmaz ki! Biri de çıkıp da uyandırmıyor."

Bu Cevat'la şimdi biz ortak mı oluyoruz?

"İstiyorsan, gidip uyandırsana," dedim.

"Gitmem, bana kızgın, darılır," dedi.

İnanmalı mı? Bu dargınlık doğru bir şey olsa Cevat söylemezdi. Kim bilir ne dalgadır?

Aklıma geldi: Bu Turan Hanım, böyle bir oda içinde bu sıkıntılı yaşayışa katlanıp niçin oturuyor? Hiç olmazsa bir yerde iki oda tutar. Bilmem, benim için karanlık!

Faika'nın odasında Hüseyin Bey'i dinler gibi biraz durduktan sonra çıktım. İffet Hanım elinde bir boş şişe ile banyo odasına girdi. Ayaşlı'nın oğlu, iki koltuğunda iki kese kâğıdı ile dışardan geliyordu. Üstü başı kar olmuş.

Hasan Bey görünürde yok. Dışarı mı çıktı, diye düşündüm, sonra odasına baktım; gözlüğü burnunda, eğilmiş, yazı yazıyor.

"Hayrola! Bu ne hamaratlık, ne yazıyorsun?" dedim.

"Kıza mektup yazıyorum," dedi.

"E ne acelesi, akşama daha bir yıl var," dedim.

"Acelesi yok amma içim durmuyor. Bu işler bitmedi, orada da yapılacak işler bir âlem. Kız yalnız. 'Ya gel, ya beni de aldır,' diyor. Hakkı da var."

"Aldır buraya."

"Nereye aldırayım? Bu eve kız getirilir mi? Bir başka yer tutacak olsan ona da masraf dayanmaz. Orada iki hırtı bir pırtı var, kime bırakırsın? Bilmem şaşırdım."

Düşündüm, güç. "Eh biraz daha beklesin," demekten başka yolu yok. Ancak bu Hasan Bey'in işleri ne zaman biter?

"Senin işler ne zaman biter," diye sordum.

"Bilmem ki, yazdılar işte! Komisyon... Vilayet ne cevap verecek? Yaptığımız yolun parasını da vermiyorlar. Bu yıl bütçesinde para yokmuş, gelecek yılın bütçesine koyacaklar, vereceklermiş."

"Böyle şey olur mu? Sen vilayete yazmadın mı?"

"Yazdım, kaç kere. Bizim ortakların bir adamları var, valinin bir hemşerisini buldu, ona para adakladılar, yaptıracaklar. Vali o adamın hatırından çıkmaz," diyorlar.

"Ben anlamıyorum ki: Bunların sizinle şartları yok mu?"

"Şartsız olur mu? Var elbette."

"E, gidin mahkemeye..."

"Mahkemeye gidersek, para daha tez mi alınır?"

Evet doğru, iş uzayabilir. Ben sustum. Hasan Bey içini çekti, "Ya," dedi, "bunları kıza anlatsan olmaz, zaten içli kız, büsbütün içlenir. Anlatmasan ne anlatırsın?"

"Ben olsam, olduğu gibi yazarım, yazmazsan daha çok üzülür."

"Vallah, şaşırdım kaldım. Pekâlâ kızı kocaya verdik ya, adam çıkmadı keratanın oğlu... Şu kızın bir hayırlı kısmeti

çıksaydı, ben bu işlere metelik vermezdim, daha da iş alırdım."

"Amma Hasan Bey, Ayvalık'ta oturmakla da kırk yıl, kızın kısmeti çıkmaz."

"O da haklı. İşte şu işten elimize toplu bir para geçseydi, belki kızı da buraya aldırırdık."

"Eğer benim elimden bir iş gelirse ben yapayım, sen onu bana söylemelisin."

"Yok, Allah razı olsun, sen yapacağını yaptın. Gene de iktizası olursa ben sana söylerim."

"Sen, ben söylemeye sıkılıyorum amma paraca da sıkılma. Ben bir başına bir adamım."

"Sağ ol. Şimdilik hele gidiyoruz, bakalım."

Mektubunu yazsın diye Hasan Bey'i yalnız bıraktım, ben Ayaşlı'nın odasına gittim. Sofralar kurulmuş, Cevat orada, Turan, Hâki, Faika, Şefik Bey oradalar, konuşuyorlar. Dışarda buram buram kar yağıyor. Ben pencere önünde karlara bakan Turan ile Şefik Bey'in yanlarına gittim. Cevat, İffet Hanım'la bir köşede konuşuyordu. Bir aralık İffet dışarı çıkınca Cevat da bizim yanımıza geldi ve Şefik Bey'e, "Beyefendi, geçmiş olsun," dedi.

Şefik Bey anlamamış gibi onun yüzüne baktı.

"Neydi o akşamki hovardalık!"

Şefik Bey, "Ne hovardalığı," diye sordu.

"Ne hovardalığı olacak, sarhoşluk hovardalığı. Yoksa sen farkında değil miydin?"

"Akşam arkadaşlarla birkaç tane içtik!"

"Ne birkaç tanesi, ne beş on tanesi... Seni eve kim getirdi?"

"Ben geldim."

"Zor biraz! Sonra, o senin arkadaş beyler, senin şerefine bara da geldiler! Ben bile bir kadeh viskisini içtim! Hakkını helal et..."

"Benim ne hakkım var?"

"Ne hakkın olacak, paralar senin değil mi?"

"Paralar neden benim oluyor? Ben Macar lokantasındaki içki paralarını verdim."

"Para cüzdanını ne yaptın? Onlara vermedin mi?"

"Onlar mı almışlar? Ben düşürdüm sanıyordum."

"Sen kendin verdin. Onlar sana, 'Bara götür,' diye asıldılar, senin gidecek hâlin yoktu, para keseni verdin, yakanı kurtardın."

"Ben vermedim, onlar çalmışlar. İsterim onlardan paralarımı."

"Tamam, şimdi yayan kaldın, Tatar ağası! Onlarda para ne gezer? Senin paraları bile birkaç saatin içinde ezdiler."

Uzaktan kulak misafiri olan Hâki de sokuldu, "Ne olmuş," diye sordu.

Cevat ona da anlattı, "Ben," dedi, "dün gece Macar lokantasına uğradım, baktım bu Bey orada, yanında da bir sürü çoluk çocuk, bunu ortaya almışlar, alay gırla. Sonra ben çıktım, bir saat sonra gelmiş, Şefik Bey olmuş, masaya dayanmış, uyuyor. Bir aralık masanın altına da girmiş, çıkarmışlar. Arkadaşları da bunun olgunluğuna bakmıyorlar, 'Bizi bara götür,' diye asılıyorlar. Sonra ben gene çıktım, bara gittim, arkadaşları da oraya geldiler. Bundan paraları almışlar, har vurup harman savurdular. Şefik Bey'in aşkına barı birbirine kattılar. Karılara, 'Yaşasın Şefik Bey!' diye bağırttılar!"

Şefik Bey, kendi kendine söyler gibi, "Ben cüzdanı düşürdüm sanıyordum," dedi.

"Hiç sanma yahu! Ben sana anlatıyorum."

"Cebimden almışlardır."

"Sen vermişsin."

"Vermedim."

"Sen kendini biliyor muydun?"

Bu sırada odaya İskender geldi. Onun geldiğini görünce Şefik Bey sıkıldı, lakırdıyı karıştırmak istedi. Ancak Cevat ile Hâki sözü değiştirmediler ve Şefik Bey'i daha fazla sarmaya başladılar. Turan istese onu kurtarabilirdi, o da aldırmadı. İskender sokuldu, "Ne olmuş," diye sordu.

Ona da anlattılar, Şefik Bey, İskender'in yüzüne bakarak, "Vallah cüzdanda çok para yoktu," dedi. Cevat, "Onlara yetti," dedi, "hem onlara yetti de bize bile birkaç kadehi değdi..."

"Yalan, vallahi içinde çok para yoktu," diye Şefik Bey, İskender'in suratına baktı.

Sonra Ayaşlı'dan öğrendim: İskender, Şefik Bey'den o gün elli lira daha istemiş, Şefik Bey de o zamana kadar İskender'e epeyi para kaptırdığı için olacak ki, "Yok," demiş. Bu sözde yalan çıkmamak için cüzdanda çok para olmadığına İskender'i kandırmak istiyormuş.

İskender de bu sözün üzerinde çok durulduğunu istemiyormuş gibi göründü. Belki o da Şefik Bey'le aralarındaki para işinin açığa çıkmasından korktu! Kim bilir?

Yemeğe de oturduktan sonra gene bu lakırdı edildi.

Turan yemekte yanıma oturmuştu, benimle konuşmaya başladı, "Yemekten sonra burada mısınız?" diye sordu.

"Bugün cuma, gidecek bir yerim yok ki," dedim.

"Yok, dedi, sizin o meşhur doktorunuz vardır da..."

Güldüm, "Haa, Fahri, bilseniz ne tatlı insandır," dedim.

"Ben hasta olmadıkça doktorlarla konuşmaktan hoşlanmam, bana ilaç içer gibi gelir," dedi.

"Sizin gibi bir hanım tarafından kıskanılmak onun için ne şereftir," dedim.

"Onlara bu şerefi vermek bile istemezdim," dedi.

"Müsaade ediniz de bir gün Fahri'yi sizin yanınıza getireyim!"

"Bunu bir hastalığım gününe getirelim," dedi.

"Öyle ise yalnız konuşmasından değil, muayenesinden de istifade olunur," dedim.

"Öyle ise, şimdi yemekten sonra gidip seninle karda gezeceğiz," dedi.

"Fahri'ye beş on para çıksın için ise bu kadarı fazla olur," dedim.

"Fahri'nizin değeri var," dedi.

Yemekten sonra kahveleri pencere önünde, karların yağışına bakarak içtikten biraz sonra Turan beni çağırdı:

"Azıcık gelir misiniz?"

Gittim, odasına girdik, kapıyı kilitledi.

"Aman çok kötü olur, herkes bizi arar, Hâki Bey gelir," diye yalvardım.

"Sen ne korkuyorsun, bekâr adamsın, ben korkayım ki, evli kadınım," diyordu.

Yalvara yalvara bin güçlükle vazgeçirebildim.

"Öyle ise, gel karda gezeceğiz," dedi.

"Hah, gezelim!"

Faika'yı da çağırdı, üçümüz çıktık. İkisi türlü çılgınlıklar etmeye başladılar. İkisi iki koluma asılıyorlar, karların katılaştığı yerde kendilerini kaydırıp götürüyorlar. Enseme kar doldurdular, beni kar topuna tuttular. Yoruluyorlar, gülmekten kesiliyorlar, soluk soluğa gelip boynuma sarılıyorlar. İkisi birden beni öpüyorlar. O zaman içimde bir tuhaf duygu: Kendimi bu kadınlardan kıskanıyorum, gibi. Daha çok Turan'dan kıskanıyorum! Beni sevecek kadın hesabına ki, o kadın bir gün benim karım olacak, bu kadınların yakınlıklarını istemiyorum.

Bir başka duygu: İkisi de koluma girdikleri zaman, Faika Turan'dan daha sıcak, onda sevgi daha çok. "Şu iki kadından hangisi seni daha çok sevebilir, hangisi senin gönlünü ısıtabilir?" diye sorsanız Faika'yı söyleyeceğim!

Bağlı köpekler gibi karda doyuncaya kadar oynadıktan sonra eve döndüler ve sıcak çaya sarıldılar.

17

Bu dokuz oda içinde geçen ve beni artık usandırmaya başlayan bu yaşayış, kışın son günlerinde bir değişikliğe uğradı: Banka beni, bir işi anlamak ve bir rapor vermek için Adana'ya yolladı. Müdür beni yollamak istemiyor, bana merkezde birtakım hesaplar çıkartmak istiyordu. İdare Meclisi Reisi, müdürün bana inandığını bildiği için, sonra bir güçlük çıkarmasın diye beni yollamak için dayandı.

İki ay Adana, Mersin, Tarsus taraflarında kaldım. Dönüşte Ayaşlı'nın dairesini biraz değişmiş buldum: O hiç sevmediğim hizmetçi Raife Hanım gitmiş, yerine aslı Girit muhacirlerinden olan Ziynet isminde kıvrak bir kız gelmiş.

Hüseyin Bey memleketine gitmiş.

Ayaşlı'ya sordum.

"Nasıl? Bari işi oldu mu?" dedim.

"Olmadı," dedi, "yalnız oraya yeni bir vali gitmiş, ona burada, bacanağından bir mektup alıverdik. Onunla gitti."

"Kendisini anlatabileceğini umar mısın?" dedim.

"Ummam," dedi, "bir yol onun sırtına bir kara sürmüşler, artık kendini zor anlatır."

Hüseyin Bey'in odasını, harita fotoğrafçılığı eden Kasım Arif adında bir adamla arkadaşı tutmuşlar, sabah erken gidip akşam geç geliyorlarmış.

"Nasıl adamlar," diye sordum.

"Zararsız insanlar," dediler.

İffet Hanım hastalanmış, kocası onu İstanbul'a götürmüş, bırakıp dönecekmiş.

"Hastalığı ne imiş?"

Ayaşlı, "Bilmem, kadın hastalığı varmış," dedi.

Turan Hanım, İskender Bey, Şefik Bey yerlerinde, keyifleri de yerinde...

Bizim Hasan Bey yok, birkaç gün için İzmir'e gitmiş.

"İzmir'e niçin gitti?" diye Ayaşlı'dan sordum.

"Mübadele orada bir yer verecekmiş," dedi.

"Ayvalık'ta vermişlerdi ya?"

"Ondan caymışlar, geri alıyorlarmış!"

"Bu nasıl iş böyle? Samsun'da verdilerdi olmadı, geri aldılar, Ayvalık'ta verdiler, şimdi o da olmuyor, İzmir'de veriyorlar!"

"'İzmir'de vereceğiz,' diyorlar ya, bakalım, onu da verecekler mi? Benim bildiğim onu da vermezler!"

Hasan Bey'in burada birlikte iş yaptığı ortaklar arasında bir ayrılık çıkmış, Hasan Bey'e de yazmışlar, Ayaşlı yakında geleceğini umuyor.

Faika'nın kaynanası evde yok, gene bir yere misafirliğe gitmiş olacak. Faika'nın da süngüsü düşük, neşesiz.

"Nen var senin? Gittim, geldim, seni bir neşesiz, biraz rengini soluk gördüm," dedim.

Birdenbire bozuldu, ağlayacaktı, hemen lakırdıyı değiştirdim.

"Beni nasıl buldunuz?" dedim.

"Hem zayıflamışsınız, hem de kararmışsınız," dedi.

"Oraları bu mevsimde güzel yerler ama bana yaramadı," dedim.

Bizim Fahri de beni biraz zayıflamış bulduğunu söyledi. Yol yorgunluğudur, diye kendi kendimi avuttum. Fahri, "Sen kendine bakmıyorsun, ben seni evlendireceğim, hiç lakırdı istemem," dedi.

"Eksik olma, hiç sesimi çıkaracak değilim, sen hemen evlendirmene bak!"

"O pis karıların yanına tıkılmışsın. Ne olur buraya gelsen, beraber otururuz. Bana bak: Bir hafta bir dene! Gel burada birlikte oturalım, rahat etmezsen gene kendi sevgili odana gidersin. Ha? Olmaz mı?"

"Olmaz."

"Niçin olmuyormuş?"

"Olmaz, çünkü sen beni hekimce yaşatmak istersin, kaynana gibi her işime karışırsın, ben ona gelemem."

"Karışmam. Hiçbir işine karışmam. Oldu mu? İstediğin haltı et!"

"O zaman da sen artık Fahri olmazsın. Ben senden sıkılırım."

"Hiş, bana bak: Bak bu odanın öte yanı ayrı bir apartman gibidir. İstersen benim yüzümü bile görmezsin. Benim derdim, sen o karılardan kurtulasın."

"O karılar amma, o karıların nesi var? Bir bekâr adam onlardan daha iyilerini mi bulur?"

"Sen o kadar bilirsin."

"Sen ne kadar bilirsin?"

"Benim bildiğim odur ki, sen hemen o evden çıkmalısın."

"Söyle, Turan hasta mı?"

"Turan'ı bilmem."

"Ötekiler bana vız gelir."

"Turan'ı da kim bilir? Hasta olmadığına elimizde senedimiz yok ya?"

"Kuruntuya bakılmaz! Ötekilere bakma. Bu sabah Faika'ya, 'Zayıflamışsın,' dedim, az daha ağlayacaktı. Hastalık aldığı için olmalı."

"Hangisi, o, şoförün karısı mı? Onlar karı koca hasta. Behiç bakıyor. Allah cezasını versin, hepsi hasta! Sen niçin bu evden çıkmak istemiyorsun? Bu Turan seni baştan çıkardı!"

"Bana bak, ben şimdi orada rahat oturuyorum, kolay kolay da oradan çıkmam. Anladın mı? Bakalım ilerde ne olur."

"Bir banka memuru bir kumarcı karı ile oturuyor!"

"Eh, beğenmezlerse çıkarırlar, ben de başka iş tutarım!"

Fahri doğru söylüyor ya, benim inatçılığım tuttu. Fahri'nin evine gelmezsem bile bir başka eve taşınmak benim için hayırlı olacak. Ben bu işlerde tembelim. Taşınacağım, diye düşünmek bile beni yorar!

Fahri bana "Evlen!" diye tutturacak. Bunu anladığım için oradan tez kaçtım, yemeği "Atlas"ta yedim, odama döndüm.

İçimde, belki Turan evdedir, onunla konuşurum, diye de gizli bir ümit vardı.

Turan evde yok. Birine gene oyuna gitmiştir. Ayaşlı odasında yalnızmış. Ben soyunurken hizmetçi kız geldi.

"Kahve ister misiniz," diye sordu.

"Pişirirsen içerim," dedim.

Fahri'nin dedikleri doğrudur; bu evde Allah beni saklasın. Bu hizmetçi de bundan evvelki hizmetçilere benzemiyor.

Kahveyi pişirmiş, getirdi.

"Sen buraya yeni mi geldin?"

"Bir hafta oluyor," dedi.

"Bundan evvel neredeydin?"

Kız biraz durdu, düşünür gibi oldu. Sonra, "Ben mi neredeydim?" dedi.

"Öyle ya!"

"Ben Makbule Hanım'ın evinde idim."

"Kim bu Makbule Hanım?"

"Makbule Hanım, bilmiyor musunuz?"

"Yoook."

"Faika Hanım'ın anası."

"Senin adın nedir?"

"Ziynet."

"Nerelisin?"

"İzmirliyim. Babam, anam Girit'ten gelmişler."

"Çoktan mı buradasın?"

"Bilmem, iki seneyi geçiyor galiba."

Sora sora bu genç kadının buraya nasıl ve niçin geldiğinin hikâyesini biraz öğrendik: Bu kız bir kunduracının kızı, Aydın demiryolu memurlarından birinin de karısı imiş. Kocası günün birinde biraz para çaldığı için hapis edilmiş. O hapiste iken Tevfik Bey adında bir adam da bunu baştan çıkarmış. Kocası hapisten çıkınca bunun Tevfik Bey'in eline düştüğünü anlar, kavgalar, davalardan sonra ayrılırlar.

İlkin bu Tevfik Bey kimse, bunu alacak iken sonradan cayar, bu da onun kapatması olarak yaşamaya alışır ve o sırada komşularından ve işsiz takımından Ferit diye bir çocuk Ziynet'e tutulur, içip içip gelip bunların kapısına balta olmaya kalkar. Ziynet büsbütün sokak ortasında kalmaktan korkar, bu sefer kendisi Tevfik Bey'i ölümle korkutmaya başlar, ne yaparsa yapar kandırır, ikisi birden parasız pulsuz, İzmir'i bırakır, çıkar, buralara düşerler. Bir ekmek parası bulmak için Ziynet, hizmetçiliğe girer, garsonluk eder, en sonunda Faika'nın anasının evinde bulunur, son zamanlarda burası kimsesiz kalınca Faika onu alır, buraya getirir.

"E kocan ne oldu?"

"Hiç, oturuyor!"

"Bir iş bulamadı mı?"

"Bulamadı. Nereye başvurduksa olmadı, polisliğe razı olduk, söz verdiler, yapmadılar."

"E, nikâh oldunuz mu?"

"Nikâh olmadık, nikâh olup ne olacak, gene böyle değil mi? Bir zaman ben nikâh istiyordum, amma şimdi istemiyorum! Bunlar, boş şeyler!"

"Günün birinde herif seni bırakırsa, yahut bir çocuğunuz olursa?"

"Bir çocuğumuz eksikti!"

"Olursa ne yaparsın?"

"Bizim çocuğumuz olmaz!"

"Ya herif seni bırakırsa?"

"Ah, hani o günler! Dua etsin de ben onu bırakmayayım!.. Onlar bir zamanmış. Ben o zaman işleri bilmiyordum. Şimdi böyle olunca, kocayı ne yapayım?"

"Eski kocan ne oldu?"

"Bilmem. O zaman işte hırsızlık etti, dediler, hapis etmişlerdi, sonra birini almış. Aman o da bir adam değildi. Ben onunla da oturamazdım. Bu gene neyse, kötü lakırdı söylemez. Sessiz adamdır. En iyisi hiç kocaya varmamalı!

Benim şimdi aklım olsa, hiç kimseye varmazdım. Ben kocaya vardığım zaman çocuktum. Herkes, 'Var var,' dediler. En çok anam, babam zorladılar. Vardık, boyumuzun ölçüsünü aldık!"

Bu takım kadınların hikâyeleri az çok birbirine benzer. Daha sonra tanıdığım bazı kadınlar da bana gene böyle hikâyeler anlattılar. Bunların arasında Ziynet en akıllı ve gözü açık olanlardandır. O geldiği zaman ben burada yoktum. Ziynet'i görünce beni tanıdığını, bu dairede geçen her şeyi öğrendiğini anladım ve bu dairede bu kızdan gizli bir iş yapmanın kolay olmadığını da kestirdim.

Halide bunun gibi değildi. Halide bana, "Sen" diye söz söylerdi. Ancak bilirdim ki, beni sever, sayar ve benden para

istemeye bile çekinirdi. Ziynet öyle değil: Terbiyelidir, temiz konuşur, her zaman para ister, herkesin ne saklısı varsa bilir ve bildiğini saklamaz. Biraz eşince, ne biliyorsa hepsini söyler. Ziynet'e kimlerle dostluğu olduğunu söyletmek gayet kolaydır. Halide terbiyesizce idi, ama Ziynet'ten iyi idi.

Ben Ziynet'le lakırdıyı uzattım, çünkü içimde, "Belki şimdi Turan gelir, görüşürüm," diye bir umut vardı. Onlar karı koca gene bir yere kumara gitmiş olacaklar. Gelmediler. Ben Ziynet'i savdım, yattım. Yeni dalmışım, hızlı hızlı odamın kapısı vuruluyordu, uyandım.

"Kimdir o?"

Turan'ın sesi:

"Aç, aç. Benim!"

Kapıyı açtım, Turan boynuma atıldı.

"Ben geleceğinin rüyasını görmüştüm, bugün de içime doğdu ya..."

Arkadan kocası:

"Hoş geldin, yahu!"

Biraz konuştuktan sonra bizi Turan'la yalnız bıraktı.

"Allah rahatlık versin, ben uykudan ölüyorum," dedi, gitti.

Kocası gidince Turan yatağıma sıçradı, boynuma sarılarak:

"Görüyorsun ya, nazik adam! Bizi yalnız bıraktı... Seni çok göreceğim geldiğini biliyordu..."

Sonra gitti, kapıyı kilitledi.

Fahri istediğini desin! Turan güzel kadındır.

Sabah oldu, biz uyumadık. Ben gidip Ziynet'i kaldırdım. Çay hazırlattım. Herkes uyanmaya başladı. Hâki uyanmış, geldi.

"Yahu daha yatmadınız mı? İkinizde de biraz akıl eksikliği var galiba!"

Ayaşlı uyanmış, o geldi, Şefik Bey geldi. Sonra onlar hepsi işlerine gittiler, biz de Turan'la ayrıldık, uykuya yattık.

18

Ziynet bir gece odama geldi, gene benden para istedi.

"Kız, ne çok para yiyorsun," dedim.

"Siz de böyle söylemeyiniz. On lira ile iki kişi geçinmek kolay mı?" dedi.

"Kocan da bir iş bulsun," dedim.

"Bulamıyor işte. 'Git Makbule Hanım'ın yanında çalış,' dedim, gitmiyor. Onların da hazır şimdi adamları yok. Adam arıyorlar. Çalışsa pekâlâ olur ya çalışmıyor. Namusuna dokunurmuş! Orada iyi bahşiş de olur."

"Uşaklık mı namusuna dokunuyormuş?"

"Yok, çalışmak değil de... Sanki Makbule Hanım'ın yanında durmak istemiyor! Bana kalsa, ne zararı var? Amma her adam ister mi?"

"Her adam ister mi ne demek? İşsiz kalınca ister ya. Kibar kocan varmış!"

"Yok, kibarlıktan değil de..."

Ziynet söylemek istemedi, bocaladı.

"Canım," dedi, "siz sahi Makbule Hanım'ı bilmiyor musunuz?"

"Ne gibi? Ben tanımıyorum. Buraya geliyormuş amma ben hiç görmedim."

"Sahi, ben de sizi orada hiç görmedim."

"Beni görmedin, başkalarını gördün demek?"

"Onu burada herkes tanır. Siz gene benden duymuş olmayın, ne çok beyler gelirler. Buranın en temiz, en kibar yeri orasıdır."

"Faika'nın anası burada ev mi işletiyor?"

"İşletiyor ya! Amma Allah aşkına siz gene benden duymuş olmayın. Faika Hanım duyulduğunu hiç istemez!"

"Makbule Hanım" adı şimdi benim kulağıma da yabancı gelmiyor! Ben bu adı duymuştum. Hem bankada arkadaşlardan duydum. Evet, yalnız o Makbule Hanım'ın Faika'nın anası, Ayaşlı'nın karısı olduğunu bilmiyordum.

Hasan Bey, Turan da bilmiyorlar mıydı? Turan bilse de bana açmayabilir. O çok dedikodu yapmaz, amma Hasan Bey mutlaka söylerdi. Ben kendi kendime olsun düşünebilirdim. Belki Makbule adı ile çok meşgul olmadım. Ziynet benim Makbule Hanım'ı bilmediğimi anlamıyor.

Ben bu kadının adını biliyorum, çok işitmişim amma, Faika'nın anası Makbule'nin o Makbule olacağını kestiremeyişim.

Biraz sonra Ziynet'e sordum:

"Ayaşlı'nın da evde ortakları var desene?"

"O Faika'dan ayrılmaz," dedi.

"Hıı, amma Faika'nın kocası var."

"Olsuuuuuun! O da kendini Faika'ya besletiyor, gece gündüz metresinin yanında. Onun da Faika ile oturduğu var mı? Kırk yılda bir eve gelse o zaman da para çekmek için gelir."

"E, Faika hastalığı kimden aldı?"

Ziynet gülümsedi:

"Siz onun hasta olduğunu biliyor musunuz?" dedi. "Ama artık geçti. Her gün hekime gidiyor. Çoktan geçti."

"Hastalığı kimden aldığını söylemedin."

"Bilmiyorum. Kocasından aldığını söylüyor. Anasına da öyle söyledi; Fuat'la da onun için kavga ettiler. Zaten her gün kavga ediyorlar ya!"

"Çok şey, ben onların kavga ettiklerini hiç duymadım."

"Faika saklar. Kimse duyacak diye ödü kopar. Anası şöyle böyle ama neme lazım Faika çok iyidir. O kızın talihi yoktur. İyi bir kocaya düşseydi, iyi bakardı. Kocası adam değildir."

"Bırak canım, üvey babasını sever, anası ev işletir, onu da iyi koca ister mi?"

"İstemezse Fuat iyi mi? Onu da iyi kadın ister mi? Anası o yoldan gelme, kız kardeşlerini İstanbul'da herkes bilir. Fuat da işte o yoldan gelme! Faika fena da onlar iyi mi?"

"İşte iyi ya, iki ev yanacağına bir ev yanmış."

"Bilmem, ben Faika'yı severim, iyi kızdır. Faika buna varmazdı, anasından kurtulmak için vardı ama olmadı işte. O zaman bunlar iki kardeş barda çalışıyorlardı. Hep analarının kötülüğü!"

"Faika barda da çalıştı mı?"

"Çalıştı ya, buraya yeni geldikleri zaman iki ay anaları bunları çalıştırmış. Amma gene siz benden duymamış olun. Anasının ev işlettiğini de Faika hiç istemedi."

"Sen o zaman burada mıydın?"

"Yoktum ama söylüyorlardı."

"Faika hem kendini kurtarmak için kocaya vardı da hem gene üvey babasıyla niçin oturuyor?"

"Ne yapsın? Onlara bakan baba. Fuat eve bakar mı?"

"İyi ya o da anasını vereceğine üvey babasına kendi varaydı."

"Bilir miyim? İşte öyle olmuş..."

Faika'nın anasının bir ev işlettiğini, Hasan Bey de benim gibi yakınlarda öğrenmiş, İzmir'den dönüp geldiği günlerde ilk işi bunları bana anlatmak oldu.

Ona demişler ki:

"Bu İskender, bir zamanlar Faika'nın anasına, ablasına az para mı yedirdi?"

Fabrikatör olmadan evvel İskender'in burada bir de böyle bir mirasyedilik devri varmış!

Hasan Bey, Ayaşlı'nın Makbule'den para aldığını sanıyor. Ayaşlı'dan soğumuş...

"Hiç ummazdım bu keratadan," diyor. "Pezevengin biri imiş. Başkaları anlattı ben utandım. Biz bunu bir adam sanırdık. Keratanın bana da çok eyiliği vardır."

"Nasıl oldu da biz bunları bugüne kadar duyamadık?"

"Nereden duyacaksın, adamın o tarakta bezi olmalı ki, işitsin."

Hasan Bey'in keyfi bozuldu. Eskiden Ayaşlı'yı kabadayı bir adam sanıyor, onu değerli bir şey, bir adam olarak alıyor, onunla birlikte içiyor, birlikte çalıp okuyor, burada günlerini hoşça geçiriyordu. Şimdi bu topluluk bozuldu, Ayaşlı ile içse de artık onda eski neşe olmayacak. Biraz düşündükten sonra bana dedi ki:

"Buraya düştük kurtulamadık, işleri de bitiremedik, elimize geçen parayı da burada yeyip tüketiyoruz."

Bana öyle geliyor ki, işlerini bitiremeyen, biraz da Hasan Bey'in kendisidir. Onların arkasına düşseydi, şimdiye kadar elbette biter, bitmese de kolaylanırdı. Ona Ayaşlı ile âlemler,

bu evin biraz çürük olan havası hoşça geliyordu... Kızı mektup yazdıkça birkaç gün için işlerini sıkı kovalıyor, mektupların arası kesildikçe o da kendini gevşetiyordu.

"Senin mübadele işin şimdi nerede?" dedim. "İzmir'de yer verecekler mi?"

"Yok canım," dedi, "İzmir'de verecekleri yer de yok. Bize buradan kâğıt da verdiler. Oraya gittik, baktık, bize cevap verdiler. Bunların birbirinden haberleri de yok."

"Ee?"

"Şimdi yeniden Ayvalık'a yazdılar, kıymet soruyorlar. Bizim oradaki evrakın suretlerini istiyorlar."

"Sen Ayvalık'ta kimseye yazdın mı? Oradan bakacaklar mı?"

"Kime yazayım? Orada bir avukat var amma yazsan para ister."

"E, bunun cevabı, iki ayda gelmez!"

"Kıza yazsam, orası da küçük yer. Kız gitsin, hükûmetlerde sürünsün, onu da istemedim amma gene yazmalı mı? Orada öyle bir yakından tanıdığım da yok."

"Burada yazılanın sende numarası var mı?"

"Var."

"Ver sen onu bana. Ben burada komisyondan ayrı bir mektup da yazdırayım."

O gün, komisyonda olan arkadaşlardan birini gördüm, ben de bankanın oradaki memuruna bir mektup yazdım.

Bu mektuplar Ayaşlı'nın, bir ev işletmekte olan bir kadının kocası olmasına kızgınlığımız sinirliliği içinde yazıldı! İkimiz de artık bu evden kurtulmak istiyor gibi görünüyor ve Ayaşlı'nın evinin kumarından, uygunsuzluğundan bezginlik gösteriyorduk amma bu dargınlığımız çok sürmedi. Birkaç gün sonra Fahri bana diyor ki:

"Hani ev tutuyordun, çıkıyordun, ne oldu? Vazgeçtin mi? Herifin namussuzluğuna alıştın sanırım!"

"Hiç alışmadım. Ev bulamıyorum. Buradan çıkıp da gene pis evlerde sürünecek değilim ya!"

"Ben sana ev buldum; yepyeni ev. Suyu, gazı, her şeyi var. Alt katında ev sahibi oturacak, üst katını da sana verecek."

"Bir evde kırk kişi oturur mu? Verecekse hepsini versin."

"Onun oturmasından sana ne? Hem şimdi yüz kişi bir evde oturuyorsunuz ya!"

"Şimdi oturduğumuz yer ev mi? Ben bir odada oturuyorum. Hem bundan hoşlanmadığım için çıkıyorum, gene mi böyle bir yere gideyim?"

"O karı orada iken sen bir yere çıkamazsın!"

"Çıkayım da gör."

"Eh, çık da görürüm."

Doktorun dedikleri doğru değil. Turan güzel kadın amma beni bu eve bağlayamaz. Ben onu sevmem. Sevmiyorum. Eğer sevseydim bırakıp üç ay gidemezdim. O da beni sevmez. Temiz, tehlikesiz bir adamım, gencim, benden hoşlanır. Kendisi de genç ve ateşli bir kadındır, bana sokulur. Bu sevmek demek midir? Ben onu sevsem kıskanırım. Hiç kıskandığım da aklıma gelmiyor. Yalnız buradan çıkmak, tek başına bir eve kapanmak daha rahat olacağını kim bilir! Bunlar, doğrudur, biçimsiz insanlardır. Bir gün bana zararları dokunabilir, ancak ne yapmalı? Görüşmek, konuşmak da ister. İstediğimiz gibi insanlar yaratmak da elimizde değil ki...

Ben doğrusu biraz gevşedim. Gerçi Fahri'ye, "Evden çıkarım sen de görürsün," dedim amma çıkıp da nereye çıkacaksın?

Benim gibi Hasan Bey de gevşedi. İzmir'den ilk geldiği günler Ayaşlı için püskürürken, birkaç gün geçince yavaşladı. Bir gece eve gittim, Ayaşlı'nın odasında çalınıyor, okunuyordu! Eskisi gibi gene Ayaşlı ile Hasan Bey bağdaşmışlar, eğleniyorlardı. Mutfak kapısının önünde Faika'yı gördüm.

"Ne oluyor," dedim.

"Anam, bilmez misiniz, iki ihtiyarın rakı başlarına vurmuş Ziynet'i oynatıyorlar. Burada bu kadar iş var. 'Bırakın kızı,' dedim, beni odadan çıkardılar."

"Baba ile Hasan Bey yalnız mı?"

"Yok, hepsi orada. Siz de gitsenize, bakın Ziynet ne güzel oynar!"

Duramadım. Ben de gittim.

Ayaşlı gene yatağının üstüne oturmuş, kucağına da sazı almış. Hasan Bey rakı tepsisinin başında yer tutmuş, Hâki bir sandalyeye at gibi binmiş, İskender karyolanın ayak ucuna oturmuş, Şefik Bey iri aynalı konsolun köşesine bir sandalyeye büzülmüş oturuyordu. Turan yok. Onun misafirleri varmış.

Beni görünce Hâki, "Baştan, baştan," diye bağırdı. Ziynet, oyununu bıraktı.

"Ben utanırım," dedi.

"Yediği halta bak, bizden utanmıyorsun da beyden mi utanıyorsun?"

"Ondan utanırım," dedi.

"Bu ne demek? Bunun bir aslı var," dediler.

Hâki:

"Hadi canım şaka etme. Böyle delikanlıların karşısında oynamayıp da kimin karşısında oynayacaksın?"

"O benim babam!"

"Bırak şimdi gevezeliği."

Ziynet oynadı. Özenerek, isteyerek oynadı. Hoşuma gitti. Oyundan sonra onu tuttum, saçlarından öptüm.

"Aferin kız, ne güzel oynadın," dedim.

Mahzun olur gibi oldu. Hani öküzü döverler ağlamaz da, tutup okşarlar, garipser, ağlar. Benim okşamam da ona öyle geldi. İnsanın her zamanı bir olur mu? Üstüne varsan ağlayacak. Bıraktım, odadan çıktı, gitti.

19

Turan'ın pek yakın dostlarından Süsen Hanım; otuz yaşlarında, ince, çelimsiz, temiz giyinmeye pek düşkün sevimli bir hanım. Halası olduğu söylenen, yaşlıca bir kadınla otururlar. Yanlarında Berin adında, yirmi beş yaşlarında bir de genç çocuk vardır. Bu genç ile Süsen Hanım kardeş çocukları oluyorlarmış.

Berin de bir genç kız kadar ince, nazik, temiz ve kadınlar gibi süse düşkündür. Saçlarını uzatır, yüzünü pudralar, dudaklarını boyar, tırnaklarını kadın tırnakları gibi uzatır, kırmızı cila sürer, ipek mendil, ipek gömlek kullanır, en ince kokular sürünür, konuşması, yapışları kadın konuşmasına, kadın yapışlarına benzer.

Berin'i ilk gördüğüm zaman sevmemiştim. Sonradan bu gencin çok değerli ve hasta bir sanatkâr, bir ressam olduğunu öğrendim ve yaptığı resimleri gördüm. Bunların hepsi ressamın kendine göre tutturduğu bir usulde yapılmış sulu boyalardır. İnsan bu resimlere çok bakarsa ruhu hastalanır. Kara sakallı eski emirler, Hint racaları, esir kızlar, altı çürümüş, iri acıklı gözler, tezhip işlerine benzer, altın suyu ile işlenmiş kumaş, inci elmas, altın bilezikler taşıyan sultanlar, şehzade-

ler, kavuklar, külahlar, mücevherli hançerler, bir deri bir kemik kalmış, korkunç yüzlü erkekler, kadınlar, gençler, eline sarı bir yılan almış yeşil gözlü, zayıf, çıplak bir kadın, acıklı ölüm levhaları, sarhoşluklar, birbirini boğan yılan sürüleri, devler, hiç görülmemiş ayılar, kaplanlar, öyle ki, bu kaplanlar yeryüzünde hiç görülmemiştir. Amma gene görünce onların kaplan olduklarını tanıyorsunuz.

Kadınlara gösterilmeyen bir başka albümde de Berin Sadık, bir sanatkârın yetişebileceği en son basamağa çıkmış sayılabilecek çirkin, son derece iğrenç sanat eserleri yaratmıştı.

Berin tablolarını kimseye göstermek istemiyor. Bunlar bin bir resim olduktan sonra teşhir edilecek, ondan sonra ressam fırçasını kıracak, bir daha resim yapmayacak!

Bu Süsen'le Berin İstanbul'da Rus kaçaklarından Mak isminde bir Yahudi ressamdan bir zaman ders almışlar. Süsen resmi ilerletememiş, Berin o adamın yardımı ile sulu boyada bu üslubu yaratmış.

Turan ile bunlar, İzmir'den tanışıyorlar. Süsen'le Berin İzmirli imişler. Turan analarını, babalarını da tanıyor. Şimdi niçin burada oturuyorlar, para nereden buluyorlar, kimse bilmiyor. Turan sanıyor ki, bunları halaları besliyor. Süsen kimseyi seviyor mu? Yoksa bu kadınlaşmış hasta genç ile aralarında bir sevgi mi var? Bu delikanlıyı kadınlar sevebilirler mi? Turan hoşlanmıyor. Belki hoşlananlar da vardır. Berin kimse ile konuşmaz, nereye gitse ablasıyla birlikte gider ve bu yüzden erkek meclislerinde Berin'e rast gelinmez.

Bir gece Süsen Hanım Turan'ın odasına gelmiş, beni görmek istemiş. Haber yolladı.

"Buyursun," dedim.

İkisi, Berin ile Süsen odama geldiler. Bunlar benden istedikleri işi söylemeden evvel uzun uzun yalvardılar; Turan

Hanım'ın da şimdi gelip yalvaracağını söylediler. Katlandım, ne söyledilerse dinledim. En sonunda yapılacak hizmeti anladık: Bizim bankadaki daktilo hanımlardan biri evleniyor, işi bırakıyormuş, bu hanım tanıdıkları olduğu için bunu kimse daha haber almadan öğrenmişler.

Şimdi bu hanımın yerine kendi tanıdıkları bir kızın alınmasını istiyorlar. İş bu!

İşe alınmasını istedikleri kıza gelince: Liseyi bitirmiş, çok akıllı, terbiyeli, utangaç bir kızmış. Ablaları varmış amma bu kızı beslemek istemiyorlarmış. Bu kız kendi emeğini kendi kazanmak istiyormuş. Bir yeri, yurdu da yoktur denilebilirmiş. Eğer bu kıza bir iş bulunmazsa yazık olacakmış.

Bu kız bir ekmek parası çıkarabilirse ve işi müsaadeli olursa, yüksek tahsilini yapmak ihtimali de varmış. Dedim ki:

"Bunu yarın bankada öğrenir, Turan Hanım'a söylerim. Siz de oradan haber alırsınız. Çünkü inanınız ki, bu işlerle hiç uğraşmadım! Bankaya yeni bir daktilo nasıl alırlar ve bunda ben nasıl bir yardım yapabilirim, bilmiyorum. Eğer elimden gelirse size bir hizmet etmekte kusur etmeyeceğimi tahmin edersiniz."

Konuşmamız burada bitmeli idi, ancak Turan Hanım gelmediğinden Süsen Hanım kimsesiz kalan kızın hikâyesini bir daha anlattı. Lakırdı bitti, Turan gene gelmedi.

Süsen Hanım, "Turan gelmedi, biz artık gidelim," dedi.

"Niçin acele ediyorsunuz, ben Turan'a bakayım," dedim.

Gittim, kapıyı vurdum, Turan'ın sesi, "Geliniz," dedi.

Kapıyı açtım, Turan'la İskender ayakta konuşuyorlar. Turan beni görünce, "Beklesinler, şimdi geliyorum," dedi. Biraz sonra Turan geldi.

"E? Konuştunuz mu Süsen?" diye sordu.

"Konuştuk, beyefendi lütfedecekler!"

Turan bana baktı, "Nasıl? Olur bir iş mi?" dedi.

"Bilmiyorum, yarın bakar size söylerim."

"Süsen, sen yarın evde misin?"

"Ben çıksam da Berin evdedir."

"Ben belki uğrarım. Sen sonra Cavide'ye söylersin."

"Bir doğru haber alalım da, sonra söyleyelim, sinirlidir, çok üzülür."

"Olur."

Turan bana dönerek, "Bu İskender'in de senden ricası var," dedi, "birkaç keredir bana söylüyor. 'Ben karışmam,' dedim; bugün gene gelmiş, Faika'nın ablasını sana ricacı yollamak istiyormuş! 'İyi olur mu?' diye bana soruyor!"

"Acıklı... İstediği ne imiş?"

"Bilmem, bana söylediğine kalırsa; sizin banka müdürü ile tanışmak istiyormuş! Daha tanımak istedikleri adamlar da varmış. Ona seni söylemişler. Sen istersen onun işleri kolaylıkla yoluna girebilirmiş. Ben son söz olarak ona, 'Ben bu işe karışmam,' dedim."

"Şaşılacak şey... Hiç anlamadım! Bu adam her gün böyle iş peşine koşan birtakım adamlarla beraberdir. Bu bilmiyorsa bile, onlar pek güzel bilirler ki, benim ona bir yardımım olamaz, olsa da ben böyle işlere sokulmak istemem. Evet, banka müdürü beni sever ve tutar da, ama o da iş yapmadığımı bildiği içindir. Bunu da herkes bilir."

"Bana, 'Faika'nın ablasını yollayayım mı?' diye sordu, ben de 'Kendisinden sor!' dedim."

"Güzel!.. Ben Faika'nın ablasıyla bir kere olsun konuşmadım. O kadın hakkında ne derlerse desinler, benim ona karşı hürmetten başka bir duygum olamaz. Bana böyle birini yollarlarsa ona hakaret ederim."

"Bilmiyor. İdare et. Bir tatsızlık olmasın."

"Ben onu daha akıllı sanırdım."

"Biraz başı dardadır, sanırım."

"Olabilir ama..."

"Yanlış yol tutturmuş..."

Süsen ile Berin ayrıldılar, gittiler. Biz Turan'ın odasına geçtik. Hâki orada idi. Turan Hanım ona aldırmayarak, "Büsbütün de bir şey bilmez sanma," dedi, "birtakım adamlara kendini tanıtmak için, seni bulması bir görüştür."

"Ben ona..."

"Yok, bak dinle: Onu çok adamlar sizin müdüre tanıtabilirler. Onları istemiyor. Sonra müdürden başka kimseler de var ki, sen onu takdim edersen başka türlü olur."

Onun görüşü doğrudur.

Paravana arkasında elbise değiştiren Hâki olduğu yerden söze karıştı:

"Ona o aklı Baba verdi," dedi, "ben orada idim. İskender, geçen hafta yeni otelde bir ziyafet vermiş. Gelenler içinde iş yapan adamlar da varmış, İskender umutlanıyor, bunları Baba'ya anlatıyordu. Baba ona sizi söyledi. 'İsterse para da bulur, iş de çıkarır amma bilmem ister mi?' dedi. Bilmem hangi tüccar iflas ediyormuş da onun işini size vermişler, herif iflastan kurtulmuş."

Şaştım. İş nereden nereye!.. Bir büyük tacir iflas edecekti, bizim bankanın da ilişiği vardı, bu adamı kurtarmak için çare arandı, müdüre aklıma gelen bazı yollar göstermek istedim,

işin bakılmasını bana verdiler. Hesaplarına baktık, hiç benim düşündüğüm tedbirlere de hacet kalmadı. Adamların malları borçlarını kapadı. Bak iş nasıl duyuluyor!

Bunu Turan'a da anlattım. Hâki, Baba'nın daha başka şeyler de yumurtladığını söylüyor: Telefon elinde, demiş, bir dediği iki olmuyor. Müdür ona sormadan hiçbir kâğıda imza komaz.

"Yalancı şöhret beni korkutuyor," dedim.

Turan, "Neye yalancı olsun," dedi, "siz bankanın en hatırlı memurlarından birisiniz, yaşınız da daha gençtir, işiniz de bu yaşta adamlara göre büyüktür."

"Bu başka şey, ben bankada beni tutmazlar, sevmezler, demiyorum ki..."

"Eh işte, Baba da ona böyle bakar."

Ben Hâki'ye sordum:

"Faika'nın ablasını da o mu söyledi?"

"Yok, orada böyle lakırdı geçmedi, onu İskender kendi dirayeti ile bulmuş olacak!.."

Turan dedi ki:

"İskender'e ben akılsız demiyorum, ancak böndür. Oyun oynarken çok kurnazdır. Sonra öyle şeyler de söyler ki, insan şaşar kalır. İşte gelip bana sorması gibi!"

"Ben bu Faika ile ablasına acıyorum," dedim.

Turan, "Acınacak da kızlardır," dedi. "Faika kendini kurtarmak için ne kadar çalışır, bilseniz. Ama talihi yok. Faika bugün istese istediğini yapar. Kocası hiç onunla uğraşmaz. O varsa karısından para çeksin. Kadın başkasına gitmiş, gitmemiş hiç umurunda değildir."

Turan bunları nasıl vicdan rahatı içinde söylüyor! Odada üçümüz varız. Üçümüz de birbirimizi bilmemiz lazım! Hadi

tutalım ki Hâki bilmiyor, Turan'la ben de bilmiyor muyuz? Oturduk, biz namuslu insanlar, zamanın kötülüğünden, ahlak düşkünlüğünden, yana yana şikâyetler ettik, Faika'ya, ablasına acıdık, Ayaşlı'ya Fuat'a kızdık... Böyle konuşmak da bir ihtiyaç mı?

Bilmem, belki o çekiştirdiğimiz adamlar da bizim gibi oturup ortalığın ahlaksızlığından şikâyet ederler!

Biz konuşurken, dışarda bir çocuk ağlaması, bir sesler oldu. Hâki dinledi ve "Eyvah," dedi, "Abdülkerim geldi, çocuğu da getirdiler."

Arkadan İffet Hanım'ın sesi de duyuldu. Hamal, eşya; Abdülkerim'in sesi.

"Koy sen onu buraya, hani küçük çanta? Parayı o gelsin alsın. Nerede arkadaşın?"

Hâki ile ben kapı önüne çıktık. Çocuk ağlıyor. İffet Hanım, Turan'ın odasına atıldı. İki kadın öpüştüler. İffet Hanım şapkasını, mantosunu çıkarmadan bir koltuğa oturdu, ağlamaya başladı. Turan Hanım, bilmem, biraz soğuk durur gibi oldu. Hiç sesini çıkarmadı. Masanın üstünden bir cigara aldı yaktı, hafifçe gülümseyerek bana baktı. Sanki İffet Hanım'la dargınmışlar da barışıyorlarmış gibi yüzünde gizli bir kırgınlık okunuyordu.

İffet Hanım biraz ağladıktan sonra, burnunu silerek dedi ki:

"Bu çocuk beni öldürecek; İstanbul'dan çıktık, başladı işte daha ağlıyor. Ne kendi uyudu, ne bizi uyuttu."

Turan, "Buna bir adam tutunuz, başka türlü çare bulamazsınız," dedi.

"Ölse de biz de kurtulsak, kendi de kurtulsa..."

Abdülkerim odaya geldi. Turan Hanım'ın elini öptü.

Turan ona dedi ki:

"Bana bak beyefendi, bu kadına da yazık, bu senin çocuğunla kimse başa çıkamaz, buna şimdi git bir adam bul."

Abdülkerim durdu, karısına baktı, yavaşça, "Bulalım," dedi.

Ben düşündüm: Acaba kadın hastalığı savdı mı? Niçin geldiler? Niçin çocuğu getirdiler? Ziynet dışarda çocuğu susturmak istedi. Olmadı, yere yatmış ağlıyordu. Bir aralık biz farkında olmadık, sesi kesilmiş, o yattığı yerde uyumuş. Uyanır korkusuyla yerinden kaldırmadılar, üstüne bir örtü örtüp olduğu yerde bıraktılar.

20

Süsen Hanım'ın bana gelip bir kız için iş istediği günün ertesi, sabah erken, giyindim, odamdan çıkacağım sırada, Ziynet kapıyı açtı, "Sizi bir kız görmek istiyor," dedi.

"Kimmiş?"

"Bilmem, burada kapı önünde duruyor, isterseniz adını sorayım."

"Çağır bakalım."

Kapıdan, orta boylu, beyaz bereli, ince muşamba pardösülü bir kız girdi. Bunun, dün adı geçen kız olacağını kestirdim. Beresini sol kulağına giymiş, sağ tarafından saçlarını kabartmış, dalgalandırmış, sarkıtmış; belinin kemerini sıkmış, ellerini pardösünün ceplerine sokmuş, gözleri yerde, yavaş yavaş, sanki korka korka odadan girdi, ilerledi. Ben de iki adım geriledim. Duruşunda, gelişinde, filmlerden alınmış terbiyenin biraz bozulmuş bir şeklinin kalın izleri göze batıyordu.

Ben, geleni hemen ayaktan savup işime gitmek istiyordum. Bu hanımı görünce ayaktan savamayacağımı, oturup biraz uzunca konuşmak isteyeceğini anladım.

Süsen'le Berin'in hatırları için buna katlanmaktan başka yapacak olmadığını gördüm.

"Buyurmaz mısınız," diye bir sandalye gösterdim. Bir milyonerden iş istemeye gidip de sonunda onun karısı olan yoksul kız rolünde yıldız nasıl korka korka otururşa, o da öyle oturdu. Bu oturuş, o kadar sinema oturuşu oldu ki, benim, karyolanın kenarına dayanıp bir şarkı okuyacağım geldi!

"Yanılmıyorsam, siz dün bana Süsen Hanım'ın söylediği hanımsınız," dedim.

"Evet," dedi.

"Bankaya daktilo girmek istiyormuşsunuz!"

Çimdik yemiş gibi olduğu yerde irkildi, bana bakarak, "Kim? Ben mi?" dedi.

"Yaa, siz! Bana öyle söylediler. Süsen Hanım öyle söyledi."

Dudaklarını büktü, "Süsen Hanım..." dedi. "Ben daktilo olmak istemiyorum, ben memur olmak istemiyorum, her gün de onlara söylüyorum!"

"Bana ne kadar yanlış anlatmışlar," dedim ve bunun arkasından ne çıkacağını, kızın ne istediğini kestiremedim.

"Yalnız size değil, herkese de beni yanlış anlatıyorlar."

Ne diyeceğimi bilemedim. Rolünü unutmuş aktörler gibi etrafıma bakmaya başladım. O biraz önüne baktıktan sonra:

"Ben daktiloluk istemek değil, çalışmaktan nefret ediyorum. Beni bunlara hayat mecbur ediyor."

"Haaaa, eveeet! Benim gibi," dedim.

Yüzüme baktı "Nasıl senin gibi?" demek istedi.

"Ben de çalışmaktan hiç hoşlanmam! Bir kolayını bulabilsem hemen işi bırakırım."

Bu sözlerim hoşuna gitmedi. Gücenir gibi oldu. Onunla alay ediyorum sandı.

Karşılık vermedi, ben de sustum.

Biraz durduktan sonra, "Bu, ne gün olur?" diye sordu.

"Ne?"

"Yani ben ne gün işe başlayabilirim?"

"Bilmiyorum. Süsen Hanım dedi ki, bizim bankadaki daktilo hanımlardan biri gidecekmiş onun yerine..."

Sözümü kesti, "Onu bırakınız," dedi, "onun gitmesi belli bir şey değil ki. O gitmezse başka memur almıyorlar mı?"

"Bilmem, ben bu işlerle hiç uğraşmadım. Elbette aldıkları da olur!"

Sustu önüne baktı. Ben düşünüyor sanıyordum, o ağlıyormuş. Bir söz söylemeli mi? Ne söylemeli, diye düşündüm. Niçin ağladığını bilmiyorum. Çalışmak istemiyor, hayat onu mecbur ediyor, bu sefer de işin olup olmayacağı belli değil.

Bunun için mi ağlıyor? Başka bir derdi var da söylemek mi istemiyor? Biraz düşündükten sonra, "Niçin ağlıyorsunuz?" dedim.

Hiç cevap vermedi, cebinden küçük mendilini çıkarıp burnunun ucunu sildi, sonra yavaşça ayağa kalktı, gözleri yerde, dudakları arasından birkaç söz mırıldandı, boynu bükük, elleri cebinde yavaş yavaş yürüdü, çıktı gitti.

Arkasından düşündüm: Ona karşı pek kuru mu davrandım? Turan'a, Süsen Hanım'a karşı biraz kabalık mı oldu? Ağladı! Bu da numara mı?

O gece Turan Hanım'a, "Süsen Hanım'ın söylediği kız bu sabah bana geldi," dedim.

"Ha, ne söyledi?"

"Ben çalışmak istemiyorum, hayat beni mecbur ediyor," dedi.

"İyi ya! Ne çıktı bundan?"

"Bilmem, sonra iş hazır sanıyormuş. Hazır olmadığını anlayınca biraz da ağladı."

"Hıı, şımarıklık! Ne oldu onun işi, sen bir şey anladın mı?"

"Hiçbir şey anlamadım, sormadım da. Eğer siz isterseniz, sorar anlarım, belki bir iş de buluruz amma kendisi devam eder mi? Bu tavırla... Bana o numara yapıyor gibi geldi."

"Haaa, evet, biraz öyledir. Ama siz ona bakmayınız. Eğer bir iş bulunabilirse fena olmaz, çünkü ben onu baştan kara gidecek gibi görüyorum."

"Peki, yarın bakarım."

Hiç beklemiyorken, ertesi sabah Cavide gene odama geldi. Bere başında, gene o bere, arkasına eskice bir palto giymiş, elinde bir siyah çanta. Onu görünce şaşırdım: Suratını değiştirmişe benziyor, yüzü gülüyor. Bugün on beş yaşında mektepli kız olmuş. Gülerek içeri girdi, bana elini uzattı.

"Sizi de çok rahatsız ediyorum," dedi.

"Yok, rahatsızlık yok," dedim, "bugün iyisiniz!" Güldü. Dün oturduğu sandalyeye, ben söylemeden oturdu, ayağını ayağı üstüne atıp:

"Ben size bir şey sormak için geldim. Bilmem, beni pek şımarık mı buluyorsunuz? Ben merasimden kendim hoşlanmıyorum da... Benim için sizden ricada bulunanlar, benim buraya gelmemi pek doğru bulmadılar. Yardım istemek çirkin bir şey midir?"

"Neden çirkin olsun?" dedim.

"Benim güvenecek hiç kimsem yoktur."

Gülümseyerek yüzüne baktım, bir şey söylemedim.

"Siz bana hayat için ne tavsiye edersiniz?"

"Nasıl?"

"Ben ne yapmalıyım?"

"Anlamadım."

"Siz kadınların çalışmalarını doğru buluyor musunuz?"

"Yerine, adamına göre."

"İşte benim yerimde bulunan bir kadın çalışmalı mıdır?"

"Bilmem ki, çalışmaktan ne anlıyorsunuz? Bence kimse boş oturmamalıdır."

"Yok, öyle çalışmak değil. Böyle dairelerde, erkekler gibi çalışmak..."

"Geçineceği yoksa, aç duramaz ya!"

"Aç duramaz ama o kadının başka vazifeleri yok mudur?"

"Çalışmakla kadınlıktan çıkmıyor ya. Gene kadınlığını eder!"

"Çıkmaz olur mu? Bir daha o kadın evine, salonuna nasıl bakar? İster istemez çocuk doğurmaktan kaçar..."

"Ben kadın olsam kendi ekmeğimi kendim kazanmak ve gönlümün istediği zaman istediğim erkekle yaşamak yolunu tutardım!"

"Kadın değilsiniz de onun için böyle düşünüyorsunuz. Kadınlar idare olunmaktan hoşlanırlar. Kadın çalışır, çalışmaz değil amma idareyi düşünmek kadınlara ağır gelir. Her zaman kendilerini idare edecek bir erkek ararlar."

"Çalışır parayı kazanırlarsa idare edecek bir adam da tutabilirler."

"Bunları anlamak için, bana kalsa ilkin kadın olmak ister."

"Ama kadınlar görüyorsunuz ki erkeklere iş bırakmamaya çalışıyorlar."

"Yokluktur, kocaları, 'Para kazan,' diyorlar. Bundan başkası inanınız ki özenciktir. Ben çoklarını biliyorum."

"Belki!"

"Ben kadınım, ben size söylüyorum ki, hiç çalışmak istemem. İsterim ki, bir evim olsun, ben eve bakayım."

"Bunun kolayı var: Bir koca bulur, ona varırsınız."

"Bu kolay mı? En güç olan şey bu!"

"Pek kolay olmayabilir, amma sonunda herkes buluyor."

"Ben o sonu bugün gelsin diyorum!"

"Bu bir koca bulmak işi olunca, daha yaşlı, daha tecrübeli insanlardan sormalı! Bana kalırsa koca bulmak, biraz beklemek, bir fırsatını kollamak işidir."

"Beklemek para ile olur. Hiç olmazsa insanın biraz olsun bir parası olmalı."

"Eh, olmazsa bir yandan çalışır, bir taraftan da kocayı bekler."

"Bir kere çalışmaya başlayınca istenildiği gibi koca gelmez."

"Niçin? Çalışanlar koca bulamıyorlar mı?"

"Buluyorlar amma onlar benim düşündüğüm kocalar olmuyor."

"Ben sizin nasıl koca düşündüğünüzü çok iyi anlamadım."

"Çok basit, bundan evvel nasıl evleniyorlardı?"

Cavide birdenbire sözünü değiştirerek, "Belki benim sözlerim size çok çirkin görünüyor," dedi, "ancak inanınız ki, gizli hiçbir maksadım yoktur, ne düşünüyorsam size söylüyorum. Ben sizin söyleyeceğiniz şeylere inanabilirim. Geçen gün size geldiğim zaman çok... Nasıl diyeyim, ağır işkenceler içinde idim, karşımda kimi göreceğimi de bilmiyordum. Sizin yanınızdan çıktıktan sonra anladım ki, sizinle konuşabilirim. Onun için bunları size soruyorum. Siz de bana cevap veriyorsunuz, çünkü ben hocalarımla bile konuşamazdım. Şimdi dostlarım var, ablalarım var, hiçbiri beni dinlemezler, kendi bildiklerini bana dinletmeye kalkarlar."

Ben gülümseyerek yüzüne baktım, hiçbir şey söylemedim. Çünkü ne demek istediğini bilmiyor, anlamıyordum. Bana gelen düşünce, "Bu hanımın, beni, kendisine çok uygun bir koca bulduğu"dur. Beğenilmek insanı avlar. Cavide'yi haksız, yolsuz bulmadım. Beğendiği bir adama, bir kız, neden, "Seni kendime uygun koca buluyorum, beni al," diyemesin? Kendisini anlatıyor, koca istediğini söylüyor, ev kadını olmak istiyor, bu hanım buraya iş istemeye gelmişti, şimdi koca istiyor, "O kocayı sende buldum," diyor. Ben kendime uygun bir kız bulsam başka türlü mü yaparım? Ben onun işine geliyorum amma o benim işime gelmez, o da benim bileceğim bir mesele! Kendini anlatıyor, kendini beğendirmeye çalışıyor. Bugün gene sinema yıldızları gibi konuşuyor ve çalışıyor, ancak şimdi o da gözüme o kadar çirkin görünmüyor. Bu kız benim işime gelmez diyorum amma acaba gelmez mi? Düşünmeden böyle mühim bir işte bir hüküm verilir mi?

Cavide'yle konuşmamız bitti, bir neticeye, işin bir bitirimine varmadık. Konuşmuş olduk. O gittikten sonra ben kendimi yokladım, gördüm ki, kız beni kendine birazcık olsun yaklaştırmış. Cavide benim karım olamaz, diye kestirip atamadım. Kim bilir? Kız iyi terbiye almış değil amma akıllı!

Bugünden sonra bu kız, her gün yahut iki günde bir bana gelmeye başladı ve konuşmalarımız ilerledikçe Cavide'nin beni beğendiğine daha çok inanmaya başladım.

21

Cavide geldikçe ne konuşuyoruz? Hiç, şuradan buradan! Artık eskisi gibi evlenmek lakırdıları ettiğimiz de yok. Ona bir iş de aramıyoruz. İki eski arkadaş gibiyiz. Yanına bile oturmuyorum.

Bana, her gelişinde anlatacak, yahut soracak bir şey buluyor: Şiirden, şairden, edebiyattan, politikadan, iktisattan, resimden, Berin'in hasta sanatından, modadan, her şeyden konuşuyoruz. Bu arada anlıyorum ki Cavide Berin'in gizli albümünü de görmüş: Bundan bana bazı şeyler sormak ve bu bahis üzerinde derin derin konuşmak için bir yol arıyor, bulamıyor. Belki ondan soğurum diye korktuğunu anlıyorum. Kendisinden soğumuyorsam da benim üzerimde iyi bir tesiri de kalmıyor.

Her şeyden konuşuyoruz yalnız kendi yaşayışını bana anlatmıyor. Üstünden başından belli ki parası yok. İşe girmek için de acele etmiyor. Ben de aldırmıyorum.

Bir gece Turan benden soruyor, "Cavide sana gelip gidiyormuş," diyor.

"Evet, her gün yahut iki günde bir."

"Ona bir iş bulunmadı, değil mi?"

"Aramıyoruz ki, kendisi de hiç sormuyor."

"Sormaz, ben onun ne hava çaldığını bilirim, yalnız sen ona bir iş bulsan da başından savsan çok doğru etmiş olursun. Çünkü biliyor musun, rastgele şu veya bu arkadaşının evinde yatıp kalkıyor. Artık Süsen'e de uğradığı yok. Bu serseriliğin başlangıcıdır."

"Ben ona iş bulmaya çalışayım, ancak kendisi istemiyor. 'İşe girersem beni istediğim gibi bir koca almaz,' diyor."

"Yok devenin başı! Sen ona bir iş bul da o gene isterse gitmesin. Kaçık," dedi.

Turan, Cavide'yi benden kıskanır mı? Kıskanabilir... Sözüne pek aldırmadım, pek de, aldırmamazlık edemedim. İçimde gizli bir nokta kaldı.

Bir gün sonra bizim Fahri'ye gitmiştim, bana dedi ki:

"Yahu gizli işten ne kadar hoşlanırsın?"

"Ne olmuş?" dedim.

"Evleniyormuşsun; benden niye saklıyorsun?"

Baktım Fahri bayağı darılır gibi olmuş.

"Kiminle evleniyorum?" diye sordum.

"Bilmem bir mektepli kız alıyormuşsun!"

"Sana kim söyledi?" dedim.

"Hasta bakıcı kadınlar söylediler," dedi...

"Sizin hasta bakıcı kadınlar beni nereden tanıyorlar? Ben onların hiçbirini tanımam!"

"Onlar herkesi tanırlar. Ha, bak ben sana söylemedim, o senin bir hizmetçi vardı ya, hani bana yollamıştın!"

"E, bildim, Halide ne olmuş?"

"Geçende... Geçende dediğim, sen burada yoktun, polis almış onu bana getirmiş... Seni aramışlar, bulamamışlar. Kız beni söylemiş, getirdiler."

"Ne istiyorlar?"

"Efendim, bu bir Ermeni evinin bir odasında oturuyormuş. Bunun gibi o evde bir kız daha varmış... Bir gece bu senin hizmetçinin herifi sarhoş olur, yanına birkaç sarhoş

daha alır getirir. İki kız, birkaç kopuk hepsi bir odaya dolarlar ve işi o kadar azıtırlar ki ev sahibi karı kendi çocuklarından utanır, gider polise haber verir. Polis de bunları orospu diye yakalar. Evlerinde yatan kız zaten belli imiş, senin hizmetçiyi de beraber Erzincan'a sürmek isterler. Görsen nasıl ağlıyor? Benim ellerime, ayaklarıma kapandı. Neyse sonra şefaat ettim yollamadılar. Ertesi gün geldi, teşekkür etti. Senin duyduğunu da hiç istemiyor."

"Gebeydi, çocuğunu doğurmuş mu?"

"Yooook, çocuk gitmiş ama yeri boş değil!"

"Gene mi gebe?"

"Öyle sanırım. Hem ağlıyor, hem yalvarıyor, hem herifine sövüyor... Senden de fena hâlde yılıyor..."

Canım sıkıldı, hiç günahım yokken hizmetçilerin, hasta bakıcıların, şunun bunun ağzına düştük. Niye ben bu kadınlarla yüz göz oluyorum? Bunları hasta bakıcılar bildikleri gibi kim bilir daha kimler biliyorlar! İster misin müdürün karısı da öğrensin? Belki Cavide kendisi de bu sözleri çıkarıyor! Ben sokak ortasında yaşayan bir adama döndüm, nem varsa herkes biliyor. Halide mi bunları hasta bakıcılara söylüyor? Halide nereden biliyor? Bu dedikoduların arkasını kesmek için ilkin Cavide'ye bir iş bulup ondan kurtulmalı. Cavide'nin benden kolayca el çekeceğini sanmıyorum. Bunun sonu ne olacak? Boş yere onu da belki umutlandırmış oluyorum. Bu işi tatlı yerinde kesmek doğrudur...

Bir sabah Cavide benim odamda iken Hasan Bey kapıyı açtı. Beni Cavide ile görünce saygı etti, gelmedi.

"Ben sonra gelirim," dedi.

Ben biraz sıkıldım... Cavide gittikten sonra arattım, gitmiş. Ertesi gün geldi.

Bir işi varmış, onu anlattıktan sonra, "Abe, alacak mısın o kızı?" diye sordu.

"Yook!"

"Sümüklünün biri o be! Ben onu görmemiştim..."

"Alacağım diye kim dedi?"

"Ne bileyim ben, hepsi söylüyorlar."

"Turan bunu başıma sardı. Her gün geliyor, ben de kovamıyorum."

"Öyle ellenilmiş karıyla evlenilir mi?"

"O kendini kız diye satıyor!"

"Bah, anasının kızı! Onun suratına bir baksana? O ellenmiş. Ondan karı olmaz. Görüşürsen görüşür geçersin!"

"İnan ki, eli elime değmemiştir."

"E ne çekiyorsun onun kahrını ya be?"

"Eh işte..."

"Azatla gitsin."

"Bir iş bulmalı; çok uzattık, kabahat bende oldu..."

"Ah, ona bu memlekette iş mi yok? Senden umudunu kessin akşama kadar otuzunu bulur!"

"Benim başımdan gitsin de..."

"Öteki karı buna sesini çıkarmıyor mu?"

"Hangi karı?"

"Te be, Turan be..."

"Ne diye sesini çıkaracak? O bunları benim başıma çıkardı ya!"

"O da bethuy köpoğlu ama hakkını yemem, karının malı var!"

"Sen onun ne yüzsüz olduğunu bilmezsin!"

"Orospu bu be, karı değil ya! Ne yapsa ona helal olsun!"

"Bilmem, benim hoşuma gitmez."

"Öyle olunca ne evlenmiyorsun be çocuğum? Yiyecek ekmeğin mi yok?"

"Var ama Hasan Bey kolay mı? Kime inanırsın?"

"Eh, sen buraya bakma, evlenecek olduynan bulunur."

Bundan sonra Cavide kendiliğinden, bizim bankada bir iş alacak olsa ben bırakmam. Bin dedikodu çıkarırlar. Buna bir iş bulmalı ama nerede? Buna bir başka şehirde, bir şirket yahut gene bir bankada bir iş olsa...

Bizim bankada tanıdığım ve sevdiğim arkadaşlardan birine yalvardım, bir iş aramasını söyledim.

Hasan Bey benim gözümü açtı, ben Cavide'ye kız gözüyle bakıyor, onu kız görüyormuşum, şimdi başka gözle baktım, Hasan Bey'in hakkı var. Cavide yakın sokulacak bir mal değil. Yalnız ben baştan boş bulundum, buna fazla sokuldum.

Şimdi çekildiğimi de belli etmek istemiyorum. Bir iş bulunursa buna söylemek de kolay değil. Cavide eğer bana varmak umuduna düşmüş ise bundan kolay kolay vazgeçmez, sahne yapmaya kalkabilir, ağlar, kim bilir neler çıkarır. Ben ona bir iş bulduğumu söylemeden evvel onun gelip bana açıkça, "Seni seviyorum, sana varmak istiyorum, beni al!" demesinden korkarım. Cavide bütün bunları yapabilir; gidip bir şişe tentürdiyot içebilir, kendi istediğine yetişebilmek için neleri faydalı görüyorsa hepsini yapar; insanı gazetelerin bile dillerine düşürebilir!

Ben bunları düşünürken, benim Cavide ile evleneceğim havadisi de gittikçe artıyordu. O kadar ki Turan'ın bile buna inanacağı gelmiş, bir gün bana soruyor:

"Nedir kuzum, seni Cavide ile evlenecek deyip duruyorlar, herkes benden soruyor, doğru mu?"

"Sen de inanıyor musun?"

"İnanmakla inanmamak arasındayım! İstesen buna bir iş bulabilirdin!"

"Bu kadar lakırdı olduktan sonra ben buna bizim bankada iş bulamam. Biraz daha bekle, görürsün. Ben öyle sanıyorum ki, bu lakırdıyı kendisi çıkarıyor."

"Yapabilir, bu Ziynet'in çıkarması da akla gelir."

"Başkaları çıkarsalar, 'Evleniyor,' diye çıkarmazlar, 'Eğleniyor,' diye çıkarırlar."

"Yanlışın var, bugün, 'eğlenmek' mesele değil, 'evlenmek' bir hadisedir. Eğlenmek dedikodusu çıkarsalar seninle benim aramda çıkarırlar! Hiç işitiyor musun?"

"İşitmedim."

"Gördün mü? Neden? Çünkü mesele değildir!"

"Belki bilmiyorlar!"

"Çocuksun... Öğle karanlığında buraya girip kapıyı kapıyoruz! Mızrak çuvala sığar mı?"

"Bunu Hâki'de biliyor mu dersin?"

"Bilir, bilmez olur mu? Ama kibar adamdır, sesini çıkarmaz. Yiğittir o..."

"Bari alay etme!"

"Niçin alay olsun, gece gündüz tepemde nöbet beklese daha mı iyi? Sonra onu boşamaya kalkarım! Yaaaa. Hem o seni çok sever, kaç kere bana seni methetti. Ben başkalarıyla olmaya kalkışmayayım da, o senden çekinmez!"

"Tuhaf söylüyorsun, Hâki çok acı tecrübeler geçirmişe benziyor!"

"Yok, o kadar da değil ama sen de benim ilkim değilsin ya! Ben akıllı kadın olmayı severim, acıklı şeylerden hoşlanmam!"

"Ben ilkin olmak isterdim."

"Eh, ne yapalım, o talih işidir. Hem onun ilki o kadar iyi midir sanırsın? Bana kalırsa iş ilerledikçe daha iyidir!"

"Demek işin benden sonrası da var?"

Turan güldü:

"İlkim olamadın sonuncum olmak istiyorsun."

"Seni başkasıyla düşünmek bana ağır gelir!"

Turan kahkaha ile güldü.

"Âşık maşuk mu oluyoruz," dedi, "bırak böyle şeyleri, sen Hâki değilsin, ben de senin karın olacak kadın değilim... Ben hiçbir şeyi ölçüsünden dışarı çıkarmak istemem. Burada sen bekâr oturuyordun, ben de bekâr sayılırım, sen de iyi bir delikanlısın ama şımarma sakın, senden istifade etmemek bana alıklık olurdu. Yoksa ölünceye kadar birlikte yaşayacak, ağzımızı harama mühürleyecek değiliz ya!"

Biraz durduktan sonra:

"İnanır mısın, ben şimdiye kadar kimseye âşık olmadım! Akılsız değilim ki!"

Dışarıda İffet Hanım'ın çocuğunun ağladığı duyuluyordu, Turan onu dinleyerek, "Bak akılsız kadına," dedi, "iki eliyle bir başını toplayamaz. Bak bu âşık olur. Günün birinde evini de bırakır sokaklara düşer."

"Bir hastalık almış diyorlar."

"Almış ya... Bereket versin herif iyi. Hiç Cevat gibi adama inanılır da... Bak Faika onun gibi değildir. Adamakıllı birini bulsa tez kendini toplar."

22

Turan'la konuştuktan birkaç gün sonra bankada, odamda oturuyordum. Cavide için kendisinden, iş aramasını rica ettiğim arkadaş geldi.

"Şey," dedi, "hım, hani o hanım için söylüyordunuz ya, şimdi bir Amerikalı hanım, bir el işleri atölyesi açacakmış, ama İstanbul'da! Yemesi, içmesi, yatması onlardan, kırk lira da aylık veriyor. Bu hanım gider mi oraya?"

"Gider sanırım, niye gitmesin! Gitmezse de kendi bilir."

"Parası az da! Karı fazla vermiyor."

"Gider, gider. Şimdi ne yapmalı? Bu kadına bir mektup mu yazmalı?"

"Hangi kadına? Yok canım, ben eline bir kâğıt veririm, gider."

"Nerede bu kadın? Şimdi İstanbul'da mı?"

"Buradaydı, dün akşam gitti!"

"Kızı yollarız da sonra bir aksilik çıkmasın..."

"Merak etme, karı kendisi istiyor, benden rica etti. O ne zaman gidecek?"

"Bilmem, söylerim bugün yarın gider."

"Âlâ, ne zaman giderse mektup hazır. Ha, bu kız biraz İngilizce bilir mi?"

"Bilmez, biraz Fransızca becerir amma o da az..."

"Eh ziyanı yok, o karı ona İngilizceyi tez öğretir."

Düşündüm, Cavide'yi göndermekle bir fırsat mı kaçırıyorum? Bir gün gelir Cavide'yi arar mıyım? Büsbütün kırıp ayrılmasam... Neler aklıma geliyor! Yok, bırakayım gitsin, eğer kısmetim ise gene yoluma çıkar.

İşi Cavide'ye nasıl açmalı? Bunu tamam bir gün bir gece düşündüm, bir kolay yolunu bulup kestiremedim. Çünkü inanıyordum ki Cavide beni kendine koca olarak düşünüyor ve beni kolay kolay bırakmaz. Buna inanıyor ve korkuyordum.

Ertesi gün Cavide odama geldiği zaman yüreğim çarpıyordu. Daha lakırdıya başlamadan, "Dün," dedim, "bir iş kendi kendine önümüze çıktı!"

Gözleri parladı, sanki onu bekliyormuş, "Benim için mi?" diye sordu.

"Evet," dedim, "parası biraz kıt amma!"

"Nasıl iş?"

Anlattım, biraz düşündü...

"Acaba yapabilir miyim? Fransızcam da pek kıttır ama... Zarar yok, kadınla dilsiz oyunu oynarız."

"İstanbul'da olması size güç gelmez mi?" dedim.

"İstanbul'da olması iyi, şunlardan yakamı kurtarırım. Bilmezsiniz siz, ben neler çekiyorum. Hiç kimsenin kardeşleri benimkiler gibi olamaz. Bunlar bana yardım edecek yerde, ben şaşırayım, düşeyim diye bakıyorlar."

Cavide gitmek sözünü böyle karşılayınca, ben biraz bozuldum. Sanki Cavide benim akşamdan ve günlerden beri düşündüklerimi biliyor ve benimle alay ediyormuş gibi geldi. Sıkıldım. İşin ekini belli etmemek için ben de Cavide'nin gideceğine seviniyormuş gibi görünmeye çalıştım.

"Bugün hazırlanıp yarın akşam yola çıkabilir misiniz?" dedim.

"Çıkamam," dedi, "belki öbür gün. Ben şimdi gideyim, yarın sabah size haber getiririm."

Gitti. Arkasından ben de bankaya gittim. Bu kızın beni istediğine bu kadar inanmış ve aldanmış olmak bana ağır geldi. İş gördüm ama içimde bir sıkıntı eksik olmadı.

O gece Turan'ın odasında idim, Süsen Hanım geldi. Bana teşekküre gelmiş.

"Nasıl, yarın gidiyor mu?" dedim.

"Evet, yarın akşam gidecek," dedi. Turan, oyun oynuyordu, söze karıştı.

"Çok iyi oldu," dedi, "o kız bir zaman daha buralarda kalsaydı bozulacaktı. Yarın istasyona gidelim. Süsen yarın buraya uğra, beraber ineriz."

Sonra bana döndü:

"Sen de gelir misin? Gezmiş oluruz!"

"Gelirim," dedim.

"Süsen buraya gelecek, sen de buraya gel, buradan gideriz."

Ertesi gün Cavide'nin bana gelebileceği saatlerde ben savuştum. Onunla baş başa bulunmak istemedim. Gelmiş, beni bulamayınca bir mektup yazıp bırakmış. İstasyonda beni görünce sevindi, teşekkür etti, "Beni buradan kurtardınız, iyiliğinizi ölünceye kadar unutmam," dedi.

Cavide'nin sözüne bakılırsa, ona ablalarının, hısımlarının, herkesin düşman olduğuna inanmak lazım gelirdi. İstasyonda baktım: Kız kardeşleri, enişteleri, hısım akrabası, dostları hepsi orada. Geçirmeye gelenler epeyi kalabalık.

Gelenler içinde benim tanıdıklarım: Süsen, Berin, Turan'ın arkadaşlarından Afife Hanım adında biri, onun kocası Yüzbaşı Hayri Bey, Hâki Bey, İhsan Bey adında biri, sonra Cavide'nin ablam diye orada benimle tanıştırdığı birkaç hanım ve kocaları, tanımadığım kızlar. Yirmi, otuz kişilik bir kalabalık. Bu kalabalık Cavide için çok değil mi?

Ben, istasyonda birkaç kişi yalnız kalacağımızı sanıyordum. Cavide ile benim evleneceğimi herkes duyduğu için öyle sandım ki, bütün gözler beni aradı, beni birbirlerine soranlar oldu. Geldiğime sıkıldım.

Ayrılırken Cavide yeniden bana teşekkür etti. Başka bir söz söylemedi. Gelenler içinde ağlayanlar oldu, mendiller sallandı. Gitti. Bende bir yorgunluk, bir durgunluk, görseniz sanki sevgilisinden ayrılmış âşık gibiyim! Niçin? Bilmem niçin! Cavide'ye aldandığım için olacak.

Biz de döndük. Otomobile Turan, Süsen, ben bindik. Berin şoförün yanına oturdu. Hâki de binmek istedi, kadınlar, yer yok diye almadılar.

Turan ile Süsen otomobile binmeden başladıkları dedikoduyu otomobil içinde de bırakmadılar. Süsen dedi ki:

"Dün gece gitmiş, sabaha karşı gelmiş."

"Sen adamı tanıyor musun?"

"Tanımam, Fikret tanır."

"Şimdi istasyonda görmüşler mi?"

"Sanki ablası görmüş. Herifi beraber götürür diye korkuyorlardı. Kendi Fikret'e yemin etmiş, 'Artık her şey bitti,' demiş. Sanki konuşmuyormuş."

"E, dün gece nerede kalmış?"

"Sanki Nermin'in evinde imiş!"

Anlaşılan Cavide için konuşuyorlar! Sordum:

"Ne o, Cavide'nin bir de herifi mi varmış?"

Turan, "Varmış, biz de yeni öğreniyoruz," dedi, "kendi kabına sığmayan insanlardandır."

"Bu taşkınlıkları gittiği yerde de yaparsa!"

"Yok canım o kadar idaresiz değildir, çalıştığı zaman da canla başla çalışır."

Cavide'nin sevdiğinin kim olduğunu Turan'dan sordum. Ağzında çiğnedi, söylemek istemedi. Sonra evde Berin'den öğrendim: Belediye memurlarından bir adammış, evli, çoluk çocuk sahibi olan bu adam Cavide için karısından ayrılmış, çocuklarını bırakmış. Cavide, söylediklerine bakılırsa, ta mektebin dokuzuncu sınıfından beri bu adamı tanıyormuş. Ben de Cavide'yi biraz tanıdım, kendi kendime soruyorum: Cavide bunları yapabilir mi? Doğru mudur? Bilmem, belki yapar!

Hayatın en fena zamanları insanın kendini beğenmediği zamanlardır. Cavide beni pek insafsızca aldattı!

Kendimi pek zavallı, pek saf buluyorum. İskender beni değerli buluyor, herkes beni beğeniyor, Turan bana bayılıyor, Faika benden hoşlanıyor, Cavide bana varmak istiyor, hizmetçiler beni baba gibi tanıyorlar, diye bildiğim ve düşündüğüm günler hayat ne kadar tatlı idi! Bugün her şeyi olduğu gibi görüyorum: Cavide bana hiç... Yani metelik bile vermiyormuş, Turan beni kullanıyor. O erkek, ben kadın... Aşk filan bunlar saçma, doğrusu bu ki, ben onun zevkine hizmet ediyorum. Müdür bana kıymet verir, kendi işinin çıkarı için! Bankadaki arkadaşların çoğu beni sever gibi görünürler, hiçbiri beni çekemezler. Beni yerimden atmak, arkamdan gülmek için yanlış bir işimi arar dururlar. Küçük memur arkadaşların beni sevmeleri onlara yardım edeyim diyedir. Faika da beni severmiş! Boş laf. Ne onlar beni sever, ne ben onları. Ben Cavide'yi sevdim mi? Turan'ı seviyor muyum? İnsan sevmek ne demek olduğunu unutuyor da beni seviyorlar diye kendini avutuyor!

Ben yalnız Fahri'yi severim, o da beni sever. Severim. Niçin? Bunun niçini yok. O da beni sever, onun sevgisinin de niçini yoktur. İşte sevgi bu. Kalanı yalan. Kalanını biz uydururuz.

Bütün Cavide hikâyesini Fahri'ye anlattım. Onda beni evlendirmek sabit fikir, sanki bir hastalık olmuş. Ne desem, bana, "O evden çık, buraya gel, Melek Hanım'la seni evlendireyim," diyor.

"Oğlum, sen kendi sevdiğin ve sevdiğinin farkında olmadığın bir kadını bana almak istiyorsun. Bakalım ben onu sever miyim?"

"Niçin fena kız mı?"

"Fena ya. Bir kere iri, ben iri kadından hoşlanmam. Şimdiden boyu senin boyun kadar, yarın o kadın olunca Allah saklasın, atlar anası, Adana düvesi olur. Ben öyle kat kat kadından hoşlanmam vesselam. Senin zaten tabiatın yoktur ki. Ben senin sevdiğin, hoşlandığın kadınların çoğunu bilirim."

"Sen de Turan gibi Çingene maşasına benzeyen karılardan hoşlanırsın."

"Yanlışın var: Bir kere ben Turan'ı beğenmedim, o beni beğendi. Sonra ben ona karı gözü ile bakmadım. Aramızdaki alışverişin şeklini de sana anlattım."

"Ama gene karıdan ayrılmıyorsun!"

"Ayrılmıyorum, çünkü temizdir."

"Orasını karıştırma, ben sana kırk kere söyledim. İlaç kullan diye, sen gene kendi bildiğine gidiyorsun."

"Canım, bırak kardeşim, beni söyletme. Ben öyle şey yapamam."

"Yapamazsın ama sen benim bildiklerimi bilsen!"

"Ne olursa olsun, yapamam. Bu ruhani bir iştir, bu öyle ilaçla filan olmaz!"

"Olmazsa evlenirsin."

"Evlenirim canım. Sen hoşlandığım bir kız buldun da, ben mi evlenmedim? Sen kendi kendine benim adımı evlenmeze

çıkardın. Ama Fahri, bak bil ki, 'Evlen, evlen!' diye beni tesir altında bırakıyorsun, başımı bir belaya sokarsın, ben karıyı da bırakamam, ölünceye kadar sana okurum!"

"Sen korkma. Sen yalnız evlenmeyi kafana koy. Hem sen bu kıza fena diyorsun ama inan ki, haksızsın. Böyle ahlaklı kız sen her zaman nerede bulursun?"

"Sahi anlamıyor musun, yoksa inadına mı söylüyorsun? Yalnız ahlak ile evlenmek olur mu? İri yarı bir hanım... Ben karı alacağım, kapıcı yapacak değilim!"

"Canım neresi iri yarı, dal gibi kız! Niye doğru söylemiyorsun?"

"İki üç sene geçsin, ben sana sorarım."

23

Ben bizim dairenin kapısını kapalı tutmayı bunlara öğrettim. Ara sıra açık kalırsa önüme gelene bağırdım, sonunda hepsi öğrendiler. Eskisi gibi rast gelen dalmaz oldu. Orhan da bir daha Turan'ın odasına gelmedi. Kumar için de rastgele adamları sokaktan toplayıp getirmez oldular. Gelenler: Eş dost, aileler, temiz adamlardı. Çok yüksek kumar da oynandığı olmuyordu. Yalnız benim Cavide ile çokça başım karışmış olduğu son günlerde birkaç gece yüksek kumar olmuş, bir gece de dışardan bir pis kumarcı getirmişler.

O gecelerde neler olduğunu, kimlerin kazanıp kimlerin kaybettiklerini Ziynet bana anlattı.

Bir gece de, nasıl oluyorsa, İskender toplu bir para kaybediyor. İskender, İhsan Bey'le sözleşmiş, misafiri ortaya almak için İskender fazla gitmiş. İstediklerini yapamamışlar. İskender ortak olduklarını söyleyince İhsan Bey sözünü dönmüş inkâr etmiş, paraları da İskender'in vermesi acıklı olmuş. Ertesi günü, bu işten canı yanan Şefik Bey, Ayaşlı'nın

odasına gelir dert yanar. Hasan Bey de hiç üstüne borç değilken tutar Şefik Bey'e çıkışır. "Yol kesin be! Siz düpedüz eşkıyalığa çıkmışsınız," der.

Bu lakırdıyı da gider Turan'a söyler. O da Şefik Bey'i azarlar, "Niçin burada olan şeyleri başka yerde söylüyorsun?" der. Bu azarı işitince Şefik Bey coşar, İskender'in verdiği paraların kendi parası olduğunu, ödünç aldığını, şimdi vermediğini, parasız aç gezdiğini anlatır, anlatırken de ağlar. İş ağlamaya binince hepsi bir olur, Şefik Bey'i avutur, sustururlar.

Ben bunları işitiyorum, kendi kendime kızıyorum ama sesim çıkmıyor. Turan'la bozuşmadıkça bu işlerin arkasını almanın yolu yok. Turan'ı kırmaya da kıyamıyorum.

İş böyle gidip dururken bir gece bir büyük kavga oldu. Ben o gece Fahri'ye gitmiştim, gece yarısından biraz sonra döndüm. Evde hiç ses yoktu. Benim ayak sesime Turan'ın hizmetçisi ile Ziynet mutfaktan çıktılar.

"Ziynet Abla, sen daha yatmamışsın," dedim.

"Yatmadım. Buna yardım ediyorum."

"Misafir mi var?"

"Evet."

"Çok mu?"

"Üç kişi."

"Kimler, yabancı mı?"

"Biri İhsan Bey, biri de Feyzi Bey, birini tanımıyorum."

Bu Feyzi ile İhsan kumarcıdırlar. Ara sıra Turan'a gelirler. Anladım, gene dışardan adam getirmişler. Odama girdim. Bir zaman okudum, sonra uyumuşum. Uykumun arasında bir sesler işitiyorum, kendimi açamıyorum.

Biraz sonra uyandım. Benim kapımın önünde bir boğuşma oluyor. Bir adam, "Bırakın beni," diye bağırıyor. Gene o ses:

"Soyguncu herif... Bırak ben ona öğretirim!"

"Çekme ulan. Polis yok mu?"

"Vay avradını..."

Ben yataktan kalkıp kapıyı açıncaya kadar boğuşanlar Ayaşlı'nın odasına girdiler. Ben koridora çıktığımda Turan'ı şaşkın, kapısının önünde gördüm.

Birisine söyler gibi, "Dışarı, dışarı, sokağa atsınlar," diyordu.

Beni görünce odasına çekildi, gene kapıya geldi, sonra içeri girdi, kapısını da örttü. O sırada Ziynet'i gördüm, "Ne oluyor," diye sordum.

Bu işlerin kökeninde alışmış karı, bana karşı idare etti:

"Biri biraz fazla içti de..."

Turan'ın hizmetçisi Ayaşlı'nın odasına su götürdü. Pek az sonra gürültü kesildi, yüksek sesle konuşmalar işitiliyordu. Uykum kaçtı. Ziynet'ten kahve istedim. Biraz sonra da birtakım adamlar Ayaşlı'nın odasından çıkıp gittiler.

Ziynet kahve getirirken, Ayaşlı ile Hasan Bey de, benim uyanık olduğumu anlamışlar, geldiler.

Onlar akşamdan içmişler, yatmışlar. Gürültü çıkınca, Ziynet gelmiş, onları kaldırmış. "Mesele neymiş?" dedim.

Ayaşlı anlattı. Kumar kavgası. Bu kavgayı çıkaran herif bir kere daha gelmiş. Kâğıt yapıyormuş, söylemişler. Bu gece gene kâğıt yapmak istemiş, yakalamışlar. O da suçunu bastırmak için gürültü etmiş. Ayaşlı kabahati İhsan Bey'e buluyor. Sonra da polisten korkar görünüyor. Ben inanmadım. Karısı bir ev işleten, karısının işlettiği eve kendi adını ver-

mekten çekinmeyen, korkmayan, dağda eşkıyalık, kuldurluk etmekten korkmamış olan bir adamın evinde, bir kiracısının odasında kumar oynanmasından korkacağına aklım ermedi. Onu dinledikten sonra, "Burasını kumarhaneye çevirdiniz," dedim. Ayaşlı'ya bu sözüm ağır geldiyse de bozmadı, "Hiç sorma," dedi.

Akşamki dövüşmede Hâki düşmüş, kafası duvara gelmiş, derisi sıyrılmış. Şefik Bey'in eli burkulmuş.

"Zavallı Şefik Bey," dedim.

Hasan Bey dudağını büktü, "Ben böyle antika herif görmedim," dedi, "kahveye gider para vermez, tütün alır para vermez. Tütüncü sokakta yakasına yapıştı, elinden zoruna aldık. Bilirsin ya, o kızın da parasını vermediydi. Şimdi bu Ziynet'e sordun mu? Buna da borç etmiş, parayı vermiyor, 'Alacağın varsa mahkemeye git,' diyormuş. Ama bak Allah'ın işine: Yutturmuş İskender'e paraları, çıra gibi yanıyor!"

Ayaşlı söze karıştı, "İskender'den onun çok umudu vardı ama boşa çıktı," dedi, "İskender onu karı ile barıştıracaktı. Karı yanaşmadı."

"İskender kadını nereden tanıyormuş?"

"Karının erkek kardeşini tanırmış. O adam bir gün buraya da geldi. Şefik Bey onu gördükten sonra İskender'e büsbütün bağlandı ama tutmadı."

Hasan Bey, "Allah bu, fıkaranın hakkını kor mu?" dedi.

Sabah kahvelerini de bizim odada içtik.

Akşamüstü bankadan döndüğüm zaman Turan'ı gördüm. Neşesizdi.

"Nen var," dedim.

"Bu Baba dedikleri herif beni kızdırıyor," dedi, "gözü paraya doymaz. Gene benden para koparmak için türlü ağız yapıyor. Ondan çok da bizim Hâki'ye kızıyorum. O da aptallığından ötekiyle beraber oluyor. Ben kumar evi işletip ganyot almıyorum ki, onlara dağıtayım. Ben kendim oynuyorum. Bunun kazanması varsa, kaybetmesi de var! Bundan evvel de çingenelik etti, oda kirasını artırdım, herkes ne veriyorsa ben iki katını veriyorum. Şimdi kocamı da önüne katmış, gene benden para istemeye gelmişler. Beş para vermem, buradan da çıkmam. Zaten onun kontratı yakında bitecek. Bu daireyi ben tutarım, o bana kiracı olsun! Yahut çıkar, gider."

Ben sesimi çıkarmadım. Turan biraz sustuktan sonra, sanki gece beni kapı önünde görmemiş gibi:

"Akşam olan rezaleti duydun mu?" dedi, "efendim, bu İhsan laf anlamaz adamdır. Bu oyun kibar adamlarla oynanır. Buraya ikide birde bir ayı alır gelir. Neymiş? Oyuncuymuş! Akşam kendi de anladı ya..."

Ben gene sesimi çıkarmadım, bu sefer Turan sordu, "Senin nen var?" dedi, "öyle bir küskün duruyorsun? Bana kızıyorsun, değil mi? Hakkın da var. Benim adamlarım eğer iyi adamlar olsa, hiçbir şey olmaz! Bakalım kafamda bir şeyler var ama becerebilirsem..."

Nedir düşündüğün, diye sormadım. Bu kadın kumar oynamadan duramaz. Ne söylersen boşuna! Yalnız bu kavgaları yaptırmasa! İnanırım ki, Ayaşlı bunları düşünmüş, bir yolunu da bulmuştur ama belli olur mu? Günün birinde bakarsın bir pot çıkar, bizi mahkemeye kadar sürükler.

Ayaşlı ile Turan arasındaki anlaşmamazlık, Turan'ı başlı başına bir ev açmaya ve işini ileri götürmeye isteklendirdi. Düşündüklerini bana da açtı:

"Bir ev tutmak istiyorum. Şimdiye kadar bu bir oda içindeki sıkıntıya katlandığım Hâki, yarın dışarda bir iş alırsa evi dağıtmak kolay olmaz, diye idi. O zaman ben de birlikte

gitmeyi düşünüyordum. Şimdi burası bana daha iyi geliyor. Hâki, vazife alır giderse, kendi gitsin. Ben de burada bu sefaleti çekmekten kurtulayım. Bir küçük ev bulabilsem," diyordu.

Anladım, bir kumar evi açacak. Kumarı hem kendi seviyor, hem de kârlı buluyor, kocasıyla Avrupa'ya bir yere gitmekten de vazgeçiyor.

Aradan çok geçmedi, bu ev tutuldu, döşendi, hazırlandı. Bir akşamüstü bankadan geldiğim zaman Turan'ın odasını boş, kapısını da açık gördüm.

Turan giderken, beni evine çağırdı:

"Sen, vaktin oldukça, sabahları bana gelirsin. Gel ama! Başka eve çıktım diye beni unutma!"

Gülerek, "Peki," dedim, ama çağırışın soğukluğu buz gibi damarlarımdan aktı.

Turan da çağırışının pek soğuk kaçtığını anladı, tamir etmek istedi, "Bu cuma gelir misin? Seni bekleyeyim mi?" dedi.

"Bu cuma için söz veremem," dedim.

"Eh, ne zaman istersen. Sen misafir değilsin ya!"

Karşılık yok! Böylece ayrıldık.

Tabii gitmedim, bir daha da Turan'ı görmedim...

Ondan boş kalan odaya Faika kendi odasındaki fazla eşyayı getirdi, birkaç gün sonra da Ayaşlı'nın oğlu orada yatmaya başladı.

İlk boş kaldığı gün gittim, odaya baktım: Paravanın, yatağın, divanın yerlerini gezdim. Bu kadarcık yere, sırasına göre, altı yedi kişi nasıl sığmış, oturmuşuz? Oda boşaldıktan sonra büyüyeceğine küçülmüş. Duvarda benim Turan'a verdiğim fotoğrafın iliştirildiği çiviler duruyor.

Keşke o fotoğrafı da ona vermeseydim! İçimde gizli bir tasa, bir hüzün de yok değil. Turan gitti, burada hepimizin gönlünde bir boşluk bıraktı. Bu boşluktan başka Ayaşlı'da derin bir pişmanlık da kaldı. Turan Hanım'ın ev tutması, çıkması doğrulaştıkça Ayaşlı'yı, gözle görünür bir telaş aldı. Onun evden çıktığını hiç istemedi. Hele bir zaman sonra, Turan Hanım'ın evini düzüp kapısını kibar misafirlere açtığı duyulmaya başladıktan sonra Turan Hanım'ın elden kaçırılacak karı olmadığını söylemeye koyuldu. Hasan Bey'e demiş ki:

"O apartman gibi bir karı idi, yazık ben idare edemedim; şimdi gitti, etek dolusu para kazanıyor!"

Turan gittiği günlerde İffet Hanım'ı da "Bakım Yurdu Hastanesi"ne kaldırdılar. İstanbul'dan geldiğinin ertesi günü İffet Hanım sancılarla yatmış, hastalanmıştı. Hekimler birkaç gün evde bakmak istediler ise de evde bakılmasının çok güç olacağı anlaşıldığından hastaneye götürülmesini istediler, kocası da hemen o gün kadını kaldırdı. Çocuk için bir kadın tutmuşlardı, gündüz o kadın, gece de babası oğlana bakmaya başladılar. Çocuk gündüzleri evde bulunmuyor; Abdülkerim yatıp uyuyor, geceleri de oğlan uyandıkça avutmaya çalışıyor ve çocuk onun elinde kaldıkça büsbütün huysuzlaşıyordu. Gece tutturup saatlerce ağlıyor, ne kadar alışık olsa da babasını canından bezdiriyordu. Çocuk ağladığı geceler Abdülkerim uykusuz kaldığı için gündüz olunca çocuğu kadına verip kendisi uykuya yatıyor, sonra kalkıp karısına uğruyor, oradan da işine gidiyor ve beni gördükçe çıldırmak üzere olduğunu anlatıyordu.

Turan gittikten sonra, İffet Hanım da hastaneye girdiği için, eğer geceleri çocuğun sesi duyulmasa dairemiz büsbütün sessiz kalacaktı.

Turan'ın çıkacağını Fahri'ye haber vermiştim. O gittikten bir gün sonra Fahri'nin evine gittim, kendisine, "Hadi," dedim, "beni evlendirecek misin, ne yapacaksın! Karı gitti!"

"Karı gitti, yani başka eve çıktı, gene burada değil mi?"

"Burada olsun, bana ne?"

"Gene evine gidersin!"

"Gidemem. Rahat ol, gidemem. Çünkü öyle yarım ağız bir çağırdı ki, hiç sorma! Yani senin anlayacağın, beni bıraktı, boşadı... Ne dersen de!"

"Ben o karının senin yakanı bırakacağına hiç inanmam!"

"İnan. Ben bir daha onun evine gitmem."

"O sana gelir!"

"Gelmez. Gelse böyle ayrılmazdı."

"Adam sen de. Böyle karıların ölçüsü, terazisi olur mu? Yarın bakarsın, gene azar, gelir seni bulur."

"Azarsa gider başkalarını bulur, bak görürsün."

"Eh, görürüz."

24

Turan gitti, bir ay kadar başımız dinç yaşadıktan sonra, günün birinde, ansızın bir büyük tasaya düştük. Hasan Bey'e inme indi.

O gün, öğleden sonra, bankada çalışıyordum, bir telefon; Ayaşlı telefon ediyor:

"Ben İbrahim."

"Anladım İbrahim Efendi, ne var?"

"Siz biraz buraya gelseniz..."

"Orası neresi?"

"Burası Merkez eczanesi..."

"Geleyim, ne var?"

"Hiç. Hasan Bey biraz keyifsizlendi de..."

"Şimdi geliyorum. Sen orada mısın?"

"Buradayım."

Telefonu kapadım, koştum. Hasan Bey eczanede yok.

"Nerede Hasan Bey?"

"Hasan Bey kahvede, buraya getirecektik, Doktor Bey, 'Yerinden kaldırmayın,' dedi."

Ayaşlı bu sözü söylerken, orada oturan genç bir adamı gösterdi.

"Nedir, Doktor Bey hastalık?" dedim.

"Bir baygınlık geçiriyor," dedi, "yerinden kaldırılsa bile çok ihtimam etmeli."

Ayaşlı dedi ki:

"Belediye hekimi de orada, gidelim bakalım."

Ben hemen telefona sarıldım. Fahri'yi buldum.

"Ha, şimdi geliyorum, ben gelinceye kadar bir şey yapmayın," dedi.

Ayaşlı ile gittik. Orada yakında bir kahvenin arkasında bir odada Hasan Bey kendinden geçmiş yatıyor. O kadar fena oldum ki, utanmasam ağlayacaktım.

Ayaşlı benden beş beter.

"Nasıl olmuş," diye sordum.

"Burada kahvede oturuyormuş, fenalık gelmiş düşmüş, buraya kaldırmışlar. Bu kahveci beni tanır, hemen bir adam koşturmuş, geldim bunu böyle buldum. Size telefon ettim."

Belediye hekimi yok, dışarıya çıkmış. Biraz sonra Fahri geldi. Etrafına bakındı, hastaya baktı. Bana dedi ki:

"Bunu yerinden kaldırmak doğru olmaz ama bu viranede de bırakamayız, ben telefon edeyim de hastaneye kaldıralım."

Telefon etti, otomobil geldi. Hademe geldi. Hasan Bey'i elden geldiği kadar kımıldatmadan, sarsmadan otomobile koyduk, hastanenin alt kat odalarından birine yatırdık. Belediye hekimi Hasan Bey'den biraz kan almış. Hastaneye gider gitmez gene kaldırdılar, kâfuru şırınga ettiler, daha bilmem neler yaptılar, hasta açılmadı.

Fahri'ye sordum.

"Açılır mı," dedim.

"Açılabilir," dedi.

Ayaşlı, hastane idare müdürünün odasına gitmiş, kapının yanına oturmuş, hem uzaktan hasta odasını gözetliyor, hem de cigaranın birini yakıp birini söndürüyor.

Başhekim işitmiş, geldi baktı. Başhekim de babamın pek yakın dostlarından olduğu için tanışırız. Beni odasına götürdü, konuştuk, biraz avundum, ama içimdeki coşkunluğu yenemiyorum.

Biz konuşurken Fahri geldi, "Açılıyor," dedi.

"Ben yanına gideyim mi?" dedim.

"Yarın sabah görürsün," dedi.

Başhekim, Hasan Bey'i tanımıyor, kim olduğunu benden soruyor, ben söylüyorum, Fahri de ayakta duruyordu. Aklıma geldi, "Hasan Bey'in bir kızı vardır, ona haber versek mi?" diye sordum.

Fahri, "E, vermeli ya," dedi.

"Bu hastalık Hasan Bey'i götürür mü dersiniz?"

Başhekim cevap verdi:

"Götürmez inşallah amma kızına haber verilse bence iyi olur."

"Ya gelir de babasının ölüsünü bulursa!"

Fahri dedi ki:

"Böyle şey bilmem olur mu? Belki ölür, belki de daha beş yıl, on yıl yaşar! Haber vermezsen babasının ölüsünü de bulamaz ya!"

Fahri ile başhekimin yanından çıkıp aşağı indik, hekimlerin odasına girdik...

Ayaşlı da geldi. Orada yeniden kızına haber verip vermemek konuşuldu. Bizi dinleyenlerin hepsi kızına haber verilmesini doğru buldular. Yazmak kararlaştı amma bu sefer de ben kızın adresini bilmiyorum.

Biri sordu:

"Kızın adı ne?"

"Onu da bilmem..."

"Oraya polise bir mektup yazılsa!"

Bir başkası:

"Olmaz, gider bir biçimsiz lakırdı ederler!"

"Hasan Bey açılmış ise ondan soramaz mıyız?"

"Olmaz!"

Gene benim aklıma geldi:

"Yahu, orada bizim bankanın şube memuru var, ona yazarım!"

"Olur," dediler.

Hasan Bey'in üstünden çıkan bir posta varakasından da kızın adının Selime olduğunu öğrendik. Banka memuruna yazacak olduktan sonra kızın adını bilmesek de olabilirdi.

Hemen telgrafı yazdık, Ayaşlı aldı götürdü. Hekimlerden birkaçı gittiler, kalanlar da oyuna oturdular. Fahri ile biz yemeğe eve gittik. Eve gidince Fahri bana dedi ki:

"Sana ilaç vereyim mi? Çok sinirlisin. Haydi biraz yemek yiyelim, sonra gene hastaneye gideriz..."

"Yiyelim, ama benim hiç isteğim yok."

"İki dolu içelim mi? İyidir..."

"İçelim... Şimdi kızına da yazdık, bu adam da ölürse!"

"Bana bak, nasıl olsa günün birinde bu adam ölecek, kızı da bunu görecek... Bu, bugün olmuş yahut yarın ne fark eder?"

"Canım bırak, acıklıdır ya, çekeceğiz... Getir sen içelim, bu gönül ağrısı başka türlü uyumaz!"

Fahri yüzüme baktı.

"Sen ne tuhaf adamsın," dedi.

"Bana sorar mısın sen: Böyle geceleri de yaşadım diye hayat defterine yazmamalı!"

"Bunlar ne laflar canım, yaz yazma yaşayacak değil misin? Yazarsan ne olur, yazmazsan ne olacak?"

"Kendi kendini aldatmış olursun."

"Haydi canım, bırak bunları. İç şimdi."

Biz yemek yerken telefon çaldı. Fahri gitti. Bizim müdür telefon ediyormuş. Neredense haber almış, soruyor. Anlattık...

Yemekten sonra yeniden hastaneye gittik. Hasan Bey'in uyuduğunu söylüyorlar. Biz idare müdürünün odasında otururken hasta bakıcı geldi. Hasan Bey'in inlediğini haber verdi. Nöbetçi hekim gitti, geldi.

"Bir şey yok," dedi.

Gece yarısından iki saat sonraya kadar hastanede kaldıktan sonra eve geldim. Kötü! Karanlık, kimseler yok. Abdülkerim'in çocuğu uluyor. Ben böyle çocuk görmedim: Tıpkı kurtlar gibi uluyor...

Ertesi sabah, ilkin Ayaşlı geldi, sonra Faika geldi, Hasan Bey'i sordu, Fuat geldi, Şefik Bey, İskender odama geldiler.

Ayaşlı diyor ki birkaç gün evvelden Hasan Bey'de bir dalgınlık varmış. Sözünü bile şaşıyormuş, Ayaşlı'ya, "Burası Samsun değil mi?" diye sormuş... Ayaşlı şaşırmış. Biraz sonra gene düzeltmiş, "Ben şaşırdım, bana birdenbire Samsun'dayım gibi geldi," demiş.

Biz konuşurken dün yazdığımız telgrafın karşılığı geldi. "Selime Hanım hemen yola çıktı," yazılıyor.

Hastaneye gittim, Hasan Bey'in kendini bildiğini ve uykuda olduğunu söylediler.

Fahri gelmemiş. Evine gittim, telgrafı gösterdim. Fahri dedi ki:

"Sen istasyona gitmelisin, istersen onu doğru buraya getirme... Belki sinirli bir şeydir. Başka bir yere indirelim..."

"Nereye götürebiliriz? Bir otele filan! Ben kızı da tanımıyorum..."

"İstersen yanına bir hademe de al."

"Hademe tanır mı?"

"Yok onun için değil, sana yardım eder."

"İstemem..."

O akşam trenine gittim, kimse çıkmadı, ertesi sabah gene kimse yok... Akşam treninden genç bir kadın çıktı, oraya iki çanta koydu, beklemeye başladı. Yanına sokuldum konuşacaktım, o sırada vagondan bir erkek indi, ikisi birlikte gittiler. Acaba bu muydu? Bir erkekle birlikte gelmiş olabilir. Uzun

boylu bir kadın, Hasan Bey'e de benziyordu. Eğer bunlarsa şimdi beni aramaya gitmişlerdir! Başka yolcu yok...

Dönecektim, şoför Etem Efendi, beni tanır, koşarak geldi.

"Burada bir hanım sizin evi arıyor," dedi.

"Hani, ben de onu bekliyorum."

Otomobilin yanında, koyu nefti mantolu genç bir kız duruyordu.

"Hoş geldiniz!"

"Hoş bulduk, babam nasıl?"

"Hastadır," dedim.

"Sizde mi?"

"Hastanededir."

"Bana gösterirler mi?"

"Niçin göstermesinler?"

"Gidelim, kendisini göreyim."

Selime Hanım babası gibi sarışın, mavi yahut yeşil gözlü, yalnız Hasan Bey gibi uzun boylu değil, kadının orta boylusu, incerek bir kız... Uzunca bir yolculuk yapmış, birçok da ağlamış, geceyi uykusuz sabah etmiş, yorgunluk yüzünden okunuyor, bunla beraber kendini bırakmış değil. Otomobilde birazcık daha ağladı.

Birlikte hasta yoklama odasına girdik. Fahri geldi. Selime Hanım'ı görür görmez babasını görebileceğini söyledi ve bizi başhekimin odasına götürdü. Giderken yolda Selime Hanım'a dedi ki:

"Daha tehlike vardır. Hastalık bugünlerde hafifleyebilir. Hasta hiç kımıldamamalı, yorulmamalı ve müteessir olmamalıdır. Siz hastanın yanında sanki çoktan burada imişsiniz gibi bulunursunuz!"

Selime başhekimle konuşurken Fahri bana dedi ki:

"Aklı başında bir kız, geldiği babası için daha iyi oldu."

Biraz sonra Hasan Bey'in yanına gittik. Selime Hanım oda kapısında durdu, sonra gitti yatağın yanına oturdu. Zavallı bizim Hasan Bey, Berin'in resimlerine model olmuş. Sakalı uzamış, gözleri çukura kaçmış, burun kanatları yapışmış, elleri yorganın üstünde, yarı baygın yatıyordu. Bu baygınlığı içinde de kendini biraz biliyor olmalı ki, Selime Hanım'ın geldiğini anladı ve sol elini kaldırıp onun başına kodu, doğrulmak ister gibi kımıldadı. Hasta bakıcı kadın bırakmadı.

Hasan Bey'in dalgın ruhunun gizli bir köşesinde, hasta olduğunu, ölümle yüz yüze durduğunu bilen ve kızını düşünen bir nokta uyanık kalmış.

Odadan çıktıktan sonra Fahri'ye, "Nasıl anladı?" dedim.

"Zaten akşamki kadar değil, biraz duyuyor," dedi.

25

Ertesi günü Hasan Bey'e uğradığım zaman onu çok değişmiş, iyileşmiş gibi gördüm:

Açılmış, gözleri iyi bakmaya başlamış, lakırdı bile etmiş. Sözleri daha pek iyi anlaşılmıyormuş. Hasta bakıcı kız Hasan Bey'in gece dalgınlık içinde türkü çağırdığını söylüyor. Selime Hanım uyumuş, dinlenmiş, rengi biraz yerine gelmiş, hasta bakıcılar gibi arkasına beyaz bir gömlek giymiş, babasının yanında iken bizim yanımıza, hekimlerin odasına indi.

Fahri, Selime Hanım, nöbetçi hekimi Cemal Bey, ben oturduk, birlikte yemek yedik. Yemekte Selime Hanım bana yolculuğunu anlattı: Ayvalık'tan Karaköy'e kadar otomobil ile gelmiş, Ayvalık'tan yanına aldığı kadın yolda hastalanmış, onu Bursa'dan geri çevirmiş. Selime Hanım konuşurken biraz gülüyor, sonra biraz susup düşününce yeniden yüzü bulutlanıyordu.

Bir aralık ikimiz odada yalnız kaldık, Hasan Bey'in işlerini konuştuk. Babası kızına hiçbir şey haber vermemiş, Selime Hanım babasının işlerinden hemen hiçbir şey bilmiyor.

"Babam, ne anneme kendi işlerini söylerdi, ne de bana. Ben kendi işlerimizi, dışardan, komşulardan öğrenirim."

Eski terbiye öyle idi ya, benim babam da, beni hangi mektebe vereceğini bile bana söylemezdi.

Buradan söz açıldı, biraz da memleketlerimizden ve memleketlilerimizden, tanıdıklarımızın nerelerde olduklarını, nasıl yaşadıklarını, konuştuk. Selime Hanım bizim memleketi hemen hiç bilmiyor ama İstanbul'da oldukları zaman orada yerleşmiş olanlarla İstanbul'a sık sık gelip gidenler ile tanışmış olduğu için, birçoklarını benden iyi tanıyor. Ablam sağ iken bize bile geldiğini söylüyor. Beni de görmüş. Ben onu hiç hatırlamıyorum.

"İstasyonda trenden inince bakındım, sizi göremedim, görseydim, hemen tanırdım, hiç değişmemişsiniz," diyor.

Ben onu görseydim, hiç tanımazdım, sonra bu endam, bu kıyafette Hasan Bey'in kızı olacağını da sanmazdım!

Kocasını sordum.

"Ayrıldıktan sonra, hiç bilmiyorum," dedi.

"Bilmem, hiçbir münasebet düştü de size söyledi mi? O benim mektep arkadaşımdı."

"Biz onunla bir kere olsun oturup, konuşmadık ki! Zaten tamam üç hafta üç gün evli durduk, sonra ayrıldık."

"O daha mektepte iken işi azıtmıştı, içerdi. Siz evleneceğiniz sıralarda ben Samsun'a gelmiştim. Siz İstanbul'a gitmiştiniz. Hasan Bey'e söyledim, 'Bu iyi çocuktu ama geçti, şimdi buna kız verilmez,' dedim. Bana, 'Hepimiz içerdik, sarhoştan kötülük gelmez,' dedi!"

"Ha, evet, babamda da, annemde de böyle bir fikir vardı! Bu adamı bize orada başkaları da söylediler. İşlerimiz bozuldu, babam beni bir ayak evvel evlendirmeye bakıyordu. Orada bir Karaferyeli de babamın aklını çeldi, kim ne dedi ise kulak vermedi. 'Hasan Bey bir gece bu adamla iç, otur, sonra kızını ver,' dediler, ona da aldırmadı. İşte sonrası böyle oldu."

"Bu sefer burada konuştuğumuz zaman söz açıldı da kendisi de söylüyor, 'Ben yaptım,' diyor."

"Babamdan çok, annem rahmetli yaptı. Eğer annem istemeseydi, önüne geçirdi. Sonra o da anladı amma ne fayda! Güveyleri, gelin odasına girer girmez, yıkılarak gitti, divanın üstüne sızdı. Biliyorsunuz, odaya seccade korlar, güvey namaz kılar! Ne namazı, ayakta duramıyor. Ben de kapıyı açtım, 'Yardım ediniz, bunu soyalım da yatıralım,' dedim. Annem şaştı. Pek bozuldu. Bana belli etmek istemedi. Gündüz içer, gece içer, baktılar ki, başa çıkacak gibi değil, ayırdılar."

"Hasan Bey onun bu kadar sarhoş olacağını bilememiştir."

"Evet, babam onu herkes gibi sandı. Babam benimle konuşmazdı ki. Ben mektebe bile annemin zoru ile gittim. Babama kalsa beni mektebe de yollamazdı. Eğer babam beni dinleseydi... Çünkü ben bunun böyle olacağını biliyordum. Arkadaşları buna acıdıkları için işinden çıkarmıyorlarmış.

Evlendirmeleri de, belki sarhoşluğu bırakır diye olmuş. Neyse bunlar geçmiş şeyler!"

Selime Hanım, yavaş yavaş konuşuyordu. Lakırdı anlatması, bakışı, beni okşadı, bana pek tatlı geldi.

Selime Hanım'ın dediğine bakılırsa, babasına bir yol daha inme inmiş; Samsun'da bir akşam yemeğinde kavun yerken ağzı çarpılmış. İki hafta az çok çarpıklık kaldıktan sonra geçmiş. O zaman hekimler içkiyi, tütünü içirmemişler. Bir zaman sonra yeniden başlamış.

"Bunu Fahri'ye söylediniz mi?" dedim.

"Söyledim," dedi.

"Ne diyor?"

"Bu sefer de atlatacak," diyor.

Biz Selime Hanım'la konuşurken Fahri ile Cemal Bey de odaya geldiler. Fahri bana, "Eve gidelim," diye tutturdu.

"Eve şimdi gidip ne yapacağız, geçtir. Ben odama gideceğim."

"Odanda kara gözlülerin beklemiyorlar ya, bize gidelim işte."

"Size gidince lakırdı uzar, sonra ben uykusuz kalıyorum!"

"Bizde kalırsın. Bak sana neler anlatacağım!"

"Ne anlatacaksın?"

"Havadisler vereceğim."

"Ben senin vereceğin havadisleri bilirim, gece yarısından sonra dinlenmez."

"Sen bana söz vermedin mi?"

"Ne sözü?"

"Bak, nasıl sözünden cayıyor!"

"Ne sözü canım?"

"Sen bana söz vermedin mi, 'Kız bulalım, evlenirim,' demedin mi?"

"Eve gidelimin altından bak ne çıkıyor? E, dedim."

"Şimdi niye sözünden dönüyorsun?"

"Gece yarısı eve gidip evlenmek lakırdısı mı edeceğiz?"

"Ederiz ya, ne olur?"

"Acelesi ne, arkamızdan atlı mı kovalıyor?"

"Sana yeni haberlerim var."

"Kimden? Gene o hanımdan mı?"

"Ondan!"

"Dinlemiyorum."

"Canım bırak şimdi, gidelim eve, dinlemezsen gene orada dinleme."

"Sana kapının önüne kadar arkadaşlık ederim. İçeri girmem."

"Razıyım, yürü."

Fahri ile çıktık. Yolda bana gene Melek Hanım'ın lakırdısını açacak sanıyordum, açmadı, Selime Hanım için bir koca çıkmış, onu söyledi:

"Bana bak, bu senin hısım kocaya varmaz mı?"

"Benim hısım kim oluyor?"

"Hasan Bey'in kızı be!"

"Ha, e?"

"Kocaya varmaz mı?"

"Bilmem, belki varır, ne olacak?"

"Ona bir koca çıktı da! "

"Kim?"

"Bizim mikropçu! Halit Ahmet."

"Hı."

"Bana geldi, 'Acaba istesem bana varır mı?' diyor."

"Bilmem, belki varır ama babası hasta iken..."

"Babası ölmese bile yarım adam sayılır. Bunun başka kimsesi var mı?"

"Yoktur."

"Geçineceği malı, mülkü var mı?"

"İşte mübadeleden birkaç parça yer verirlerse."

"Ah, mübadeleden mal verecekler! Onu geç, nasıl olsa kocaya varacak demektir."

"Malı da olsa gene kocaya varamaz mı?"

"Varır ya, ama babası ölürse yahut yarım olursa..."

"Bu güzel ama söylenir mi?"

"Hem o kız değilmiş!"

"Duldur."

"Hiç benzemiyor, ben onu kız sanmıştım."

"Sana dul olduğunu kim söyledi?"

"Mikropçu! Hemen her şeyini öğrenmiş. Kızla da konuşmuş."

"E, kızla da konuştuysa, bize ne soruyor?"

"Yok, kıza evlenmek lakırdısı etmemiş, belki onu da edecekti de babasının hasta olmasından çekindi."

"Kız buraya geleli daha iki gün oldu, ne çabuk gördü, sevdi, almaya kalktı?"

"Sen herkesi kendin gibi mi sanıyorsun? Sana bir sene oldu yalvarıyorum nazlanıyorsun, daha da Allah bilir ne kadar nazını çekeceğiz!"

"Yok, ciddi bir iş olması noktasından; bu doktor nasıl şeydir, sen bunu tanıyor musun? Bu sizin sınıftan mı?"

"Yok, bizden sonradır. Ben kendisini burada tanıdım. Kötü çocuk değildir sanırım. Geçen sene bir hasta bakıcı ile bir ilişiği olduydu ama kulak asma. Biraz... Nasıl diyeyim, tahtası eksikçe gibidir. Bununla alay ederler. Bu bir aralık, 'Yeni bir sproket buldum,' diye tutturmuştu. Öteye beriye layihalar verdi. Avrupa hekimlerine mektuplar yazdı. Bunu burada dinlediler, söyledi, bir iş çıkaramadı. Böyle taşkınlığı vardır. Ancak koca olarak nasıldır? Fena olmasa gerek!"

"Eğer kendisi kız ile konuşur, uyuşursa hiç söz yok; biz kıza, 'Buna varma,' demeyiz ama kız gelir de bizden sorarsa? O zaman bir şey söylemek ister! Değil mi?"

"Mal meydanda; baksın, işine gelirse varsın. İsterse bir ay, iki ay denesin, konuşsun. Bizden ne soracak?"

"Olur mu canım? Kız geldi, sordu diyelim, ne diyeceksin? Bak kendin beğenirsen var denilmez ya. Sen bunun nereli olduğunu, anasını, babasını biliyor musun?"

"Bilmiyorum ama kendinden sorar, öğrenirim, sonra da istersen bir tahkikat yaparız. Elbette bilenler vardır."

"Ya, böyle bir şeyler yapmalı. Yalnız, böyle birkaç gün içinde görüp, sevip evlenmeye kalkışmak, ne bileyim, bana biraz aykırı geliyor."

"Herkes de senin gibi, bir kadın alacağım diye oturup senelerce düşünmez ya, evlenecek evlenir. Bir yanı pot gelirse bir kolayına bakar yahut katlanır, oturur! O sana göre, elini şakağına dayayıp yıllarca düşüneceksin; olmadı, danışacaksın. Hü, ona insanın ömrü yetişmez!"

"Eğer kız gelir de bizden sorarsa, ben bu işi kendi işimden çok düşünürüm. Anladın mı?"

"Yandılar desene!"

"Yanarsa yanar. O da Hasan Bey'in kızı olduğu için. Başka birisi olsa, hiç karışmam. Hem senin anlattığına göre, bu adamın pek dengi yerinde değil, ha?"

"Canım bu çatlaklık karısı için belki daha iyidir, herifi istediği yana çeker götürür! Akıllı koca olup da onun kahrını çekeceğine..."

"Bilmem, düşünmeli. Sen ona ne dedin?"

"Ben bir şey demedim. Benden, 'Kıza açayım mı?' diye soruyordu. 'Babası hastadır, eğer kızı müsait bulursan sor,' dedim."

"İyi demişsin, sorsun. Eğer kız bize sorarsa o zaman düşünürüz. Babası açılırsa aralarında işi konuşsunlar. Yalnız Hasan Bey böyle hasta iken kızın bu işe razı olacağını hiç aklım kesmez."

"Nene gerek, o kızın damarını bulur, gönlünü yaparsa yapar, yapamaz da azar işitirse onu da kendi bilir. Ha?"

Fahri evine girdi, ben de odama gittim.

26

Ertesi günü hastaneye gittim. Hasan Bey'in beni görmek istediğini söylediler.

Onu iyileşmiş, daha açılmış buldum. Beni görünce sevindi, ağlar gibi oldu. Odada bulunan Selime Hanım ile hasta bakıcı bizi yalnız bıraktılar. Hasan Bey'in yatağı yanına oturdum. Dili dolaşıyor, her söylediği kolaylıkla anlaşılmıyordu.

Bana dedi ki:

"Ben iyiyim ya, eh gene artık evvel Allah sonra sen! Hah, işte bu kadar... Gayri sen nasıl bilirsen... İşte bu! Ana da sen, baba da sen. Davranırım belki... Baksan zararım yok ama kulak asma... Evvel Allah sonra sen..."

Elini öptüm.

"Ömrün uzun olsun," dedi.

Odadan çıktım. Gözlerimden yaş geldi. Selime ile hasta bakıcı kapı önünde idiler. İdare müdürünün odasına girdim. Orada kendimi topladım. Biraz sonra Selime geldi, yanıma sokularak, "Babamı nasıl buldunuz?" diye sordu.

"Artık açılıyor," dedim.

"Ben de öyle görüyorum," dedi, "daha çabuk açılacak ama çok düşünüyor, çok üzülüyor."

"Evet."

"Dün gece siz gittikten sonra sizi sordu. 'Çağıralım,' dedim, istemedi."

"Beni ne zaman sorarsa, siz kendisinden sormayınız, bana telefon ediniz yahut Fahri'ye haber verin."

Biz konuşurken Fahri geldi.

"Eh, artık büyükbaba da oldun, uğurlu kademli olsun," dedi.

"Kim? Ben mi?"

"Sen ya!"

"Baba olmadan?"

"Kısmetin gür!.."

"Nasıl oldu da oldum?"

"Senin kızın bir oğlu oldu!"

"Hangi kızın?"

"Hizmetçi yok muydu, hani bana yollamıştın?"

"Ha, Halide olacak. İkinci çocuğu mu?"

"Öyle ya. Birinciyi çalışa çalışa yolladı."

"Şimdi burada mı?"

"Yok, doğumevinden bana telefon ettirmiş. 'Burada bir kadın var, kurtulduğunu size haber vermemizi istiyor,' dediler. Ben yanlış bir şey olacak diye düşündüm. Doktora telefon ettim. Anlaşıldı. Kendi çok sevinmiş de biz de seviniriz diye telefon ettirmiş. Biz ona 'Düşürme,' demiştik ya!"

"Bana acıklı geldi," dedim.

"Eh, biraz!"

"Sen ona bir demet çiçek yolla! Nedense benden çekiniyor."

"Ha, polis meselesinden sonra senden çekiniyor."

"Çiçekleri yolla ama unutma."

"Yollarım!"

"Belki sana da telefon etmiştir."

"Hiç sanmam!"

"Sen onun herifini hiç gördün mü?"

"Görmedim."

"Görecek şey, hani, haylaz, orta mektep kaçkınları vardır. Onlardan. Ben onu görünce kendimden soğudum!"

"Niçin?"

"Bak kimler baba oluyorlar da biz olamıyoruz. Hele sen! Bu kadar da sana yalvarıyorum!"

"Ne yalvarıyorsun? Evvel sen evlen de beni utandır."

Biz Fahri ile konuşurken Ayaşlı geldi. Bana, "Nasıl Hasan Bey?" diye sordu.

"Bugün her günkünden biraz daha iyidir," dedim.

"Onun bir alacağı vardı, ben onu bugün alıverdim. Şimdi ona nasıl verelim?"

"Bilmem, verelim. İstersen sen kendin ver."

"Bir imza ister de..."

"İmza da atar bence, ama bir yol Fahri'ye soralım."

"Kızı babasının yerine imza etse olmaz mı?"

"Eğer verecekli razı olursa eder."

"Verecekli burada, dur bir sorayım."

Ayaşlı gitti, geldi, "Razı oluyor," dedi.

Selime Hanım'ı çağırdık. İmza etti. Götürdü, babasının da parmağını bastırdı; onu da başhekime tasdik ettirdi. Oldu.

Hasta olalıdan beri Hasan Bey'e gösterdiği sevgi ve dostluk, Ayaşlı'yı bana sevdirdi. Eskiden de onu sevmezdim, desem yalan olur. Ayaşlı haydut adamdır, sert adamdır, zor zamanda kendisine güvenilir adamdır, sevgisinde, kendisince iyi bildiği, hak bildiği şeylerde kuvvetli, canlı bir adamdır. Ahlak telakkileri herkese uymaz. Onun bu tarafına bakmamalı.

Hasan Bey hasta düştükten sonra Ayaşlı işini gücünü bırakıp onun toplanabilecek işleri arkasından koşmaya başladı. En az günde iki kere Hasan Bey'i yokluyor ve Hasan Bey'i kaybetmek korkusu gözlerinden okunuyordu.

"Hasan Bey'in işinin kâğıtları sizde varsa bana verin, ben dairelerden çıkartayım, size haber vereyim," dedi.

"İyi olur," dedim.

Hasan Bey'in mübadeledeki işini takip etmeye başladı.

Ayaşlı gittikten sonra ben gene hastanede kaldım ve bir kahvesini içmek için başhekimin odasına çıktım. Nöbetçi hekimi Şevki Bey'le Fahri de oraya geldiler. Yanlış gelmiş bir ilaç üzerine konuşmaya başladılar. Eczacıyı çağırdılar, bilmem nereye telefon ettiler. Selime Hanım bir aralık geldi, Fahri'den bir şey sordu, gitti. Babası için bir şey sormuş olsa gerek.

Başhekim vilayete gidecekmiş, bizden izin istedi. Ben de aşağı, Fahri'nin odasına indim. Şevki Bey'le Fahri oraya geldiler, gene bu yanlış gelmiş ilaç lakırdısı ediliyordu.

Hasan Bey'e bugün her günden fazla acıyordum. İçimde onun öleceği korkusu vardı, herkes konuşuyor, ben onları dinlemiyordum. Yalnız kalmak istemiyor, onun için buradan ayrılmıyordum.

Odaya, gözüne cam batmış bir adam getirdiler, göz hekimini beklemeye başladı.

Kimse onunla meşgul değil. Giren, çıkanlar hep yanlış gelmiş ilaç derdine düşmüşler, onun lakırdısını ediyorlar. Şevki Bey, nedense, bu yanlış gelmiş ilaçlar işine takılmış, kendini ayıramıyor, herkesi de beraber sürüklüyor. İçim sıkıldı, yaklaştım, yavaşça Fahri'ye dedim ki:

"Bana bak, bırak şimdi bu ilaçları, bana küfür ettireceksin, herifin gözüne cam batmış, bir saattir burada uğunuyor, siz de mühim bir işmiş gibi, bu Allah'ın belası ilaç peşine düşmüşsünüz! Kim bilir Şevki'nin ne dalgasıdır."

Fahri o adamın orada olduğunun da farkında değilmiş. Hademeyi çağırdı, "Bu adamı burada ne bekletiyorsunuz?" diye sordu. Hademe bilmiyor ve yanlış anladı, o adamı dışarı çıkarmaya kalkıştı.

"Ulan dışarı çıkarıp ne yapacaksın?"

"Siz buyurdunuz!"

"Ben sana dışarı çıkar mı dedim? Bak gözü hasta, bunu buraya kim getirdi bıraktı?"

"O da belli değil."

"İrfan Bey nerede?"

Onu da bilmiyorlar. Bağrış çağrış, azar en sonunda anlaşıldı ki, göz hekimi İrfan Bey gelmiş, hastalarına bakmış, işini bitirmiş, gitmiş. Ne olacak şimdi?

Telefon, İrfan Bey'i arıyorlar. Yok! Nereye gitmiş, kimse bilmiyor. Hasta da uğunuyor.

Bu aralıkta Şevki Bey gene, gelip gidiyor, ilaç lakırdısı ediyor. En sonunda Fahri de bıktı.

"Ne yapayım birader," dedi, "hem ne düşüyorsun bunun üstüne bu kadar? Bu cenabet kırk yılda bir kullanılmaz. Bir hasta mı var?"

Şevki Bey gitti, gelmedi, göz hekimini de sonunda evinde buldular, hastayı yolladılar, ortalık biraz dinlendi.

Ben de Fahri'yi yalnız bulup Hasan Bey'in bana vasiyet ettiğini anlatmak istiyordum. Olmadı, odaya Selime geldi, arkasından da Doktor Halit Ahmet kapıdan girdi.

Fahri'ye dedim ki:

"Ben bugün öğle yemeğine sendeyim."

"Hadi gidelim," dedi.

"Hadi."

Gördüm ki, Selime, Halit Ahmet'le odada yalnız kalmaktan çekindi.

"Siz de bizimle gelir misiniz?" dedim, "yemeği yer döneriz."

"Babam ararsa?"

"Çok kalmayacağız ki. Uyanık mı?"

"Uyuyor."

"Sorarsa yemekte olduğunuzu söylerler, bize de telefon ederler."

"Olur," dedi.

Selime Hanım giyinmeye gitti, ben Fahri'ye dedim ki:

"Senin mikropçunun işini bozdum!"

"Onun işi zaten pek düzgün değil," dedi.

"Ne gibi? Kıza açılmış mı?"

"Ya, açılmış da kız 'Olmaz,' demiş, yahut açılmak istemiş, kız yüz vermemiş!"

"O da çok üstüne düşmesin."

"Âşık be... Başka işe baktığı yok!"

"Güzel ama kızın da kocaya varacak günü değil."

"Eeee, dinler mi elin oğlu?"

"Eh, denesin bakalım!"

"Deniyor. Gece gündüz düşündüğü bu..."

"Ama kızı da çok rahatsız ediyorsa ona da bizim yol vermememiz lazım gelir."

"Kız kendisi ses çıkarmadıkça bize karışmak düşer mi?"

"Kız olur ki, sıkılır da söyleyemez."

"Olmaz öyle şey!"

"Ben bugün kızı rahatsız gibi gördüm de onun için yemeğe çağırdım."

"Yanlış etmişsin; bu iş kaçıp kovalamadan da olur mu? Kedileri görmüyor musun, dişleye dişleye evlenirler! O kaçıp kovalamayı tabiat idare eder. Sorsan biri niçin kaçtığını, öteki niçin kovaladığını bilmez!"

"Demek şimdi bunları bırakacağız, birbirini dişlesinler, ha?"

"Evet bırakmalı, erkek bir koku almasa bu kadar peşine düşmezdi."

"E hadi bakalım, koklaşsınlar!"

Selime bu son sözlerimi işitti ve sorar gibi de yüzüme baktı. Dilimin ucuna geldi, az daha söyleyecektim. Kendimi zor tuttum.

Yemekte Fahri gene Melek Hanım lakırdısını etmeye başladı. Ben artık inanıyorum ki, Fahri bu kıza tutulmuştur. Onun lakırdısı olmadıkça duramıyor. Benim evlenmem lakırdısı da bahanesi. Bugünlerde onun bir buhran, bir derin tereddüt içinde olduğunu anlıyorum. Acaba Melek Hanım onu ister mi? Sever mi? Fahri kendisini, ta çocukluğundan beri çirkin bulur, kadınların kendisine iltifat etmediklerini sanır, bu da onun hastalığıdır. Bana kalsa Melek Hanım ona isteye isteye varır. Doğrudur, belki Fahri güzel bir erkek değildir, ancak onun kadar sevimli adam az bulunur. Bunlar aklıma gelince gülümsedim. Dedim ki:

"Söylediklerin doğru ama ben koku almıyorum! Biraz evvel söylediklerin aklında mı?"

"Hastasın, nezle olmuşsun!"

"Sen hele dur, Hasan Bey biraz daha iyileşsin de ben sana evlenmek nasıl olur anlatırım," dedim.

Fahri kendim için söylüyorum sandı, "Sen sözünde durmazsın ki," dedi.

"E, bakalım görürüz!"

Selime uyanık gözlerle bir bana bir Fahri'ye bakarak bizi dinliyor ve işittiklerini anlamak istiyordu. Onun yanında bu sözleri daha ziyade uzatmak istemedim, lakırdıyı değiştirdim.

27

On gün kadar iyi gittikten, bizi umutlandırdıktan sonra, Hasan Bey, bir gece, birdenbire bozularak, uzun süren bir can çekişme devresi geçirip, bir ikindiüstü öldü.

Kızı, ben, Ayaşlı yas içinde kaldık.

Fahri bana dedi ki:

"Bu kızın burada kalması doğru değil, cenaze kalkarken görmesin. Onu buradan götürmeli."

"Nereye götürelim? Otele götüreyim."

"Otel bence olmaz. Gene bir eve götürmeli."

"Hangi eve? Bizim apartmana götürmek istemem."

"Müdürün evine götürsen olmaz mı?"

"Müdürün evi... Olmaz. Ne münasebet! Babası ölmüş bir kadın, ağlayacak, sızlayacak. Onlar da ağlayacaklar yahut bunu avutmaya çalışacaklar; beylik bir sürü lakırdılar. Hem ben hususi işlerimi müdüre açmak bile istemem. Senin aklında başka bir şey var da hep müdürün evi deyip duruyorsun!"

"Canım ne olur?" dedi ama Fahri bana hak verdi.

"Gider pekâlâ otelde kalır. Ben ona en iyi otelde bir yer tutarım," dedim.

Sonra Selime'ye söylerken, isterse müdürün evine de gidebileceğini de anlattım.

"Aman kimsenin evi olmasın, benim kimseyi görecek vaktim yok," dedi.

"Sine Palas"a telefon ettim, ikinci katta bir oda hazırlattım. Selime'yi götürmek istedim, gitmedi. Babasının tabutu çıkıncaya kadar bekledi. Bütün bizim arkadaşlar, Fahri'nin arkadaşları, Ayaşlı ile kiracıları, bizim umum müdür bile hep cenazeye geldiler.

Cenaze çıktıktan yarım saat sonra Selime Hanım'ı otele götürdüm. Hemen hiç durmuyor, ağlıyordu.

Otele girince Selime, ilkin benden kurtulmak, yalnız kalmak istedi.

"Siz rahatsız olmayınız, ben de biraz yatayım," dedi.

Çekildim, içime de gizli bir korku geldi: Umutsuz kaldı da kendini öldürmek ister mi?

Ben de odama gittim. Abdülkerim'le Şefik Bey geldiler, bana, "Başın sağ olsun," dediler. Cenazede imişler. Onlar gidince ben de uzandım. Üzüntü, gönül yorgunluğu beni hasta gibi etti...

Selime ne olacak, diye düşündüm: Kimsesi yok, ama kimsesiz kadın az mı? Bir işe girer, hocalık eder, dil dersleri verir. Bir kısmeti çıkarsa kocaya gider ama kocaya giderse ben kıskanırım! Bu kız başkasının olursa çekemem! Ben onu kimseye verememem. Uyumak için yattım ama uyuyamadım. Hasan Bey'in ölüsü gözümün önünden gitmedi. İnsan ölünce ne kadar çirkin oluyor! Niçin her şey doğarken adama güzel görünüyor da ölürken çirkin? Biraz da sıtmam var!

Sabahleyin Ayaşlı ile Hasan Bey'in odasını açtık, nesi varsa gözden geçirdik. Defterlerini, kâğıtlarını topladık. Aradan biraz geçince bunları Selime'ye vermeli. İşlerine bakmak için kâğıtlarını gözden geçirdim. Ayaşlı, Hasan Bey'in bütün işlerini biliyor, bana da anlattı. Mübadele işi bitse kalan işleri kolay.

Selime'ye gittim. Erken kalkmış, giyinmiş, pencerenin önüne oturmuş, elinde mendil ıslak, gözleri şiş, kan içinde, rengi uçuk.

"Nasılsınız?" dedim.

"İyiyim, teşekkür ederim," dedi. Biraz durduktan sonra, "Biri olsa da, bugün beni babamın mezarına kadar götürse. Bir daha kim bilir ne zaman görürüm," dedi.

Şaştım.

"Niçin? Siz buradan gitmek mi istiyorsunuz?" diye sordum.

Gözleri yaşardı, başını çevirdi:

"Evet," dedi.

"E, niçin, ben hiç böyle demiyordum. Buradan nereye gitmek istiyorsunuz?"

"Eve, Ayvalık'a"

"Orada kimsen var mı?"

"Yook, kim olacak!"

"E burada kalsanız daha iyi değil mi?"

Hiçbir söz söylemedi, önüne baktı.

"Hiç olmazsa burada iki kişiyiz, benim de kimsem yok. Bana sorarsanız, ben gittiğinizi istemiyorum. Burada birlikte kalırız."

Biraz sustuktan sonra gene ben:

"Siz bilirsiniz, hiç olmazsa birkaç gün düşününüz. Burada isterseniz ayrı bir ev tutarsınız, istediğiniz gibi yaşarsınız! Bence düşünseniz iyi olur, sonra isterseniz gene gidersiniz. Değil mi?"

Biraz düşündükten sonra, "Müsaade etseniz de ben gitsem," dedi.

"Siz bilirsiniz," dedim, "yalnız hatırınıza fena şeyler gelmesin. Bugün yalnız kaldınız sanmayınız; sizi tanıdıktan sonra Hasan Bey sağ da olsaydı gene burada kaldığınızı isterdim."

Elindeki mendilin ucunu bükerek, "Teşekkür ederim," dedi, "siz yabancı değilsiniz, benim gitmem hayırlıdır."

Bana söyleyecek söz kalmadı, "Siz bilirsiniz," dedim.

Benim gücenmiş gibi olduğumu anlayarak, gönlümü almak, beni avutmak için hemen yüzüme gülümsedi.

Nasıl bundan evvel Cavide'nin beni bırakıp gitmeyeceğine inanmış isem şimdi de Selime'nin beni bırakıp gitmeyeceğine öyle inanmıştım. Ben kendimi ne kadar değerli görüyorum! Beni kadınlar bulunmaz bir koca bilirler ve bırakmazlar sanıyorum. Cavide gibi daha liseden yeni çıkmış bir kızın bir gözdesi olur da Selime gibi bir taze dulun gözdesi olmaz mı?

"Öyle ise ne zaman gitmek istiyorsunuz? Ben ona göre her şeyi hazırlatayım," dedim.

"Bilmem, bu akşam olur mu?"

"Neden olmasın? Ben bankadan erken çıkarım, sizi kabre götürürüm, oradan doğru istasyona ineriz."

"Size de çok zahmetim oluyor," dedi.

Hiç karşılık vermedim. Belki benim gönlümü almak için birkaç kelime söylerdi, beni kırgın, incinmiş bırakmak istemezdi ama öyle tez davrandım ki sözleri dudaklarında kaldı.

Selime babasının mezarında ağladı, sonra otomobilde de biraz gözyaşı döktü. Bana da bir şeyler söylemek istedi. O kadar kırgın gözlerle baktım ki belki bir soğuk karşılık veririm diye korktu, söylemedi.

İstasyonda Ayaşlı bizimle beraber bulundu, ben bilet alınmasını, eşyanın yükletilmesini bahane ederek dolaştım, ona söz söylemeye zaman bırakmamak istedim. Belki de hiçbir şey söylemeyecekti, ben kendimi aldatıyordum.

Tren artık kalkarken dedim ki:

"Her ne zaman bir ihtiyaç olursa, ya yazarsınız yahut bir şey de yazmak istemezseniz, oradaki banka memuru her emrinizi yapacaktır."

Tren kalkmıştı, o bana cevap verdi, bir şeyler söyledi, ben anlamadım. Ağlıyordu. Öylece gitti! Gitsin! Kendi istedi... Hasan Bey'in vasiyeti böyle mi tutulacaktı? İdare edemedim... Bir ufak şeyden hemen dargınlık çıkarıyorum. Salıvermemeliydim. Şimdi yeryüzü bana boş geliyor. Bana bu kadınlar içinden gene Turan'dan başkası sokulmadı. Selime'yi ne kadar seviyordum, ne kadar beğeniyordum, ne güzel kadın, bana ne kadar uygun! Kim bilir orada bir sevdiği mi vardır? Yoksa benden mi hoşlanmadı? Şimdi Selime'yi sevmiş olduğumu ne iyi anlıyorum.

Ayaşlı yanıma sokuldu.

"Gitmeyelim mi?" dedi.

"Gidelim."

Sonra otomobilde, "Bu hanım şimdi oraya kimine gidiyor?" diye sordu.

"Hiç kimsesi yok ki. Ayvalık'a, evine gitti."

"Gitmeseydi. Ne yapacak şimdi orada?"

"Bilmem. Gitme, kal dedim, dinlemedi."

"Yanlış etmiş."

"Ben yolunca söyledim, akılsız kadın yahut çocuk değil ki, zorla oturtayım. Elbet onun da bir bildiği vardır."

"Karı kısmının aklından ne olacak, ya birine gönül verir yahut bir başka karıya körlüğüne gider. İşte bu..."

"Ben söyledim, babasının vasiyeti vardı. Gene de bir işi düşerse bakarız, bizden bu kadar."

"Hasan Bey'in buradaki işlerine kim bakacak?"

"Bilmem. Hiçbir şey konuşmadık. Ben bakarım. Sana ne kadar borcu var?"

"Helalühoş olsun, bana borcu yok."

"Nasıl yok, ben biliyorum."

"O sağ kalsaydı, ben gene almazdım."

Ben bilirim ki, Hasan Bey, Ayaşlı'dan elden de para almıştı. Öyle sanırım ki, Hasan Bey'in buna borcu iki yüz liraya yakındır. Bu paraları Ayaşlı'ya vermek istedim, almadı.

"Valla almam. Ölen adamın hatırı yok mu? Biz fıkarayız ama gönlümüz zengindir," diye bir de övündü.

Ayaşlı ile kapıya kadar birliktc gcldik. O eve çıktı, ben de Fahri'ye gittim.

Fahri beni görünce Selime'yi sordu.

"Hani Selime Hanım'ı ne yaptın?" dedi.

"Gitti," dedim.

"Gitti mi? Nereye gitti?"

"Evine, Ayvalık'a..."

"Ben, onu burada sanıyordum da, 'Ziyaretine gidelim,' diyecektim."

"Selime Hanım, iyi akıllı kızdı, ben sevdim. Kendisine, 'Gitme,' dedim. Çünkü orada da kimsesi yok. 'Hiç olmazsa birkaç gün kal,' diye söyledim, dinlemedi."

"Desene bizim Halit'in işi suya düştü. O zavallı hazırlanıyordu. Kızı kendisinden resmen isteyecekti. Şimdi duyarsa arkasından gitmeye kalkar."

"Eh, âşığa Bağdat yakın!"

"Seni bugün gene pek yorgun görüyorum. Bu ölüm seni çok hırpaladı. Bankadan birkaç gün izin alsan da, dinlensen!"

"Birkaç gün sonra düzelirim, korkma. Beni gönül üzüntüsü yorar, bu kılığa sokar. Beni bankanın işi yormaz."

"İnanırım ama dinlenmek sana iyi gelir."

"Bakalım, bir sırası düşerse izin de alırız!"

28

Hüseyin Bey'den kalan odayı tutan fotoğrafçılar, Abdülkerim'in çocuğunun ağlamasından bezmiş. Ayaşlı'ya haber yollamışlar. Sonra da kendileri gelip söylemişler. Günün birinde de bavullarını alınca gitmişler.

Ayaşlı, bu fotoğrafçıların gitmesinden tutturup Abdülkerim'e söylenebilirdi, odanın kirasını da isterdi. Hiç sesini çıkarmadı.

Ziynet'ten anladığıma göre Ayaşlı, Hasan Bey'den kalan odayı da Abdülkerim'e vermek ve bu oda için para da istememek fikrinde imiş. İffet Hanım'la hastanede böyle konuşmuşlar.

Birkaç gün sonra İffet Hanım hastaneden çıktı, konuşulan iş de yapıldı. Çocuğa geceli gündüzlü bir dadı tuttular ve oğlanı dadı ile bu yeni odaya yerleştirdiler. Bir hafta sonra da İffet Hanım'ın odasında kumar başladı!

Anlaşılıyor ki, Ayaşlı, İffet Hanım'ı, Turan'ın boş bıraktığı yere koymak istiyor.

Yalnız, İffet Hanım, Turan'ın yerini tutabilecek mi? Ayaşlı tutacağını anlamış olmalı ki, bu işe başladı. Bana sorarlarsa İffet Hanım bu kumar işini idare edecek akılda bir kadın değildir. Faika ondan daha çok zeki, çok akıllı ve idarelidir. Ancak nedense Ayaşlı, Faika'ya o kıymeti vermiyor, İffet Hanım'ı daha elverişli buluyor.

Bir gece İskender de birkaç yabancı misafirle gelmiş. Oynamışlar ama Ziynet'in sözüne bakılırsa bir şey çıkaramamışlar.

İskender, Turan Hanım'ın da evine gidip geliyormuş. Ayaşlı bunu istemiyor, İskender'i İffet Hanım'a alıştırmaya uğraşıyormuş.

İskender hiç çalımını bozmuyor. Sanki parası varmış gibi nereye giderse otomobille gidiyor. En iyi yerlerde yiyip içiyor. Ziynet'in söylediğine bakılırsa, her sabah Şefik Bey onun odasına gidip ağlıyor, İskender, o ne söylese dinlemiyormuş.

Bu dedikodular arasında Ziynet'in ağzında bir söz daha dolaşıyor: Ayaşlı gelecek yıl için gene bu daireyi tutarsa odanın birini İffet Hanım'a salon döşeyecekmiş. Eğer tutmazsa, bir ev tutacak, İskender'le Abdülkerim'i birlikte alıp orada oturacak imiş. Demek Ayaşlı bu işi kazançlı buluyor. Turan Hanım'dan öğrenmiş, özenmiş olacak. İffet Hanım, Turan gibi bu işi çevirebilecek mi?

Turan, Süsen Hanım'ı, Beliga Hanım adında bir başka genç kadını, sonraları İffet Hanım'la Faika'yı odasında göstermelik gibi bulundururdu. Şimdi İffet Hanım da kendi odasında böyle hanımlar bulundurmak istiyor. Son günlerde bir akşam kimseyi bulamamış, Faika'nın anasının evinden iki kız getirmişler.

Turan Hanım odasında kadınlar bulundurur, ancak işi kumarcılıktan ileri götürmezdi. Bunlar kadın bulundurmaya kalkınca nereye kadar gideceklerini kendileri de bilemezler.

Faika bugünlerde hasta ve isteksiz olmasa belki bunları biraz daha iyi idare ederdi. O da geceleri bulunuyorsa da gönülsüz ve isteksiz davranıyor, yalnız Ayaşlı'nın hatırı hoş olsun diye gelip gidiyor ve kimse bulunmadığı geceler odasından dışarı çıkmıyordu. Fuat, efendisinin metresinin kız kardeşi ile yaşamaya başlamış, birkaç gece arka arkaya eve gelmediği oluyor, geldiği geceler de karısından para çekmek istediğinden aralarında kavga eksik olmuyordu. Bunun için Faika çok zaman ortada görünmüyor, görünür ise de, istemeyerek gülüyor ve kocasından umudunu kesmiş bulunuyordu.

Fuat'ın anasına bir gün bizim bankanın önünde rast geldim.

"Vay, siz daha burada mısınız?"

"Ah evladım, başıma gelenleri sorma: Şimdiye kadar Fuat beni salıvermiyordu, şimdi onun gönlü oldu, bu evlerinde oturduğum hanımlar yollamıyorlar. Bunlar İstanbul'dan benim kırk yıllık komşularım. Sizden iyi olmasınlar, pek iyi hanımlardır; ben buraya geldiğim zaman kızlarını kocaya vermişlerdi, şimdi o hanım ilkini doğuracak. Yavrucak yalvarıyor, 'Ah hanım teyzeciğim, benim ilkimde bulun da, öyle gidersin,' diyor. Olsun, benim tabiatım, kimsenin yüzüne duramam, hem yavrucak benim elimde doğdu. Kendi evladım sayılır. Annesiyle benim yaşça hiç farkımız yoktur. Düğünlerimiz de ikisi bir hafta ara ile oldu. Ben o sene rahmetli yavrucağımı doğurdum, bunun anası tamam altı sene doğurmadı.

Ne lavtalara, ne hekimlere, ne hocalara gitmediler. Sonunda o da bir oğlan doğurdu, yavrucak ömürsüzmüş, haftasında, evlerden ırak 'selamünkavlen' geldi, çocuk gitti. Rahmetli annem okumamıştı, ama pek akıllı bir kadındı, bunlara söyledi, 'Vakitli vakitsiz bu oğlanı dışarı çıkarıyorsunuz, sonra ben karışmam,' dedi. Nur içinde yatsın, anacığım, bu bizim Fuat doğduğu zaman da..."

Kocakarının lakırdısı bitmiyor, beni bir saat ayakta tuttu.

"Demek şimdi gidemiyorsunuz?"

"Ah nasıl gideyim yavrum, komşu hatırı."

Gene başlayacaktı. Ben izin aldım savuştum.

Ziynet'in sözüne bakılırsa kocakarı oğlunun metresinin evinde imiş. Faika bir kere yakalamış getirmiş, kocakarı tekrar kaçmış. "Artık o evin şenliği kalmadı," diyormuş.

Ziynet de onun gibi düşünüyor.

"Turan Hanım gününde burası böyle miydi?" diyor.

"Nasıldı ya?"

"A, kadın herkesi avcunun içine almıştı. Bak siz bile İffet Hanım'ın odasına gidiyor musunuz? Turan Hanım burada iken onun odasından çıkmazdınız! Şimdi burası suyu çekilmiş değirmen gibi kaldı. Baba çalışıyor, İffet Hanım'ı ortaya çıkarmak istiyor ama ilkin bir kere kadın hasta. İyi oldu diye gittiler, hastaneden çıkardılar. Hiç de iyi olmamış. Hekimler yeniden, ameliyat yapacaklarmış. Onun başına bu işleri Cevat açtı. Ben bilirim."

"Nasıl Cevat?"

"Cevat açtı ya, ben hepsini bilirim."

"Cevat, Turan Hanım'ın da baş gözdesiydi."

"Turan Hanım onu uşak gibi kullanırdı, hiç de gözdesi değildi. Turan Hanım işini bilirdi!"

Ziynet gülümsedi:

"Turan Hanım başkasına tutulmuştu ama tez kurtuldu!"

"Kime tutulmuştu?"

"Siz herkesten iyisini bilirsiniz. Sahi, siz şimdi hiç Turan Hanım'a gitmiyor musunuz?"

"Gitmiyorum."

Ziynet yüzüme baktı, sözüme inandı, niçin gitmediğimi de kestirdi.

"Çok akıllı hanımdır ama onun da kusuru kumarcılıktır." dedi.

Ben hiç sesimi çıkarmadım. Biraz durduktan sonra gene Ziynet:

"Bu sefer eskisinden çok iyi imiş," dedi, "hep büyük adamlar evine gidiyorlarmış."

"Sen nereden biliyorsun?"

"İskender Bey'le, Baba konuşuyorlardı, işittim. İskender Bey oraya gitmiş de Baba onun gittiğini istemiyordu."

"Niçin?"

"Elbet istemez, o da oraya gidecek olursa İffet Hanım'ın evinde kim oynayacak? Şefik Bey mi?"

"İskender'in de Şefik Bey'le başı dertte diyordun!"

"Öyle ya. Şefik Bey'le kimin başı dertte değil, sizin değil mi? Faika'nın değil mi?"

"Bana ne?"

"Olsun, her sabah gelip dinletiyor ya!"

Ziynet'in söyledikleri doğrudur: Şefik Bey artık eskisi gibi İskender'e borç verdiğini gizlemiyor, her sabah benim odama gelip İskender'i, Ayaşlı'yı çekiştiriyor.

"Benim paralarımı kumarda yediler, kabahat hep Ayaşlı'dadır!"

"Niçin?"

"İskender'i kumara o alıştırdı."

"Senin İskender'in buraya alışık geldi."

"İskender buraya geldiği zaman elinde koca fabrikası vardı."

"E, şimdi yok mu?"

"Var ama bizim paralar gitti."

"Ne demek? Şimdi fabrika sözünün manası var mı?"

"Manası olsun olmasın, bizim paralar gitti ya!"

"Gider elbette. Gelip de keseden zorla almadılar ya, sen verdin onlar da yediler!"

"Ben hiç vermedim, İskender beni kandırdı, iğfal etti."

"Yok, devenin başı!"

"Ama ben onlarda paramı bırakmam. İkisini de mahkemeye vereceğim. Hepinizi de şahit yazdırırım."

"O zaman yandın?"

"Niçin?"

"E, ben ne biliyorum da neye şahitlik edeceğim?"

"Niçin? Benim paramı aldıklarını bilmiyor musun?"

"Yoook, sen gelip söylüyorsun. Ben mahkemeye gidersem, 'Şefik Bey geldi böyle böyle söyledi,' derim. Ya İskender parayı almadım, Şefik Bey yalan söylüyor derse ne yaparsın? Elinde senedin var mı?"

"Desin, ben onun da kolayını bilirim."

"Şimdi bana bak, sen saçma söylemekten vazgeç de İskender'i darıltmamaya bak, anladın mı? Yoksa paralar gider gürültüye!"

"Ben adama para mı kaptırırım! Onlar bilmezler. Sen bak ben nasıl paralarımı alırım!"

"Eh, hadi bakalım!"

Şefik Bey'in bu tutumla İskender'den para koparabileceğini hiç ummazdım.

Aldanmışım. Şefik Bey her sabah onun odasına gidip ağlayarak, her rast geldiğine paralarını yediklerini anlatarak İskender'i biraz korkutmuş, yıldırmış olmalıdır ki, son günlerde ona biraz para verildiğini Ziynet bana anlattı. Sanırım yüz lira vermiş. Bu parayı aldığından olmalıdır ki Şefik Bey de son günlerde söylenmeyi araladı. Eskiden İskender'den ayrılmaz, İskender oyun oynarken yanına sokulur, ona Rusça söylemeye yeltenirken şimdi onu bıraktı. Bugünlerde o, Abdülkerim'le anlaşmış, bağdaşmış görünüyor. Birlikte gidip içiyorlar, gece yarısından sonra eve geliyorlardı.

İffet Hanım oyuna başlayalı, çocuğa da bir dadı tutulup odası ayrılalı Abdülkerim, boş bir odaya bir tek karyola koydurmuş, çok yıllardan beri görmediği rahatı görmeye başlamıştı. Abdülkerim işinden de para çıkarıyordu. Bozüyük'ten odun getirtiyor, burada fırıncılara satıyor. İstasyondaki deposunda kok kömürü bulunduruyor, şehirdeki dükkânında kesilmiş odun, mangal kömürü satıyor, geceleri de Şefik Bey'le sarhoşluk, hovardalık etmeye yetişiyordu.

Öyle sanıyorum ki Ziynet'le de araları kötü değildi! Ziynet'e de söyledim, "Yeni âşığını tebrik ederim, kutlu olsun," dedim.

"Kimmiş o yeni âşığım?" dedi.

"İffet Hanım'la ortak oluyorsunuz ya," dedim.

"Aman o ne kötü heriftir, sen bilsen," dedi, "ben onun karısı olsaydım bir gün çekip oturmazdım. Hani İffet Hanım'a sırasında kabahat buluyoruz ya, valla haksızdır. Böyle kocası olan kadın ne yapsa ona helaldir. Adam mı o? O kadından anlamaz!"

Ziynet bunları söyledi ya, hemen inanmak da biraz alıklık olur. Çünkü ben Ziynet'i tanırım, paraya hiç yüzü yoktur, hem söylenir, hem yapar. O Halide olmalıydı ki hoşuna gitmeyen bir iş oldu mu, vursun tekmeyi aksın gitsin!

Ben Ziynet'i pek söyletmek istemedim, çünkü keyfim yerinde değildi, biraz sıkıştırsaydım, ondan her şeyi öğrenirdim.

Bir gece de ben Şefik Bey'le Abdülkerim'i gördüm, gece yarısından sonra Fahri'den geliyordum, Emniyet pazarının önünde ikisi durmuş konuşuyorlardı. İçmişlerdi. Yanlarına sokulunca ikisi birden irkildiler, beni başlarından savmak istediler.

"Hadi yürüyün bakalım, eve gitmiyor musunuz?" dedim.

Şefik Bey asık surat, "Bizim işimiz var," dedi.

"Bu saatte iş olur mu? En kötü işlerin bile saati geçti!"

Abdülkerim sırıttı, Şefik gene, "Bizim azıcık işimiz var," dedi.

"E anladık canım, dalganız olduğu meydanda! Bırakın da eve gidelim," diyorum.

"Sen git, biz geliriz!"

Bıraktım, yürüdüm.

29

Benim yaşayışım gün geçtikte tatsızlaşıyor. Ne ben kimseyi seviyorum, ne kimse beni arıyor. Kendimi avutacak bir Turan bile yok. Günlerim evle banka ve Atlas Lokantası arasında geçiyor. Evde bulundukça polis romanları okuyorum.

Yazılacak, okunacak şeylerim var, hepsi duruyor. Boş, tatsız günler geçip duruyor. Ara sıra Fahri beni arar. Telefon:

"Yahu, nerelerdesin, hasta mısın sağ mısın?"

"İçim sıkılıyor!"

"Elbette sıkılır. Adam yüzü gördüğün yok ki!"

"Ben adam yüzü de görmek istemiyorum!"

"Yabanileştin mi?"

"Hıı!"

"Yazık oldu, iyi adamdın! Bana bak, bu akşam bankada beni bekle, seni bankadan alıp bize getireceğim."

"Ben gelecek olunca yolu bilirim."

"İyi ya, kendin gel."

"Ben yorgunum, yorgun. Anladın mı? Gönlüm bomboş!"

"Kabahat kimde?"

"Evlenmek lakırdısı edeceksen telefonu kaparım, evine de gelmem."

"E, gördün mü ya iki gözüm. Böyle bir adamın gönlü dolar mı? Neyse gel sen, evlenmek lakırdısı etmem!"

"Bakalım," dedim.

"Gel rica ederim, densizlik etme!"

Doğrusu da gitmek istemiyordum. Bilmem böyle bir kırgınlığım var. Her yer bana boş ve hüzünlü geliyor. Yeryüzü bana eskimiş görünüyor, her yeri toz kaplamış. Bundan evvel özenip yazmaya başladığım bir eserin müsveddeleri de masanın üstünde tozlanıyor. Sevmek, sevilmek de boş! İnsan korkunç bir yalnızlık içindedir. Kimsenin ne düşündüğünü bilemezsiniz! Bu yalnızlığı ben her zaman duymam.

Kendim tatsız yaşıyorum, yanımdakiler için de tatsız oluyorum. Fahri'nin evine gitmek istemiyordum ama bankadan çıkınca ayaklarım beni sürükledi. Çünkü kendisini severim. Bugünlerde de benimle yapılacak işleri olduğunu sanıyorum.

Gittim. Salonu kalabalıktı. Bizim müdür, karısı, Melek Hanım, hastane başhekimi, karısı, kızları, güveyleri, bir iki

genç doktor, Atıf Bey adında bir diş hekimi ile güzel karısı, orada idiler.

Ben çoktan müdürün evine uğramadığım için karısı beni görünce sitem edecek sanıyordum. Etmedi. O bana taziyet için kendini borçlu sanıyormuş. "Hasan Bey'i hiç görmediğini, kimsesiz kalan kızına bir kere olsun gidemediğini," söyledikten sonra, "Fahri Bey'in anlattığına bakılırsa, çok kibar bir kızcağızmış," dedi, "ne yapıyor şimdi zavallı?"

"Bilmem," dedim, "gitti, bir daha da bir şey yazmadı."

"Siz de yazmadınız mı?"

"Yazmadım," demek ağrıma geldi. "Kendisine dargınım, gitme dedim de beni bıraktı gitti," diyemezdim.

"Bizim oradaki banka memuru arkadaşa yazdım, daha bir haber alamadım," dedim.

Müdürün karısı sesini çıkarmadı; bana öyle geldi ki, beni çok duygusuz ve kayıtsız buldu. Kendine iş edip de Hasan Bey için ona söylediği sözlere ve Hasan Bey'in kızına gösterdiği alakaya benim kıymet vermediğimi sandı. Ona her şeyi olduğu gibi anlatamam, Selime'yi alıkoymak istediğimi, onun kalmadığını, beni bırakıp gittiğini, ona dargın olduğumu, gitti gideli bir mektup yazıp yollamadığını söyleyemem ki! Ben haksız mıyım? Bunları olduğu gibi anlatsam müdürün karısı bana hak vermez mi? O beni bırakıp gittikten sonra gene bir mektup yazmalı, gene ben yalvarmalı mıyım? "Seni istesem orada kalırdım, benim yakamı niye bırakmıyorsun," demez mi? "Oradaki arkadaşa yazdım," dedim, yalan, yazmadım. Niçin yazmadım? Çünkü oraya vardığını bildirir bir mektup olsun yollamadı. Yol bu değil miydi? Beni istemiyorsa gene istemesin! Selime bunları bilmez kadın değil ki. Bunları müdürün karısı bilmez.

Yalnız ne var ki babasını kaybetmiş, kendini şaşırmış bir kimsesiz kızdır; onun eksik yaptığı işlere aldırmayarak ve Hasan Bey'in toprağını sayarak hiç olmazsa oradaki banka

memuru arkadaşa bir mektup yazar, Selime'den haber sorabilirdim. Bugün de sormak gene doğrudur. O ne düşünürse düşünsün, "Yalvarıyor," desin, "Yakamı bırakmıyor," desin, ne beğenirse desin...

İstiyorum da: Hiç olmazsa bir arkadaş gibi mektuplaşacak, onun işlerine bakacak, ona elinden gelen yardımı edecek, sevimli bir kadın arkadaşım olduğunu istiyorum! Selime niçin böyle olmadı? Birini mi seviyor? Sevse de bizi bu kadar yakadan atacak ne vardı? Ancak bunlara bakmayıp gene bir mektup yazılabilir. Ona bir mektup yazayım. Hem bu akşam yazayım, postaya yetişir. Yalnız kendisine yazmam, gene bizim oradaki arkadaşa yazarım... Evet, kendisine yazmam.

Fahri'ye, "Yavrum, ben gidiyorum," dedim. Fahri bir şeyc canım sıkıldı sandı:

"Ne oldu? Dur bakayım."

"Hiçbir şey olmadı, birine bir mektup yazacaktım unuttum. Şimdi gider yazarım, gene postaya yetişir."

"E, niçin burada yazmıyorsun?"

"Bilmem."

"Git şu odaya gir! Bak burada her şey var. Mektubu da ver Fethullah'a götürür."

Mektupta, kendisine söylemeyerek Selime Hanım'ın nasıl yaşadığını, ne hâlde olduğunu bana bildirmesini, arkadaşa yazdım. Buradan gitti gideli hiçbir haberini alamadığımızı da ilave ettim.

Benim günlerden beri çektiğim iç sıkıntıları sanki bu mektubu yazmamaktan ileri geliyormuş! Birdenbire kendimi şen, hafiflemiş, iyileşmiş buldum. Bu mektubu yazmak için asgın suratla girdiğim yazı odasından içim gülerek çıktım.

Salonda bir köşede poker oynuyorlardı. İki doktorla yeşiller giymiş bir hanım da radyoyu karıştırıyorlar. Melek Hanım

evin hanımı olmuş, misafirleri ağırlıyor, hizmet eden uşağa emirler veriyor. Baktım, hoşuma gitti. Fahri, "Seni evlendireceğim," diye diye kendi evleniyor. Kız kendini ona mal etmiş. Fena da olmamış. Artık Fahri evlenmiş sayılır.

Yanımda, kırmızılar giymiş genç bir kız oturuyor, benimle konuşmak istiyordu. Ev sahipleri misafirlerini tanıştırmakta pek kayıtsız olduklarından ben kendimi kıza tanıttım, konuşmaya başladık. Bu hanım, oradaki genç doktorlardan birinin kardeşi imiş. Demiryolu istasyon memurlarından olan bir başka kardeşi ile yakın zamana kadar Konya istasyonunda oturuyormuş. Şimdi kardeşini yeni açılan yollardan birinde bir istasyona kaldırmışlar. Bu hanım oraya gitmeden evvel hem bu doktor kardeşini, hem buradaki dostlarını görmeye gelmiş. Birkaç gün kalıp gidecekmiş. Bunları kendisinden öğrendikten sonra sordum:

"Nasıldır istasyonlarda yaşayış?"

"Sıkıntılıdır ama işle güçle geçer," dedi.

"Bozkırlar ortasında, bir istasyonda memur olsam, bu hanım da benim karım olsa!" diye düşündüm... Hoşuma gitti. Kadın olur ki, yalnızlıkta sevilir! Burnuma kırların kokusu geldi. Güzün ovalarda esen rüzgârlar kuru ot kokuları getirir. Bir kadın kırların o esmer renkleri üstünde ne canlı durur! Ben, viski kokan, radyosu öten, dans edilen bol ışıklı bir salonda bu hanımı sevmek istemem.

"Kır ortasında, yapayalnız bekleyen istasyonları ben çok severim," dedim.

"Alıştık da, şimdi bana da iyi geliyor," dedi.

"İnsanın kafa dengi bir kocası yahut karısı olmalı!"

"Olmasa olmaz mı?"

"Olabilir ama olması hoştur. Kırların sessizliğinden kaçar, birbirine sokulurlar!"

Kız güldü, o da, "Olabilir..." dedi.

"Benim çocukluğum kırlarda geçti. Oraların tadını bilirim."

"Kırda büyümüş adamlara hiç benzemiyorsunuz!"

"Öyle, bu şehirler, şehircikler beni bozdu."

"Kırda büyümüş insanlar bu sizin düşündüklerinizi düşünmezler!"

"Şehirler insanları rahatsız eder!"

"Öyle ama bakınız, burası ne kadar rahat. Köyde yaşamak bu kadar rahat mı? Hele kışın... Çamur, yakacak yok... Burada ne rahatsızlık var?"

"Burada mı? Bilmem! Gönül rahatsızlığı. Burada rahatsızlıkların neden ileri geldikleri pek belli olmaz."

"Siz şehirleri sevmiyorsunuz galiba?"

"Bilmem, gün oluyor ki, ne şehri seviyorum ne köyleri."

Fahri yanımıza geldi, "Bana bak, sakın bu hanıma gönül vereyim deme, nişanlısı var," dedi.

"Gönül vermek yahut vermemek benim elimde mi? Senin elinde oldu mu?"

"Ne demek? Sanki birine gönül vermişim gibi söylüyorsun," dedi.

Bu hanımın yanında gevezelik ederim, diye de korktu.

"El ayak çekilsin de, konuşuruz," dedim. Fahri gülümsedi.

"Suratsızlığın geçsin de, her ne saçma söylesen, ben katlanırım," dedi.

O sırada Melek Hanım çağırmıştı, ondan yana gitti. Arkasından baktım.

"Doktor, sizin çok yakın arkadaşınız olmalı?"

"Öyledir... Hemen çocukluktan beri arkadaşız. Beni evlendirmeye çalışıyordu, şimdi ben onu evlendireyim de anlasın!"

"Siz, evlenmek istemiyor musunuz?"

"İstiyorum ama ilkin bir evlenecek hanım bulmak ister. Kolay mı? Siz kiminle evleniyorsunuz?"

"Bir istasyon memuru..."

"Ooooh, ne iyi! Yalnızlık içinde bir istasyon, sanki yeryüzündc ikiniz yalnız kalmışsınız, gece sabaha karşı kalkıp tereyağlı ekmekle çay içmek! Dışarda kar! Çaylıkta kaynayan suyun dumanları çıkar. Yaz günü, ikindiüstü yerlere bir hüzün çöker. İnsan dalgınlaşır, gözleri dalar. Bir kuru kengelin dikenli başını salladığına bakar, kalırsınız. Ne iyidir!"

"Siz, bunları seversiniz demek?"

"Ben, her şeyi severim ama eğer birini seversem!"

"Kimi?"

"Kim olduğunu bilmem, bir kadını, bir hanımı!"

"O hanım yok mu?"

"Yok."

"Demek siz, şimdi kimseyi sevmiyorsunuz?"

"Sevmiyorum. Sevmediğim için de, hiçbir şeyi sevmiyorum."

"Şimdi, ikindi zamanlarını, tereyağlı ekmeği severim, diyordunuz!"

"Ben, sizin hesabınıza düşünüp, söyledim! Benim, sizin gibi bir sevdiğim olsa, o zaman tereyağlı ekmeği de severim."

"Ben tereyağlı ekmekten hoşlanmam!"

"Ben, misal söyledim; onu sevmezsiniz de, ona benzer başka bir şeyi seversiniz; mesela ne bileyim ben, soğuk hindi budu. Efendim? Yahut sevdiğiniz neyi severse!"

"Onun sevdiğinden bana ne?"

"Ooooo, ben yemeyeyim, o yesin. O yerse, size süt olur!"

Melek Hanım yanımıza sokuldu, kırmızılı hanıma:

"Çay almadınız, efendim!"

"Aldım, teşekkür ederim."

Bana:

"Siz çay almadınız?"

"İçtim."

"Viski?"

"Sizin gibi hanımın elinden içilmez mi?"

"Çok teşekkür ederim."

"Bana teşekkür edecek zaman da gelecek..."

"Ne gibi?"

"Bu gece, Fahri ile konuşayım, sonra söylerim."

"Anlamadım," dedi, ama anladı.

30

Herkes çekilip gittikten sonra Fahri'ye, "Yavrum, bu iş olmuş," dedim, "şimdi yalnız kızı istemek kalıyor ki, onu da yarın ben yaparım."

Fahri yüzüme baktı, "Sen neler söylüyorsun," dedi.

"Ağız yapma, kızarım. Adam gibi konuşalım."

"Oğlum, deli olma; ben daha evlenmeye bile karar vermiş değilim. Düşünüp, taşınalım, yangından mal kaçırmıyoruz ya!"

"Evlenmeye karar vermeyen herif, elin kızını evine alıp da herkese, 'Karım olacak' diye tanıtmaz, anladın mı? Kız, kendini bu evde ev hanımı sayacak kadar burasını benimse-

sin, her gün ya sen orada, ya onlar burada, sonra ne olur: Fahri Bey evlenmeye karar vermemiş... Olur mu öyle maskaralık? Ben yarın kızı gider isterim. Bitti! Sait, bir viski getir!"

"İçme, şimdi yemek yiyeceğiz."

"Getir sen, getir!"

"Ben, ona umduracak hiçbir söz söylemedim. Gidip geldimse, evlerinin hekimiyim!"

"Sen, yalnız onların mı hekimisin? Başka müşterilerin yok mu? Niçin onlara gidip gelmiyorsun? Bana bak, sen bu kızı almazsan, boş yere clin evladının adını çıkarmış olursun! İşte bu kadar!"

"İşi öyle acıklı şekle sokma. Otur da konuşalım. Ben kızı, 'Almam,' demiyorum, 'Düşünelim,' diyorum. Düşünmek de istemez mi?"

"Ne düşüneceksin? Ben anlamıyorum. Sen bu kızı sevmiyor musun?"

"Bilmem!"

"Nasıl bilmem yahu? Seviyorsun, bayılıyorsun, ölüyorsun. Yoksa farkında değil misin? Bunun düşünecek nesi var?"

"Bakalım, kız beni seviyor mu? Bu düşünülmez mi?"

"Düşünülmez ya, sevmeyen hanım gelip de babasının evi gibi ortalıkta dolaşıp hizmet etmez. Utanmasa, 'Ben de burada kalayım, siz evinize gidin,' diyecek! İş buraya geldikten sonra düşünülmez, kız istenir, onlar da verirler!"

"Ya vermezlerse. Ya verirler de, kıza sormazlarsa!"

"Oğlum, aşk seni sersem etti. Kıza sormazlar olur mu? Ne zamandayız? Hem sormak ister mi? Kızın gözlerinden sevinç akıyor. Senin galiba nezlen var, burnun koku almıyor. Bana bak, çok gevezeliğe lüzum yok. Benim evde yazım var, gideceğim, yarın da kızı istiyorum. Artık sen istediğini söyle!"

"Yarın isteme, anladın mı? Yarın bir daha konuşalım. Öbür gün istersin. Ha? Olur mu? Söyle, olur mu?"

"Olur," dedim.

Ertesi günü öğleye doğru bankada oturuyordum. Telefon... Fahri:

"Ben mi geleyim, sen mi gelirsin?"

"İş oldu," dedim, "müdüre söyledim ve resmen kızı istedim."

"Hay Allah cezanı vermesin, müdür ne dedi?"

"Biraz geç kaldı," dedi.

"Yalan!"

"Çocuk musun?"

"E, şimdi ne olacak?"

"Evde konuşacaklar, bize de haber verecekler."

"Biz bir kere kızın kendine sorup, sonra istemeliydik."

"Hadi canım sen de, işin yok mu?"

Fahri ile bu konuşmamızdan sonra müdürün yanına gittim. Odasında yalnızdı, yazı yazıyordu. Beni görünce bir söz söylemek için geldiğimi anladı, bana karşısındaki sandalyeyi göstererek, "Buyurun," dedi. Cigara verdi.

"Bizim Fahri, elbette anladınız, çok insan çocuktur," dedim.

Müdür bir saniye, gözlerimin içine baktıktan sonra:

"Hı anlıyorum, galiba!"

"Kimsesi de yoktur."

"Anladım... Çok güzel, nasıl yapalım?"

"Bilmem, hanımefendi ile siz bilirsiniz."

"Olur, ben sorar, size haber veririm."

"Teşekkür ederim."

Kalkmak istedim, alıkoydu. Banka işlerini konuştuk. Oradan çıkınca doğru Fahri'nin evine gittim. Yalnızdı. Odada enine boyuna geziniyordu. Beni görünce dedi ki:

"Bir işe atıldık ama bilmem sonu nasıl gelir?"

"Karın ve sen sağ oldukça, hiç korkma; ikinizden biri hastalanırsa, onu bilmem."

"Sen, acele ettin, ben olsam, daha düşünürdüm."

"Nesini düşüneceksin? Sen kızı seviyorsun. O da senden hoşlanıyor, anası, babası da senden iyi güvey bulamayacaklarını pekâlâ biliyorlar. Daha ne?"

"Şimdi ne oluyor, kıza sormuşlar mı?"

"Bilmem, müdür evde karısına danışacak, bize bildirecek."

"Yarın öğrenir miyiz, dersin?"

"Bilmem."

"Eğer, 'Veririz,' derlerse, ne yapmalı?"

"Ne yapacaksın, alırsın!"

"Yok, bir teşekkür istemez mi?"

"Kadınlar, onu bilirler, bize de öğretirler."

"Ya, 'Vermeyiz,' derlerse?"

"Turşusunu kursunlar!"

"Dost arasında pek soğukluk olmaz mı?"

"Kızlarını vermezlerse, utanmak bize mi düşer? Hem bu zamanda kim kızına senin gibi koca bulur ki, 'Olmaz,' desinler! Kolay mı?"

Fahri ile hem konuştuk, hem yemek yedik. Biz daha kahveleri beklerken telefon; Fethullah açtı, bana, "Sizi istiyorlar," dedi.

Gittim, bizim müdür, "Sizin orada olduğunuzu iyi kestirdim," dedi, "zahmet olmazsa, bize kadar teşrif buyurmaz mısınız?"

"Emredersiniz."

Fahri'ye dedim ki:

"Ben gidiyorum, erken çıkarsam, gene sana uğrarım!"

"Geç de çıkarsan gel, yahu ne yapıyorsun? Ben burada meraktan ölürüm be! Hiş, bak. Allah aşkına şaka etme, e mi?"

"Olur, olur..."

Müdürün evinde beni orta salona aldılar. Biraz sonra müdür, karısı, kızın anası, babası geldiler, oturdular. Biraz konuştuktan sonra müdür dedi ki:

"Bugün, Fahri Bey namına Melek Hanım'ın desti izdivacını talep etmek için pederinin ve validesinin muvafakatlarını almak işini bana bırakmıştınız. Ben anasının, babasının, teyzesinin muvafakatlarını aldım. Biz razı oluyor ve kızımızı Fahri Bey'e veriyoruz. Şimdi, kaldı başka şartlarımız: İlkin, bu bir söz kesimidir. Kızın Aydın'da büyükanası ve hısımları vardır. Nişan ve nikâh, ancak bunların da rızalarını aldıktan sonra olacaktır. Bu bir, ikincisi, Fahri Bey kızımızı hiçbir hısımı, akrabası yanında oturtmayacak, kendi başına evi olacaktır. Evi de Fahri Bey döşeyecektir.

Sonra biz kızımızı size güvenerek ve Fahri Bey'in temiz ahlakına inanarak veriyoruz. Fahri Bey'in soyu, sopu hakkında hiçbir şey bildiğimiz yoktur. Kızımız ana ve baba tarafından Aydınlıdır, Fahri Bey elbette orada tahkikatını yapmıştır."

Söz sırası bana gelince dedim ki:

"İlkin, arkadaşım adına size, hanımefendilere, beyefendiye teşekkürler ederim. İlk şartlarınızı şimdiden kabul ediyoruz. Fahri'nin soyuna gelince: Fahri'nin babası kendisi gibi hekimdi. Askerlikte çok yerleri dolaştıktan sonra İstanbul'da

Cihangir'deki evinde öldü. Adına Rıza Bey derlerdi. Rıza Bey'in babası Kavaklı imiş. Ana tarafı Yenizağralıdır. Orada kimlerden olduklarını bilmem. Şunu da haber vereyim ki, Fahri bu asırda eşine güç rast gelinir, günahı az olan temiz gençlerden biridir. Bunu yalnız ben değil, her arkadaşı da bilir. Ben sizleri yürekten tebrik ederim."

Kızın anası dedi ki:

"Nişan ve nikâh beraber olur, sonra düğün için bizim hiç tedarikimiz yoktur. Hiç olmazsa iki ay sonraya kalmalı."

Ben, hiç ses çıkarmadım. Müdürün karısı, düğünün geç kalmasını doğru bulmuyor, kız anası ile aralarında bir münakaşa açıldı. Müdür, bu münakaşaya aldırmayarak bana dedi ki:

"Güveyi çağıralım da, hem kaynanasının, kaynatasının elini öpsün, hem şerefine içelim."

Telefona koştum, Fahri'ye, "Hemen, şimdi buraya gel," dedim.

"Ben utanırım, gelemem," diyor.

"Yediği halta bak, şimdi gel, diyorum sana!"

Telefonu kapadım. Yarım saat sonra Fahri geldi. Müdür karşıladı:

"Gel doktor," dedi, "kaynananın elini öpeceksin, bizde âdet böyledir."

Doktor, el öptü, onlar da Fahri'yi öptüler. Başımı çevirdim, salonun kapısında hizmetçisinden hanımına kadar bir sürü kadın gördüm. Birçokları ağlıyorlardı. Bende de bir gönül coşkunluğu vardı. Fahri boynuma sarılıp, gönlümü temiz ana, baba, kardeş sevgisinin sıcaklığı ile doldurunca, dayanamadım, içimden zamanlardan beri toplanıp kalmış olan acıları tatlı gözyaşları ile yıkadım. Müdürle ben Fahri'nin şerefine içtik. Başkaları içmediler. Kahveler, şerbetler çıkarıldı. Melek Hanım'ı da çıkarırlar, sanıyordum. Bir aralık müdür de çıkarmak istedi, müdürün karısı çıkartmadı.

Biraz daha oturduktan sonra izin aldık. Çıktık.

Sokakta Fahri ile yalnız kalınca, "Gördün mü?" dedim, "senden herkes bunu bekliyordu, başka türlü de olamazdı. Karının da sevinçten ağzı kulaklarına varıyordu. Sana kalsaydı kim bilir ne zamana kadar geveleyecektin?"

"Sen Melek'i gördün mü?"

"Müdürle gidip şerefine içtik ya..."

"Hı, ne dedi?"

"Ne diyecek, gülüp duruyordu!"

"Ona sorduklarına emin misin?"

"Hadi oradan sen de aptal!"

"Ne darılıyorsun, sordum."

"Sorduğun söz değil ki..."

Fahri belki bütün ömründe bu kadar dalgın olmamıştır. Eve yaklaştığımız zaman bana dedi ki:

"Beni yalnız bırakma, ben şimdi uyuyamam, yalnız kalınca çıldırırım..."

"Bir şeycik olmazsın, benim uyku gözlerimden akıyor; gidip eve yatacağım."

Fahri'nin kapısında bir otomobil duruyordu.

"Hah, bak seni hastadan bekliyorlar," dedim.

Fahri şoförden sordu: Halil Cemil Paşa hastaymış, birkaç hekim götürmüşler, Fahri'yi de istiyorlarmış.

İçeri girdik, Fethullah, başhekimin üçtür telefon ettiğini söyledi, Fethullah bizim nerede olduğumuzu biliyordu, dirayet göstermiş söylememiş! Fahri, "Ben bu kafa ile gider de hastadan ne anlarım," diye söyleniyordu.

Ayrıldım, eve geldim. Bizim koca daire uyuyor. Abdülkerim'in oğlu bile susmuş. Girdim yattım. Bir zaman uyuyamadım. Kulağıma ağlayan bir kadın sesleri gelir gibi oluyor. Sonra biri koridordan yürüdü çıktı kapıya da vurdu gibi geldi. Kendimi açamadım. Sabahleyin de unutmuştum. Ziynet kahve getirdiği zaman sordu, "Akşam olanları işittiniz mi?" dedi.

"İşitmedim, ne olmuş?"

"Fuat karısını dövdü! Az daha gözünü çıkarıyordu. Ama siz benden duymuş olmayın; Faika sizin duyduğunuzu istemiyor. Siz sorarsanız yalan söyleyecek!"

"Bu da tuhaf! Ben bilirsem ne olacak?"

"Kızı çok fena dövmüş. Ben olsam bir gün bile durmam, ayrılırım!"

"Kimse çıkıp kurtarmadı mı?"

"Kim kurtaracak? Baba burada yok, köyde. İskender Bey daha şimdi geldi yattı... Abdülkerim ile Şefik burada idiler ama onlar çıkmazlar ki. Siz de duymamışsınız!"

"Ben uyku arasında gürültüler işittim sanıyorum ama kendimi açamamışım. Yazık kıza!"

"Yazık ki yazık. Bana kalsa ayrılmalı."

"Çocukları var."

"Adam sen de, böylesinin çocuğu... Yüzünü gördükleri mi var? Nasılsa yanlışlıkla olmuş!"

31

Selime Hanım için yazdığım mektuba on gün sonra cevap geldi. Anlaşıldı ki, buradan giderken Selime, üzüntüden, yorgunluktan hastalanmış, orada da epey zaman hasta yatmış. Şimdi iyi imiş. Hastalığını bana yazdıklarını istememiş. Kendi yazacağını söylemiş. Her gün bizleri anıyor, babasını hatırla-

yıp ağlıyormuş. Bizim arkadaş Nedim Bey'in karısı ile araları iyi olduğundan hemen her gün buluşuyor, görüşüyorlarmış. Ara sıra çok kederli görünürmüş. Hocalık etmek, dil dersleri vermek için İstanbul'a yahut İzmir'e gitmek istediğini söylüyormuş. Beni yakında evlenecek sanıyormuş. Nikâh olduğunu öğrenmek için burada birine yazmak ve haber vermesini rica etmek istemiş, sonra vazgeçmişler. Mübadeledeki işleri pek ağır gidiyormuş. Mektupta bu işler için uzun tafsilat var.

Bunları yazdıktan sonra Nedim Bey, kendisinin de kurs sırası yaklaştığını, yakında burada bulunacağını bildiriyor. Kaleminden sordum. Çağrılmış.

Selime'ye bir mektup yazmak için bir kere de Nedim Bey'le görüşmek doğru olacağını düşündüm, bekledim...

Arkadaş geldi, konuştuk. Anlaşılıyor ki Selime, oraya gitmiş ve evvelce verilmiş bir karar olmadığından ne yapacağını şaşırmış, sıkıntı, üzüntü içinde çırpınıp duruyor.

Varmak istediği yahut sevdiği, tanıştığı kimsesi de yoktur. Bütün günlerini Nedim Bey'in evinde, Nedim Bey'in hanımı ile geçiriyor, dertleşiyor, belki beni düşünüyor ama düşündüğünü söylemiyor ve beni de yakında evlenecek diye bekliyor. Burada kalmak istememesinin başlıca sebebi de bu olsa gerek. Ben başkasını alırsam o burada, benim yanımda sığıntı gibi kalacak!

Burada iken ona ne söylediğim aklımda değil ama başkası ile evlenmek fikrinde olmadığımı, kendisini sevdiğimi açıkça anlatmıştım sanıyorum. Bilmem, ya ben söyleyemedim, yahut o anlayamadı. Bir kere beni kırıp gittikten sonra da oradan mektup yazmak ona ağır gelmiş olmalıdır!

Benim yakında evleneceğimi düşünmekte de onu haksız bulmuyorum. Onun yanında Fahri'nin bir sürü gevezelikleri oldu. Ben o zaman Selime ile evlenmeyi aklımdan geçirmiş olsam bile böyle bugünkü gibi, onu sevdiğimi açıkça bilmiyordum. Onu ben babası öldükten sonra sevmeye başladım sanırım. Bu-

nun için Fahri'nin gevezeliklerinin Selime tarafından nasıl telakki olunacağına aldırmamış olabilirim. Zaten ben, Fahri'nin beni evlendirmekten ziyade, kendisinin evlenmeye çalıştığını biliyor ve işi alay geçiyordum... Selime'ye bunları anlatmak isterdim. Ben ona burada kalınız, dediğim zaman o kendisine acıdığımı, onunla evlenirsem bile sevdiğimden değil acıdığımdan, fedakârlık edip onu alacağımı düşünmüş olabilir!

Şimdi ne yapmalı? Gidip Selime ile görüşeyim, bunları anlatayım mı? Yoksa onu mu yeniden buraya çağırayım? Ya gelmezse! Yahut bir mektupla yalnız hatırını sorsam! Cevap verirse o cevabına göre bir yol bulmaya çalışsam!

Birçok mektup karalamaları yazdım, bozdum. Bunlar beni daha büyük bir kararsızlığa düşürdü: Ayvalık'a kadar gideyim mi, yoksa yazayım mı? Bilmiyorum... Nedim Bey'in sözüne bakılırsa, çağırsam gelecek, istesem bana varacak gibi görünüyor, ancak onun görüşü acaba doğru mu? Bir mektup yazsaydı ben ondan bir mana çıkarır, bir karar verebilirdim!

Bu kararsızlıktan, iç sıkıntısından, yalnızlıktan ölüyorum. Fahri bile burada yok ki günde iki kere telefonu açıp karşıma çıksın, onun sıcak kardeş sevgisi ile kendimi avutayım. Fahri büyük kaynanasının elini öpmeye Aydın'a gitti, üç hafta oralarda kalacak...

Geceler bitmek bilmiyor. Kitap okursam anlamıyorum. Hiç yaptığım şey değilken bir gece yalnız başıma içtim. Eve geldiğim zaman ayakta duramayacak kadar sarhoştum. Ziynet beni soydu, yatırdı. Ertesi gün, iç sıkıntılarına bir de baş ağrısı, mide bozukluğu karıştı. İffet Hanım hasta, Faika, kocasının derdine düşmüş, hiç kimseyi görecek gözü yok. Turan evini kibar kumarhanesi yaptı, benden de elini eteğini çekti. Hiç olmazsa Turan ara sıra uğrasaydı...

Ben bu derin üzüntüler içinde boğulur dururken Şefik Bey'in ölümü evdekileri şaşırttı, bana da kendi düşüncelerimi unutturur gibi oldu.

Şefik Bey bir gece eve gelmemiş, Ayaşlı merak etmiş, sabahleyin benim odama geldi.

"Şefik Bey bu gece gelmedi," dedi.

"E ne olur?" dedim.

"Hiç dışarıda kalmazdı. Geç, erken eve gelirdi."

"İskender'e sordun mu? Birlikte bir yere gitmiş olmasınlar?"

"Yok, İskender görmemiş."

"Sakın karısı ile anlaşmış olmasın!"

"Hiç ummam, karı onu eve bile almıyordu."

"Belki bir yolunu bulmuştur!"

"Bir yerde düşüp ölmesin de! Ben ondan korkarım..."

"Polisten sormalı."

"Ben gideyim onun uğradığı yerlere bir bakayım."

Ayaşlı gitti, aramış, bulamamış. Dün, çalıştığı elçiliğe gitmiş, sokakta da kendisini görenler olmuş. Polisten sormuş, bir haber yok.

Şefik Bey o gece de eve gelmedi. Ayaşlı polise haber verdi. Akşama doğru, bana bankaya telefon ettiler. Polis adli kısmı reisi, beni polis müdürlüğüne çağırıyor. Anladım, Şefik Bey için tahkikat başlıyor. Gittim.

Polis dairesi kapısında Ayaşlı ile İskender beni karşıladılar.

"Ne var? Bir haber var mı?" diye sordum. Ayaşlı, "Bir haber yok," dedi, "bugün Çay deresinde bir ceset bulmuşlar, onu 'Şefik Bey mi?' diye bize gösterdiler, size de gösterecekler."

"Ceset, Şefik Bey'in değil ya?"

"Bilmem, bize kalsa değil. Tanınmıyor. Başı yok."

"Adli kısım reisi nerede?"

"Burada."

Ayaşlı, orada gezinen bir polise, adli kısım reisine haber vermesini söyledi.

Polis, "Girin. Odasındadır, haber vermek istemez," dedi.

Polis müdürlüğü altındaki geniş taşlıkta, gece sokaktan toplanmış, merkezlerden yollanmış adamlar bekleşiyorlardı.

Ayaşlı'ya sordum:

"Siz, gidiyor musunuz?"

"Evet."

"E, biraz bekleyin, beraber gidelim," dedim.

"Olur," dediler.

Reisin odasının kapısını vurdum, girdim. Uzun boylu, kıpışık gözlü bir polis komiseri pencerenin önünde, ayakta duruyordu. Adımı söyledim.

"Bankadan geliyorsunuz, değil mi?"

"Evet."

"Buyurun, oturun."

Kendisi de masasının başına oturdu:

"Siz de Ayaşlı İbrahim Efendi'nin tuttuğu apartmanda oturuyormuşsunuz."

"Evet."

"Orada oturan Şefik Bey'i tanıyor muydunuz?"

"Tanırdım."

"Kendisiyle konuşur muydunuz?"

"Konuşurduk."

"Birkaç gecedir eve gelmiyormuş!"

"Evet, evde bana da söylediler."

"Nerede olabilir?"

"Bilmem ki; onun bir karısı da vardı."

"Varmış, sorduk oraya gitmemiş."

"Bilinmez ki, o bir tuhaf adamdı. Aramalı..."

"O, birtakım münasebetsiz adamlarla da düşüp kalkıyormuş?"

"Olabilir. Bizden gizlerdi."

"Bugün bir ceset bulundu, Şefik Bey'in cesedi olup olmadığını tespite çalışıyoruz; size de bir kere gösterelim, diye sizi rahatsız ettik."

"Neden rahatsızlık olsun, görelim."

Komiserle odadan çıktık, orada bekleyen insanlar arasından geçip, dipte bir kapı önünde durduk. Komiser polislerden birine seslendi.

"Baksana, nerde Kadri? Söyle bu odanın anahtarını getirsin."

Ayakta bekledik. Orada duran adamlar arasında, benim yemek yediğim Atlas Lokantası garsonlarından biri de vardı. Arkasında smokin, yakalığı, kravatı, hemen lokantada çalıştığı gibi alıp gelmişler. Uzaktan, "Beni kurtar," diyen gözlerle bana bakıyordu.

Biraz sonra Habeş bir polis koşarak geldi, kapıyı açtı. Ufak penceresine kalın parmaklık konulmuş olmasına bakılırsa hapishane gibi de kullanıldığı anlaşılan bu odanın ortasında, üstüne eski bir battaniye örtülmüş, ufak bir tümsek duruyordu. Habeş polis battaniyeyi kaldırdı, altından az yan üstü devrilmiş, kolları bacakları sanki biraz çekilmiş, başsız bir insan gövdesi göründü.

Omuzlarında kanlar kurumuş, kararmıştı. Kollarında, göğsünde ufaklı, büyüklü, bıçak yaralarına bakılırsa, öldürmeden evvel bu adama işkence edildiğine inanılabilir.

Hafif bir titreme geçirdim. Cesette koku başlamıştı. Yanına sokuldum, dolaştım.

İlk bakışta bu cesedin Şefik Bey'in gövdesi olduğuna inanılamazdı. Çok ufak bedenli bir adamın gövdesi gibi duruyordu. Tanıyamadım. Aradan birkaç dakika geçince insan daha serin kanla bakmaya başlıyor. Cesedin kollarında kan oturmuş yerler var.

Ellerine bakmak aklıma geldi. Evet, elleri Şefik Bey'in ellerine benziyor.

Komisere de söyledim:

"Elleri Şefik Bey'in ellerine benziyor, dedim, onun da parmaklarında tütün zifirinden böyle lekeler vardı. Bu olmasa da elleri onun elleri. Dışarda İbrahim Efendi ile İskender Bey vardır, müsaade ederseniz onlar da gelsinler, birlikte bakalım."

Komiser polisi yollayıp onları çağırttı. Ayaşlı'ya cesedin ellerini gösterdim, "Benzemiyor mu?" dedim.

Baktı, yüzünü buruşturdu, "Evet," dedi "benziyor. Doğru, onun da elleri böyle idi."

İskender de uzandı baktı, hiç sesini çıkarmadı.

Şimdi baktıkça, ben daha çok benzetiyorum. Komisere söyledim:

"Çok yazık ki Şefik Bey'e benziyor," dedim, "bu eller onun eli olacak."

Komiser İskender'e sordu, "Siz ne diyorsunuz?" dedi.

"Bilmem, ben benzetemiyorum."

"Siz de, Şefik Bey'le konuşuyordunuz değil mi?"

"Evet konuşurdum."

Ayaşlı, cesedi çevirdi. Baktık. Ben kandım ki, bu Şefik Bey'dir. Komisere de söyledim, "Bence bu Şefik Bey'dir," dedim.

"Pek güzel, çıkalım," dedi.

Çıktık. Ertesi sabah, erkenden beni uyandırdılar, tahkikat için gelmişler, beni istiyorlarmış. Kalktım. Şefik Bey'in odasını arıyorlar ve kimsenin evden çıkmasına izin vermiyorlardı.

Şefik Bey'in odasını aramak bitince, bizleri birer birer çağırıp sormaya başladılar. Ben, Şefik Bey için neler biliyorsam, eksiksiz hepsini anlattım.

Bana bir mendil ile bir cep çakısı, bir kurşun kalemi gösterdiler. Bunların Şefik Bey'e ait olup olmadığını sordular. Baktım, bilemedim. Benden sonra Ziynet mendili görmüş, tanımış. Bu mendili polis, bize gösterilen cesedin bulunduğu yerde bulmuş.

Dışardan getirttikleri bazı adamları da orada sorguya çektiler, Ayaşlı ile, İskender ile karşılaştırdılar. Bunların hiçbirini bizimkiler tanıyamadılar.

Sorgu üç dört saat sürdü. Adliye heyeti, polisler gittikten sonra, ben de bankaya gittim. Bugünkü bu sorgudan ne çıktı? Anlayamadık.

Gece Ayaşlı odama geldi. Öteden, beriden öğrendiklerini bana anlattı. Kafa, daha bulunamamış. Ölenin Şefik Bey olduğuna Ayaşlı artık inanıyor. Şefik Bey'i öldürdükten sonra sırtında ne varsa soyup yakmışlar. Yaktıkları yer de ölünün bulunduğu yerden elli adım ötede imiş. Birini tutmuşlar, çok sıkıştırmışlar, söylememiş... Ayaşlı dedi ki:

"Bir gece evvel burada, o deli Cevat'la Abdülkerim bir oldular, rahmetliye esrar içirdiler. Ben vazgeçirmek istedim, dinlemediler. Sonra kendileri de korktular. Gözleri kaydı, ağzından köpük geldi. Bir gece sonra eve gelmeyince bir yerde düştü, kaldı sandım."

"Esrar içenin ağzından köpük gelir mi?"

"Bilmem, geliyor zahar! Buna çok mu içirdiler, ne oldu?"

"Keşke esrardan öleydi! Öldürünceye kadar ona etmedik işkence komamışlar."

"Ha, o da doğru, ama kabahat kimde? Peşinden gezmediği it köpek mi vardı?"

"Dün Ziynet'i götürmüş, yanık çamaşır parçaları göstermişler. Sana söyledi mi?"

"Söyledi. Rahmi diye de birini arıyorlardı."

"Bir ipucu bulacaklar mı, dersin?"

"Bulamadılarsa da bulacaklar. Bu iş gizli kalmaz, tez meydana çıkarırlar."

32

O başı kesik insan gövdesi, gecelerce, gözümün önünde yuvarlandı, horladı, bağırdı durdu. Ağır kokusu, günlerle burnumdan gitmedi. Günlerce hep Şefik Bey'in öldürüldüğünü, kafasının kesildiğini düşündüm. Kendi derdimi unutur gibi oldum. Sabah, akşam Ayaşlı bana uğruyor, cinayet tahkikatından neler öğrenebilmişse onları anlatıyordu.

Üç dört gün böyle gittikten sonra bir sabah bankada yeni gelen mektupları açarken elime bir telgraf verdiler. Açtım, telgraf Selime'denmiş. Şu iki kısa cümleyi yazıyor:

"Yanınıza gelebilir miyim? Lütfen cevap."

Biraz şaşaladım, sevindim. İşleri bırakıp odanın içinde gezinmeye başladım.

"Yanınıza gelebilir miyim?" ne demek? Buraya gelmiyor da benim yanıma geliyor! Sanki buraya gelip de ayrı yaşamak istemediğini mi anlatmak istiyor? Benim yanıma gelecek, yani birlikte yaşayacağız, demek mi? Benim evlenmek üzere olduğumu sanıyordu, şimdi işin doğrusunu öğrendi mi? Sakın Nedim Bey yazmış olmasın?

Nedim Bey'i arattım, geldi. Ondan sordum, "Siz Ayvalık'a benim için bir şey yazdınız mı?" dedim.

"Hayır yazmadım. Niçin? Bir şey mi var?"

"Selime Hanım'dan bir telgraf aldım, buraya gelmek istiyor da..."

"Ben size arz ettim ya, o çoktan istiyordu amma yazmaya çekiniyordu. Şimdi kararını vermiş demek! Belki evde sizin bana yazdığınız mektubu bulmuşlardır! Kadınlar, bilirsiniz ya, tuhaftırlar, eğer bizim hanım bulmuşsa Selime Hanım'a göstermiştir. O da kendisini sorduğunuzu gördü, gelmeye karar verdi."

Sebep aramak ister mi? Selime buraya gelmek istiyor! Niçin olursa olsun! Hemen gelmesini yazmalıyım. Nedim Bey'i savdım, Selime'ye, "Sizi bekliyorum, yola çıktığınızı bildiriniz," diye bir cevap yazdım, yolladım.

Telgraf gitti, ben gene çalışmaya oturdum amma iş çıkaramıyorum. Kâğıtlar birbirine karışıyor. Dünden kalmış bir sürü iş var. Bunların bazılarına ben cevap yazacağım; müdürün notları vardı, arıyorum, bulamıyorum. Kalemden bir arkadaş çağırdım.

"Gel azizim, seninle bunları bir ayıklayalım," dedim. O efendinin yardımı olmadıkça işin içinden çıkamadım. İyi oldu ki bizim müdür de gelmedi. Ziraat Bankası'nda banka müdürleri toplanıp konuşacaklarmış, oraya gideceğini telefonla haber verdi. Ben de işi bıraktığım gibi hemen sokağa çıktım. Nereye gideyim? Selime'yi burada oturtacak bir yer bulmalı. İlkin bir ev tutmak aklımdan geçti. Ben de gidip o evde oturur muyum? Öyle olursa Selime benim yanıma gelmiş olur. Kendisinin istediği de bu değil mi? Yalnız onu rahat ettirecek bir ev bulup hazırlayabilecek miyim? Eşya ister, adam ister. Selime yarın gelmeye kalkarsa bunlar yetişir mi? Bir ev kuruyoruz demektir. Olunca iyisi olmalı. Selime'yi bir otele indiririm. Temiz bir otelde güzel döşeli bir oda tutarım!

Onu evime almadım diye bana darılır ve benden incinir mi? Evim olmadığını ona anlatırım. Daha olmazsa ben de onun olduğu otele taşınırım.

Hem aramızda hiçbir söz geçmeden onu, evim olsa bile, götürmek doğru mu?

Ne var ki ona ufak, temiz bir ev hazır bulundurmak şık olurdu! Gelince kendi evine gelecek, kendi hizmetçisine emir verecek, kimse karışanı olmayacak!

Acaba istediğim gibi bir ev bulup döşeyebilir miyim? Kimden sormalı? Bizim bankada birini bulur sorarım diye düşündüm, yeniden bankaya döndüm. Herkes yemeğe çıkmaya hazırlanıyordu. Kambiyoda bir efendi tanırım ki bu gibi işlerde beceriklidir. Onu buldurdum, anlattım. Dedi ki:

"Feyyaz Bey'in bir evi var, daha yeni yaptırdı. Eğer kiraya vermemişse onu size tutarız."

"Feyyaz Bey kimdir?"

"Burada, bizim bankada."

Hatırladım; bu Cemile'nin dostu olan ihtiyar olacak!

"Çıkmamışsa gidip, sorar mısınız?" dedim.

Gitti, geldi, Feyyaz Bey'i de yanında getirmiş. Feyyaz Bey'i ben nasıl tanıyorsam, şüphesiz o da beni öyle tanıyor ve bana bir hizmette bulunmak istediği de tavrından anlaşılıyor. Dedi ki:

"Ev, emrinize hazır, yalnız bir haftalık bir işi var. Su, gaz alıyoruz. Bugün başlayacaklar. Badanası da bitmedi ama bunlar yapılırken o da biter."

"Bir hafta... Bana çoktur. Ben hazır, bugün içine girilecek gibi bir ev istiyorum."

"E, siz bugünden girin. Kapısı, penceresi, her şeyi hazır. Gene siz bilirsiniz!"

"Bugün, taşınılacak gibi bir ev bulunmaz mı?"

"Bakalım, arayalım," dediler.

O gün bakıp, akşama bana haber verecekler. Ayrıldık. Yemekten sonra eve uğradım, Ayaşlı bana Şefik Bey işi için havadis veriyor. Ben, şimdi ondan ne kadar uzağım! Dün oturup saatlerce Şefik Bey'in lakırdısını ediyorduk, bugün artık aldırmıyorum! Ayaşlı da farkına vardı, şaşkın şaşkın yüzüme baktı.

O gün akşamüstü, bir ev bulmanın kolay olmayacağını anladık. Ev bulunacak, döşenecek, hizmetçi aranacak! Bu işler haftalara bakar... Selime gelince, bir temiz oda ister. Gene en kestirme yolu bir otele gitmek!

Ertesi sabah, yeni açılan Belveder Oteli'ne gittim, ikinci katta iki odalı bir dairecik buldum, beğendim. Odalardan biri binanın köşesine gelmiş, geniş, aydınlık bir oda... Burası salon olacak. Yanındaki küçük oda yatak odası. Salon olacak odanın takımları değiştirilecek, iki geniş koltuk, bir geniş kanepe konacak, iki üç sandalye getirilecek. Yatak odasındaki şezlong kaldırılacak, onun durduğu yere geniş bir divan yerleştirilecek. Bir geniş paravan, salon olan odadaki musluk ile aynayı kapatacak. Yerdeki halıları beğendim, oldukları gibi kalacaklar. Her şeyi konuştum, bir aylık kirayı da peşin verdim; akşama gelip odayı hazır bulacağım.

Akşama otele giderken kitaplar aldım, benim odamdaki divanın güzel yastıklarını seçtim, onları götürdüm, kolonya suları, şekerlemeler aldım, moda gazeteleri aldım! "Selime süse düşkün bir kadın değilse de gene bunlardan hoşlanır," diye düşündüm.

Salon odaya alçak şık bir masa, üstüne de güzel bir çiçeklik koymuşlar. Selime gelinceye kadar bu çiçekliğin boş beklemesini doğru bulmadım, çiçek aldırdım.

Kitapları yerleştirdim. Her şey yerli yerine konduktan sonra odayı beğendim: Benim odam da geniş, temizdir ama

burası kadar sevimli değildir. Bu oda, benim hayatımın en tatlı, en aziz günlerini, saatlerini yaşayacağım yer olacak!

Eğer aldanmıyorsam, artık bekârlık, yalnızlık hayatım bitiyor. Bakalım Selime bu yeni yaşayışı nasıl karşılayacak! Yalnız, niçin telgrafıma hemen cevap vermedi? Ya sözünden cayar da, gelmezse!.. Birkaç gün geçirdikten sonra "Şimdilik gelemiyorum," diye bana bir ikinci telgraf yazarsa!.. O zaman, buraya getirdiğim kitapları, eşyayı alıp çekilmek, gitmek ne acıklıdır!.. Olmadık bir iş mi? Kaç gün oldu, ben ona telgraf yazalı? Üç mü, iki mi? Üç gün olacak, niye şimdiye kadar bir cevap vermedi? Eğer tez gelecek olsaydı, bugüne kadar bir telgraf daha yazması iktiza ederdi. Yoksa gene mi tereddüt ediyor, gene düşünüyor mu?

Yoksa ben mi çok acele ediyorum? Hemen umutsuzluğa düşecek ne var? Onu alıp, gelmek için keşke ben oraya gitseydim!

Belki de o bunu beklerdi.

Ben Selime'yi istediğim gibi tanımıyorum. Onu pek az gördüm, onunla pek az konuştum. O zamanlar, doğrusu, Selime'ye alıcı gözüyle de bakamadım. Gelirse, onu bu sefer tanıyacağım. Bakalım beni görünce, nasıl davranacak?

Geceden epeyce geçti, ben Selime'nin odasında bunları düşündüm, kaldım. Sabahı bu odada edecek değilim ya! Yemek zamanı geçti. Kalktım, Atlas Lokantası'na gittim. Lokanta yarı yarıya boşalmış. İçenler var... Bizim banka arkadaşlarından bir iki kişi bir masada kalmışlar. Onların yanlarına gittim.

Gece yarısını iki saat geçinceye kadar onlarla kaldım ve eve gelince, hemen yatağıma girdim ama ancak sabaha karşı uyuyabilmişim.

Bu gece benim yarı umutsuz geçirdiğim gecelerin sonuncusu oldu. Ertesi günü bankada çalışırken Selime'nin yola çıkacağı telgrafını aldım. Telgraf şudur:

"Dokuz, salı sabahı, orada olacağım. Selime."

Bugün ne? Perşembe. Dört gün var demek. Bu dört gün nasıl geçer? Bir ufacık seyahat yapsam! Acaba ben çıldırıyor muyum? Neden bu Selime'ye bu kadar bağlandım?

Müdüre girdim, bir hafta izin istedim.

"Neniz var? Bir zamandır, dalgın görünüyorsunuz," dedi.

"Ne arz edeyim? Hiçbir şeyim yok, yalnız yorgunluk duyuyorum," dedim.

"Ben biliyorum, bu yalnızlıktan ileri geliyor. Bundan bir ayak evvel kurtulmalısınız," dedi.

Gülüştük. İzin de verdi.

Bankadan çıktım, ayaklarım beni Selime'nin odasına götürdü. Uzun yol yürümüş gibi yorgunum. Aşk acaba bu mudur? Çiçekler bana güzel görünüyor! Aklıma şiir parçaları, beyitler, mısralar geliyor! Çocukluktan ezberimde kalmış bir şarkıdan yahut türküden bir mısra, saçma bir şey ama bence yanık, dokunaklı, anlatılmamış, anlatılamaz duyguların bir ifadesi...

İçimde gizli bir sevinçle karışık tatlı bir ezginlik var ki, az çok rahatsızlık veriyor. Selime'nin oturacağı, dolaşacağı, yatacağı yerleri gördükçe bu rahatsızlık artıyor.

Selime'nin odasında biraz kaldıktan sonra otelden çıktım, kırlara doğru yürüdüm. Tozlu bir yol... İki yanında fırınlar, kahveler, büyük ambarlar var.

Sonra kırlar! Önüme suları kokan, pis bir dere çıkıyor. Dar bir yerini bulup atlıyorum. Uzaktan söğüt ağaçları görünüyor. Akşam olmadan oraya kadar gidebilir miyim? Güneş batmaya yaklaşıyor. Havada tatlı bir serinlik, bir incelik var. Önüme demiryolu çıktı. Orada bir hendeğin kenarına oturup bu demiryolunun uzanışını seyre başladım. Sazlar, böğürtlenler arasında gömgök suları ağır ağır akan bir dereye bakmaktan insan nasıl hoşlanırsa, ben de şimdi demiryoluna bakmaktan öyle hoşlanıyorum.

Güneş battı, her yerde ışıklar yandı, ben burada kaldım ve ondan sonra, ta Selime gelinceye kadar her gün buraya gelip, bu demiryolunu doya doya seyrettim...

Salı sabahı, hemen uykusuz bir gece geçirdikten sonra istasyona indiğim zaman, daha kimse gelmemişti. Uzaktan, makine deposu tarafından dumanlar çıkıyor ve sabahın durgun, serin havası içinde göğe uzanıyor, karşımda bir manevra makinesi çalışıyor, yük vagonlarını bu hattan alıp ötekine götürüyor, öteden buraya getiriyor ve ne yapmak, bunları nasıl sıralamak istediği anlaşılmıyordu.

Sinirliyim, büfeden bir kahve içmek istedim. Kahveyi içip bitirinceye kadar oturmaya katlanamadım, gene dışarıya çıktım... Yavaş yavaş istasyon kalabalıklaştı, otomobiller, arabalar dışarda dizilmeye başladılar, benim gibi yolcularını karşılamaya gelenler çoğaldı. Saate bakıyorum, daha bir çeyrek var.

Arası epeyce geçiyor, gene bakıyorum, gene bir çeyrek var!

Tren makastan göründüğü zaman ben, nasıldım, bilmiyorum! Vagonlar durdu, ben, baştan başa koştum, Selime'yi göremedim. Yüreğimde, "Gelmedi mi?" suali düğümlendi. Geri döndüm, pencerelere yeniden bakarken, bir pencereyi kapamış iki adamın arkasından Selime bana elini salladı.

"Buradayım, buradayım," diye seslendi.

Koştum, o iki adamı zorlayıp, aralayarak onların arasından bana elini uzattı:

"Eşyam pek çok," dedi.

"Bu hamala gösteriniz, siz aşağı geliniz..."

Bavullarını, çantalarını otomobile götürdüler, biz de yürüdük.

"Benim, bagajda da bir sandığım var."

"Biletini veriniz, onu da getirirler."

Otomobil yürüyünce, bana baktı, gülümsedi ve "İşte geldim," dedi.

"Keşke hiç gitmeseydiniz," dedim.

"Siz, Nedim Bey'e yazıp, beni sormasaydınız, hiç gelemeyecektim," dedi.

"Ben, size, burada iken gitmeyin, diye yalvarmıştım."

"O zaman başka!"

Otelin önünde durduğumuz zaman sordu, "Burası, geçen sefer indiğim yer değil," dedi, "siz de burada mı oturuyorsunuz?"

"Yok, burada oturmuyorum," dedim, "ancak biraz sonra ben de burada oturacağım için, sizi de buraya getirdim."

Odasını gözden geçirdi, mantosunu, şapkasını çıkardı, yatak odasına bıraktı, geldi, bir koltuğa oturdu. Yorgun ve uykusuz olduğu gözlerinden belli oluyordu.

"Yorgunsunuz, sizi yalnız bırakayım mı?" diye sordum.

"Yok, daha sonra," dedi.

"Söyleyeyim, çay getirsinler mi?"

"Süt varsa, süt içsek..."

Süt ısmarladık, Konuşmaya başladı:

"Bir vagonda yalnız iki kadındık, rahat rahat uyuyabilirdik, arkadaş hanım ne kendi uyudu, ne beni uyuttu. Oğlu burada, lisede talebe, kocası İzmir'de memurmuş, buraya gelse, kocası İzmir'de haşarılık ediyormuş, İzmir'e gitse, oğlu haylazlığa başlıyormuş, hanım ikisine de kumanda etmek istiyor, şaşırmış kalmış! Eskişehir'den buraya kadar oğlu ile kocasının hikâyelerini dinledik."

Ben görmeyeli Selime biraz solmuş, süzülmüş, dinlenirse belki kendini biraz toplar.

Aklımdan geçeni anlamış gibi, Selime benden sordu.

"Beni nasıl buldunuz?" dedi, "çok bozulmuşum değil mi?"

"Biraz dinleniniz de, sizden soracak hesap çok," dedim.

Gülümsedi.

"Nasıl hesap?" dedi.

"Buradan gidersiniz, hiçbir şey yazmazsınız, hasta olursunuz, bize haber vermezsiniz, Nedim Bey'e de yazdırmazsınız! Bunların hesapları sorulmayacak mı?"

Güldü, cevap vermedi. Nedim Bey'le karısının iyiliklerini, kendisine yardımlarını anlatmaya başladı. Lakırdıyı uzattık, iki saat konuşmuşuz. Ben kalktım, izin istedim. O yatıp uyuyacak, ben de gidip dinleneceğim. Akşamüstü gene burada buluşacağız.

33

İki üç gün Selime ile konuştuk ve çok iyi anlaştık, yalnız aramızda evlenmek lakırdısı olmadı. Her gün ben ona gidiyorum, oturup konuşuyoruz. Onu bıktırmamak için yanında çok kalmıyorum. Akşamüstleri uğrayıp onu gezmeye çıkarıyorum. Bir gece de Anadolu Palas'ın terasında yemeğe götürdüm. İlk defa bir erkekle yemeğe gittiğini söylüyor ama hiçbir şeyi yadırgamıyor. İki eski arkadaş gibi geziyor, konuşuyoruz.

Bugünlerde, ben, bankaya uğramıyorum, kimseyi de gördüğüm yok... Fahri Aydın'dan gelmiş, beni aramış, bulamamış, eve bir mektup bırakmış. Eve gitmiştim, Ziynet ilkin bu mektubu verdi, sonra da İskender'i hapsettiklerini söyledi.

"Niçin hapsetmişler?" dedim. Bilmiyor.

"Yanlış bir şey olmasın, sen hapsolduğunu nereden biliyorsun?"

"Biliyorum, dün burada konuşuyorlardı."

"Baba burada mı?"

"Burada."

"Çağırsana bana."

Ayaşlı geldi.

"Ne o, İskender'i hapis mi etmişler?" diye sordum.

"Evet," dedi.

"Niçin?"

"Bunun, bir fabrika gibi bir şeysi vardı ya, orada ortakları afyon hulasası yapıyorlarmış. Orası da İskender'in üstünde görünüyor. Yapanlar da bunun ortakları."

"İskender'in bundan haberi yok muymuş?"

"İskender'in ağzına baksan, yokmuş diyor, ama ortakları bu işte de ortaklığı vardır, demişler. Hem başkaları da bu işe karışıyor, sanırım."

"Hımm. E, ne yapıyor şimdi, İskender?"

"Hiç, tıktılar, içerde oturuyor. Ortakları İstanbul'dan bir avukat tutmuşlar, avukat geldi, bununla da konuştu. Ben artık ne konuştunuz, diye sormadım. Ona sorsan, 'Ben korkmam, bize bir şey yapamazlar,' deyip duruyor."

"Ko, öyle olsun, ama benim bildiğim biraz üzerler!"

"Bana da sorsan, öyle ama, eh, kim bilir!"

"Bizim eve ne oldu? İlkin Hasan Bey, arkasından Şefik Bey, şimdi de İskender..."

"Doğru. Allah beterinden saklasın!"

"Senin konturat ne oldu? Yeniden verecekler mi?"

"Bilmem. Bu yıl isteyenler çok... Artırırlarsa, ben tutmam. Kim alırsa mübarek olsun."

"Konturatın bitmesine daha çok var mı?"

"Yirmi, yirmi beş gün olmalı. Bu ay sonunda konturat bitiyor ama yeniden ilan etmeleri de birkaç gün sürer. Biz tutamazsak, siz ne yapacaksınız?"

"Ben, bir ev tutmak istiyorum. Bir başka niyetim de var, bakalım, eğer olursa..."

Ayaşlı, niyetimin ne olduğunu sormadı. Selime ile evlenmek istediğimi ben ona söyledim.

"Uğurlu, kademli olsun," dedi, "benim, valla aklımdan geçti ama size söylemedim. Elbet yakışık alanı da odur."

"Ama ben daha kızın kendisine bile açmadım. Yalnız sana söylüyorum. Bakalım kendi isterse."

"İster ister, istemez olur mu? Daha o zaman bile olmalıydı! Bize bir hizmet varsa, siz söylersiniz. İsterseniz ben, size bir ev de bakayım..."

"Yok, daha değil, ben söylerim. Kendisiyle bir kere konuşalım da..."

"Siz oraya kadar gidecek misiniz?"

"Yok, Selime Hanım, burada... Geldi..."

"Ya, eh, çok iyi..."

Ayaşlı ile sokağa çıktık, o işine gitti, ben de Selime Hanım'ın yanına çıktım.

Fahri, bana yazıp bıraktığı mektupta yalvarıyor, beni çağırıyor, "Yahu nikâhımız olacak, sen daha şaka sanıyorsun," diyor. "Ele güne karşı rezalet oluyor." Beni bankadan sormuş, izinli demişler, müdüre sormuş, "Ben de merak ediyorum," demiş. "Eve gittim, yoktun, gece yarısı gittim, gene bulamadım. Allah, o karının belasını versin, şimdi de seni eve mi kapıyor? Ne yapıyor bilmem ki?" diye yazıyor, beni Turan'ın yanında sanıyor.

O gece yemekten sonra Selime'nin odasında otururken telefonu açtım. Fahri, benim sesimi alır almaz, "Aşkolsun sana,"

dedi, "yahu ele güne karşı rezalet, maskaralık oluyor be! Nikâhım olacak, sen ortada yoksun. Bana bak, neredeysen, şimdi buraya gel. Yoksa bozarım o karının keyfini. Anladın mı?"

Ben hiç istifimi bozmadan yavaş sesle sordum, "Fahri, nikâhın günü kararlaştı mı?" dedim.

"Seni bekliyor, iki gözüm, daha anlatamadık mı? Bana bak, Allah aşkına buraya gel. Sana anlatacak bir sürü lakırdı var, anladın mı?"

"Gelemem, misafirim var..."

"Misafirin kimdir? Bırakılmaz bir adam mı?"

"Bir hemşerim gelmiş, nasıl bırakırım? İstersen onunla birlikte gelelim!"

"Ben, seni yalnız görmek istiyorum. Hemşerinin yanında her şeyi söyleyemem ki..."

"Doğru ama ne yapayım?"

"Eh, bari hemşerinle gel!"

"Dur, ona da sorayım da!"

Telefonu ağzımdan çekip Selime'ye sordum:

"Fahri bizi çağırıyor, gidelim mi?"

"O, benim burada olduğumu bilmiyor, değil mi?"

"Haber alamamış!"

"Gidelim..."

Ben, Selime ile konuşurken Fahri de telefondan benim söylediklerimi işitiyordu.

"Fahri, geliyoruz," dedim.

"Bana bak, sen kiminle konuştun?"

"Anlattık ya, misafirimle..."

"Bu adam, beni tanıyor mu?"

"Tanır..."

"Nereden tanıyor?"

"Buradan."

"Evvelce buraya gelmiş miydi?"

"Evet."

"Öyleyse ben de onu tanırım."

"Tanırsın ya!"

"Adı ne?"

"Ama artık masal ediyorsun! Gelince görürsün!"

"Peki, peki darılma..."

Fahri'nin kapısını çaldık, Fethullah açtı. Fahri, kendisi de koridorun kapısından bakıyordu. İlkin kara mantolu bir hanım girdiğini gördü, tanımadı. Sonra ben girdim! Bu kadının kim olduğunu, bunu niçin getirdiğimi anlayamadı.

Bana "Bu kadını niye getirdin?" demek ister gözlerle bakıyordu.

Selime bana döndü, gülerek, "Doktor beni tanımadı, değil mi?" dedi.

"Tanımadın mı Fahri?"

"Dur bakayım, o siz misiniz? Tanımadım valla! Hoş geldiniz! Ne zaman geldiniz? Bunun 'Hemşeri' dediği siz miydiniz? Nereden aklıma gelirdi? Hadi içeri, içeri. İçerde soyunursunuz!"

Biz, içeri giderken arkamızdan geliyor ve söyleniyordu:

"Ben, poturlu, kuşaklı birini getirecek diye bekliyordum. Bana, 'Hemşerim geldi, seni de tanır,' diyor!"

"Selime Hanım, benim hemşerim değil mi? Seni de tanımaz mı?"

"E, 'Selime Hanım geldi,' desen ne olurdu?"

"Beni telefonda sorguya çekersin: Niçin geldi? Ne zaman geldi?"

"Sorguya, şimdi de çekerim. Siz, hele soyunun bakalım."

Selime soyundu: Kara şapkanın altından uçları altın gibi parlayan, açık kumral saçlar çıktı. Sevimli, güler yüzlü, içi gülen akıllı, alaycı gözler, düzgün vücut, düz bacak ve alçak ökçeli bir sokak iskarpini içinde küçük ayakları olan bu kadına güzel demekte belki birçokları düşünürler, ancak hiç kimse, onun çok sevimli, çok kanı sıcak bir kadın olduğunu söylemekte durup düşünmez. Fahri, onu bu kıyafette, böyle şen, güler yüzlü hiç görmemişti. Paltoları, şapkaları Fethullah'a verdikten sonra durdu, Selime'ye, sonra da bana baktı:

"Hanım, çoktan mı burada?" diye sordu.

"Bilmem, dört beş gün olmalı!"

"Ne adamsın be," dedi, "gizli işlerden ne kadar hoşlanırsın!"

"Niçin? Ne gizlisi?" dedim.

"E, hanım geldi de, bana ne haber vermedin?"

"Sen burada mıydın? Ben seni Aydın'da biliyordum."

Fahri, bizimle konuşmaya başladı ama içine de kuruntu girdi: Selime buraya niçin geldi, onu anlamak istiyor. Birbirimizi seviyor muyuz? Yoksa Selime başka birine varmak için mi geldi? Babasının işlerini düzeltmeye de gelmiş olabilir. Acaba hangisi? Fahri açıkça sormak istemiyor, bir bana, bir Selime'ye bakıyor ve yüzümüzden bir şey anlamaya çalışıyordu. Anlayamadı. Bir aralık dışarı çıktı ve Fethullah'ı yollayıp beni çağırttı. Selime güldü.

"Doktor benim niçin geldiğimi anlayamadı, sizden onu soracak," dedi.

"Evet," dedim, "isterseniz çağırtalım, soracağını burada sorsun!"

"Yok, siz gidiniz, daha iyi! Belki başka bir şey de sormak istiyor!"

Fahri yazı odasında, ayakta, beni bekliyordu. Beni görünce dedi ki:

"Bana bak, ben meraktan çatlayacağım, bu hanım buraya niçin geldi?"

"Bilir miyim? Kendisine sorsana?"

"Canım, kırk yılda bir de şeytanın ayağını kır da, doğru bir cevap ver, ne olursun!"

"Fahri, sen delisin, buraya gelmiş bir kadına, 'Sen, niye geldin?' diye sorulur mu?"

"Sen, bu kızı alacaksın, benden saklama!"

"Varırsa, hiç durmam, alırım. Bunun nesini saklayayım?"

"E, varmıyor mu?"

"Bilmem, sormadım."

"Sorsana!"

"Bir sırası gelirse, sorarım."

"Ben sorayım mı?"

"İstersen sor."

"Bana bak, akılsızlık edip de, bu kızı kaçırma. Anladın mı?"

"Tuhaf, Selime'yi yeni görüyormuş gibi söylüyorsun!"

"Valla ben ona, o zaman iyi bakmamışım. Sen böyle kız, zor bulursun! Ben gidip, ona soracağım. 'Varırım,' derse alacaksın ya?"

"Alırım."

"Gülme, bana bak, söz mü?"

"Söz."

Fahri, tereddüt etti, dedi ki:

"Aranızda konuşmuş, almış vermişsinizdir, şimdi benimle alay edeceksiniz!"

"Konuşmadık, diyorum sana! İstersen sorma..."

"Sorarım da, alay edersiniz! Çünkü o da senin gibi antika!"

"Hadi, yalnız bırakmayalım, içeri gidelim..."

"Doğru söyle, sorayım mı?"

"Sor, dedik ya! Ne laf anlamaz oldun!"

"Hiş, bana bak, ilk akşam evime geldi, ayıp olmasın."

"E, olursa sorma."

"Sorma ama ben bu işin olduğunu istiyorum."

"Artık saçmalıyorsun Fahri! Hadi, yürü bakalım, odaya."

Fahri önüme düştü, Selime'nin olduğu odaya giderken dalgın, düşünceliydi. Odaya girdik, Selime yüzüme baktı, sanki, "Ne diyor?" diye sordu. Ben de gülümsedim, "Söylediğiniz şeyleri soruyor," demek istedim.

Fahri biraz durdu. Ne yapacağına karar veremiyordu. Gördüm ki, kendisine kalırsa soramayacak, yardım etmek gerekiyor, dedim ki:

"Hani, sen bizi buraya niçin çağırdın? Nikâh işini konuşacaktık."

"Konuşacaktık ama şimdi daha büyük bir iş çıktı!"

"Ne işi?"

"Bilmem, söyleyeyim mi? Pek ayıp olmasın, diye korkuyorum!"

Selime'ye baktım, gözleriyle, "Anlıyorum," diyor sandım.

Fahri dedi ki:

"Size şaka gelir amma içimi bilseniz bana inanırsınız, ben ikiniz için de ayrı ayrı üzüntüde imişim. Onu şimdi ikinizi bir yerde görünce anlıyorum. Bana bir söz söyleseniz, ben bu gece yeryüzünün en bahtiyar adamlarından olurdum."

Fahri gönlü geniş, kanı sıcak bir adamdır. Onun yüreğinin sıcaklığı Selime'yi yumuşattı amma ne söyleyeceğini bilemedi. Fahri sorduğunu o kadar üstü örtülü soruyor ki, ben de bir cevap düşündüm, bulamadım... Selime kızardı ve dedi ki:

"Ben sizin ne sorduğunuzu bilmiyorum. Yanlış bir söz söylemiş olmaktan da korkuyorum. Siz aramızda bir şey var mı diye soruyorsunuz, değil mi? Belki var, ama biz daha hiçbir söz konuşmadık!"

Fahri ayağa kalktı.

"Anladım," dedi, "ben şimdi bizimkileri buraya çağıracağım. Bu iş artık aranızda konuşulmuş demektir."

"Dur canım kimi çağırıyorsun?" demek istedim.

"Sen karışma," dedi, "sen beni karıştırdın mıydı?"

Telefon olan odaya gitti. Biz Selime ile yalnız kaldık.

"Sıkılacaksınız diye korkuyorum," dedim.

"Kimleri çağıracak?" diye sordu...

"Bilmem, nişanlısını çağıracak, belki bizim müdürü çağırır."

"Bırakınız çağırsın nasıl olsa tanışacağız," dedi.

Birbirimize bakıştık.

"Ayrıca konuşacak bir sözümüz var mı?" diye sordum...

"Benim bir sözüm yok," dedi.

Elini istedim, uzattı. Aldım, öptüm, böylece Selime ile nişanlanmış olduk.

Biraz sonra Melek Hanım geldi, anası, babası geldiler. Müdür beyle hanımı geldiler. Tanımadığım iki delikanlı ile üç dört hanım da getirdiler. Müdür beyin akşamdan misafirleri varmış, fazlaca kaçırmış, Fahri ile birlikte de içtiler ve oldular, ondan sonra bizi yan yana oturttular, nutuklar söylediler, Fahri nutkunu söylerken ağladı, kadınlar da ağladılar, türlü sarhoşluklar ettiler.

34

Selime ile evlendik. Nikâhımız Fahri'nin nikâhı ile birlikte oldu. Fahri'nin düğünü üç ay sonra olacak. Biz Selime ile düşündük, ayrıca düğün yapmak bize elvermeyecek; nikâhımız olduğu günün gecesi, otelde odalarımızı birleştirmeye sözleştik. O güne kadar ayrı kalacağız! Selime öyle istedi. İstediği gibi de oldu.

Bizim nikâhı Fahri'nin kaynatasının evinde yaptılar. Gecesi de müdürün evinde büyük bir ziyafet verildi. Ziyafet değil, bir büyük düğün balosu!

Bizim müdür Selime ile vekil bey Melek Hanım'la dans ederek baloyu açtılar. Sonra ben müdürün karısı ile Fahri vekilin hanımı ile oynadık. Daha sonra herkes ayaklandı. Artık dans salonunda dans edecek değil, kımıldayacak yer kalmadı! Herkes gelinlerle oynamaya meraklı... Bize de birtakım hanımları dansa kaldırmak düştü. İçlerinde tanıdıklarım da var! Birçoklarını tanıştırmaya bile vakit kalmıyor...

Bir aralık Fahri'yi gördüm.

"Şu hâlime bak," dedi "terden boğulacağım."

Yüzü ıstakoz gibi kızarmış, yakalığı terden yumuşamış, göğsü buruşmuş, boyunbağı yana kaçmış...

"Ben eve gidip çamaşır değiştirmezsem ölürüm," dedi. "Eve gidip geleceğim, Melek'i bul da söyle: Beni sorarlarsa idare etsin."

Gitti! Ben Selime'yi gözden kaçırmamak istiyorum ama olmuyor. Çok kalabalık, dansa kaldırıyorlar, bulamıyorum.

Ben onları ararken onlar da Melek Hanım'la beni arıyorlarmış. Buluşunca Melek Hanım, "Fahri yok," dedi.

"Şimdi gelecek, dedim, gömleği, yakalığı bozuldu da değiştirmeye gitti. Sizi bulup söyleyeyim diye bana tembih etti. Ben de sizi arıyorum ve bulamıyordum."

Melek Hanım inanmamış gibi durdu.

"Bir şeye canı sıkılmış olmasın da," dedi.

"Hiç merak buyurmayın," dedim, "bu gece eğer terlemeseydi, kocanızdan mesut adam olamazdı. Ben zayıf olduğum için belli olmuyor. Muhterem kocanız dört tane aspirin yutup tere yatmış gibi idi. Ben zavallı da dans etmekten paçavraya döndüm."

Melek Hanım, "A, ya biz," dedi.

Bir yanda dans olabildiğine giderken bir yanda da, başta bizim müdür, bazı hatırlı beyler kendilerini viskiye vermişlerdi. İçkinin hızı, o zamana kadar yalnız kımıldayan, oynayan halkı biraz da nutuklandırdı. Odalardan birinde şişmanca, esmerce bir bey elinde kadeh nutuk söylüyordu. "Düğünde bu gece esen sıcak ve samimi karşılıklı sevgi ve saygı havasından tutturarak cumhuriyet hükûmetinin bu ulu millete verdiği yüksek açılma ve genişlemeyi kutlulayan," siyasi bir nutuk...

Politika böyledir; her fırsattan istifade! Sesli sözlü, hareketli, canlı bir millet olmak için her ne yapmak lazımsa hepsini bu millet yapacak. Bunu şiirinde, şarkısında, türküsünde, yazısında, halkın gözüne, kulağına, beynine söylemek, bağırmak, anlatmak lazımdır! Bunun için her toplantıdan, her insan kalabalığı olan yerden istifadeyi kaçırmamalıdır.

Nutuk alkışlandı. Eskiden hocalık etmiş, şimdi hem gazeteci, hem mebus olduğu söylenen orta boylu, sarışın, güler yüzlü

bir bey ki üç dört seneden beri bir genç hanıma tutkun olduğu ve cesaret edip de söylemediği ve kadın kendisi anlasın da gelsin bir lütufta bulunsun diye beklediği, arkadaşları arasında söylene söylene nihayet sevdiğinin kocasının bile kulağına gittiği hâlde hâlâ kadına açılamadığı işitilen bir bey, kısa, herkesin hoşuna giden bir cevap nutku söyledi. Alkışladılar.

"Nerede gelin hanımlar, şereflerine içilecek!"

Gelin hanımları arıyorlar.

Örfi Bey isminde bir avukat güzel zeybek oynuyormuş. "Frakla zeybek oynanmaz," dediler. Frak çıktı.

Başına saracak bir şey yok mu?

Başına saracak bir ipekli de buldular.

Müdürün hanımı gidiyor, geliyor, her şeyi idare ediyor. Bu kadar yorgunluk üstüne zavallıyı arada dansa da kaldırıyorlar. Hatır kırmıyor.

O zamana kadar müdürün hanımı, Selime'yi çok güzel bulmamış ve ben ona acıdım da alıyorum sanmış. Bunu söylemiyor ama sözlerinden anlaşılıyor. Bu gece, idaresi, güler yüzlülüğü, kendisine fazla hürmet ve sokulganlığı ile Selime ona güzel görünmüş. Bir aralık bana dedi ki:

"Hanımın düğünde bir tane, beyefendi, kızın kıymetini bil!"

"İltifat buyuruyorsunuz, teşekkür ederim," dedim.

Zeybek bir tek derken bir çift, iki çift, daha sonra birçok çift oldu. Bir aralık baktım Fahri gelmiş, onu yakalamışlar.

"Sen Aydın kızı aldın, zeybek oynayacaksın," diyorlar.

Yalvarıyorlar, "Bilmem," diyor. Dinlemiyorlar. Karısı imdadına yetişti. Doktoru kurtardı.

Kenarda oturan hanımlardan üst üste, derin derin esneyenler var. Ara sıra burnuma ağır ter kokuları geliyor. Otuz yaşlarında kadar bir hanımla dans ettik, eğer çok ayıp olmasa

oyunu yarıda bırakacaktım. Ben bu kadar iğrendirici, çirkin koku hiç duymamıştım. Bazı insanların derisi kokar derler, doğru olacak. Her ter kokusunu bastıran baygın bir şey!

Selime'yi aradım. Bir odada Melek Hanım'ın anasıyla konuşuyordu. Teli, duvağı, ona ağırlık değil. Yorgunluk, bezginlik göstermiyor. Beni görünce, "Artık yetmez mi?" dedi, "müdür beyden izin alalım da gidelim," dedi.

"Bilmem, izin verirler mi?" dedim.

"Gel, bir deneyelim," dedi.

Zeybek ortaya çıkalı dans tavsamıştı. Saat ilerlediği için, birtakımları da savuşuyorlardı. Biz, odadan çıkarken salonda yeniden caz coşmuş, bulundu.

Gençten bir efendi bana doğru gelerek, "İçerden sizi istiyorlar," dedi.

"Beni mi?"

"Sizi de, gelin hanımı da!"

Gittik. Bizim müdür nutuk söylemeye kalkmış. Bizi görünce, "Hah," dedi, "işte bunlar benim çocuklarım. Melek de benim evladım, ama onun muhabbetini benden çalacaklar var. Bu, yok mu? Buna dikkatli bakmanızı isterim. Bu, bu cumhuriyet maliyesinin yarınki büyük adamıdır. Yakında göreceksiniz... Yakında, bak, görürsünüz. Biz, onun dirayetine muhtacız. Bu, huzurunuzda ve bütün bu muhterem huzurlarda, bu saygıya değer vücutlar karşısında ben, diyorum ki, o, göreceksiniz... Onu siz göreceksiniz, efendiler!

Bunların kimsesi yoktur, onların babası, yalnız ben varım. Bu da benim kızımdır. Bu geline, siz, dikkatli baktınız mı? Onun karşısında ben derin bir hürmetle eğilmenizi tavsiye ederim. Çünkü ben, onların nasıl evlendiklerini biliyorum."

Uzun nutuk bitince, müdür beni, Selime'yi kucakladı, biz de onun elini öptük... Alkışlar... Müdür mahzun oldu, gene

ağlamaya başladı. Onu görünce, "Hadi bakalım, gelinler, güveyler dans edecek," dediler.

Dans edenler oturdular, ortada biz kaldık. Fahri ile Melek Hanım'ı buldular, onları da ortaya attılar.

Selime'nin nasıl dans ettiğini bu geceden evvel görmemiştim. Alman mektebinde iken ona eski danslar da öğretmişler. Oyuna başlamadan evvel bana dedi ki:

"Bakalım, beraber nasıl oynayacağız?"

Benim karım, emsalsiz bir kadındır. Çoklarından iyi oynar, çoklarından iyi piyano çalar. Ben onun iyi piyano çaldığını, evlendiğimizden iki ay sonra İstanbul'dan Trabzon'a giderken, gemide eski bir piyano bulduğumuz zaman öğrendim.

Bu gece de, kendisini kollarıma bıraktı, süzüldü. Başka zaman, başka yerde olsa belki insan bu kadar denk, böyle dalgalar üstünde uçarmış gibi oynayamaz. Eğer bir yerde yalnız olsaydık, belki saadeti böyle canlandıramazdık. Bu dansın, ne biz bittiğini istedik, ne başkaları!

Bizi alkışladılar. Selime, beni elimden çekerek salondan çıkardı. Boş olan odalarda müdürü, hanımını aradık. Müdür çok olduğu için aşırmışlar. Hanımını bulduk, elini öptük. Melek'in anasına teşekkür ettik, ayrıldık.

Odamıza girince aynada kendi yüzümü gördüm, rengim uçmuş, zayıflamışım. Selime'ye baktım, o da yorgun, soluk. Hayatımızın en değerli zamanlarını yaşıyoruz.

Selime'nin tülünü, çiçeklerini başından ben çıkardım. Sonra yanındaki odaya geçip soyundum. Yanıyorum... Sarhoşluk, yorgunluk, sinir gerginliği, susuzluk hep birbirine karışıyor. Sırtıma pijamayı giyip, yerdeki halının üstüne kıvrıldım.

Biraz sonra Selime geldi.

"Niçin yerde yatıyorsun?" dedi.

"Bana, kuru yer hoş geldi. Susuzluktan ölüyorum."

Otelin gece hademesini çağırdık, bize soğuk su, gazoz ne bulursa, getirmesini söyledik.

Dışarda sabah oluyordu. Kalktım, odanın pancurlarını, perdelerini sıkı sıkı kapadım. Selime bana bakıyordu.

"Niçin kapıyorsunuz?" diye sordu.

"Bana, gündüz olduğunu görmek iyi gelmiyor!"

Geniş sedire uzandım. Selime de yanıma oturdu.

"Sen ne güzel oynuyorsun," dedim.

"Seninle iyi oynadık," dedi, "güzel oldu. Bir hatıradır! Aman ya Rabbi, bu gece kaç kişi ile dans ettim! Hepsi ayaklarımın üstünde gezindiler. Hele biri ayağımı kırıyordu. Düşecektim. Bereket versin, kendi de anladı, beni senin yanına getirdi. Kimdi, o şişman kadın? Hani sarı kadifeler giymişti?"

"O, sanırım Hasip Bey'in karısıdır. Omzunda kara tül vardı, o değil mi?"

"Evet."

"Hasip Bey'in karısıdır. Burada Hasip Bey derler, biri vardır, bir şirketin komiseridir, sanırım. Çenesi yaralı bir adam!"

"O, beni nereden tanıyor?"

"Bilmem!"

"Pek dostluk gösterdi..."

"Kim bilir!"

"O, doktor da geldi. Çok terbiyeli davrandı..."

"Hangi doktor?"

"Hani hastanede bir operatör yok muydu? O, bana Ayvalık'a mektuplar yazmıştı, cevap vermedim... Geldi, benden özür diledi. Sen, bir sarışın hanımla iki defa dans ettin, o kimdi?"

"Ben mi?"

"Evet..."

"Bir sarışın, uzun boylu, genç bir hanım?"

"Evet."

"Melek Hanım'dan sor. İki kere de onun ihtarı üzerine dans ettik. Bu hanımlar zaten benim tanıdığım kadınlar değil. Bunları, bu gece görüyorum. Bu gece gördüğünüz insanlar, buranın burjuvaları!"

"Uzun boylu bir adam vardı, bilmem gözüne çarptı mı? Yaşı ellilik olmalı, kuru, kamburca suratı hadım ağalarına benziyor. Hariciyede memurmuş, beni büfeye götürdü, 'Madam, itimat ediniz ki, bir Alman kontesinden farksızsınız,' diyor! 'Ya, Alman kontesleri de demek, güzel oluyorlar!' diyecektim, başkalarından utandım. 'Siz de beyefendi, bir Alman baronundan farksızsınız,' dedim. 'Aman efendim, estağfurullah,' diyor! Biri de, oynarken kulağıma, 'Hangi bahtiyar size malik oluyor hanımefendi?' diye soruyor. Seni gösterdim, 'İşte bu genç bana varmaya razı oldu,' dedim."

"Ne diyor?"

"Beni tebrik ediyor. Sana bir kompliman yapayım mı?"

"Yap!"

"Seni, akşam bütün hanımlar, müdürün karısı bile çok yakışıklı buluyorlardı."

"E, seni?"

"Beni? Ben çirkin değilim!"

"E?"

"Güzel de değilim, sevimsiz de değilim!"

Koluma yattı, başını göğsüme saklayarak, "Bilmem," dedi.

Kucakladım, sevdim.

Biz, böyle konuşur, gevezelik ederken, Selime kolumun üstünde uyudu. Divanın üstünde, karı koca sızmışız! Biraz

sonra uyandım, baktım, Selime kollarımın arasında uyuyor. Hiç kımıldanmadım.

İkimiz de uyandığımız zaman gün akşamlıyordu. Giyindik, biraz hava almaya çıktık.

Selime'yi insan tanıdıkça, sever... Yaradılışı şen bir kadındır, içini sıkmaz, kendine bir iş bulur, oyalanır.

Bilmeyenler, onu açık saçık, kayıtsız sanırlar, beni bir ana baba gibi sevdiği zamanlar başka ışığı söndürmedikçe, bana muhabbet gösterdiğini, bilmem. Kendisini açık saçık da hiç görmemişimdir.

Yabancı bir yerde uslu uslu oturur, görenler, "Ne ağırbaşlı, sessiz kadın," derler. Onu evde, benimle yalnız kalınca görmeli... Birini taklit eder, yansılarken sanatkârdır. Çok şükür ki, başı ağrıyan, içi sıkılan bir kadına düşmedim.

Bir gün bankadan biraz erkence çıkmıştım. Selime odada yoktu. Diktiği dikiş masanın üstünde duruyordu. Ben ne diktiğine dikkat etmedim. Biraz sonra Selime odaya gelince hemen dikişini kaldırdı. O zaman sordum.

"Ne dikiyordun? Niçin sakladın?"

"Bilmem, sakladım işte, içimden öyle geldi!"

"Bakayım, merak ettim, ne olur?"

"Göstereyim ama alay etme! E mi?"

"Etmem!"

Diktiği şeyleri kanepenin üstüne sıraladı. Şaştım, ipekli bebek gömlekleri dikmiş! İlkin bunları bir çocuk için çok ufak buldum, sonra anladım:

"E, çok ufak değil mi Selime?"

"Ne olacak, bu kadar olur. Bunlar ilk çamaşırı..."

Hoşuma gitti, anlaşılan bir duygusu var.

"Bir şey var mı, Selime," diye sordum... Yüzünü göğsüme kapamış, oradan cevap veriyor:

"Daha yok!"

"E?"

"Yok ama olur!"

Biraz sonra oturduk, konuşuyoruz.

"Sabahlara kadar ağlamaya başlarsa, ne yaparsın?" diyorum.

"Hasta olmazsa, ağlamaz. Ben bilirim," diyor. Anlaşılmaz bir istek. Biz erkekler, hiç sanmam ki, bunu anlayabilelim...

35

Ayaşlı bu sene de o daireyi tutabilseydi, üç ay daha eşyamı orada bırakacaktım. Çünkü ben izin alıyorum, üç ay gezeceğiz. Ayvalık'a uğramak istiyoruz, Karadeniz kenarında bir köyde, bir zaman kalacağız. Ormanlarda gezeceğiz. Ancak dönüşte bir ev tutmayı düşünüyoruz. Ayaşlı orayı tutamadı. Başkaları birkaç daireyi birden tutmak için konuşmaya başlamışlar. Bu konuşmak uzadı. Tek tek daire tutmak isteyenlere beklemek düştü... Sonunda da ne olacağı belli değil! E, herkes parasını bağlayıp, bekler mi, tek daire tutanlar, kendilerine yer bulup, taşındılar. Bunlar arasında Ayaşlı da yukarı şehirde bir ev bulmuş, oraya taşınacak. Gene Faika, Ayaşlı'nın yanında oturacak. Fuat, Faika'yı bırakıp kaçmış. Nereye savuştuğunu bilen yok. Eğer yerini öğrenebilseler, mahkemeye verecekler.

Ayaşlı, yeni tuttuğu eve taşındığı gün bana, otele gelmişti. Eşyamı kaldırmak için dairenin anahtarını getirmiş. Oturdu, biraz da konuştuk: Abdülkerim, Alman pazarına çıkan yolun köşesindeki yeni apartmanın ikinci katında bir daireye taşınmış. İffet Hanım gene hasta imiş. Hekimler, "Ameliyat yapılmalı," diyorlarmış.

Dilimin ucuna geldi, "Kadın kırk yılda bir günah işleyecek oldu, başına gelmedik kalmadı," diyecektim, vazgeçtim. İyi bilmediğim bir şey... Kim bilir, doğru mu, yalan mı?

"Çocuk nasıl acaba?" dedim.

"Nasıl olacak, gene bildiğin gibi. Onların başlarının belası! Abdülkerim, o karıya yol vermişti. Oğlan İffet Hanım'ın başına kaldı. Hastalığı biraz da ondandır."

Ayaşlı, İffet Hanım'ı Turan Hanım'ın yerine komak istedi ama bir yandan çocuk bir yandan kadının hastalığı ve beceriksizliği bu projeyi geri bıraktırdı. Bunun için Ayaşlı bunları yanına alıp, birlikte oturmaktan vazgeçmiş bulunuyor.

Ayaşlı'ya İskender'i sordum.

"İskender'in eşyası ne olur?" diye sordum.

"Faika, onları topladı, kendi çıkıncaya kadar bizde kalacak," dedi.

"Kendisi ne oluyor?" dedim.

"Kendisi ne olacak? Yatıyor işte!"

"E sahi, bunun karışıklığı var mı acaba?"

"Olmaz olur mu? Bunların işleri uzun işler. Çok para kazanmak, tez zengin olmak istiyorlar. Ben, kırk kere İskender'e söyledim, 'Girme bu işlere,' dedim. Dinlemedi. Hatırınızda mı, geçen sene İskender, fabrikaya gidiyorum, diye gitmişti? O zaman bunlar Rusya'ya bir büyük parti mal kaçırdılar; bunun orada tanıdıkları var. Malı sürdüler. Bunun eline oradan epeyce para geçti. Onun tadı damağında kaldı, tuttu, bu Yahudileri buldu. Burada ortak oldular. Ben söyledim, 'Girme bu işlerin içine,' dedim. 'Bu işte başka büyük adamlar da var, ben korkmam,' dedi. Ben, ne yaptıklarını bilmiyordum. İşte şimdi anlaşıldı, afyon hulasası yapıyorlarmış. Bu işlerden epeyce para da eline geçti sanırım, ama aldığı parayı bir işe yatırmaz ki! Paranın bir kısmını gitti, Turan

Hanım'ın evinde yedi. Burada bir doktor var, biraz parasını da ona çektirdi. Ne olacak! Şimdi kendisi de girdi içeri. Onun bütün umudu o Yahudilerde. Onlar bir iş çevirebilirlerse, bu da kendini kurtaracak! İskender, kendi iyi çocuktur, ben severim ama hiç hesabı kitabı yoktur. Piyasaya da borçludur."

"Şefik Bey'e de borcu vardı, onları da vermedi, sanırım."

"Şefik Bey'den çok para çekmişti ama sonra parça parça verdi. Toplasan borcu sekiz, dokuz yüz liranın içinde idi."

"Şefik Bey'in öldürülmesi de, ortaya kaynadı, gitti. Hiçbir şey çıkaramadılar sanırım."

"Çıkmadı. İsteseler çıkardı, gevşek tuttular."

Ayaşlı ile bir saat konuştuk. Giderken sordum:

"Demek şimdi o dairede kimse yok. Ben, eşyamı yarın orada bırakamaz mıyım?"

"Boştur, bırakmasanız daha iyi olur," dedi.

"Anahtarı kime vereyim?"

"Ben gelir, alırım. Siz evde bulunmazsanız, otelin kapıcısına bırakın, ben ondan alırım."

Eşyamı almaya gittiğim gün, o daireyi sanki eskimiş, yıkılmış buldum. Ev tutmak, yeni bir daire kiralamak, bu eskiliği siz de çok evlerde görmüşsünüzdür: Duvarlarda çiviler, çivi yerleri, lekeler... İskender'le Faika odalarını fotoğraflar, açık kadın resimleriyle süslemişlerdi! Turan Hanım da odasının duvarlarına ipekli, işlemeli örtüler germişti; bu çivilerin çoğu onlardan kalmıştır. Bu lekeler de yağ lekesidir. Ayaşlı, bu duvarın kenarında yemek pişirirdi. Bu parmak izleri, Ayaşlı'nın oğlunun parmak izleridir. Pencere kenarındaki parmak izleri de Abdülkerim ile ikisinindir.

Bak, benim odamda, şu ikinci cam çatlaktır, bunu Turan dirseğiyle vurup çatlattı. Nasıl olup da dirseği buraya geldiğinin hikâyesini sormayınız!

Arasam, benim odamda Cavide'nin de bir izini bulurum. Turan, bu daireden çıkıncaya kadar ara sıra Cavide'nin haberini alıyorduk. Benim yolladığım yerde iki aydan fazla kalmamıştı. Bir tüccarın yanında çalıştığını söylüyorlardı. Sonra ne oldu. Bilmem!

Faika'nın odasında bu eski çorap bağı, belki Fuat'tan kalmıştır!

Eski bir kadın korsasının yarısı buruşmuş, atılmış, pis mendiller, kurumuş, büzülmüş, tek bir çocuk patiği, boş pudra kutuları, ilaç şişeleri, kopuk lastik borular, kâğıt parçaları, bunlar Faika'dan, İffet Hanım'dan kalmış şeylerdir.

Banyo odasının tam ortasına atılmış duran bu eski, kopuk kasıkbağı Şefik Bey zavallısından kalmıştır. O öldürüldüğü zaman odası aranmış, toplanmış, nesi varsa çıkarılmıştı. Bu kasıkbağı nasılsa bir köşede sıkışmış, kalmış. Şimdi herkes çıkıp giderken ortaya atılmış, Şefik Bey'i andırıp duruyor!

Mutfak masasının bir köşesinde, bir deste eski, yağlı iskambil kâğıdı bırakmışlar. Bunlar Ziynet'in fal kâğıtları idi. Faika ile Ziynet ne zaman biraz boş kalsalar, hemen oturup fala bakarlardı.

Bu döküntü, süprüntü içinde gözüme her ne ilişse, bana bu evde komşuluğunu ettiğimiz adamlardan birini hatırlatıyordu. Bizim gibi bir evde rastgele toplanmış insanların ayrılmaları hiç güç olmadı. Birbirimizi tezce unuttuk. Yalnız Ayaşlı bizi bırakmadı. Arada bir uğrar, beni evde bulursa bir kahvemizi içer, bulamazsa saygı eder, hanımın yanına çıkmaz, giderdi.

Ayaşlı, bir kere olsun, Selime'yi Faika ile Faika'nın anası ile görüştürmek istemedi, Selime'nin yanında onların, Turan'ın, İffet'in adlarını bile anmadı.

Ayaşlı bizi köydeki evine çağırır, dururdu. "Hanım, ne zaman isterse; şimdi otomobil, dört saatte gidiyor. Bizim oralar çekilir. Bir hava değiştirmiş olursunuz," derdi.

Bir fırsat bulup da gidemedik. Evlendikten sonra, izin alıp gezmeye çıkmak için Fahri'nin düğünü olmasını beklemiştik. Düğün oldu, ertesi gün, havaların biraz kışlaşmış olmasına aldırmayarak yola çıktık. İnebolu kıyılarında bir köyde, bir hafta bizi kar kapadı. Çam kütüklerini yaktık, oturduk. Yeri yosunlu, dökülmüş yaprakları yaş, dalları çıplak ormanlarda gezdik. Üç ay süren bu gezintimizden döndüğümüz zaman, bizi bir ev bulmak, oraya yerleşmek düşüncesi aldı. Ev bulmakta, eşya bulmakta Ayaşlı'nın bize çok yardımı dokundu. O günlerde Ayaşlı bir yandan bize bir yer bulmaya çalışırken bir yandan da İskender'in davasını kovalıyor, avukatlar buluyor, eski avukatları değiştirmeye uğraşıyordu. Bir aralık İskender'in davasını İstanbul'a kaldırmak istemişler; burada bakılmasına yardım etmesi için Ayaşlı, Turan Hanım'a gitmiş, yalvarmış. Turan, Ayaşlı'nın yanına çıkmamış, Süsen Hanım'ı yollamış, "Misafirleri var, bırakıp gelemeyecek," dedirtmiş.

Ayaşlı bana, ev için sıvacı, camcı, sobacı bulduğu günlerde Turan'ın evini nasıl bulduğunu da anlatıyordu. Yanıma çıkmadı, diye Turan'a darılmış fakat onu gene beğeniyordu.

"Allah versin, onun işi yolunda. Akıllı kadındır. Kazanıyor. Kocası Avrupa'ya gitmiş, kendisi de burada para yapıyorlar. Onun şimdi konuştuğu adamlar, bizim boyumuzda adamlar değil. Kapısının önünde otomobil eksik olmuyor," diyordu.

Ayaşlı, çok yaşlı ve düşkün adam değildi, ama ömrü azmış. Bir gün soğuk almış, birkaç gün içinde de ölmüş.

Biz onun hastalığını ve öldüğünü, gününde haber alamadık. Bir gün Selime babasının kabrine gitmişti; Hasan Bey'in mezarının ta yanına birini daha gömmüş olduklarını görmüş. Geldi, bana söyledi, "Çok da yakın gömmüşler, ben parmaklık yaptırmak istiyordum," dedi.

Ertesi gün, ben gittim, soruşturdum, anlaşıldı ki, gömülen Ayaşlı imiş. İmama vasiyeti varmış, para da bırakmış. Onlar da getirmiş, Hasan Bey'in yanına gömmüşler.

SON